TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANABİLİM DALI

ANTAKYA'DAKİ SURİYELİ MÜLTECİLERİN MEKÂNSAL TOPLANMASI/AYRIŞMASI: ÖRÜNTÜLER, SÜREÇLER VE SONUÇLAR

Doktora Tezi

Deniz CENGİZ

Ankara-2020

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANABİLİM DALI

ANTAKYA'DAKİ SURİYELİ MÜLTECİLERİN MEKÂNSAL TOPLANMASI/AYRIŞMASI: ÖRÜNTÜLER, SÜREÇLER VE SONUÇLAR

Doktora Tezi

Deniz CENGİZ

Tez Danışmanı

Prof. Dr. E. Murat ÖZGÜR

Ankara, 2020

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANABİLİM DALI

Deniz CENGİZ

ANTAKYA'DAKİ SURİYELİ MÜLTECİLERİN MEKÂNSAL TOPLANMASI/AYRIŞMASI: ÖRÜNTÜLER, SÜREÇLER VE SONUÇLAR

DOKTORA TEZİ

Tez Danışmanı

Prof. Dr. E. Murat ÖZGÜR

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ

Adı ve Soyadı: **İmzası**

1- **Prof. Dr. E. Murat ÖZGÜR**
2- **Doç. Dr. Mutlu YILMAZ**
3- **Doç. Dr. Salih ŞAHİN**
4- **Doç. Dr. M. Murat YÜCEŞAHİN**
5- **Dr. Öğr. Üyesi M. Ragıp KALELİOĞLU**

Tez Savunması Tarihi

22/05/2020

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Prof. Dr. E. Murat ÖZGÜR danışmanlığında hazırladığım "Antakya'daki Suriyeli Mültecilerin Mekânsal Toplanması/Ayrışması: Örüntüler, Süreçler ve Sonuçlar" adlı doktora tezindeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim.

Tarih 22/05/2020

Adı ve Soyadı Deniz CENGİZ

İmzası

İÇİNDEKİLER

ŞEKİLLER LİSTESİ ..... **V**

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ ..... **VII**

ÇİZELGELER LİSTESİ ..... **IX**

ÖNSÖZ ..... **X**

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. ARAŞTIRMA PROBLEMİ 13

1.2. TEZİN KONUSU VE ÇALIŞMA ALANI 15

1.3. TEZİN AMACI VE ÖNEMİ 17

1.4. ARAŞTIRMA SORULARI 18

1.5. ARAŞTIRMANIN KISITLARI VE SINIRLILIKLAR 19

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMA METODOLOJİSİ

2.1. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ VE ÖRNEKLEM 21

2.2. VERİ TOPLAMA VE ANALİZİ 31

2.3. ARAŞTIRMACININ KONUMU/ROLÜ 42

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KURAMSAL VE KAVRAMSAL YAKLAŞIMLAR

3.1. MEKÂNSAL AYRIŞMANIN EKONOMİK TEMELLİ SINIFSAL BOYUTU 53
3.2. MEKÂNSAL AYRIŞMANIN SOSYO-KÜLTÜREL BOYUTU 56
3.3. MEKÂNSAL AYRIŞMANIN DERECESİ VE İSTİLA SÜRECİ 58
3.4. MEKÂNSAL AYRIŞMADA KENT/ÜLKE POLİTİKALARININ ROLÜ 60

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ANTAKYA'YA SURİYELİ MÜLTECİ AKIŞLARI VE MÜLTECİLERİN YERLEŞME SÜRECİ

4.1. SURİYELİ MÜLTECİLERİN SIĞINMA ÖNCESİ YAŞAMI 77
4.2. SIĞINMA SÜRECİNDE KULLANILAN AĞLAR VE GÖÇ SÜRECİ 82
4.3. SURİYELİ MÜLTECİLERİN ANTAKYA'YI TERCİH ETME MOTİVASYONLARI 88

BEŞİNCİ BÖLÜM

ANTAKYA'DA SURİYELİ MÜLTECİLERİN KENT İÇİ TOPLANMA/AYRIŞMA SÜRECİ

5.1. ANTAKYA'DA SURİYELİ MÜLTECİ TOPLANMASININ/AYRIŞMASININ MEKÂNSAL PATERNLERİ 101
5.1.1. ANTAKYA'DA BİR MEKÂNSAL TOPLANMA ÖRNEĞİ OLARAK NARLICA: "KÜÇÜK SURİYE" 117
5.2. TOPLANMANIN/AYRIŞMANIN BELİRLEYİCİLERİ VE DİNAMİKLERİ 125

5.2.1. MÜLTECİLERİ İKAMETGÂH TOPLANMASINA/AYRIŞMASINA SEVK EDEN FAKTÖRLER: "BİR GİDİŞİ ASLA TEK BAŞINA YAPMAZ İNSAN, BİRİ İTER, DİĞERİ GİDER" 135
5.2.2. ÖTEKİNİN İNŞASI; "BİZ" VE "ONLAR" 138
5.2.3. TANIMLANAMAYAN STATÜ, BİTMEYEN MİSAFİRLİK VE YERLİ HALKIN GERÇEKLİK ALGISI: "BUNLAR MİSAFİR Mİ, MÜLTECİ Mİ YOKSA EV SAHİBİ Mİ?" 147
5.2.4. ORTAK MEKÂN KULLANIMI; "MEĞER İKİMİZ ÇOKMUŞUZ BU RESME" 149
5.2.5. SOSYAL VE KÜLTÜREL MESAFE BELİRLEYİCİLERİ; "KİMİ GİTTİĞİ YERİ MUTLU EDER, KİMİ TERK ETTİĞİ YERİ" 152
5.2.6. ANADİLİN ETKİLEŞİM VE UYUM ÜZERİNDEKİ ETKİSİ; "NE İSTİYOR BU SURİ" 155
5.2.7. SURİYELİ MÜLTECİLERİN ANTAKYA'DAKİ MAHALLE TERCİHLERİ; "AYRILIKLAR VE AYKIRILIKLAR BU MEKÂNDA BAŞLAR" 158
5.2.8. SURİYELİ MÜLTECİLERİN GRUPLAR ARASI VE GRUP İÇİ SOSYAL İLİŞKİLERİ; "BEN SANA MECBURUM, BİLEMEZSİN" 164
5.3. TOPLANMANIN/AYRIŞMANIN SOSYO-MEKÂNSAL YANSIMALARI 176
5.3.1. KONUT PİYASASI ÜZERİNE ETKİLERİ; "EV'LENDİRİRKEN EVDEKİ BULGURDAN OLMAK" 176
5.3.2. MAHALLEDEKİ GÜNDELİK RUTİNLER VE SOKAK PRATİĞİ; "AYNI SOKAKTA AYRI YAŞANTILAR-ORADA İNSANDIK, BURADA ROBOT OLDUK" 178
5.3.3. SURİYELİLERİN ANTAKYA'DAKİ GÖRÜNÜRLÜĞÜ ÜZERİNE; "ESKİDEN NE YANA BAKSAM SEN VARDIN, ŞİMDİ SURİYELİ" 195
5.3.4. SURİYELİ MÜLTECİLERDE KİMLİK, UYUM VE AİDİYET ÜZERİNE; "YENİ BİR HAYAT, YENİ BİR ÇEVRE" 197
5.3.5. SURİYELİ MÜLTECİLERİN ETNİK GİRİŞİMCİLİK DENEYİMLERİ; "İKİLİ İŞGÜCÜ PİYASASININ ANTAKYA'DAKİ TEZAHÜRÜ" 208

ALTINCI BÖLÜM

ANTAKYA'DAKİ SURİYELİ MÜLTECİLERİN GELECEĞİ VE BEKLENTİLERİ

6.1. SURİYELİLERİN GELECEĞİNE DAİR; "VATANDAŞLIK ÖYLE KOLAY MI?" 225

6.2. MÜLTECİLERİN KÖKEN ÜLKE BAĞLANTILARI; "AYRI DÜNYALARDA YAŞATILAN SANAL AKRABALIKLAR" 228

6.3. MÜLTECİLERİN PLANLARI VE BEKLENTİLERİ; "ARAFTA KALAN HAYATLAR"…. 232

SONUÇ

KAYNAKÇA 248

İNTERNET KAYNAKLARI 286

EKLER 287

EK-1: SURİYELİ MÜLTECİLERE 2018-2019 YILLARINDA YÖNELTİLEN GÖRÜŞME SORULARI 287

EK-2: SURİYELİ MÜLTECİLERİN YAŞADIĞI MAHALLELERE YÖNELİK GÖZLEM VE GÖZLEM FORMU 290

EK-3: EV SAHİBİ TOPLUMA YÖNELİK GÖRÜŞME SORULARI 294

EK-4: SURİYELİ MÜLTECİLERE 2015 YILINDA YÖNELTİLEN GÖRÜŞME SORULARI 296

EK-5: ETİK KURUL RAPORU 299

ÖZET 301

ABSTRACT 302

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Ülkesini Terk Eden Suriyeli Mültecilerin Zamansal Değişimi 6

Şekil 2. Türkiye'deki Suriyeli Mültecilerin (Geçici Koruma Altındakilerin) Sayısındaki Zamansal Değişim 7

Şekil 3. Çalışma Alanının Sınırları 16

Şekil 4. Katılımcıların Köken Ülkedeki Geldiği İdari Alana Göre Dağılımı 27

Şekil 5. Katılımcıların Köken Ülkeden Geldiği İdari Alanlara Göre Dağılımı 28

Şekil 6. Katılımcıların Köken Ülkedeki Mesleklerine Göre Dağılımı 29

Şekil 7. Nitel Veri İçerik Analiz Süreci 39

Şekil 8. Etno-Kültürel Gruplarda ve Daha Büyük Toplumlarda Kültürleşme Yönelimleri (Berry, 2001) 65

Şekil 9. Navas ve diğerleri (2005) Tarafından Geliştirilen Genişletilmiş Göreceli Kültürleşme Modeli 70

Şekil 10. Göçmenlerin Göreceli Olarak Kültürleşme Sürecinin, Köken Toplum İle Ev Sahibi Toplum Arasındaki Farklı Etkileri Bağlamında Değerlendirilmesi (Navas vd., 2005)..... 71

Şekil 11. Bourhis ve diğerlerinin (1997) Geliştirdiği "Etkileşimli Kültürleşme Modeli" 72

Şekil 12. Antakya'daki Suriyeli Mülteciler Bağlamında Zorunlu Göçün İşleyişi ve Hedef Alana Yerleşme Süreçleri 76

Şekil 13. Göç Kararı ve Sığınma Sürecinde Etkili Olan Motivasyonlar 89

Şekil 14. Suriyeli Mültecilerin Antakya'da En En Yoğun Olduğu Mahalleler..... 102

Şekil 15. Antakya'daki Suriyelilerin Mahallelere Göre Dağılışı (Bütün İlçe) 105

Şekil 16. Antakya'daki Suriyelilerin Mahallelere Göre Dağılımı (Kent Merkezi) 106

Şekil 17. Suriyeli Mültecilerin Antakya'daki Kümelenmesinin Lokasyon Katsayısı Tekniği İle Gösterimi 107
Şekil 18. Antakya'daki Suriyelilerin Ev Sahibi Toplumla Arasındaki Benzemezlik Endeksi 109
Şekil 19. Antakya'daki Mahalle Düzeyinde Benzemezlik Endeksinin Görünümü 110
Şekil 20. Suriyelilerin En Yüksek Konsantrasyon Gösterdiği Mahalleler 113
Şekil 21. Suriyeli Mültecilerin Antakya'daki Maruziyet Endeksi 115
Şekil 22. Hatay, Büyükşehir Belediyesi Olmadan Önce (Temsili Olarak 2010 Yılı) Ve Günümüzde Narlıca ve Çevresindeki Konut Alanları 118
Şekil 23. Narlıca'da Suriyelilerin Yoğunlaştığı Alanlar 123
Şekil 24. Suriyeli Mültecilerin Yer Seciminde Etkili Olan Yapılar 136
Şekil 25. Yerel Gazetelerde Suriyeliler 151
Şekil 26. Sosyal Medya Üzerinden Suriyelilere Yönelik Yapılan Dışlayıcı Yaklaşımlar 167
Şekil 27. Sosyal Medya Üzerinden Suriyelilere Yönelik Yapılan Olumlu Yaklaşımlar 167

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Foto 1. Suriyeli Çocukların Eğitim Gördüğü Bir Okul (Saraykent Mah.) 184

Foto 2. Suriyeli Çocukların Eğitimi (Kuran Kursu Çıkışı-Narlıca Mah.)..... 185

Foto 3. Suriyeli Çocukların Sokak Pratiği (Aydınlıkevler Mah.)..... 186

Foto 4. Suriyeli Çocukların Sokak Pratiği ve Giyim Tarzı (Akasya Mah.) 186

Foto 5. Suriyelilerin Sokak Pratiği (Duvar Yazıları-Narlıca Mah.) 187

Foto 6. Sosyal Medyada Suriyeliler; Dayanışma Grupları 191

Foto 7. Sosyal Medyada Suriyeliler; Dayanışma ve Yardımlaşma Grupları 191

Foto 8. Suriyelilerin Gündelik Yaşam İçerisindeki Sosyalleşme Mekânları (Narlıca Mah.) 192

Foto 9. Suriyeli Mültecilerin Sokakta Giyim Tarzından Örnekler (Narlıca Mah.) 193

Foto 10. Suriyeli Mültecilerin Sokakta Giyim Tarzından Örnekler (Akevler Mah.) ... 194

Foto 11. Suriyeli Mültecilerin Sokakta Giyim Tarzından Örnekler (Hacı Ömer Alpagot Mah.) 194

Foto 12. Suriyelilerin İş Pratikleri (Pazarcılık Yapan Suriyeliler-Ekinci Mah.)..... 213

Foto 13. Suriyeli Mültecilerin Yerel Pazarda Sattığı Yerel Gıda Ürünlerinden Bazıları 213

Foto 14. Suriyeli Mültecilerin Etnik Girişimcilik Örnekleri (Teknik Servis-Narlıca Mah.) 215

Foto 15. Suriyeli Mültecilerin Etnik Girişimcilik Örnekleri (Lokanta-Narlıca Mah.) . 215

Foto 16. Suriyeli Mültecilerin Etnik Girişimcilik Örnekleri (Pastane-Ürgenpaşa Mah.) 217

Foto 17. Suriyeli Mültecilerin Etnik Girişimcilik Örnekleri (Lokanta-Şeyhali Mah.) . 217

Foto 18. Suriyeli Mültecilerin Etnik Girişimcilik Örnekleri (Akasya Mah.)..... 218

Foto 19. Suriyeli Mültecilerin Etnik Girişimcilik Örnekleri (Esentepe Mah.) 221

Foto 20. Suriyeli Mültecilerin Etnik Girişimcilik Örnekleri (Odabaşı Mah.)..... 222

Foto 21. Suriyelilerin İşgücü Piyasası (a) İş İlanı-Kantara Mah., (b) İşçi Pazarı-Narlıca Mah. 223

Foto 22. Suriyelilerin İşgücü Piyasasındaki Yeri (Gündelik Tarım İşçileri-Saraykent Mah.)..... 223

Foto 23. Suriyeli Mültecilerin *"Marketplace"* Sanal Pazarındaki Yeri 224

ÇİZELGELER LİSTESİ

Çizelge 1. Görüşme Yapılan Yerli Katılımcıların Profilleri 26

Çizelge 2. Görüşmeye Katılan Suriyeli Mültecilerin Genel Profil Özellikleri (2018-2019) 30

Çizelge 3. Antakya'daki Suriyelilerin ve Yerli Nüfusun Mahallelere Göre Dağılımı (Muhtarlık ve Tüik Verilerinden Derlenmiştir-2018)..... 104

Çizelge 4. Antakya'da Mahallelere Göre Benzemezlik Endeksi 112

Çizelge 5. Antakya'daki Suriyeliler İle Ev Sahibi Toplumun Maruziyet Endeksi 115

ÖNSÖZ

Her şey yüksek lisans tezimle ilgili hazırladığım anket sorularını sınamak adına, 2010 yılının bir bahar mevsiminde (sanırım Nisan ayıydı) Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nin 5. katına çıkıp, sebebini bilmediğim bir his ya da tesadüf sonucu, üzerinde Prof. Dr. E. Murat ÖZGÜR yazan kapıyı çalmakla başladı. Uzunca bir koridorda başka bir hocanın kapısına tesadüf gelebilirdi ama benim için bu, hayatımda karşılaşabileceğim belki de en güzel ve değerli tesadüflerden birisiydi. Zira odadan içeri girmemle birlikte, beni ilk defa görmesine hatta randevusuz gitmiş olmama rağmen, beni güler yüzüyle karşılayan ve dinleyip sorularıma katkı sağlamaya çalışan bir edayla yaklaşım sergileyen çok değerli Murat hocam sonsuz teşekkürler. O günden sonra bir başka baharda tekrar buluşmayı vadedermiş gibi, 2013 yılının baharında bu kez sonbahardı ve benim son kararımdı; artık E. Murat ÖZGÜR ile doktora çalışmamı başlatacaktım. İşte her şey böyle başladı ve şimdi uzun soluklu olan ve düşerek defalarca dizlerimi kanatarak yürümeye devam ettiğim bu taşlı yolda, bana yoldaşlık eden, bana yol yordam gösteren ve bilgisi ve bakış açısına her daim hayran kalıp örnek aldığım E. Murat ÖZGÜR iyi ki varsınız.

İkinci teşekkür ise, beş yıl boyunca benim nazımı çeken, kendilerinden ziyade bu teze odaklandığım ve zamanımın büyük bir bölümünü bu çalışmayı ortaya çıkarmak adına harcadığım için; sevgili eşim Süheyla ile çocuklarım Hasan Ali ve Alya Sude, sizler büyürken çoğu vakitler bensiz kaldığınız ve beni anlayışla karşıladığınız her an için sonsuz teşekkürler. Elbette öğrenim hayatım boyunca fedakârlıklarını yüreğimde taşıyacağım sevgili annem ve babam size minnettarım.

Yine birçok konuda çalışmama katkı sağlayan felsefi bir sohbet tadında bilgi transferi sağlayan ve birikimlerinden yararlanırken bundan büyük bir keyif duyduğum sevgili dostum F. Betül TATLI çok teşekkürler. Benzer bir şekilde araştırmacının rolü

bağlamında bana yön gösteren ve aklımdaki konseptin şekillenmesine katkı sağlayan kadim dostum ve kaderdaşım Semir TEMİZ çok teşekkürler. Ayrıca zaman zaman tezimle ilgili sohbete gark olduğumuzda ortaya koyduğu yaklaşımlarla bana katkı sağlayan Nehir GÜNDOĞDU çok teşekkürler.

Doktora ders döneminden itibaren disipline bakış açısını hayranlıkla izlediğim ve birçok kaynak konusunda bana katkı sağlayan ve birçok konuda rehber görüp, izlediğim C. Erdem BEKAROĞLU çok teşekkürler. Bir dost kadar fedakâr ve anlayışıyla bana sunduğu katkıları hiçbir zaman unutmayacağım M. Ragıp KALELİOĞLU çok teşekkürler. Yine tez izleme komitesi toplantılarında tezime olan katkıları, güler yüzü ve sıcak yaklaşımıyla beni motive eden Mutlu YILMAZ'a, sempatik tutumuyla tezime katkı sağlayan, bana huzur ve güven aşılayan Salih ŞAHİN'e, büyük bir keyifle çalışmalarından epeyce yararlandığım M. Murat YÜCEŞAHİN'e ve emeği geçen herkese çok teşekkürler.

Son olarak bir teşekkür de, bu çalışmada veri setinin temel bileşenleri olan çok değerli katılımcılaradır. Gerek Suriyelilerden, gerekse ev sahibi toplumdan beni geri çevirmeyip, görüşme yapmayı kabul eden ve çok değerli tecrübelerini aktaran her bir katılımcıya ayrı ayrı teşekkürler, benim için onlar bu tezin isimsiz kahramanlarıdır.

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Göç esasında coğrafi bir olgudur, zira hedef ve köken alandaki ortamları etkileyen, değiştiren ve bir mekânda yaşanan mekân üzerinde gerçekleşen insan akışlarıdır; diğer taraftan her iki mekândaki nüfus dinamiklerini etkilemesi bakımından demografiktir; iki mekânı da etkileyen bu hareketlilik, bunlar arasındaki ekonomik eşitsizlikten kaynaklanması bakımından ekonomiktir; ülkelerin uluslararası göçmenlere/mültecilere yönelik politikalar geliştirme gereksinimi doğurması bakımından siyasidir; göçmenlerin köken alandan ayrılma motivasyonu ve ev sahibi topluma adaptasyon sürecini ilgilendirmesi bakımından sosyal psikoloji ile ilgilidir. Her iki mekânın sosyal ve kültürel yapısında meydana getirdiği değişiklikler bakımından aynı zamanda sosyolojik de bir olgu olarak değerlendirilmektedir (Körükmez ve Südaş, 2015).

Toplumların ulusal sınırları aşan hareketliliği ve bu toplumların aşamalı olarak meydana getirdikleri ulusaşırı mekânlar (Özgür, 2018), sadece göçmenlerin yaşam koşullarını değiştirmekle kalmayıp, bununla birlikte daha geniş sosyal ve kültürel yaşam paternlerini de yeniden şekillendirmektedir (Pitkänen vd, 2012; Özgür, 2018). Glick-Schiller (2003), sınır aşan göçe katılan toplulukların, kurdukları sosyal ilişkiler ya da gündelik yaşam pratikleriyle, hedef ve köken ülke arasında adata bir köprü kuran uluslararası süreçleri, uluşaşırı göç olarak tanımlamaktadır. Gündelik yaşama bakıldığında alan yazınında ulusaşırıcılık kavramıyla beraber ulusal vatandaşlık, politik katılım, göçmenlerin dini ve politik temsiliyeti gibi kavramlar üzerinden tartışılmaktadır. Levitt ve Glick Schiller (2004), ulusaşırı toplumsal alanlar kavramını buna dair yeni fikir ve kaynakların üretim mekânı ve birçok ulusaşırı bağın kesişme alanı şeklinde

tanımlamaktadır (akt. Özkul, 2012). Ulusaşırıcılığı göç sürecinde kurulan sosyal ağlar, pratikler ve yaşam kalıplarından meydana gelen bir kompozisyon olarak gören Glick-Shiller (1997), bu kavramı, hem köken hem de hedef ülkedeki toplumsal grupları da içerdiğini vurgulamaktadır. Ulusaşırı toplumsal alanların, farklı niteliklere ve değerlere sahip olduğunu vurgulayan Faist (2000) ise, söz konusu alanların iki ilke üzerindeki etkilerinin de farklı olacağını iddia etmektedir. Faist (2000), ulusaşırı toplumsal alanların özellikleri ve olası etkileri bakımından ele alındığında dört ayrı durumun gündeme geldiğini savunur. Bunlar; *Aynı anda iki ülke içerisinde etkili olmak üzere; (1) kısa sureli ve zayıf, (2) kısa süreli ancak güçlü, (3) uzun süreli ancak zayıf* olmakla birlikte, *(4) iki ülkede de oldukça etkili, uzun sureli ve güçlü* bir şekildedir. Söz konusu farklı özellik ve farklı düzeydeki etkiler, göçmen toplulukların etkileşim içinde olduğu kişi ve yaşadığı mekânlara bağlıdır (Özkul, 2012). Küreselleşen dünya ile birlikte iletişim ve ulaşım sistemlerinde yaşanan teknolojik gelişmeler, ulusaşırı göç sürecinde ortaya çıkan toplumsal ilişkileri ve göçmenlerin kendi arasında kurduğu ağları farklı bir konsepte büründürmüştür. Söz konusu teknolojik gelişmeler, köken ile hedef ülke arasındaki etkileşimi artırmış ve daha da kolaylaştırmıştır. Ayrıca bu durum göçmen toplulukların kendi arasındaki sosyo-ekonomik ve kültürel etkileşimi de geliştirmiştir. Dolayısıyla küreselleşme ile birlikte köken ve hedef alanlar arasındaki akışlar hızlanmıştır. Söz konusu gelişmeler ile hız kazanan akışlar, göçmen toplulukların kendi ulusaşırı ağlarını inşa etmelerini kolaylaştırmış ve topluluklarını dönüştürebilmelerine imkân tanımıştır (Kennedy ve Roudometof, 2002). Diğer taraftan göç akışları, göçmenlerin özellikleri ve göç planları, etnik grupların yerleşim düzenlerinde ve ikametgâh hareketliliğinde önemli bir rol oynamaktadır (White, 1998).

Ulusal sınırları aşan hareketliliğin sosyal yaşama etki eden bir başka yönü ise, bu hareketliliğe konu olan hane halkı üyelerinin sosyo-mekânsal düzlemde birbirinden ayrı düşmesiyle ilgilidir. Nitekim köken ülkede ortaya çıkan savaş ve kriz ortamı ile siyasi

istikrarsızlık durumu, insanları yeni bir yaşamı inşa edebilecekleri güvenli hedef bir ülke arayışına sevk etmekte ve onları zorunlu olarak uluslararası göçe yöneltmektedir. Bu bakımdan köken ülkeden ayrılma suretiyle, hane halkının diğer üyelerinden ya da akrabalarından ayrılmak durumunda kalan göçmenler/mülteciler, göç ettikleri hedef ülkede de çoğunlukla ev sahibi toplumdan sosyo-mekânsal olarak ayrışma eğilimi göstermekte ve göç ettikleri kentlerin belirli alanlarında yoğunlaşmaktadır. Göçmenler/mülteciler hedef ülkede ikamet yeri olarak tercih ettikleri mekânsal birimlerde, çoğunlukla ev sahibi toplumun sosyo-kültürel ve/veya ekonomik durumları temelinde ayrılmaya yönelmekte ya da onlardan ayrışmak durumunda kalmaktadır. Bu süreç beraberinde kentsel mekânda bir mülteci kümelenmesi ortaya çıkarmakta ve birbirinden mekânsal olarak ayrışmış alanlar yaratmaktadır.

Bilimsel araştırmalar, mekânsal ayrışmayı, bir şehrin bazı bölgelerinde belirli bir grubun fazla temsil edilmesi ve aynı grubun diğer alanlarda yetersiz temsil edilmesi olarak tanımlamıştır (Simpson 2004; Peach 2009; Bolt vd., 2010). Bógus (2013), mekânsal yoğunlaşma ve ayrışmanın ülkelerin sosyal ve tarihsel matrisiyle ilintili olduğunu savunmaktadır. Mekânsal ayrışma, kentsel mekânda toplumsal farklılaşmayı ürettiği gibi aynı zamanda heterojen ve çok parçalı bir yapı oluşturmaktadır. Sosyo-ekonomik düzey, etnik özellikler, politik tercihler ve toplumun davranış biçimleri temelinde kentin farklı alanları, işlevsel olarak farklılaşmakta ve birbirinden ayrışmış mekânlar oluşturmaktadır (Roberts ve Robert, 2009). Toplumların etnik köken ya da ırksal bakımdan sahip olduğu nitelikler, kentlerdeki mekânsal ayrışmayı belirleyen önemli etmenler arasında yer almaktadır. Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki ve Kanada'daki metropollerde ortaya çıkan mekânsal ayrışma daha ziyade etnik/ırksal sorunlar bağlamında değerlendirilirken, Avrupa'da bu ayrışmanın sınıfsal temelli olarak ele alındığı görülmektedir (Fong ve Shibuya, 2000; Şen, 2012). Diğer taraftan Alver (2010), toplumsal yapıda meydana gelen her çeşit ayrışmanın ya da farklılığın, mekânsal

ayrışma adına bir gösterge sayılabileceğini, ayrıca mekânsal ayrışmanın sosyo-ekonomik ve politik unsurlarla etkileşim halinde olduğunu ifade etmektedir. Toplumsal yapıdaki farklılaşma ve kentsel mekânda bunun meydana getirdiği mekânsal farklılaşma, Avrupa'da kentsel-sosyal coğrafya alanındaki çalışmalarda araştırma konusu haline gelmiştir. Kentsel mekânda yaşanan sosyal ilişkiler ve bunun şekillendirdiği mekânsal farklılaşmaların inanç grupları, etnik yapı ya da hemşerilik bağlarına göre farklılaştığını araştıran çalışmalar da oldukça yaygındır (Ogden ve Winchester, 1975; Murdie ve Borgegard, 1998; Ellis, vd., 2004; Li ve Wu, 2006; Castles ve Miller, 2008; Musterd ve Ostendorf, 2009; Knox ve Pinch, 2010).

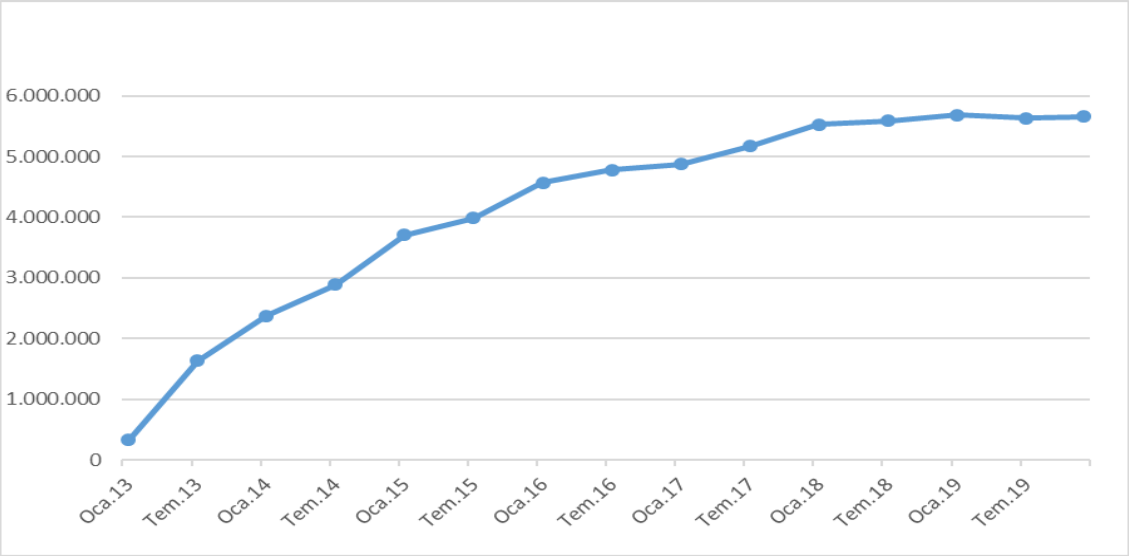
Bolt ve diğerleri (2010) mekânsal ayrışmayı, asimilasyonun bir boyutu olarak değerlendirmektedir, onlara göre mekânsal asimilasyon, azınlık nüfusunun etnik çoğunluğun üyelerine yönelik konut maruziyetidir ve bu maruziyet, diğer alanlardaki (kültürleşme, sosyo-ekonomik değişim) asimilasyon süreci ilerledikçe artma eğilimi gösterebilir. Amerikan mekânsal ayrışma literatüründe, mekânsal asimilasyon ve konut entegrasyonunu eş anlamlı olarak kabul eden Alba ve Nee (1997)'ye göre asimilasyon, etnik/ırksal ayrımın ve onu ifade eden kültürel ve sosyal farklılıkların azalması ve sonunda ortadan kalkmasıdır. Bu bağlamda, toplumsal gruplar arasında sosyo-kültürel farklılıkların ortadan kalkması, aynı zamanda kültürleşme süreciyle de ilintili olarak şekillenmektedir. Kültürleşme, bir toplumsal grubun kültürel yapısında yaşanan değişmeleri ifade eder ve bu değişimler grup üyelerinin psikolojisini de etkileyerek onlarda birtakım değişimler yaratmaktadır (Berry, 1998). Kültürleşme sürecinin aktörleri olan iki toplumsal gruptan, genellikle bir grubun diğerini daha fazla etkilediğinden bahsetmek mümkündür (Montreuil ve Bourhish, 2001). Almanya'da azınlık/etnik grupların ayrışmasının, özellikle sosyo-ekonomik asimilasyon eksikliğinden ziyade, toplumsal gruplar arasındaki kültürleşme eksikliğine bağlı olduğu düşünülmektedir. Örneğin, Almanya'daki araştırmalarda Türk mahalleleriyle ilgili söylemlerde, ortaya

çıkan etnik ayrışma, Türklerin Alman asimilasyonunu reddetmesinin bir ifadesi olarak görülmektedir (Ehrkamp, 2005; Gruner, 2010; Bolt vd., 2010). Hollanda hükümeti etnik ayrımı, sosyo-ekonomik asimilasyon eksikliğine bağlar. Yine İsveç'te de, hâkim olan görüş, işgücü piyasasına zayıf entegrasyonun azınlık etnik grupların ayrışmasından sorumlu olduğudur (Andersson, 2006).

Türkiye, son yıllarda geleneksel olarak göç veren bir ülke konumundan, değişik bölgelerden ve farklı motivasyonlarla göç alan ve transit akışlara zemin oluşturan bir ülke) konumuna gelmiştir (İçduygu, 2006). Türkiye, 1980'lerden itibaren bir yandan Avrupa'ya gitmek isteyen gelişmekte olan ülkelerin vatandaşları (Asyalı ve Afrikalı) için geçiş ülkesi haline gelirken; (İçduygu, 2004; Pitkänen vd., 2012; Özgür, 2018) özellikle 1990'lı yıllardan itibaren böylesine çok sayıda yabancının, çoğunlukla düzensiz bir şekilde göç ettiği bir ülke haline gelerek, bir *"göçler ülkesi"* kimliği kazanmaya başladı (Kirişçi, 2003; İçduygu, 2004) ve Afrika, Ortadoğu, Bağısız Devletler Topluluğu ve Avrupa Birliği kökenli göçmenlerin önemli bir destinasyonu oldu (Özgür ve Deniz, 2015). Böylece son otuz yıl içinde Türkiye, geçmişte aldıklarından farklı olarak çeşitli sosyo-kültürel ve ekonomik özelliklere sahip ve dünyanın farklı coğrafi bölgelerinden değişik nedenlerle hareketlenmiş göçmen gruplarına ev sahipliği yapmaya başlamış ve bu göçmenlerin yollarının kesiştiği bir ülke halini almıştır (İçduygu vd., 2009). Bu kapsamda Türkiye çok sayıda göçmen toplulukların bir hedef sahası ve insan akışlarına sahne olan bir ülke haline gelmektir. Bununla birlikte bu insan akışlarının miktarı gün geçtikçe artmakta, kentsel mekânda etno-kültürel çeşitlilik ve kümelenme eğilimi göstermektedir (Özgür, 2019).

Suriye'de 2011 yılında ilk olarak protesto niteliğinde ve mikro ölçekte ortaya çıkan olaylar, zamanla ülkenin birçok bölgesine sirayet etmiş ve bu süreç içerisinde bir iç savaşa dönüşmüştür. Suriye, yaşadığı bu iç savaşın başlangıcından bu güne kadar, ona

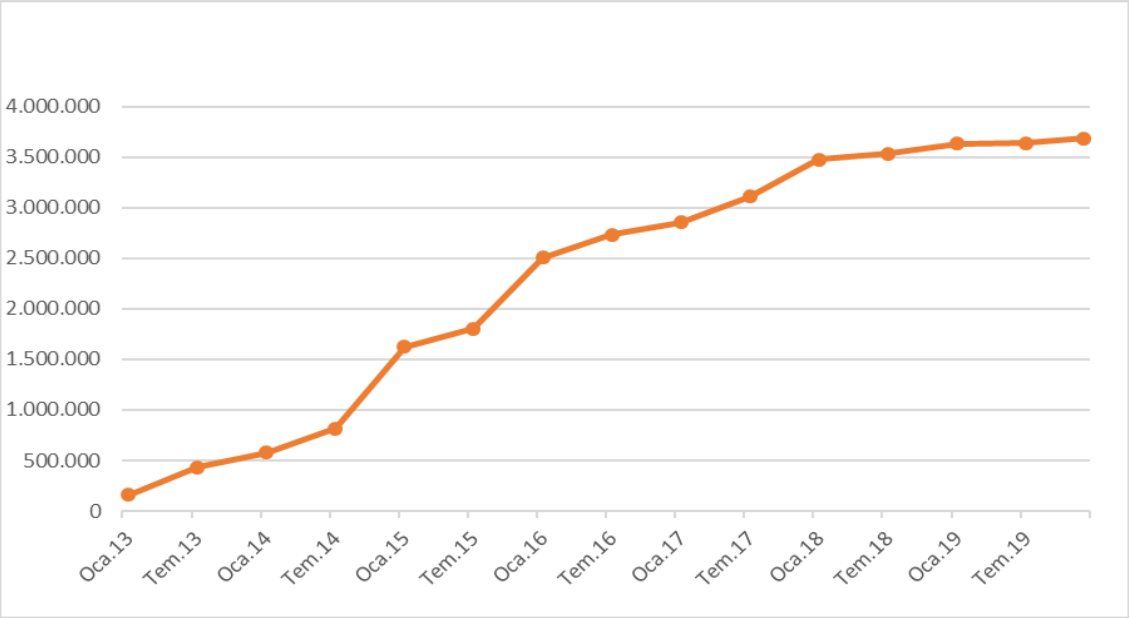
komşu ülkeler (Türkiye, Lübnan, Ürdün, Irak ve Mısır) başta olmak üzere, birçok Avrupa ülkesine doğru bir insan hareketliliğine sahne olan bir coğrafyanın, çok önemli bir kaynak adresi haline gelmiştir. Nitekim 13 Temmuz 2019 tarihi itibariyle, Suriye orijinli (327.814'ü kamplarda olmak üzere) 5.307.247 kayıtlı mültecinin başka ülkelere doğru göç ettiği ve bu ülkelerde çoğunluğu kötü koşullar altında yaşama tutunmaya çalıştığı göze çarpmaktadır (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği- BMMYK, 2019).

Şekil 1. Ülkesini terk eden Suriyeli mültecilerin zamansal değişimi
Kaynak: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK), 2019

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK)'nin verilerine göre, 2013 yılında Suriye kökenli 346.388 mülteci ile başlayan göç hareketinin, 2019 yılına gelindiğinde 5.655.000 kişiye ulaştığı anlaşılmaktadır (Şekil, 1). Suriyeli mültecilere en fazla ev sahipliği yapan Türkiye'de ise 1 Ocak 2013 tarihi itibariyle 148.441 olan Suriyeli mülteci sayısı, 13 Temmuz 2019 tarihinde 3.614.108 kişiye ulaşmıştır (Şekil, 2). Özellikle 15 Temmuz 2014 tarihinde Türkiye'de 565.000 civarında olan Suriyeli mültecilerin 15 Ocak 2015 tarihine kadar olan 6 aylık sürede %280 oranında artarak (yaklaşık 3 kat) 1.625.000 seviyesine ulaştığı görülmektedir. Suriyeli mültecilerin sayısı 1 Ocak 2016 tarihinde 2,5 milyona, 10 Ocak 2019 tarihinde 3.628.000'e kadar

yükselmiş, ancak 14 Kasım 2019 tarihinde küçük miktarda bir artış göstererek 3.684.982'ye ulaşmıştır.

Şekil 2. Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin (geçici koruma altındakilerin) sayısındaki zamansal değişim
Kaynak: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK), 2019

Türkiye'de mültecilerin barınma ve bazı temel ihtiyaçlarını karşılama hususunda koordineli olarak çalışan BMMYK, AFAD, Kızılay, yerel STK'lar, belediyeler ve İHH gibi kurumlar yer almaktadır. Suriye'den gelen mülteciler için harcanan para; 2013 yılında 2 milyar TL dolaylarında iken, 2018 yılı sonunda ise toplamda 40 milyar TL'ye ulaştığı söyleniyor. Bu kapsamda mülteciler için yapılan harcamalarda en büyük katkı AFAD, İHH, Kızılay ve belediyeler üzerinden yapılmıştır. Bunun yanı sıra ulusal ve yerel sivil toplum örgütleri ve yerel halkın maddi katkısı da mülteciler için önemli ölçüde destek sağlamıştır. Türkiye, Suriye'deki çatışma ortamından kaçan insanların mülteci statüsünü hukuken tanımamakta ve bu kişilere söz konusu statü üzerinden sığınma sağlamamaktadır. Bu nedenle, yaşanan çatışmanın ilk dönemlerinde Türk yetkililer, Türkiye'de bulunan Suriyeli mültecileri "*misafir*" olarak adlandırmış ve bu kişilere açık sınır politikası uygulayarak sığınmalarına imkân tanımıştı. Türkiye, Suriyeli mültecilere yönelik uyguladığı *"geçici koruma"* düzenlemesiyle, mültecilerin Türkiye'ye vizesiz

giriş ve insani yardıma erişim hakkı tanımakla birlikte (Ekşi, 2002), onların zorla geri gönderilmemeleri için bir takım düzenlemeler yapmıştır (YUKK, 2013). Türkiye, Milli Eğitim Bakanlığı (MEB)'nın yayınladığı bir genelge ile geçici korumadan yararlanan kimselerin çocuklarının eğitimiyle ilgili olarak, birçok ilde komisyonlar kurulmuş, geçici eğitim merkezleri için akreditasyon sistemi hazırlanmış ve yabancı tanıtma kartı bulunan kişilere devlet okullarında eğitim görme hakkı tanımıştır.

Suriye'de yaşanan bu insani kriz ve bunun sonucu ortaya çıkan insan akışlarıyla Türkiye geçmişte eşi benzeri görülmemiş ve ne kadar süreceği belli olmayan bir mülteci sorunuyla karşı karşıya kalmıştır ve ülkenin pek çok yerinde ama özellikle Suriye sınırındaki illerde mülteci kümelenmesi gittikçe değişik sonuçlara yol açtı. Türkiye'nin özellikle Suriye savaşı ile birlikte uyguladığı açık sınır politikası ile birlikte çok sayıda Suriyeli mültecinin ülkeye giriş yapmasına imkân tanıyarak, önemli miktarda bir insan hareketinin Türkiye'ye doğru yönelmesine neden olmuştur. 29 Nisan 2011 tarihinde yaklaşık 250 Suriyelinin Hatay sınırından geçmesiyle başlayan bu süreç, günümüzde Türkiye'yi yaklaşık 3,6 milyon mülteciye ev sahipliği yapan bir ülke haline dönüştürmüştür (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü-GİGM, 2019). Başlangıçta sınır kentlerindeki kamplara yerleştirilen Suriyeli sığınmacılar, zaman içerisinde sayılarının artmasına bağlı olarak Türkiye'nin çoğunlukla sınır illeri olmak üzere, birçok kentine yayılmak suretiyle kent mültecileri haline gelmiştir. Türkiye'deki bütün kentlere dağılmış olan Suriyeliler, bulundukları illerde kentin belirli bölgelerinde bir arada toplanarak, kümelenme eğilimi göstermektedir. Suriyeli mültecilerin yoğun olarak yaşadığı illerde özellikle yoksul kesimin ikamet ettiği semt ve mahallelerde toplandığına dair bulgular yer almaktadır (Cengiz, 2015; Erdoğan, 2015; Sönmez, 2016; Erdoğan, 2017; Kaygısız, 2017; İnce, 2018; Saraçoğlu ve Belanger, 2018). Örneğin, İstanbul'da yaşayan Suriyeli mülteciler, kısıtlı kaynaklara sahip olan ve nispeten daha yoksul alanları (Sultanbeyli, Sultangazi, Bağcılar, Esenler, Esenyurt, Sancaktepe) tercih etmekle birlikte, buralarda

yaşayan ev sahibi toplum üyeleri de mültecilere karşı daha olumlu bir tutum sergilemektedir (Erdoğan, 2017). Yine benzer bir duruma Gaziantep, İzmir, Kilis ve Adana örneklerinde de rastlamak mümkündür; Söz konusu illerde Suriyelilerin yoğun yaşadığı alanlar, daha ziyade kentin varoş olarak anılan yoksul kesimlerine takabül eden mahalleleridir (Cengiz, 2015; Sönmez, 2016; Saraçoğlu ve Belanger, 2018). Gaziantep'te Suriyeli mültecilerin en çok yoğunlaştığı alanlar, genellikle kent yoksullarının yaşadığı ve konut kirasının 350-800 TL arası seyrettiği Karşıyaka, Cumhuriyet ve Vatan mahalleleridir (Sönmez, 2016). Dolayısıyla bahsi geçen illerde yaşayan Suriyelilerin mekân tercihinde belirleyici olan temel dinamiğin, ekonomik koşullara bağlı olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim bu durum, Türkiye'ye gelen Suriyeli mültecilerin büyük oranda yoksul kesimden oluştuğunun bir göstergesidir. Antakya'da yaşayan Suriyeli mültecilerin ikamet alanı tercihlerinde ise; gelir düzeyi ile birlikte, daha ziyade sosyo-kültürel dinamikler, akrabalık bağları, hemşerilik ağları ve etnisite gibi dinamiklerin etkili olduğunu belirtmek mümkündür. Dolayısıyla Suriyeli mültecilerin ikamet yeri tercihlerinde ortaya çıkan bu farklılaşma, bahsi geçen diğer şehirlerden ayırmakta ve Antakya'yı özel bir yere konumlandırmaktadır.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM)'nün 14 Kasım 2019 tarihli verilerine göre, en kalabalık Suriyeli mülteciye ev sahipliği yapan İstanbul'da kayıtlı kent mültecisi sayısı 554.289'dur (GİGM, 2019). Kamplarda kalan mülteciler hariç tutulduğunda, Suriyeli kentsel mültecilerin ikinci büyük toplanma alanı 429.721 kişi ile Hatay ilidir (GİGM, 2019). Bu bakımdan Hatay ili ve merkez ilçe konumundaki Antakya'nın, böylesine bir toplanma alanına sahne olması ve burada yaşayan Suriyeli mültecilerin, ev sahibi toplumdan sosyo-mekânsal olarak ayrışmayı tercih etmesi oldukça dikkat çekmektedir. Dahası kültürel olarak ve tarihsel bağlamda çok yönlü benzerlikler göstermesine ve ortak değerlere sahip olmasına rağmen, yine de iki toplumsal grubun (yerli halk ve Suriyeli mülteciler) ayrışması, araştırılmaya değer çok önemli bir gereklilik doğurmuştur.

Dolayısıyla böyle bir araştırmanın tez konusu olarak tercih edilmesinde, söz konusu durum önemli bir motivasyon kaynağı olmuştur.

Türkiye'de Suriyelilerin en fazla göç ettiği kentlerden biri de bu tezin çalışma alanını oluşturan Antakya'dır. Aslında uzun bir dönem boyunca merkez ilçe konumundaki Antakya, Hatay ile aynı şehri temsil ederken (Kocaeli-İzmit ya da Adapazarı-Sakarya gibi), özellikle 6 Aralık 2012 tarih ve 6360 sayılı Büyükşehir Yasası ile birlikte ilçe topraklarının bir kısmı Defne, diğer kısmı Antakya olacak şekilde ikiye ayrılmıştır. Antakya'da önemli bir Suriyeli mülteci nüfusun ortaya çıkışında, hem köken ülkeye coğrafi yakınlık hem de iki ülke halkı arasındaki tarihsel ve kültürel benzerlikler önemli rol oynamıştır. Antakya'daki Suriyeli mülteciler, sayılarının artışına paralel olarak kentsel mekânda görünürlüklerini de artırmış, zamanla kentin belirli mahallelerinde toplanma, yoğunlaşma belki de ayrışma eğiliminde olmuşlardır. Bu bağlamda tezin konusunu Suriyeli mültecilerin, Antakya kenti içerisinde gösterdikleri mekânsal toplanma/ayrışma örüntüleri, süreçleri ve bunun yarattığı sonuçlar oluşturmaktadır.

İdlib, Halep, Hama, Lazkiye gibi şehirlere[1] coğrafi yakınlığı ve bu yakınlığa bağlı olarak Suriyelilerin, köken alanla bağlantılarını daha kolay sürdürebilmesi, hatta savaşın kısa sürede biteceğini düşünerek geri dönmeyi düşünmeleri gibi etmenler, Antakya'nın çok sayıda Suriyeli mültecinin hedef alanı haline gelmesine yol açmıştır. Ayrıca bizatihi olarak bazı mültecilerin ya da akraba ve hemşerilerinin önceki mekânsal deneyimleri[2], buradaki akrabalık bağları, şehrin tarihsel süreçte ortak bir geçmişin nüvelerini

[1] Başta İdlib olmak üzere, Antakya'ya en çok sayıda Suriyeli mülteci Halep, Hama, Lazkiye gibi şehirlerden gelmiştir.

[2] Suriye'de ortaya çıkan iç savaştan önce Antakya her yıl çok sayıda Suriyelinin ziyaret edip deneyimlediği ve hemen hemen her mahallesini birçok yönüyle tandığı, hatta kimisinin bavul ticareti ve ticari taksicilik yaparak Antakya'da uzun süreler geçirdiği ve kentteki birçok ev sahibi toplum üyesiyle çeşitli ticari ilişkiler geliştirdiğinden bahsetmek mümkündür.

barındırması ve belki de bu durumun kendilerine birtakım avatajlar sağlayabileceğini düşünmesi, hedef alan tercihinde etkili olmuştur.

Hatay, 9 Mayıs 2019 tarihine kadar İstanbul'dan sonra en fazla Suriyeli mülteciye ev sahipliği yapmış ve bu tarihe kadar ilde yaşayan Suriyeli mülteci oranı Hatay il nüfusunun %27'sini oluşturacak şekilde devam etmiştir (GİGM, 2019). İldeki en yüksek miktarda Suriyeli mültecinin yaşadığı ilçe Antakya'dır. Dolayısıyla burada yaşayan Suriyeli mülteci oranının bu kadar yüksek bir düzeyde seyretmesi, demografik yapıda önemli ölçüde bir dönüşümün/değişimin yaşanmasına yol açmıştır. Hâlihazırda Türkiye'de etno-kültürel çeşitliliğe ev sahipliği yapmakla öne çıkan nadir yerlerden biri olan Antakya'da, bu kadar yüksek düzeyde bir Suriyeli-Arap nüfusun eklenmesiyle, kentteki etno-kültürel anlamda toplumsal yapıda bir farklılaşmanın sonucunu doğurmuştur. Bu durum, Antakya'nın uzun vadede sosyo-kültürel yapısında, birtakım dinamikler bakımından yeniden bir inşa sürecine girmesine ve belki de bu süreçte toplumsal sorunların yaşamasına da yol açabilecek düzeydedir. Ayrıca bu ayrışmanın, kentte yaşayan toplumsal gruplar açısından etkilerinin, bazı kırılmalara yol açabileceği de düşünülmektedir. Zira Antakya, Suriyeli mültecilere yönelik toplumsal kabulün çok düşük düzeyde olduğu bir yerdir (Erdoğan, 2017). Genel olarak Suriyelilerin yaşadığı başka kentlerde mülteci kümelenmesine rastlamak mümkün olsa da, toplumsal dinamikler ve ayrışmanın sebep ve olası sonuçları itibariyle Antakya'nın ayrı bir yere sahip olduğu düşünülmektedir. Nitekim ev sahibi toplum üyeleriyle yapılan formel ve enformel görüşmelerde öne çıkan yaklaşım ve endişeler şu şekilde özetlenebilir: Suriyeli mültecilerin kentte birtakım toplumsal uyum sorunları yaşayacağı, kültürel farklılaşma/bozulmanın olacağı ve iki toplum arasında sosyo-kültürel farklılaşmaya ve yaşam tarzına bağlı olarak ayrışmanın ortaya çıkacağı ve bunların Antakya'da olası bir toplumsal çatışmaya dönüşeceği gibi. Dolayısıyla ev sahibi toplumun belirli kesimlerinde ortaya çıkan bu tür yaklaşım ve endişeler, Suriyeli mültecileri *"iten"* ve buna mukabil

mülteciler ise *"giden"* olarak kentsel mekânda konumlanmaktadır. Bu konumlanma da *"bir gidişi tek bir kişi yapmaz, biri iter, diğeri gider"* hikâyesinin girizgâhı hazırlanmış olur. Ev sahibi toplumun bazı kesimlerinde ortaya çıkan bu tür endişelerin gerçekleşmesinin önüne geçmek, toplumsal entegrasyona katkı sağlayacak yaklaşımlar ortaya koymak, Suriyeli mültecilerin buradaki sosyo-ekonomik ve kültürel etkileri göz önünde tutularak yerel ya da ulusal politkalar üretmek önemli olacaktır. Bu bakımdan bütün dinamikleriyle araştırılması gereken bu sorunsalın iyi tanımlanması, farklı disiplinlerden de bu konuya odaklanan çalışmaların yapılması son derece elzemdir. Bu tez çalışmasında Antakya'daki mekânsal toplanma/ayrışma üzerine eğilerek, buradaki dinamiklerin gelişimini ve bunların ortaya çıkardığı paternler ve süreçler aydınlatılmaya çalışılarak, alan yazınına katkı sağlamak ümit edilmektedir.

Bu çalışma toplam altı bülümden oluşmaktadır. Çalışmanın ilk bölümünde, araştımanın temel problemi üzerinde durulmuş ve hazırlanan araştırma sorularıyla, çalışma sürecinde yapılan çalışmanın iskeleti hazırlanmış ve izlenecek yolun rotası çizilmiştir. Birinci bölümün devamında tezin konusu, çalışma alanı ile araştırmada karşılaşılan sınırlılıklar yer almaktadır. Burada tezin oluşturulma gerekçesi, önemi ve dayandığı temel dinamikler anlatılmaktadır.

Çalışmanın ikinci bölümünde tezin metodolojisi işlenmiştir. Bu kapsamda çalışmada nasıl bir yol/yöntem izlendiği, araştırmanın tasarımı, yapılan saha çalışmaları ve elde edilen verilerin nasıl işlenip, analize tabi tutulduğu ile araştırmacının rolü anlatılmaktadır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde kuramsal ve kavramsal yaklaşımlar başlığı altında araştırmanın epistemolojik temelleri, kuramsal tartışmalar ve düşünsel arka planı hakkında ayrıntılara yer verilmiştir.

Çalışmanın dördüncü bölümünde Antakya'ya Suriyeli mülteci akışları ve mültecilerin yerleşme süreci yer almaktadır. Bu bölümde Suriyeli mültecilerin sığınma öncesi yaşamları Sığınma sürecinde kullanılan ağlar ve göç süreci ile Suriyeli mültecilerin Antakya'yı tercih etme motivasyonları irdelenmiştir.

Çalışmanın beşinci bölümünde, Antakya'da Suriyeli mültecilerin kent içi toplanma/ayrışma süreci yer almaktadır. Antakya'da Suriyeli mülteci toplanmanın/ayrışmanın mekânsal paternleri, toplanmanın/ayrışmanın belirleyicileri ve dinamikleri ile toplanmanın/ayrışmanın sosyo-mekânsal yansımaları açıklanmaya çalışılmıştır.

Altıncı bölümde, Antakya'daki Suriyeli mültecilerin geleceği ve beklentileri yer almaktadır. Bu bölümde Suriyeli mültecilerin geleceğine dair beklentiler ile mültecilerin köken ülke bağlantıları değerlendirilmiştir.

Sonuç bölümünde ise Antakya'da yaşayan Suriyeli mültecilerin kentsel mekânda ortaya çıkan toplanma, ayrışma ve sosyo-mekânsal süreçler tartışılmaktadır.

1.1. Araştırma Problemi

Gönüllü veya zorunlu her bir göç olayının gerçekleşmesinden sonra, göç edenlerin yerleştikleri kentin içinde mikro düzeydeki lokasyon seçimleri; onların ikametgâh yeri olarak kümelenme/toplanma davranışı gösterip göstermediği ve kent mekânını yeniden şekillendirip şekillendirmediği önemlidir (Özgür ve Turut., 2018). Sosyal olanın mekânı kendi eğilimiyle şekillendirme süreci (yani, sosyo-mekânsallığı), mekâna bakışın zamanla değişimiyle mekânın yeniden anlam kazanması şeklinde de ifade edilebilir (Soja, 1980). Uluslararası göçün sosyo-mekânsal sonuçları üzerine yapılan çalışmalarda, bir göçmen grubun niteliklerinin göç edilen ülkede ve kentte yerleşim yeri seçimi ve seçilen yeri değiştirme konusunda etkili olduğuna ilişkin ipuçları vermektedir (Andersson, 1998).

Bu çalışmalarda, göçmen grupların ırksal ve etnik olarak toplanma eğiliminin (Daley, 1998) veya kutuplaşmasının (Hatz, 2009; Sykora, 2009) yüksek olduğu bulgularına yer verilmektedir.

Genel olarak göç yazınında, göçmen gruplarının göç hedefi olarak seçtikleri ülke ya da bölgede, ikametgâh yeri seçiminde etkili olan en önemli unsurlardan birinin, sosyo-kültürel bağlamda benzerlikler olduğuna atıf yapılmaktadır. Furedi (2001)'ye göre bir ikamet alanında var olan ortak bir zeminin eksikliği, aynı mahallede yaşayan insanlar arasındaki karşılıklı sorumluluğun giderek azalmasına ya da kaybolmasına neden olmakta, bu da aynı mekânda yaşanılan bireylerin birer tehdit kaynağı olarak görülebilme potansiyelini arttırmaktadır (Delibaş ve Ünal, 2013). Böyle bir durum aynı mahallede yaşamlarını sürdüren toplumsal gruplar arasında sosyal mesafenin oldukça yüksek bir seviyede olmasına neden olmaktadır. Birçok sosyal bilimciye göre insanlar, kendi yakınlarıyla ya da ortak kültürel özelliklere sahip oldukları topluluklarla bir arada yaşama eğilimindedir ki bu onların yaşamlarını sürdürmelerinde daha az çaba ve enerjiyi harcamalarını sağlamaktadır (Delibaş ve Ünal, 2013). Yine 2011'de başlayan ve halen devam eden Suriye insani krizi boyunca, Türkiye'ye sığınan 3,6 milyonu aşan mültecinin (resmi statüleriyle geçici koruma altındakilerin) %14 kadarının da bir sınır kenti olan Antakya'ya yerleştiği bilinmektedir (GİGM, 2019). Antakya kentinde yaptığım gözlemler, yerli halkla aynı dili konuşan ve aynı dine mensup, benzer kültürel özelliklere ve gündelik yaşam pratiklerine sahip Suriyelilerin daha şimdiden bazı mahallelerde "*toplanma"* (congregation), "*yoğunlaşma*" (concentration) ve belki de yerlilerden mekânsal olarak "*ayrışma"* (segregation) eğilimi gösterdiğine işaret etmektedir. Suriyeliler ülkelerine geri dönmezler ve gelecekte de Antakya'da yaşamayı tercih ederlerse; bu eğilim, kent içinde sosyo-mekânsal bir kutuplaşmanın belirtisi olabilir. Böylece Antakya kenti içerisindeki mekânsal toplanma/ayrışma nın, bazı kent parçalarında *"istila-yerini alma"* (invasion-succession) durumu yaratmak suretiyle, bir

Suriyeli mülteci anklavı oluşturabilir. Her ne kadar göçmen/mülteci toplulukları, değişken yapıdaki bir kentsel kaleideskoba farklı ikametgâh paternleri sunarak katkı sağlasa da toplanma/ayrışma süreçleri bazen bütünleşememe başta olmak üzere çeşitli sorunlara ve sonuçlara yol açmaktadır. Yerli halkla benzer kültürel özelliklere sahip olan, dolayısıyla sosyo-mekânsal olarak kolayca bütünleşmeleri beklenirken Antakya'daki Suriyeli mültecilerin neden mekânsal toplanma/ayrışma eğilimi gösterdiklerini anlamak, bu doktora tezinin temel araştırma problemini oluşturmaktadır.

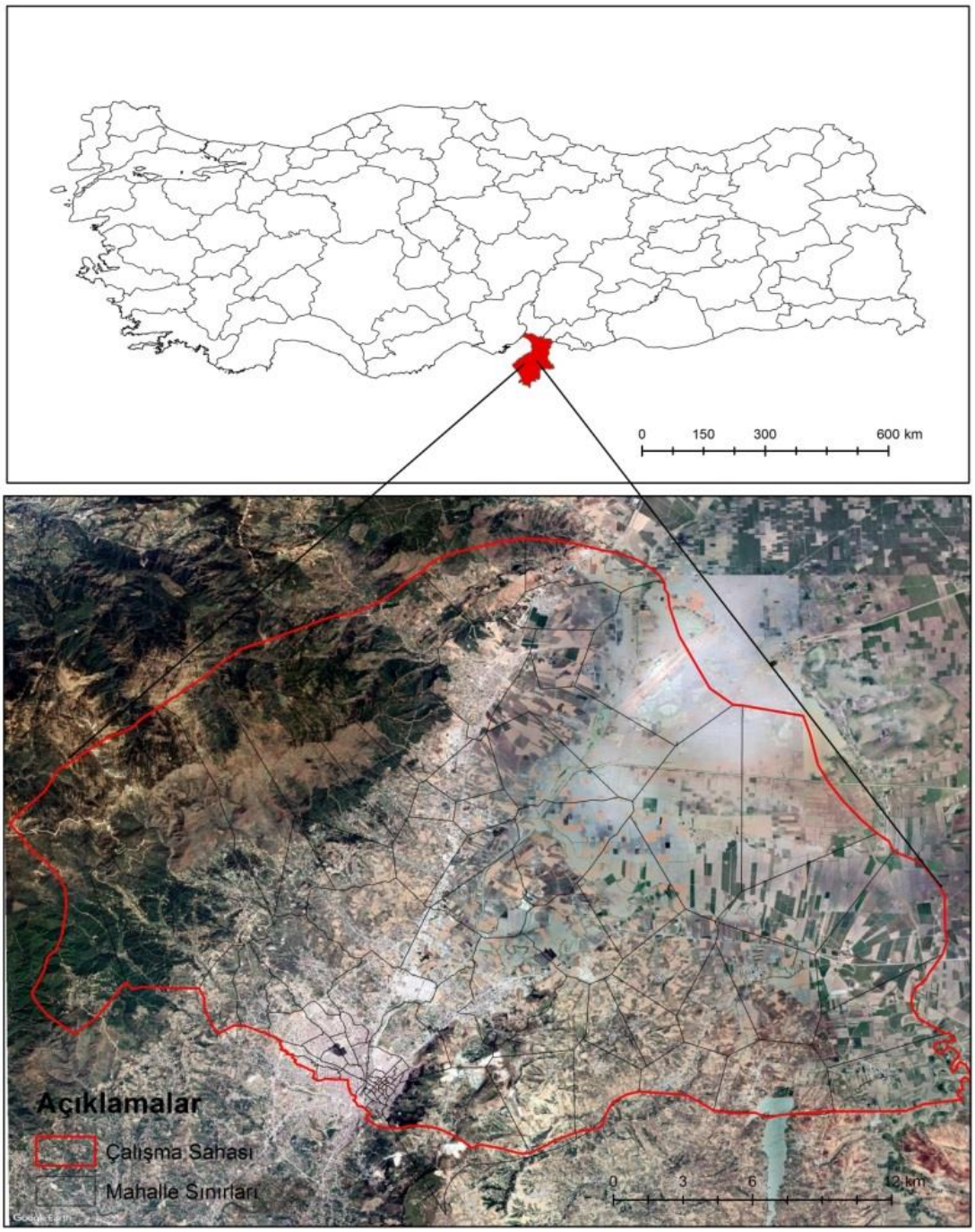
1.2. Tezin Konusu ve Çalışma Alanı

Tezin çalışma alanı Hatay ilinin merkez ilçelerinden biri olan Antakya'dır. Antakya (merkez) ilçesi, 95 mahalleden oluşan bir idari birimdir. İlçeyi oluşturan mahallelerin bir bölümü geçmişte köy ya da belde belediye özelliği taşıyan yerleşmelerdir ki bunlardan bir bölümü Suriyeli mültecilerin oturmak için tercih ettikleri alanlara karşılık gelmektedir.

Sosyal değişim dönemlerinde artan ve tüm dünyada etkileri hissedilen hareketlilikten kendi payına düşeni almaya başlayan Türkiye'nin küresel göç haritasındaki yeri, 1990'lı yıllardan itibaren önemli ölçüde değişmeye başlamıştır (Dedeoğlu ve Ekiz-Gökmen, 2011). Özellikle 2000'li yılların başlarında Ortadoğu ve Kuzey Afrika'da "*Arap Baharı*" olarak isimlendirilen protestolarla başlayan ve bu bölgede istikrarsızlık ve çatışma ortamını yaratan olaylar dizisi, Türkiye sınırına dayanmış ve Suriye'yi de içine almıştır. Yerel protestolardan, zaman içinde vekâlet savaşlarına dönüşerek çok taraflı hale gelen Suriye iç savaşı insani bir kriz yaratmıştır. Bunun doğal bir sonucu olarak ülkenin sosyal sistemi ve fiziksel alt yapısı, yıkıma uğramış, krizin derinleşmesiyle Suriye'de şiddet, zulüm ve insan hakkı ihlalleri gittikçe artmıştır. Buna paralel olarak milyonlarca Suriyeli evlerini terk etmek zorunda kalmıştır

ki Suriye'deki olaylar, mülteci akışlarıyla Türkiye'nin de içinde bulunduğu Suriye'ye sınırı olan ülkeleri derinden etkilemiştir.

Nitekim Türkiye'nin özellikle Suriye savaşı ile birlikte uyguladığı açık sınır politikası ile çok sayıda Suriyelinin ülkeye giriş yapmasına imkân tanıyarak, önemli boyutta bir insan hareketinin Türkiye'ye doğru yönelmesine neden olmuştur.

Şekil 3. Çalışma alanının sınırları

1.3. Tezin Amacı ve Önemi

Bu çalışma, Türkiye ile Suriye arasındaki sınır hattında yer alan ve ülkede en fazla Suriyeli mültecinin yaşadığı kentlerden bir olan Antakya'daki Suriyelilerin yerli halk ile etnisite, dil, din ve benzer kültürel özelliklere sahip olmalarına rağmen ortaya çıkardığı mekânsal toplanma/ayrışma örüntülerini anlamayı ve bunda etkili olan dinamikleri ortaya çıkarmayı ve uluslararası göç literatürüne katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Suriye'de 2011 yılında yaşanan iç karışıklıklar ve buna bağlı gelişen zorunlu göç olayları Suriye'nin sınır komşuları başta olmak üzere birçok ülkenin mültecilik sorunuyla karşı karşıya kalmasına neden olmuştur. Türkiye bunların içerisinde söz konusu sorunla en fazla uğraşmak zorunda kalan ülkelerden biri durumundadır. Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün 9 Mayıs 2019 tarihli verilerine göre Türkiye halen 3.606.208 mülteciye (ülke nüfusunun %4,5'i oranında) ev sahipliği yapmaktadır ve bu rakam, ülkesi dışına kaçmak zorunda kalan 5,6 milyon Suriyelinin %63'üne karşılık gelmektedir. Türkiye'ye sığınan Suriyelilerin %96,3'i geçici koruma altındaki kentsel mülteciler durumundadır. En fazla kentsel mülteci barındıran kent, 566.326 kişi ile İstanbul olurken; ikinci sırada 410.969 kişiyle (barınma merkezlerindekilerle birlikte 427.508 kişi) Antakya gelmektedir (GİGM, 2019). Antakya, en fazla mülteciye ev sahipliği yapan ikinci kent olmanın dışında, nüfusuna oranla en yüksek oranda (%26,5) Suriyeli mültecinin yaşadığı ikinci kenttir (ilk sırada %80,6 ile Kilis yer almaktadır). Antakya'yı diğer kentsel yerleşimlerden farklı kılan üçüncü özellik, buranın Suriyeliler için tarihsel ve kültürel bağlamda ayrı bir öneme sahip olmasıdır.

Kent, Suriye sınırında yer almasının yanında, 23 Temmuz 1939'da yapılan halk oylamasıyla Türkiye'ye katılana kadar, Suriye Arap Cumhuriyeti sınırları içinde bulunduğu için, sınırın ötesindeki toplumla akrabalıkları ve güçlü bağları olan Arap kökenli Türk vatandaşlarının yoğun şekilde yaşadığı bir yerdir. Antakya, Suriyeliler için

coğrafi, tarihsel ve kültürel bakımdan yakınlık ve benzerliklere sahip olsa da, kentin mahallelerinde mekânsal toplanma/ayrışma eğilimi gösterdiğine dair örüntülerin izlerine rastlanmaktadır. Suriyeli mülteciler, Antakya'da kendi mahallelerini oluşturmaya başlamış durumdadır. Özellikle Antakya'nın belirli mahallelerinde (Narlıca, Akasya, Odabaşı, Ürgenpaşa, Haraparası, Akevler, Saraykent) Suriyeli mültecilerin yoğunlaştığı gözlenmektedir. Tüm bu özellikler Antakya'yı bir araştırma alanı olarak ilginç kılmakta, seçilmesini gerekçelendirmekte ve önemini artırmaktadır. Tezin asıl önemi de buradan kaynaklanmaktadır. Zira nasıl oluyor da etno-kültürel açıdan aralarında büyük benzerlikler olan iki toplumun üyeleri bir arada, karışık halde yaşamıyor da mülteciler yerli halktan ayrı mekânlar inşa ederek, toplanma/ayrışma eğilimi sergiliyor?

1.4. Araştırma Soruları

Tez çalışması, üç temel araştırma sorusuna cevap aramaktadır:

1) Antakya'da yaşayan Suriyeli mülteciler gerçekten mekânsal bir toplanma/ayrışma eğilimi gösteriyor mu? Eğer böyle bir eğilim varsa; bu nasıl bir mekânsal patern sergiliyor? **(Paternler)**

Bu araştırma sorusu kapsamında, Antakya'daki Suriyelilerin kentin mahallelerine göre mekânsal dağılımı, hangi mahallelerde yoğun hangi mahallelerde düşük düzeyde bir toplanma gösterdiği, bu dağılımın lokasyon katsayısı, benzemezlik ve maruziyet endeksleri üzerinden nasıl bir örüntü ortaya çıkardığı ve Suriyeli mültecilerin yaşadığı mahallelerin genel fiziksel yapısı gibi unsurların, sosyo-mekânsal toplanma/ayrışma dinamikleri üzerinde nasıl rol oynadığını ortaya koymaya yönelik bir yaklaşım sergilenmiştir.

2) Antakya'da yaşayan Suriyeli mültecilerin mekânsal toplanma/ayrışma paterni, hangi dinamiklerle ortaya çıkmış ve zamanla nasıl şekillenmiştir? **(Süreçler)**

Bu araştırma sorusu, birinci soruyla ilintili olarak Antakya'da yaşayan Suriyeli mültecilerin sığınma sürecinden başlayarak oturma yeri seçimleri üzerinde belirleyici olan yapıları ve motivasyonları, mekânsal aidiyet, yer kimliği oluşumu ile entegrasyon süreçleri ve bunları şekillendirirken kullandıkları stratejilere kadar sosyo-mekânsal ayrışmanın hangi dinamiklerle oraya çıkıp şekillendiğine dair cevaplar aramaktadır ve böylece mülteci mekânsal kümelenme veya ayrışma süreci anlaşılmaya çalışılmaktadır. Bu durumu anlamaya çalışırken, Suriyeli mültecilerin gündelik yaşam pratikleri, işgücü piyasası bağlamı, grupiçi ve gruplararası etkileşimleri dikkate alınarak ve teorik çerçevede bütün bunların nereye oturduğu, şu ana kadar ortaya konmuş olan kavramsal yaklaşımlarla ve alan yazınındaki örneklerle benzeşip benzeşmediği değerlendirilmektedir.

3) Suriyeli mültecilerin Antakya'daki mekânsal toplanması/ayrışması ne tür sonuçlar yaratmıştır? **(Sonuçlar)**

Bu araştırma sorusunda ise, Antakya'da yaşayan Suriyeli mültecilerin kentsel mekânda ortaya çıkardığı ya da çıkarması muhtemel olan sosyo-mekânsal toplanma/ayrışmanın ne gibi yansımalarının olduğu, bunun gelecekte neye evrilebileceği, Suriyeli mülteciler ve ev sahibi toplum bağlamındaki beklentiler üzerinden irdelenerek anlaşılmaya çalışılmaktadır.

1.5. Araştırmanın Kısıtları ve Sınırlılıklar

Öncelikli olarak tez çalışmasının, Antakya'da yaşayan Suriyeli mültecilerle ilgili bir kapsama sahip olması ve devlet kurumları açısından Suriyelilere yönelik hassasiyetlerin yer almasından dolayı, bazı istatistiki verileri elde etmede kısıtlılıklar yaşanmıştır. İkinci olarak saha çalışması kapsamında planlanan derinlemesine görüşmeleri sahada pratik etme sürecinde de bazı bürokratik gecikmeler yaşanmıştır. Bu da planlanan çalışma takviminin gecikmeli bir şekilde yürümesine yol açmıştır.

Çalışmada karşılaşılan sınırlılıklardan bir diğeri de, Suriyeli mültecilerden kadınlara ulaşma bağlamında ortaya çıkmıştır. Nitekim erkek olarak bir araştırmacı kimliğine sahip olmak ve görüşmeleri tek başıma gerçekleştirmek durumda kalmamdan dolayı Antakya'da yaşayan Suriyeli mülteci kadınların görüşmeye katılmak istememeleri önemli bir kısıtlayıcı faktör olmuştur. Yine görüşmeye katılanların neredeyse tamamının iş piyasında yer alması ve vakit bağlamında kısıtlamalara yol açmıştır. Katılımcılardan esnaf olanlar görüşme esnasında gelen müşterilerle ilgilenmek durumda kaldıkları için ya da sanayide işçi statüsünde olan katılımcıların patronlarının, kısıtlı bir zaman ayırılması yönünde telkinde bulunmalarından dolayı kimi zaman bazı görüşmelerden yüksek bir verim alınamamıştır. Yine benzer bir şekilde ev sahibi topluma yönelik hazırlanan görüşme sorularının pratik edilme sürecinde de bazı kısıtlılıklar yaşanmıştır. Bazı yerli esnafların meşguliyet durumlarını gerekçe göstererek görüşmeyi kabul etmemesi, bazılarının konunun hassasiyetinden ötürü soruları yanıtlamaya yanaşmaması, ya da yanlarında Suriyeli işçi çalıştıran işyeri sahiplerinin, sigortasız işçi çalıştırmalarıyla ilgili sıkıntı yaşayacaklarını düşünmeleri gibi etmenlerden kaynaklı kısıtlılıklar yaşanmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMA METODOLOJİSİ

2.1. Araştırmanın Yöntemi ve Örneklem

Bu doktora tezi özünde anlamacı bir sosyal bilim yaklaşımla nitel bir araştırma olarak tasarlanmıştır. Ancak tezde mültecilerin mekânsal dağılış örüntüsünü göstermek ve toplanma/ayrışma meselesini haritalamak için CBS (ArcGIS 10.4 programı) gibi nicel tekniklerden de yararlanılmıştır. Bireylerin yaşam biçimlerini ve davranışlarını, deneyimlerini, örgütsel yapıları ve toplumsal değişimi anlamaya yönelik olarak bilgi elde etme süreci, nitel araştırma olarak tanımlanır (Strauss ve Corbin, 1990). Storey (2007) nitel araştırmanın, insanların olaylara dönük subjektif bakış açılarını keşfetmeyi hedeflediğini ve bu nedenle nicel araştırmalara göre daha değerli olduğunu belirtmektedir. Dolayısıyla nitel araştırmayı bireyin, kendi sırlarını çözmek ve kendi çabasıyla biçimlendirdiği toplumsal sistemlerin derinliklerini keşfetmek üzere geliştirdiği bilgi üretme yollarından birisi olarak tanımlamak mümkündür (Özdemir, 2010). Nitel araştırmanın başka bir temel niteliği ise, bilginin inşa edilmesi sürecinde takip ettiği yoldur. Nitel araştırma, araştırılan bilgiye tümevarım yöntemini kullanarak ulaşmaya çalışmaktadır. Bu yaklaşımın geliştirilmesindeki en büyük katkıyı Glaser ve Strauss yapmıştır (Özdemir, 2010).

Çalışma daha önce açıklanan gerekçelerle alansal olarak Antakya belediyesi sınırları ile sınırlandırılmıştır ve bu çalışmanın hedef nüfusu, Suriye'deki iç savaştan kaçarak Antakya'ya gelen Suriyeli kentsel mültecilerdir. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü verilerine göre bu kişilerin sayısı, zaman içinde bazı küçük oynamalar gösterse de 420-450 bin aralığındadır (GİGM, 2019). Araştırmanın katılımcıları, Antakya'nın 95 mahallesinde yaşayan ve geçici koruma statüsüne sahip Suriyeli kentsel mülteciler

arasından seçilmiştir. Araştırmaya katılan katılımcılar (örneklem) için bir sayı belirlenmemiş, mültecilerin verdiği bilgiler tekrar edilmeye ve anlatılanlar bir doygunluk noktasına ulaşılana kadar görüşmeler sürdürülmüştür. Böylece söz konusu mahallelerde Suriyeli mültecilerin mekânsal toplanma (veya ayrışma) dinamiklerini anlamak için, yeteri kadar katılımcının kişisel deneyimlerine başvurulmuştur. Çalışma boyunca bir örneklem çeşitlemesi de yapılmıştır buna göre farklı oturma yeri, yaş, cinsiyet, meslek gruplarından mültecilerden veri oluşturulduğu gibi, yerli halk, mahalle muhtarları ve mültecilerle ilgili kamu kuruluşlarının görevlilerinden de nitel veriler sağlanmıştır.

Nitel araştırmalarda çoğunlukla nicel araştırmalardaki olasılık temelli örneklem yerine; zengin bilgiye sahip olduğu düşünülen durumların derinlemesine çalışılmasına olanak sağlayan, olgu ve olayların keşfedilmesinde kullanışlı olan *amaçlı* (maksatlı) *örneklem* tercih edilir. Bu araştırmada *maksimum çeşitlilik örneklemesi* ve *kartopu* (zincir) *örnekleme* teknikleri (Patton, 2014) birlikte kullanılmıştır. Görüşme, gözlem gibi tekniklerle veri toplanması için gereken zaman, para, enerji ve organizasyon güçlükleri, verinin yoğunluğu ve çokluğu nitel araştırmada örneklemin sınırlı tutulmasına yol açmaktadır ve örneklem büyüklüğü nicel araştırmalardaki büyüklüğe erişememektedir. Örneklem büyüklüğünün belirlenmesinde; araştırmanın odağı, veri miktarı (toplanacak verinin derinliği ve genişliği önemlidir) ve kuramsal örnekleme, dikkate alınması gereken ilkelerdir[3].

Amaca yönelik örneklem seçiminin göz önünde tutulması ve nitel araştırmanın örneklem seçimi kriterleri kapsamında, 2017-2018 yılları arasında öncelikli olarak Suriyeli mültecilerin en yoğun bulunduğu mahallelerde yaşayan ve Antakya sanayi sitesinde farklı meslek gruplarında çalışan toplamda 50 kişi ile mültecilerin anadilinde

[3] Araştırma sorusunun cevabı olabilecek kavram ve süreçlerin tekrar edilmeye başlandığı doyum noktası örneklemi belirlemiştir.

(Arapça), yarı yapılandırılmış görüşmeler yaptım. Bununla birlikte aynı maksatla Antakya'da farklı mahallelerden, özellikle Suriyeli mültecilerin en yoğun yaşadığı ve hiç yaşamadığı mahalleler tercih edilerek, ev sahibi toplumdan toplam 30 kişi (Şekil, 4) ile Türkçe ya da katılımcının anadiline ve yaşına göre yer yer Arapça olarak enformel ve yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirdim. Ayrıca çok sayıda Suriyeli mülteciyi istihdam eden üç narenciye paketleme tesisinin yetkilileriyle ve emlak piyasasındaki farklılaşmayı anlamak adına da iki emlakçıyla yaptığım kısa süreli enformel görüşmeler çalışmanın veri setine eklendi.

Nitel araştırma yöntemlerinden derinlemesine görüşme tekniği, araştırma konusu ile ilgili bireylerle belirli bir amaç doğrultusunda konuşma yapılması olarak değerlendirilebilir. Briggs (1986) görüşme tekniğinin, sosyal bilimlerde yapılan araştırmalarda en yaygın kullanılan veri toplama tekniği olmasının, derinlemesine görüşmenin; kişilerin deneyim, tutum, görüş, duygu ve inançlarına dair bilgiye ulaşmada çok etkili bir yöntem olmasından kaynaklandığını ifade etmektedir (akt. Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Genel anlamda iki çeşit görüşme türünden söz etmek mümkündür; bunlardan biri yapılandırılmış görüşme, ikincisi ise yapılandırılmamış görüşme ya da Stewart ve Cash (1985)'in ifadesiyle *"yönlendirici olan görüşme"* ve *"yönlendirici olmayan görüşme"* (akt. Yıldırım ve Şimşek, 2011). Branningan (1985)'a göre yapılandırılmış görüşmede temel amaç, katılımcıların verdikleri bilgiler arasındaki benzerlik ve farklılığı saptamak ve buna göre karşılaştırmalar yapmaktır (akt. Yıldırım ve Şimşek, 2011). Yapılandırılmamış (enformel) görüşmede ise bir nevi keşfe yönelik yaklaşım söz konusudur. Burada araştırmacı, katılımcılarla belirli konuları keşfetmeye çalışır ve o esnada çalıştığı problemle ilgili belirli özel alanlar keşfederse daha ayrıntılı sorular sorarak o alanları daha da derinlemesine irdelemeyi deneyleyebilmektedir. Bu görüşme

türünde önemli ölçüde açık uçlu sorular yöneltilerek yapılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Bu kapsamda öncelikle Suriyeli mültecilerin Türkiye'ye gelmeden önce nerede, nasıl bir yaşama sahip olduklarını ve hangi sektörde iş gücüne katılım gösterdiğini öğrenmek, mültecilerin sığınma öncesi yaşamını anlamaya çalışmak adına keşfedici ve önemli bir veri seti oluşturulmuştur.

İkinci olarak Suriyeli mültecilerin Türkiye'ye gelme kararını nasıl verdikleri ve Antakya'ya nasıl geldikleri, bu geliş sürecinde herhangi bir sorunla karşılaşıp karşılaşmadıkları bilgisine ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu sayede katılımcıların göç hikâyelerini anlatması istenerek, Suriyeli mültecilerin sığınma kararı ve göç süreci anlaşılmaya çalışılmıştır.

Üçüncü aşamada Suriyeli mültecilerin kimlik, uyum ve aidiyet durumunu anlamaya yönelik sorular sorularak Antakya'ya geldikten sonra yaşamlarında değişiklik olup olmadığını ya da ne tür değişiklikler olduğu bilgisine ulaşılmaya çalışılmıştır.

Görüşmede keşfedilmesi amaçlanan bir başka durum ise (elde edilecek bilgilerle yapılan gözlemi de pekiştirmek ya da sınamak adına) Suriyeli mültecilerin gündelik yaşam pratikleri olmuştur. Bu bağlamda mültecilerin bir gün içinde neler yaptıkları, daha önce köken ülkede pratik edilen hayatın, Antakya'daki hayat ile benzerlik/farklılıkları anlaşılmaya çalışılmıştır.

Suriyeli mültecilerin grup içi sosyal ilişkilerini keşfetmeye yönelik olarak Antakya'da yaşayan Suriyeliler arasında bir dayanışma olup olmadığı, varsa nasıl bir şekilde işlediği bilgisi elde edilmeye çalışılmıştır. Gruplar arası sosyal ilişkileri anlamak adına Suriyeli mültecilerin ev sahibi toplumla etkileşimi ve temaslarının hangi düzeyde

olduğu, süreç içerisinde bu etkileşimde değişme olup olmadığı ve varsa hangi yönde bir değişimin olduğu keşfedilmeye çalışılmıştır.

Suriyeli mültecilerin sosyo-mekânsal toplanma/ayrışma süreçlerini anlamak amacıyla katılımcılara keşfedici sorular yöneltilmiştir. Özellikle bu aşamadaki sorular tezin asıl konusunu oluşturmaktadır. Bu bağlamda katılımcıların hane halkı sayısı, işgücü piyasasındaki konumları, aile gelirinin ne şekilde elde edildiği ile yaşadıkları mahalleyi tercih etme gerekçeleri ve Antakya'daki başka mahallelerdeki yaşam deneyimleri araştırılmıştır.

Sosyo-mekânsal toplanma/ayrışma sürecini keşfetmeye yönelik olarak merak edilen başka bir durum ise, Suriyeli mültecilerin Antakya'yı tanımasıyla birlikte geçen 8 yıllık sürede yaşadığı mahalleyi değiştirip değiştirmeme konusundaki düşüncelerini öğrenerek, eğer değiştirmeyi düşünüyorsa Suriyelilerin kümelendiği mahalleyi tercih edip etmeyeceği çıkarımı yapılmıştır. Bu bağlamda mekânsal bir toplanmanın izlerinin varlığı/yokluğu katılımcının ifadelerinden çıkarılmaya çalışılmıştır. Ayrıca ulusaşırılaşma sürecinin göstergelerinden biri olan, köken ülke ile ilgili geribildirimler keşfedilmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda katılımcılara yaşadığı yerin köken ülke ile benzerliği olup olmadığı ve yaşadığı yere ne tür katkılar sağladığını, yaşadıkları mekâna nasıl bir anlam yüklediklerini öğrenmeye yönelik sorular sorulmuştur.

Görüşmenin son aşamasında ise Suriyeli mültecilerin köken ülke bağlantıları ve gelecekleri ile ilgili düşüncelerini öğrenmek adına sorular sorulmuştur. Bu bağlamda köken ülkeyle bağlantı türleri ve süreç içerisindeki değişimi keşfedilmeye çalışılmıştır. Ayrıca 2015 yılında önemli benzerlikler gösteren bir çerçeveye sahip görüşme sorularıyla, toplamda 20 Suriyeli mülteciyle yapılan görüşmelerden de analiz sürecinde faydalanılmıştır.

Katılımcı No - Kodu	Meslek- İşletme Yeri- Cinsiyet- Yaş	Katılımcı No - Kodu	Meslek- İşletme Yeri- Cinsiyet- Yaş
Katılımcı 1 (YK-1)	Bakkal- Odabaşı- Erkek- 27 Yaşında	**Katılımcı 16 (YK-16)**	Market İşletmecisi- Narlıca Erkek- 50 Yaşında
Katılımcı 2 (YK-2)	Serbest Meslek- Esentepe Erkek- 39 Yaşında	**Katılımcı 17 (YK-17)**	Şarküteri İşletmecisi- Maşuklu Erkek- 61 Yaşında
Katılımcı 3 (YK-3)	Oto Elektrikçi- Akasya Erkek- 33 Yaşında	**Katılımcı 18 (YK-18)**	Köfteci- Güzelburç Kadın- 32 Yaşında
Katılımcı 4 (YK-4)	Fırıncı- Akevler Erkek- 48 Yaşında	**Katılımcı 19 (YK-19)**	Büfe İşletmecisi- Orhanlı Erkek- 48 Yaşında
Katılımcı 5 (YK-5)	Emlakçı- Ürgenpaşa Erkek- 48 Yaşında	**Katılımcı 20 (YK-20)**	Ev Hanımı- Sofular- Kadın- 50 Yaşında
Katılımcı 6 (YK-6)	Bakkal- Esentepe Erkek- 56 Yaşında	**Katılımcı 21 (YK-21)**	Ev Hanımı- Aydınlıkevler Kadın- 72 Yaşında
Katılımcı 7 (YK-7)	Sivil Polis- Cebrail Erkek-52 Yaşında	**Katılımcı 22 (YK-22)**	Aşağıokçular- Kafe İşletmecisi Kadın- 44 Yaşında
Katılımcı 8 (YK-8)	Galerici- Odabaşı Erkek- 58 Yaşında	**Katılımcı 23 (YK-23)**	Mobilyacı- Dikmece Erkek- 56 Yaşında
Katılımcı 9 (YK-9)	Supermarket İşletmecisi-Serinyol Erkek- 34 Yaşında	**Katılımcı 24 (YK-24)**	Serbest Meslek- Erkinci Erkek- 47 Yaşında
Katılımcı 10 (YK-10)	Berber- Zülüflühan Erkek- 35 Yaşında	**Katılımcı 25 (YK-25)**	Üniversite Öğrencisi- Kuyulu Kadın- 21 Yaşında
Katılımcı 11 (YK-11)	Market İşletmecisi- Saraykent Erkek- 24 Yaşında	**Katılımcı 26 (YK-26)**	Avukat- Şükrü Kanatlı Kadın- 53 Yaşında
Katılımcı 12 (YK-12)	Yedi Emin Deposu İşletmecisi Güllübahçe- Erkek- 39 Yaşında	**Katılımcı 27 (YK-1)**	Öğretmen- Meydan Kadın- 43 Yaşında
Katılımcı 13 (YK-13)	Market İşletmecisi-Kuzeytepe Erkek- 60 Yaşında	**Katılımcı 28 (YK-28)**	Oto Yağ-Değişim İşçisi- Anayazı Erkek- 36 Yaşında
Katılımcı 14 (YK-14)	Emekli- Kuzeytepe Erkek- 66 Yaşında	**Katılımcı 29 (YK-29)**	Oto Tamirci (İşçi)- Karaali Erkek- 28 Yaşında
Katılımcı 15 (YK-15)	Fide Satıcısı- Haraparası Erkek-54 Yaşında	**Katılımcı 30 (YK-30)**	Pazarcı- Narlıca Kadın- 61 Yaşında

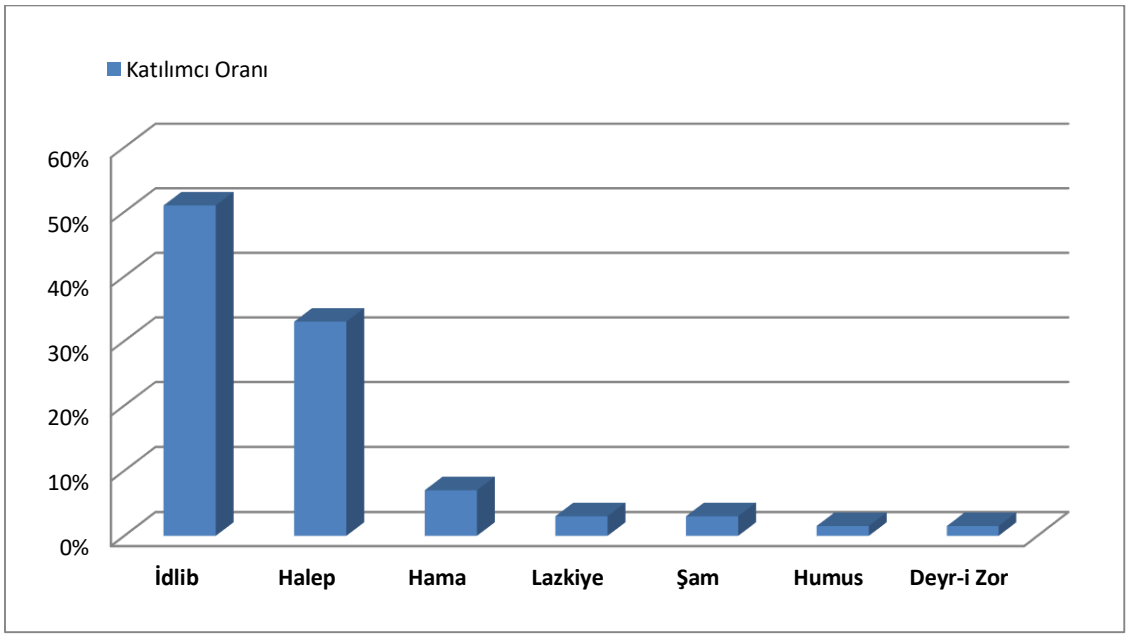
Çizelge 1. Görüşme yapılan yerli katılımcıların profilleri

Araştırma kapsamında 20 Suriyeli mülteciyle 2015 yılında, 50 mülteciyle de 2018-2019 yılları arasında toplamda 70 Suriyeli mülteciyle derinlemesine görüşme gerçekleştirilmiş, ayrıca bunların içerisinden 3 kişiyle de odak grup görüşmesi yapılmıştır. Ancak 2015 yılında yapılan görüşmeler, 2018-2019 yılları arasında gerçekleştirilen görüşmelerden[4] bazı farklılıklar içermekte ve 2015 yılında yapılan görüşmelerde, Suriyeli mültecilerin göç nedenleri, göç süreci, hedef ülkede mekân seçiminde etkili olan faktörler, mültecilerin entegrasyonu ve köken ülke bağlantıları

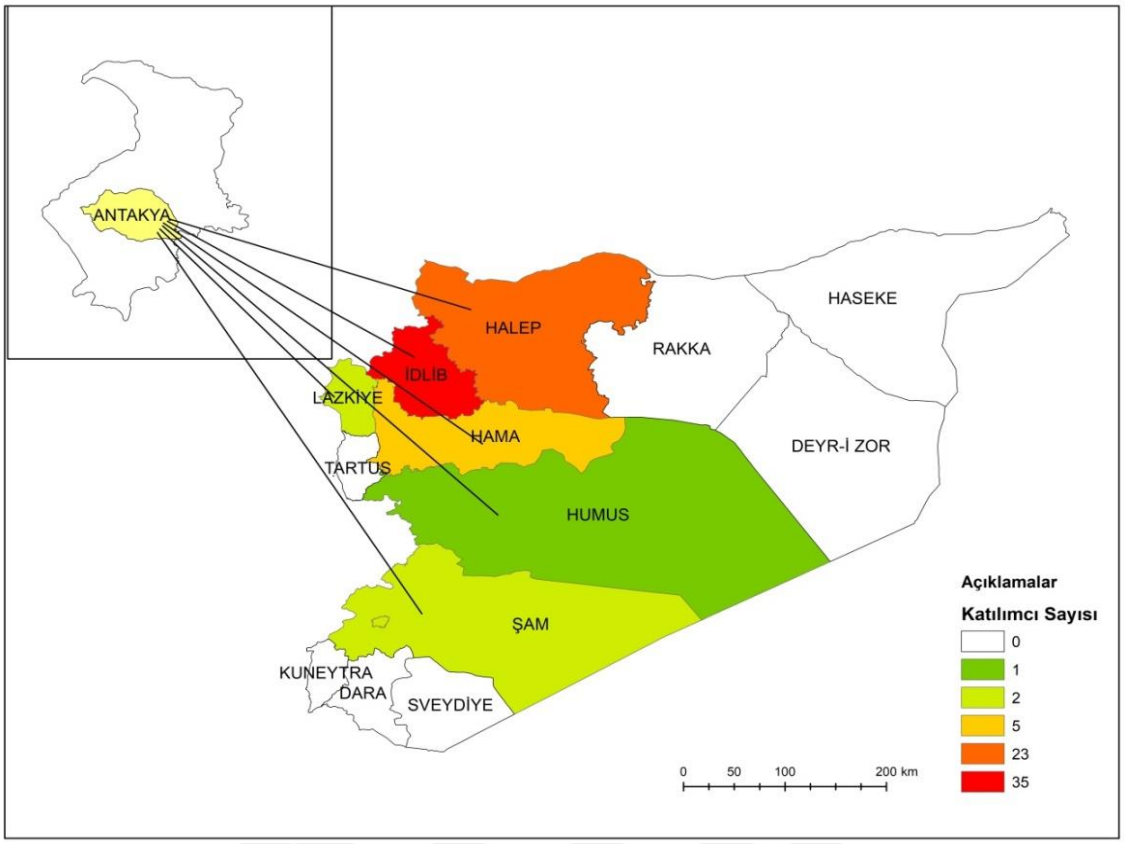
[4] Söz konusu görüşmeler için tezde ayrıca bir çizelge oluşturulmamış, ancak bununla ile ilgili görüşme formuna ekler kısmında yer verilmiştir.

anlaşılmaya çalışılmıştır. Bu yönüyle 2015 yılında yapılan 20 adet görüşmeden, tez çalışmasına destek vermesi bağlamında yarar sağladığı ölçüde faydalanılmıştır.

Görüşmeye katılan toplam 70 Suriyeli mültecinin, %94'ünün nispeten Antakya'ya coğrafi olarak yakın olan yerleşim alanlarından (İdlib, Halep, Hama, Lazkiye) geldikleri anlaşılmaktadır. Antakya'da yaşayan ve görüşmeye katılan Suriyeli mültecilerin 35'i İdlib'den, 23'ü Halep'ten, 5'i Hama'dan, 2'si Lazkiye'den, 2'si Şam'dan, 2'si, Humus ve 1'i Deyr-i Zor'dan gelmiştir (Şekil, 4-5). Başka bir anlatımla, Antakya'ya gelen ve görüşmeye katılan Suriyeli mültecilerin %51'i İdlib, %33'ü Halep'ten, %7'si Hama'dan, %3'ü Lazkiye'den, %3'ü Şam'dan, %1,5'i Humus ve %1,5'i de Deyr-i Zor kökenlidir (Şekil, 4-5). Bir genelleme yapmak gerekirse de Antakya'da yaşayan Suriyeli mültecilerin yarısının İdlib ve kırsalından geldiğini belirtmek mümkün olacaktır. Özellikle Antakya'ya nispeten uzak şehirlerden gelen Suriyeli mülteciler, kendi araçları ya da bir araç kiralayarak buraya geldiklerini belirtirken, yakın şehirlerden bilhassa İdlibli olan katılımcıların bazılarının Türkiye'ye yürüyerek geçiş yaptıklarını ifade etmektedir.

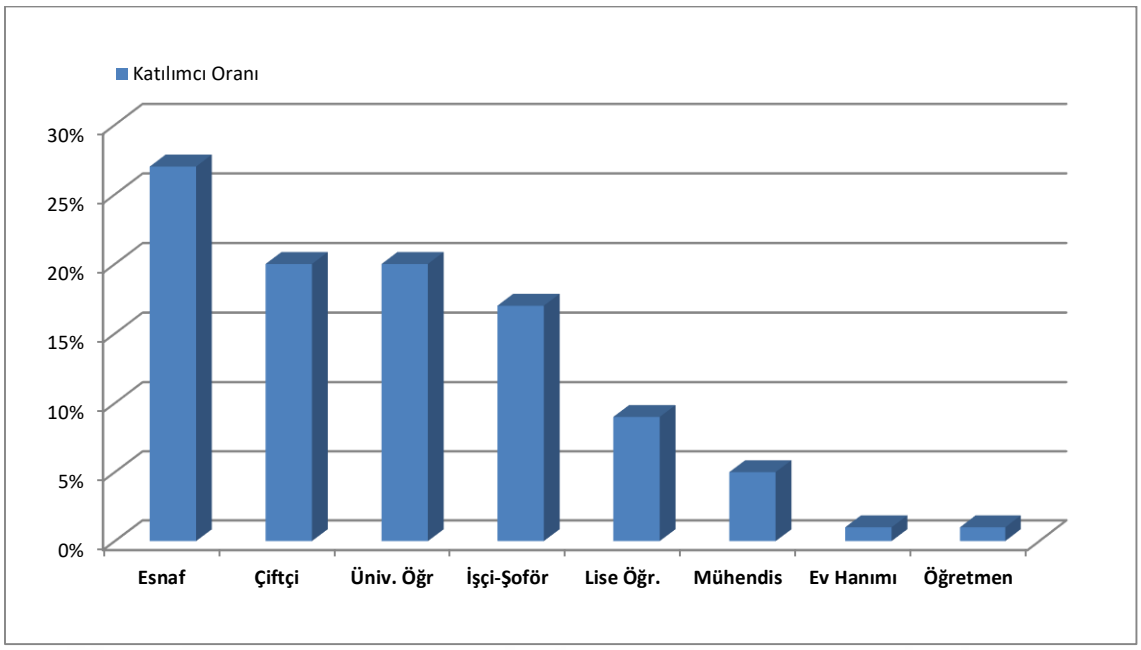

Şekil 4. Katılımcıların köken ülkedeki geldiği idari alana göre dağılımı

Şekil 5. Katılımcıların köken ülkeden geldiği idari alanlara göre dağılımı

Katılımcıların köken ülkedeki mesleki profillerine bakıldığında; %27'sinin esnaflık yaparken, %20'sinin çiftçi, %20'sinin üniversite öğrencisi, %17'sinin işçi-şoför, %9'unun lise ya da ortaokul öğrencisi, %5'inin mühendis, %1'inin ev hanımı, %1'inin öğretmen olduğu göze çarpmaktadır (Şekil, 6). Katılımcıların 6'sı kadın 64'ü erkek mülteciden oluşmaktadır. Köken ülkede farklı meslek gruplarında (esnaf, çiftçi, işçi) çalışmış ya da öğrenci olan katılımcıların büyük bir kesimi, Antakya'da kendi mesleği dışındaki iş kollarında (inşaat işçisi, gündelik tarım işçisi, dönerci, market işletmecisi vs.) faaliyet göstermektedir.

Şekil 6. Katılımcıların köken ülkedeki mesleklerine göre dağılımı

Bu bağlamda Antakya'da işgücü piyasasına katılan Suriyeli mültecilerin, Antakya'da kendi mesleklerini icra etme fırsatı bulamayıp, başka iş kollarında istihdam imkânı bulmalarından dolayı, bu insanların kalifiye olmadıkları anlaşılmaktadır. Bu da zaten ev sahibi toplum tarafından fark edilmekte ve böyle bir iş piyasası oluşumunun, yapılan işin kalitesini ve işçilik ücretini düşürdüğüne yönelik tepkinin gelişmesine neden olmaktadır. Antakya'nın farklı mahallelerinde yaşayan ve 2018-2019 yılları arasında yapılan görüşmeye katılan toplam 50 Suriyeli mültecinin %86'sı erkek (43 kişi) ve %14'ü kadından (7 kişi) oluşmakta ve yaş ortalamaları 37 olarak hesaplanmıştır (Çizelge, 2). Bu değer bir ayrım noktası şeklinde değerlendirildiğinde, 37 yaş ve altındaki Suriyeli katılımcıların oranının %58 (29 kişi), 38 yaş ve üzerinde olan Suriyeli katılımcıların oranının ise %42 (21 kişi) olduğu göze çarpmaktadır. Bu ortalama baz alındığında Suriyeli katılımcıların tamamının 15-64 yaş aralığına karşılık geldiği, yani bütün katılımcıların çalışma çağındaki nüfus içinde yer aldığı anlamına gelmektedir.

Katılımcı No - Kodu	Meslek- İşletme Yeri- Cinsiyet- Yaş, Geldiği yer	Katılımcı No - Kodu	Meslek- İşletme Yeri- Cinsiyet- Yaş, Geldiği yer
Katılımcı 1 (K-1)	Kebapçı (İşçi)- Serinyol Erkek- 24 Yaşında (İdlib)	**Katılımcı 26 (K-26)**	İşsiz-Odabaşı (Samyeli sitesi) Erkek- 59 Yaşında (İdlib)
Katılımcı 2 (K-2)	Çiğ Köfteci (İşçi)-Zülüflühan Erkek- 18 Yaşında (Halep)	**Katılımcı 27 (K-27)**	Restoranda İşçi- Narlıca Erkek- 26 Yaşında (İdlib)
Katılımcı 3 (K-3)	Lokantacı (İşçi)- Serinyol Kadın- 20 Yaşında (Münbiç)	**Katılımcı 28 (K-28)**	Kuyumcu-Haraparası Erkek- 48 Yaşında (İdlib)
Katılımcı 4 (K-4)	Tarım İşçisi-Narlıca Erkek- 30 Yaşında (İdlib)	**Katılımcı 29 (K-29)**	Pazarcı- Kuyulu Erkek-55 Yaşında (İdlib)
Katılımcı 5 (K-5)	Gündelik İşçi-Narlıca Erkek- 29 Yaşında (İdlib)	**Katılımcı 30 (K-30)**	Pazarcı-Akasya Erkek- 38 Yaşında (İdlib)
Katılımcı 6 (K-6)	Kafede Garson-Serinyol Erkek- 33 Yaşında (Lazkiye)	**Katılımcı 31 (K-31)**	Mobilyacı (İşçi)- Emek Erkek-22 Yaşında (İdlib)
Katılımcı 7 (K-7)	Mobilyacı (İşçi) -Ürgenpaşa Erkek- 29 Yaşında (İdlib)	**Katılımcı 32 (K-32)**	Mobilyacı (İşçi)- Cumhuriyet Erkek- 29 Yaşında (İdlib)
Katılımcı 8 (K-8)	Tatlıcı-Narlıca Erkek- 32 Yaşında (İdlib)	**Katılımcı 33 (K-33)**	Tamirci (İşçi)- Emek Erkek- 32 Yaşında (Halep)
Katılımcı 9 (K-9)	Büfeci -Ürgenpaşa Kadın- 50 Yaşında (İdlib)	**Katılımcı 34 (K-34)**	Cips İmalatçısı (Paton)- Akasya Erkek- 46 Yaşında (İdlib)
Katılımcı 10 (K-10)	Plastik Sandık İşçisi- Anayazı Erkek- 39 Yaşında (Halep)	**Katılımcı 35 (K-35)**	Cips İmalatı İşçisi (Şoför) - Akasya Erkek- 54 Yaşında (İdlib)
Katılımcı 11 (K-11)	Karton Toplayıcı-Narlıca Erkek- 24 Yaşında (Şam)	**Katılımcı 36 (K-36)**	Aksesuarcı- Ekinci Erkek- 22 Yaşında (İdlib)
Katılımcı 12 (K-12)	Küçük Market İşletmecisi-Narlıca Erkek- 52 Yaşında (Halep)	**Katılımcı 37 (K-37)**	Araç Kiralama (Patron)- Akasya Erkek-36 Yaşında (İdlib)
Katılımcı 13 (K-13)	Bakkal- Narlıca Erkek- 56 Yaşında (İdlib)	**Katılımcı 38 (K-38)**	Tezgâhtar-Emek Kadın -32 Yaşında (İdlib)
Katılımcı 14 (K-14)	Dönerci -Narlıca Erkek- 28 Yaşında (Hama)	**Katılımcı 39 (K-39)**	Telefoncu- Emek Erkek- 24 Yaşında (İdlib)
Katılımcı 15 (K-15)	Telefoncu- Narlıca Erkek- 25 Yaşında (İdlib)	**Katılımcı 40 (K-40)**	Kadın Giyim (İşçi)- Odabaşı Kadın- 26 Yaşında (Halep)
Katılımcı 16 (K-16)	Tuhafiyeci -Narlıca Erkek- 42 Yaşında (Hama)	**Katılımcı 41 (K-41)**	Market İşletmecisiNarlıca Erkek-39 Yaşında (Humus)
Katılımcı 17 (K-17)	Oto Seyyar Camcı-Karlısu Erkek- 26 Yaşında (Hama)	**Katılımcı 42 (K-42)**	Pazarcı- Aksaray Erkek- 52 Yaşında (Halep)
Katılımcı 18 (K-18)	İşsiz- Odabaşı (Mavi Konutlar Sitesi) Erkek- 60 Yaşında (Deyr-i Zor)	**Katılımcı 43 (K-43)**	Tarım İşçisi- Narlıca Erkek- 45 Yaşında (İdlib)
Katılımcı 19 (K-19)	Tatlıcı-Ürgenpaşa Erkek- 36 Yaşında (İdlib)	**Katılımcı 44 (K-44)**	Kozmetikçi-Cumhuriyet Erkek- 45 Yaşında (İdlib)
Katılımcı 20 (K-20)	Humuscu-Mezeci -Ürgenpaşa Erkek- 58 Yaşında (Lazkiye)	**Katılımcı 45 (K-45)**	Kaynakçı (İşçi)- Narlıca Erkek-36 Yaşında (İdlib)
Katılımcı 21 (K-21)	Gündelik İşçi-Narlıca Ekek- 28 Yaşında (İdlib)	**Katılımcı 46 (K-46)**	Çaycı (İşçi) -H.Ömer Alpagot Erkek- 19 Yaşında (İdlib)
Katılımcı 22 (YK-22)	Bakkal-Odabaşı (Samyeli Sitesi) Kadın- 25 Yaşında (Halep)	**Katılımcı 47 (K-47)**	Terzi- Kuyulu Erkek- 55 Yaşında (İdlib)
Katılımcı 23 (YK-23)	İşsiz- Odabaşı (Samyeli Sitesi) Erkek- 57 Yaşında (İdlib)	**Katılımcı 48 (K-48)**	Restoranda Şef- Ekinci Erkek- 39 Yaşında (Halep)
Katılımcı 24 (YK-24)	Elektronik Tamircisi-Narlıca Erkek- 31 Yaşında (İdlib)	**Katılımcı 49 (K-49)**	Butikçi-Ürgenpaşa Kadın- 35 Yaşında (Halep)
Katılımcı 25 (YK-25)	Pastaneci (İşçi)-Narlıca Kadın-20 Yaşında (Halep)	**Katılımcı 50 (K-50)**	Market İşletmecisi-Saraykent Erkek- 62 Yaşında (İdlib)

Çizelge 2. Görüşmeye katılan Suriyeli mültecilerin genel profil özellikleri (2018-2019)

2.2. Veri Toplama ve Analizi

Bu araştırmada nitel ve nicel veriler kullanılmıştır. Öncelikle Suriyelilerin kentteki gerçek mekânsal dağılım örüntüsünü belirleyebilmek için, İl Göç İdaresi, belediyeler ve mahalle muhtarlıkları gibi kamu kurum ve kuruluşlarının sayısal resmi kayıtlarından ve istatistiklerinden veri temin edilmiştir. Kentsel mültecilerin Antakya'da mahalle birimlerindeki miktar ve özelliklerine ilişkin olarak muhtarlık kayıtları birinci derecede veri kaynağını oluşturmuştur. Bu bağlamda Antakya ilçesine bağlı 95 mahalle muhtarından, 2018 yılı itibariyle Suriyelilerin bu mahallelerdeki sayılarıyla ilgili veriler elde edilmiştir. Muhtarlardan bazılarıyla gerçekleştirilen görüşmeler, bu veri kaynağının çalışmaya önemli katkı sağladığı ve mülteci kümelenmesi/ayrışmasının paternini ortaya koymaya olanak tanımıştır. Suriyelilerin resmi kayıtlarının tutulduğu bir diğer kurum, Hatay İl Göç İdaresi Müdürlüğü'dür. Bu kurumla da temasa geçilerek temin edilen verilerle mahalle ölçeğinde mülteci sayılarındaki zamansal değişim ortaya koyulmak istenmektedir. Çalışmanın temel verileri, daha ziyade nitelikseldir. İkinci araştırma sorusu için daha çok nitel veri toplama teknikleri kullanılarak; derinlemesine görüşmelerden, çeşitli gözlem türlerinden ve yerel medya kaynaklarına ve kamu kurumlarına dayalı belgelerden veriler toplanmıştır.

Antakya'da yaşayan Suriyeli mültecilerle gerçekleştirilen derinlemesine görüşmelerle onların mekânsal toplanma/ayrışma süreci aydınlatılmaya ve anlaşılmaya çalışılmıştır. Kentsel mültecilerin kişisel görüşleri ve deneyimleri toplanma/ayrışma sürecinde önem kazandığı için derinlemesine görüşme tekniği benimsenmiştir ki bu yolla, bireyin iç dünyasına girmek ve onun bakış açısını anlamak mümkün olmuştur. Görüşmeler yüz yüze ve Suriyelilerle Arapça ve yerli halkla ise Türkçe olarak gerçekleştirilmiş, görüşmelerde katılımcılara enformel ve/veya yarı-yapılandırılmış sorular yöneltilmiştir.

Bunun yanı sıra, veri çeşitlemesi yapmak amacıyla "*gözlemci olarak katılım"*, *"katılımcı olarak gözlem"* ve "*tam gözlem"* türü tekniklerle de veri toplanılmıştır. Bilindiği gibi gözlem, herhangi bir ortamda ya da kurumda oluşan davranışı ayrıntılı olarak tanımlamak amacıyla kullanılan bir veri toplama aracıdır. Araştırmaya konu olan olay, olgu ve duruma ilişkin derinlemesine ve ayrıntılı açıklamalar ve tanımlamalar yapmayı sağlamaktadır. Gözlem, belirli insanlar (bizim çalışmamızda Suriyeli mülteciler), onların yaşam alanları, yaşadıkları çeşitli olaylara ve durumlara ilişkin bilgi toplamak için araştırmacıya önemli yararlar sağlamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Öncelikli olarak nitel araştırma yöntemlerinden gözlem tekniğinin sistematiği gereği bir gözlem formu oluşturularak, sözel iletişimin yetmediği durumlarda, bedensel iletişim sürecini anlayabilmek amacıyla, bu mahallelerde uzun süreli (yaklaşık 6 ay boyunca, haftanın iki günü farklı saatlerde ve mahallelerin farklı mekânlarında) gözlem yapılmıştır. Nitekim gözlem tekniği, bir olgu ve durumun çok boyutlu olarak doğal ortamında gözlenmesine, fiziksel ortamın tanımlanmasına, ortamının sosyal boyutunun anlaşılmasına, ortamda oluşan etkinliklerin ve dilin doğrudan gözlenmesini sağlayan, zamana yayılmış bir analiz imkânı vermektedir. Gözlem tekniğinin en önemli özelliği araştırmacıya, veriye ilk elden ulaşma olanağı sağlamasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu bağlamda derinlemesine görüşme tekniği kullanılarak elde edilen verilerin eksik kalan yönlerinin gözlem yapılarak giderilebileceği düşünülmüştür. Gerçekleştirilen gözlemler, yarı yapılandırılmış alan çalışması tarzında olmuştur. Bu tür çalışmalar, diğer veri toplama teknikleriyle alandan elde edilen verileri doğal ortamlarında gözlemleme amacına hizmet etmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu durumda araştırmacı, genellikle yapılandırılmış bir gözlem aracı kullanmıştır, yani gözlenen ortamı operasyonel hale getiren davranışlar ayrıştırılarak gözlem formu üzerinde bunlara yer verilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bunlara ek olarak Suriyelilerin mekânsal toplanma veya ayrışmasıyla ilgili yerel ve ulusal yazılı ve görsel medya haberleri, kamu

kurumlarının bilgilendirme yazıları, veri olarak değerlendirilmiş ve doküman analizine tabi tutulmuştur. Böylece araştırmamızda örneklem çeşitlemesi yanında, veri çeşitlemesi yoluna da gidilmiştir.

Mültecilerin mekânsal dağılımını ve yoğunlaşma derecesini gösterebilmek için kullanılacak veriler, mahalle muhtarlarından sağlanmıştır. Nitekim bu veriler birincil verilerdir ve Suriyeli mültecilerin bir mahallede ikamet edebilmelerinin formel anlamda temel koşulu, ilgili muhtarlıktan aldıkları ikamet belgesine bağlıdır. Ancak münferit olsa bile, Suriyeli mültecilerden bazıları, Antakya'daki mahalleler arasında geçiş yaparak yer değiştirmektedir. Bu durum bazı zamanlar ilgili mahalle muhtarlarının gözünden kaçmakta, sonradan fark edilmektedir. Bu bakımdan araştırma sahasına konu olan mahallelerdeki Suriyeli mülteci sayısı, çok az miktarlarda olsa da değişiklik gösterebilmektedir. Şunu da belirtmekte fayda vardır ki; ilgili mahallelerin muhtarları, kendi mahallelerinde ikamet eden Suriyeli mültecilerin kayıtlarını tutmakta ve bu kayıtları emniyet birimlerine ve nüfus müdürlüklerine bildirmektedir ve bu yönüyle veriler, güvenilir olma özelliğini korumaktadır. Muhtarlıklardan alınan ikametgâh sayesinde Suriyeli mülteciler; ev ve iş yeri kiralayabilmekte ya da birtakım resmi işlerini yürütebilmektedir. Mahalle muhtarlarından toplanan sayısal veriler Coğrafi Bilgi Sistemleri (ArcGIS 10.4) ortamında analiz edilerek, Antakya'da yaşayan Suriyelilerin mahallelere mekânsal olarak dağılımı yapılmıştır. İlerleyen aşamalarda Suriyeli kentsel mültecilerin mekânsal dağılımını ve yoğunlaşma derecesini göstermek için GIS teknolojisinden yararlanılarak ve mahalle düzeyinde Suriyelilerin toplam nüfustaki yüzdelik payları ve *"lokasyon katsayısı"* (location quotient) değerleri görselleştirilerek, harita haline dönüştürülmüştür. Ayrıca bu verilerden, ayrışmaya ilişkin literatürde sıkça kullanılan *"benzemezlik endeksi"* (dissimilarity index) (Knox ve Pinch, 2010) uygulanarak, ayrışmayı/toplanmayı anlamlandırmak amacıyla yararlanılmıştır. Suriyeli mültecilerin yaşadıkları mahallelerde ev sahibi toplumla ne ölçüde ayrıştığını göstermek

adına benzemezlik endeksi hesaplanmış ve ArcGIS 10.4 yazılımı yardımıyla haritalandırılmıştır.

Alan yazınında ayrışmanın veya konsantrasyonun derecelerini ölçen çeşitli formüller geliştirilmiştir. Bunlardan bazıları Morrill'in yanı sıra Massey ve Denton'un ortaya koyduğu endeks ölçümleridir. Örneğin Morrill (1991)'e göre literatürde ayrışmayı ölçen endeksler şu şekildedir; (1) *Benzemezlik endeksi* (index of dissimilarity), (2) *İzolasyon endeksi* (isolation index), (3) *Maruziyet endeksi* (exposure index), (4) *Uzaklık-temelli farklılık endeksi* (distance-based index of dissimilarity), (5) *Mekânsal otokorelasyon* (spatial autocorrelation), (6) *Mekânsal etkileşim* (spatial interaction), (7) *Merkezileştirme endeksi* (centralization index), (8) *Konsantrasyon endeksi* (concentration index), (9) *Sınır değiştirilmiş benzemezlik endeksi* (boundary modified index of dissimilarity). Massey ve Denton geliştirdiği ölçümler ise eşitlik, maruziyet, kümelenme, merkezileşme ve konsantrasyon şeklindedir. Ancak çalışmada ortaya çıkan durumun daha kolay anlaşılır olması ve işlevselliği nedeniyle Antakya'daki ayrışma veya konsantrasyon derecelerini ölçümlemek adına, lokasyon katsayısı, benzemezlik endeksi, maruziyet endeksi üzerinden bir değerlendirme yapılmış ve söz konusu hesaplama yolları tercih edilmiştir.

Antakya'daki mekânsal toplanma/ayrışmayı anlamak adına literatürde sıkça kullanılan hesaplamalardan birisi lokasyon katsayısıdır. Lokasyon Katsayısı (LQ) özellikle XX. yüzyılın ikinci yarısına doğru, Hildebrand ve Mace tarafından daha sık bir şekilde kullanılmış, coğrafya disiplininde de yaygın bir şekilde faydalanılan bir yöntem olarak yer edinmiştir (Tat, 2008; Yakar, 2013). Bu yöntem özellikle kentsel mekânda kümelenmenin ortaya çıkardığı mekânsal yoğunlaşma alanlarının tespitinde, yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Lokasyon Katsayısı, bir bölgedeki bir fenomenin mekânsal dağılımını (kümelenme/dağılma), tüm bölgeye kıyasla belirlemek için kullanılır.

Lokasyon katsayısı demografi, ekonomi ve her türlü mekân analizinde sıklıkla kullanılan bir endekstir. Lokasyon katsayısı, bölge içinde bulunan unsurların toplamının, o bölgedeki mahalle, semt gibi alt birimlerdeki payına bölününerek elde edilmektedir. Elde edilen lokasyon katsayısı skoru 1'den fazla ise o mekânda bir yoğunlaşmadan söz edilmekte, değer yükseldikçe de daha yüksek düzeyde bir yoğunlaşmanın varlığından bahsedilir. Buna karşılık LQ değeri, 0'a yakınlaştıkça yoğunlaşma derecesinin düşük olduğu ya da bir yoğunlaşmanın gerçekleşmediği kabul edilir (Özgür, 2010; Yakar, 2013).

Lokasyon katsayısı (LQ) aşağıdaki formül yardımıyla hesaplanır (Rowland, 2006):

LQ = **Xi/Yi**

Xi = Antakya'daki toplam nüfus içinde Suriyelilerin payı

Yi = Herhangi bir mahalledeki toplam nüfus içindeki Suriyelilerin payını ifade etmektedir.

Ayrışma, beşeri coğrafi süreçlerin en temellerinden biridir ve bu nedenle tutarlı ve uygun ölçümü de önemlidir (Morrill, 1991). Ayrılma, belirli fiziksel veya sosyal süreçlerden kaynaklanan grupların mekânsal olarak ayrılmasını ifade eder. İnsanlar benzer şekilde, bitkilerden ve hayvanlardan belki de çok farklı olmayan ama daha fazla değişken içeren süreçlerle birçok dilde, dinde, sadakatte, sınıfta, yaşam tarzında ve özellikle etnik köken ve ırkta ayrıştırılmıştır (Morrill, 1991). Aslında geleneksel benzemezlik endeksinin (D ölçüsünün) sınırlarını kabul eden Massey ve Denton (1988), buna merkezi ticaret bölgesine göre *"merkezileşme"* ve *"konsantrasyon"* olmak üzere iki boyut daha ekleyerek, mekânsal ayrışmada beş boyutun (eşitlik, maruziyet, kümeleme, merkezileşme ve konsantrasyon) olduğunu öne sürmektedir (Morrill, 1991).

Farklı etnik grupların konut ayrımcılığı seviyesini değerlendirmek, uzun zamandır sosyolojide ve büyük ölçüde kent çalışmalarında önemli bir konu olmuştur. İlk endeksler, yaygın olarak kullanılan benzemezlik endeksi de dâhil olmak üzere 1940'ların ve 1950'lerin sonunda ortaya atılmıştı (Duncan ve Duncan, 1955). Bu ölçüm, bir metropol alanın mekansal birimleri arasındaki iki grubun mekansal dağılımının (örneğin, Siyahlar ve Beyazlar) karşılaştırılmasına olanak tanımaktadır (Muzzini ve Apparicio, 2013). Pratik açıdan D, 0 (farklılık yok, ayrışma yok) ile 1 (tam farklılık, ayrışma var) arasında değişmektedir. Aynı mekânsal dağılımları elde edebilmek için, iki etnik gruptan birinin yerini değiştirmek zorunda olacağını göstermektedir.

Çalışmada kullanılan bir başka hesaplama endeksi de maruziyet endeksidir. Maruziyet endeksleri, azınlık ve çoğunluk üyelerinin ortak bir yerleşim alanını paylaşarak fiziksel olarak birbirleriyle ne ölçüde karşılaştıklarını ölçmektedir. Başka bir anlatımla maruziyet; azınlık ve çoğunluk grubu üyeleri arasındaki potansiyel temasın derecesini veya etkileşim olasılığını ölçer (Massey ve Denton, 1988). Herhangi bir şehir için, azınlığın çoğunluğa maruziyet derecesi, aynı mahalleyi paylaşma olasılığı olarak kavramsallaştırılabilir. Ayrılma, *"eşitsizlik"* soyut bir idealinden ayrılma olarak ölçülmek yerine, maruziyet endeksleri, ortalama azınlık veya çoğunluk mensubu tarafından hissedilen ayrışma deneyimini ölçmeye çalışır (Massey ve Denton, 1988). Ayrıca maruziyet endeksleri, aralarındaki konut ayrımcılığının derecesini belirlemede azınlığın ve çoğunluk gruplarının nispi büyüklüğünü dikkate almaktadır (Massey ve Denton, 1988). Konsantrasyon ise, metropol bölgesinde bir azınlık grubun işgal ettiği göreceli fiziksel alan miktarını ifade eder (Massey ve Denton, 1988). Mutlak konsantrasyon, bir grubun yaşadığı toplam alanı hesaplar ve onu, bu büyüklükteki bir grubu barındırabilecek minimum ve maksimum alanlarla karşılaştırır. Yoğunlaşma endeksi 0,0 ile 1,0 arasında değişmektedir; 1,0 puanı bir grubun mümkün olan maksimum mekânsal konsantrasyona ulaştığı anlamına gelir.

Bu çalışmada Antakya'daki ev sahibi toplumun, Suriyeli mültecilerle etkileşime girme ihtimalini hesaplamak adına, alan yazınında yaygın olarak kullanılan maruziyet endeksi, aşağıdaki formülden faydalanılarak ölçülmüştür:

$$\mathbf{S_{SY}} = \sum \left(\frac{\mathbf{nis}}{\mathbf{Ns}}\right)\left(\frac{\mathbf{niy}}{\mathbf{ni}}\right)$$ [5]

Ayrıca bu çalışmada Antakya'daki iki toplumsal grubun (Suriyeli mülteciler ve ev sahibi toplum) mekânsal olarak ayrışmasını anlamak adına benzemezlik endeksinden yararlanılmıştır. Mekansal bir fenomenin ölçüsü olarak bununla ilgili temel sorun, coğrafi anlamda ayrışma değil, sadece alanlar arasındaki konsantrasyon veya düzgün olmayan dağılımın yapısal bir ölçüsü olmasıdır. Tanım olarak, alt alanların siyah veya beyaz olduğu herhangi bir desen için, boyutuna veya mekânsal yerleşimine bakılmaksızın, benzemezlik endeksi 100 olmalıdır; yani, azınlıkların tekli mi yoksa çoklu mu olduğu konusunda tamamen duyarsızdır (Morrill, 1991). Buna göre Morrill (1991), İndianapolis örneğinde yaptığı çalışmada benzemezlik endeksini;

$\mathbf{D} = \frac{\mathbf{1}}{\mathbf{2}} \sum(\frac{\boldsymbol{b}}{\boldsymbol{B}} - \frac{\boldsymbol{w}}{\boldsymbol{W}})$ [6] , şeklinde bir formüle ederek hesaplamıştır.

Yani buradaki D, toplam siyah nüfusunun oranlarının ve her alanda yaşayan toplam beyaz nüfusunun oranlarındaki pozitif veya negatif farklılıkların toplamıdır. Tüm alanlarda ortalama oranın siyah olması için, hareket etmesi gereken azınlık nüfusunun oranı olarak yorumlanmaktadır (Duncan ve Duncan, 1955; Cortese ve diğerleri, 1976; Winship, 1977; Massey, 1978; Jakubs, 1981; Morrill, 1991).

[5] Buradaki **nis**; mahalledeki Suriyeli sayısını, **Ns**; Antakya ilçesindeki toplam Suriyeli sayısını, **niy**; mahallede yaşayan Türk vatandaşı sayısını ve **ni**; ise toplam ilçe nüfusunu ifade etmektedir.

[6] Buradaki **b** değeri, herhangi bir bölgedeki siyah nüfusu, w değeri, herhangi bir bölgedeki beyaz nüfusu, **B** değeri, toplam siyah nüfusu ve **W** değeri ise, toplam beyaz nüfusunu idafe etmektedir.

Benzemezlik endeksi hesaplamalarında (*dissimilarity index*) D, sıfırdan bire değişmektedir. Örnek olarak, yarı siyah ve yarı beyaz olan ve iki mahalleye bölünmüş nüfusa sahip bir şehir göz önüne alındığında, nüfusun en az ayrılmış dağılımında, her mahallenin kendisi şehir ortalamasını yansıtan yarı siyah ve yarı beyaz olacaktır (yani D= 0) (Boustan, 2011).

En çok ayrılmış dağıtımda ise, ilk mahalle tamamen siyah, ikinci mahalle tamamen beyaz olacaktır (yani D = 1). Aslında, D'nin değeri her mekansal birimin yalnızca bir popülasyon grubu tarafından işgal edildiği sürece her zaman 1 olacaktır. (White, 1983; Morrill, 1991; Wong, 1993; Yao vd., 2017). D değeri 0,3'ün altında ise iyi (düşük) derecede ayrışmış, 0,3 ile 0,6 arasında ise orta derecede ayrışma, değerin 0,6'nın üzerinde olması durumunda ise yüksek düzeyde bir ayrışma olduğunu gösterir (Massey ve Denton 1988; Boustan, 2011). Benzemezlik endeksini kullanmanın bir yararı, uzun süre boyunca mevcut nüfus sayımı verileriyle tutarlı bir şekilde yapılabilmesi, bir başka faydası ise gruplar arasında ayrışma seviyelerini karşılaştırmak için kolaylıkla kullanılabiliyor olmasıdır (Boustan, 2011).

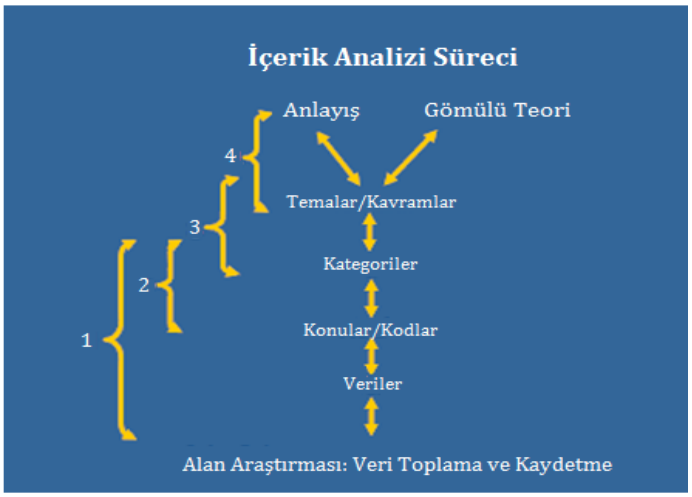
Antakya'daki Suriyeli mültecilerin ev sahibi toplum arasındaki benzemezlik endeksi, Massey ve Denton (1988)'un ortaya koyduğu aşağıdaki formül kullanılarak hesaplanmıştır:

$$\mathbf{D}= \frac{1}{2}\sum n \left(\frac{Si}{ST} - \frac{\mathrm{Yi}}{\mathrm{YT}}\right)^{7}$$

Çalışmanın analiz kısmında ise aşağıda izah edilen yol izlenmiştir. Alan araştırmasından elde edilen nitel veriler (görüşme, odak grup görüşmesi ve gözlem) önce

[7] Formülde yer alan **n**; mekânsal birimi, $\mathbf{S_i}$; mahallede yaşayan Suriyeli sayısını, $\mathbf{S_T}$; Antakya ilçesindeki toplam Suriyeli sayısını, $\mathbf{Y_i}$; mahallede yaşayan Türk vatandaşı olan nüfusu ve $\mathbf{Y_T}$ ise Antakya ilçesinin toplam nüfusunu ifade etmektedir.

deşifre edilerek, ardından bu veriler nitel analiz teknikleriyle işlenmiştir. Veri analizinde üç temel yol izlenmiştir: Betimleme, sistematik analiz ve yorumlama (Wolcott, 1994). Betimleme ile araştırmada toplanan verilerin araştırma problemine ilişkin olarak neleri söylediği ya da hangi sonuçları ortaya koyduğu ön plana çıkarılmış; sistematik analizle veri setinde doğrudan görülemeyen, ancak kavramsal kodlama ve sınıflama yoluyla erişilebilecek temalar ve bu temalar arasındaki anlamlı ilişkiler belirlenmiş (Şekil, 9); yorumlamayla da katılımcılar tarafından söylenenlerin ve araştırmacının gözlemlerinin ne anlama geldiği üzerinde durulmuştur. Betimsel analizde sahadan elde edilen veriler, önceden belirlenen kategorilere göre özetlenerek yorumlanır ve ardından görüşmede yer alan katılımcı görüşlerini çarpıcı bir şekilde yansıtabilmek için doğrudan alıntılara yer verilir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu kapsamda araştırma sorularına uygun olarak tematik çerçeve oluşturulmuş, bulgular tanımlanmış ve metinleştirilen görüşme raporlarından elde edilen kavramlar ilgili temalara yerleştirilmiş ve görüşmelerin özeti yapılmıştır. Zengin veriler analiz edilirken MAXQDA 11 nitel analiz yazılımından faydalanılmıştır.

Şekil 7. Nitel veri içerik analiz süreci

Nitel araştırmalar doğası gereği döngüsel ve kimi zaman da ileri gitme-geri dönme mekanizmasıyla işleyen, sahaya tekrar tekrar geri dönmeyi gerektirebilen, doğrusal olamayan araştırma seyridir (Neuman, 2012). Bu bakımdan nitel araştırma perfpektifinde

saha çalışması yapan araştırmacı, araştırma süreci boyunca veri elde etmeye devam eder (Turut, 2018). Tez çalışması kapsamında öncelikle alanda gözlem yapılmış ve çalışmaya yön verecek ve bir perspektif elde etmeyi kolaylaştıracak genel bir resim çekilmeye çalışılmıştır. Daha sonra durumu daha iyi anlamaya yönelik ayrıntılı bir literatür taraması gerçekleştirilmiş ve tez danışmanımla birlikte gözlem formu ve görüşme soruları hazırlanarak birkaç pilot uygulamadan sonra derinlemesine görüşmelere başlanmıştır. İlk saha çalışmasına gözlem maksatlı olarak, 14-15 Nisan 2018 tarihlerinde, derinlemesine görüşme yapmaya yönelik olarak da Ekim-Kasım 2018 tarihlerinde başlanmıştır. Yapılan gözlem, Suriyelilerin yoğun olarak yaşadıkları mahallelerin fiziksel yapısı ve gündelik hayatın nasıl işlediğini anlamaya dönük bir yaklaşımla pratik edilmiştir. Her tez izleme komitesi toplantısından sonra, alınan tavsiyeler doğrultusunda yeni perspektiflerden bakılma fırsatı yakalanmış ve saha çalışmasından elde edilen verileri daha da zenginleştirmeye çalışılmıştır. Saha çalışması boyunca konuyla ilgili literatür yoğun bir şekilde taranmış ve mekânsal ayrışmaya yönelik geliştirilen teorilerin tezimle ilgili olan bağlantılar yakalanmaya çalışılmştır. Şubat-Temmuz 2019 tarihleri arasında görüşmelerin çözümlenmesi Arapça'dan Türkçe'ye çevrilerek metin haline getirilmiş ve hemen akabinde kodlama ve analiz safhası gerçekleştirilmiştir. Veri seti, nitel araştırmalarda yaygın olarak kullanılan MAXQDA 11 nitel analiz yazılımından faydalanılarak analiz edilmiş, en son aşamada da betimsel ve içerik analizine tabi tutulmuştur. Fakat tezin metin kısmı yazılırken (raporlama sürecinde) eksik kalan yönler fark edildiği vakitlerde, zaman zaman tekrar sahaya çıkılarak, eksik kalan yönler tamamlanmaya çalışılmıştır.

Araştırma kapsamında hazırlanan gözlem formu doğrultusunda, Suriyeli mültecilerin Antakya'da yaşadıkları mahallelerde birbiriyle ve yerel halkla olan sözlü ya da sözlü olmayan etkileşim biçimlerini, bu mahallelerde ne tür etkinliklere nasıl katılım gösterdiklerini ve gündelik yaşam pratiklerini keşfetmek amacıyla Haziran- Ekim 2018

tarihleri arasında yaklaşık dört aylık süre boyunca gözlem yapılmıştır. Bu bağlamda öncelikli olarak Suriyeli mültecilerin yoğun olarak yaşadığı mahallelerden[8] başlanarak haftanın iki buçuk günü (Cuma öğleden sonra, Cumartesi, Pazar), 10:00 ile 19:00 saatleri arasında her bir mahallede 1 ila 1,5 saat aralığında gözlem yapılmıştır. İlk dört aylık süreçte Suriyelilerin farklı miktarlarda yaşadıkları toplamda 36 mahallede gözlem yapılmıştır. Bu süreyi takip eden iki aylık süreçte de 20 mahallede[9] daha gözlem yapılmıştır. Ancak şunu belirtmekte fayda var ki; geriye kalan diğer mahallelerde ya çok az miktarda (5-15 arasında değişen Suriyeliye ev sahipliği yapan mahalleler) Suriyeli mülteci yaşamakta ya da bazı mahallelerde hiç yaşamamaktadır. Söz konusu bu mahalleler kent merkezine çok uzakta (20-40 km), ana ulaşım ağlarına sapa kalan ve iş imkânlarının olmadığı kırsal mahallelerdir. Nitekim bu mahalleler 2012 tarihli ve 6360 sayılı Büyükşehir Yasasıyla birlikte köyden mahalleye dönüşen yerleşim birimleridir. Bu bakımdan bu mahalleler Suriyeliler için çekici bir yerleşim alanı haline gelememiştir.

Yapılan gözlemde; Suriyeli mültecilerin yaşadıkları mahallelerin nasıl bir fiziksel yapıya sahip olduğu, ne tür karakteristikler gösterdiği, Suriyelilerin bu yaşam alanlarını değiştirip değiştirmediği ya da nasıl değiştirdiği anlaşılmaya çalışılmıştır. Ayrıca mültecilerin yaşadığı konutu ve mahalleyi ne düzeyde sahiplendikleri, yaşadıkları konutun tipik fiziksel ve işlevsel ne gibi özellikleri olduğu ve bu konutların içini nasıl kullandıklarına yönelik veriler toplanmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda Suriyelilerin mahallede nasıl bir yaşam pratiği sergilediği, gündelik yaşam pratiklerinde mekânı nasıl

[8] Bu mahalleler; Narlıca, Akasya, Saraykent, Odabaşı, Ürgenpaşa, Altınçay, Akevler, Ekinci, Serinyol, Şükrü Kanatlı, Cumhuriyet, Emek, Esentepe, Aksaray, Haraparası, Hacı Ömer Alpagot, Meydan, Zülüflühan, Havuzlar, Karaali Bölüğü, Orhanlı, Cebrail, Esenlik, Bağrıyanık, Aydınlıkevler, Şirince, Kocaabdi, Şeyhali, Ulucami, Yeni Camii, Kuyulu, Şehitler, İplik Pazarı, Sofular, Barbaros, Kardeşler'dir.

[9] Söz konusu mahalleler; Kuzeytepe, Güzelburç, Maşuklu, Küçükdalyan, Saraycık, Anayazı, Avsuyu, Güllübahçe, Alahan, Kisecik, Apaydın, Meydan, Kışlasaray, Gülderen, Paşaköy, Bozhöyük, Fevzi Çakmak, Melekli, Gazipaşa, Gazi'dir

kullandıkları ve mekânsal kullanımların, yaş, cinsiyet, meslek, mültecinin bu alanda yaşama süresi gibi özelliklere göre nasıl değiştiği ve birbirleriyle ya da mahallenin yerel sakinleriyle ne tür iletişim ve etkileşimler kurdukları gözlemlenen durumlar arasında yer almıştır. Suriyelilerin mahallede hangi düzeyde iletişim ve etkileşimlerin kurdukları, hangi dil kullandıkları, erkekler, kadınlar, çocukların giyim tarzları, Suriye ile bağlantı kurmak için ne gibi iletişim araçlarını kullandıkları, yaşadıkları mahallede ne tür işletmeler kurdukları ve bu işletmelerde kime, ne tür mal ve hizmet sunumu yaptıkları gözlem konusu arasında yer almıştır. Antakya'da esnaflık yapan Suriyelilerin ne tür ürünler sattığı, Suriye'den getirdikleri ürünleri mi? yoksa yerel ürünleri mi sattığı, kendi iş yerlerinde başka mültecilerin ya da yerel halktan insanların çalışıp çalışmadığı, bu işletmelerin resmi kayıtlı olup olmadıkları ve ne zamandan beri faaliyet gösterdikleri gözlenmiştir. Son olarak mahallelerde kurulan semt pazarında Suriyelilerin hangi düzeyde satıcı ya da müşteri olarak bulundukları, pazarda hangi dil kullanıldığı ve müşterilerin kimlerden oluştuğu ve bunlarla ilişki düzeyinin hangi boyutlarda olduğu anlaşılmaya çalışılmıştır.

2.3. Araştırmacının Konumu/Rolü

Bu çalışmada araştırmacının bakış açısı, yorumlamacı bir perspektif üzerinden konumlanmış ve bunu dikkate alarak bir pozisyon belirlenmiştir. Araştırmacının, araştırmaya konu olan duruma ve ortamına yönelik olumlu bir katkısından bahsedilebilir ve bir kazanım olarak değerlendirilebilir (Creswell, 2018). Aynı zamanda araştırmacının bizatihi kendisine dair olan nitelikleri, araştırmaya yönelik güvenirliği tesis edecek temel motivasyon kaynağıdır. Nitekim araştırmacı edilgen bir toplayıcı olmaktan ziyade, araştırmaya dâhil olan unsurlarla (bireyler, etno-kültürel gruplar ya da kurumlar) etkileşim halinde olmasından dolayı, aktif bir aktör ve de araştırmanın aracı olarak konumlanmıştır (Turut, 2018). Bu bakımdan araştırmacının sahip olduğu pozisyonu

dikkate alarak, bunu araştırmanın metodolojisiyle örtüşen ve onunla eklemlenen bir yaklaşım sergilemesi gerekmektedir (Kaya, 2014a).

Yorumbilim[10], bireylerin davranışlarının/eylemlerinin ya da üretimlerinin ve bu davranışının gerçekleşmesine yol açan koşulların arka planında yer alan anlamları yorumlama üzerinden bir yaklaşım sergileyen, ayrıca bir yorumun daima ve mutlak doğru ya da gerçek olduğu iddiasına meydan okuyarak hareket eden bir paradigmadır. Patton (2014)'e göre yorumbilim, nesne ya da olguların anlamının yalnızca belirli bakış açısı, alışkanlık ya da durumsal bağlamlardan hareketle yorumlanabileceğini iddia eden bir yaklaşımı temsil eder. Dilthey (1999), bireylerin söylem ve eylemlerinin doğa bilimlerinin metotlarıyla analiz etmenin mümkün olamayacağını iddia ederek, yorumbilim paradigmasının bir anlamda kavramsal bakış açısını tarif etmektedir (akt. Göksoy, 2019). Dilthey (1999)'e göre anlam, bireyin araştırmaya konu edindiği olay ya da olguyla bütünleşmesi ve aynı zamanda onu bir bütün olarak kavramasıyla ortaya çıkar. Bu açıdan "anlama" Dilthey felsefesinde kilit kavram olarak yer almaktadır.

Dolayısıyla anlama; *"bir zihnin içinde ötekinin zihinsel nesnelleştirmelerinin farkına vardığı süreçtir. Anlama Ben'in Sen'de yeniden keşfidir: Zihnin Ben ve Sen'deki, bir cemaatin her öznesindeki, bir kültürün her sistemindeki ve nihayet, zihnin ve evrensel tarihin totalitesi içindeki bu özdeşleşmesi, insan incelemelerindeki farklı süreçler arasında başarılı işbirliğini mümkün kılar"* (Dilthey, 1999).

Yorumbilim bakış açısıyla araştırmaya koyulan bir araştırmacı, yaptığı araştırmadan bağımsız değildir. Bu yaklaşıma göre araştırmacı, kendine dair bir dünya

[10] Antik Yunanlılar için açıklama/yorumlama anlamına gelen (Palmer, 2002) hermeneutik, etimolojik olarak hırsızların, tüccarların ve yolcuların koruyucusu olarak bilinen ve Zeus'un oğlu ve habercisi olan Hermes'e kadar gider. Hermes, Olympos tanrılarının mesajlarını insanlar tarafından anlaşılması için, onların diline çevirmiştir. Bu kavram, ilerleyen süreçte XVII. yüzyıl kutsal metinlerin yorumlanmasında, tanrının mesajlarında örtülü olarak verilen anlamların kaldırılması maksadıyla çalışan bir işlev görmüştür.

görüşüne, bir bakış açısına ve yönelimlere sahip olmakla birlikte, aynı zamanda belirli bir kültürel grubun üyesidir (Miles ve Huberman, 2016) ve yorumlarını yaparken bunlardan tamamen bağımsız bir şekilde hareket edemez. Yorumbilim, gözlemlenebilir yalnızca bir gerçeğin olmadığını ve gerçeğin sosyal olarak inşa edildiğini iddia etmektedir. Buna binaen birçok gerçekliğin ve yahut bir olgu veya olayın farklı biçimlerde yorumlanması söz konusudur. Yorumlamacı yaklaşımın kökleri, antik Yunan filozoflarına kadar uzanmakta ve Kant tarafından literatüre dâhil edilen bu yaklaşım, Schleiermacher, Dilthey, Weber, Heidegger, Gadamer ve Husserl'in katkılarıyla geliştirilerek yaygınlaşmıştır. Çağdaş hermeneutiğin kurucusu olarak kabul edilen Gadamer; Heidegger'in yolundan giderek hermeneutiği ontolojik bir zemine oturtmaya ve onu evrensel kılmaya çabalamıştır. Gadamer hermeneutiği, yaşamı kapsayan tüm alanlarda kendini gösteren ve bilimsellik kaygısı/iddiası taşımayan, işlevsel bir tarih bilinci şeklinde tarif eder (Özlem, 1998). Yorumlamacı yaklaşımın temel amacı, anlayışı büyüterek, bir olgu ya da eylemin arka planındaki anlamını, belirli bir toplumsal bağlama konumlandırarak onu keşfetmektir. Dolayısıyla bu paradigmayı benimseyen araştırmacı, sosyal çevrenin işleyişini kavramaya dair bir yaklaşım benimsemekle birlikte ve diğer taraftan ortamda gelişen süreçleri empati kurarak, bir başkasının gözüyle görmeye ve diğerlerinin olaylara yönelik bakışını anlamaya çabalar. Neuman (2012)'ın belirttiği gibi, bireylerin değerleri, sosyal yapının kopmaz bir parçası olup, hiçbir toplumsal grubun değeri yanlış değil sadece diğerlerinden farklıdır. Bu bakımdan bu yaklaşım, sübjektif olmakla birlikte, araştırmacı tarafından tasvir edilen bir işleyişe sahiptir (Miles ve Huberman, 2016). Sonuç olarak yorumsamacı paradigmalar; değerleri merkeze alan, gerçeklerin karmaşık ve dinamik olduğunu, tek ve bireyin dışında olmadığını savunan, şüpheci ve göreceli olan ve salt gerçeği reddeden, çevresel koşullara ve kültüre önem veren, benzerliklerden ziyade farklılıkları öne çıkaran, indirgemeci

olmayan, zamana, topluma ve mekâna bağlı olduğu iddiasını taşıyan, çoklu anlamlar içeren ve doğrusal olmayan şeklinde özetlenebilir.

Bu çalışmada araştırmacının Arap kökenli olması, Suriyeli mültecilerle temas kurarken, görüşmeler yaparken, bu görüşme sorularını yöneltirken ve bu görüşmeleri Türkçe metin haline getirirken, herhangi bir aracı kişinin kullanılmasına ayrıca ihtiyaç duymamıştır. Bu bakımdan araştırmacının sahip olduğu bu nitelikler, araştırmacı için çok önemli avantajlar sağlamıştır. Ayrıca araştırmacının, Antakyalı olması ve buna bağlı olarak mekânı iyi bilmesi ve onun dinamiklerine vakıf olması, bu bağlamda Suriyelilerle bağlantıya geçmede yerel ağları kullanabilme konusunda önemli katkılar sağlamıştır. Araştırmacının Suriye'de ortaya çıkan savaştan yaklaşık 2 yıl önce birkaç kez Suriye'ye gitmiş olması ve oradaki toplumsal yapıya aşina olması ve oradaki toplumla etkileşimde bulunmuş olması gibi elde ettiği deneyimler sayesinde, Türkiyeli Arap nüfus ile Suriyeli Arap nüfusun fark ve benzerliklerini ayırt edebilme ayrıcalığına vakıf olmuştur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KURAMSAL VE KAVRAMSAL YAKLAŞIMLAR

Mekân, sosyal bir inşayı ifade eder ve bu yönüyle, mekân ile ilgili fikir ve anlamları tanımlamaktadır. Aslında mekânla ilgili yapılan bu tanımlamalar genellikle sorgulanmadan ve bireylerin mekânla olan etkileşimlerini ve ilişkilerini belirler, bu süreçte her inşa gibi mekânın inşası da toplumsal güç ilişkilerinden bağımsız olarak düşünülemez (Kaya, 2013).

Mekâna yönelik tartışmaların başında mekânsal yoğunlaşma konusu yer almaktadır. Bireyler temelde gelir düzeyi, toplumsal statü ve sınıfsal konumları bağlamında ve inanç, etnisite ya da farklı yaşam tarzlarına dayalı olarak, kentsel mekânda yoğunlaşmaktadır (Duncan ve Duncan, 1955; Massey ve Denton, 1988; Ünal, 2012; Folch ve Rey, 2014). Kentsel mekânda belirli bir grubun, yüksek düzeyde bir temsiliyeti söz konusuysa veya bir etnik/göçmen grup, diğer bölgelere kıyasla belli bir alanda yoğunlaşıyor ya da kümeleniyorsa, bu durum o bölgede bir mekânsal yoğunlaşmanın varlığına işaret eder (Van Kempen ve Özüekren, 1998). Diğer taraftan Bógus (2013) ise, mekânsal ayrışmayı bir etnik ya da göçmen grubun kentin belirli alanlarında yüksek düzeyde yoğunlaşması olarak tanımlamaktadır. Bógus (2013), ayrışma kavramının kendisinin toplumsal grupların kentsel mekânda ayrılması fikriyle ilgili olduğunu savunmaktadır. Gregory ve diğerleri (2009) ise, mekânsal ayrışma üzerinde veya ortaya çıkma sürecinde, grubun kendi iç dinamiklerinin belirleyici olmasının yanı sıra, grubun dışındaki faktörlere bağlı olarak şekillendiğini savunmaktadır. Mekânsal ayrışma ve yoğunlaşmanın yapı ve süreçlerinin izahında üç farklı geleneksel yaklaşımdan bahsetmek mümkündür. Bunlar; *sosyal alan analizi, insan ekolojisi ve faktöriyel ekoloji* yaklaşımlarıdır (Van Kempen ve Özüekren, 1998).

Mekânsal ayrışma ve yoğunlaşma, öncelikli olarak XX. yüzyılın başlarında ABD kentlerindeki yerleşimlerin doğasını açıklamak için, Chicago Okulu'nun kent sosyologları tarafından ele alınmıştır (Gregory vd., 2009; Bógus, 2013). Chicago Okulu'nun ortaya koyduğu yaklaşım, kentsel mekâna gelen etnik/göçmen gruplarının üyesi oldukları grupların sosyo- ekonomik ve kültürel doğasına özgü mekânları tercih ettiğini ve ayrıştığını savunmaktadır. Gregory ve diğerlerine (2009) göre kentsel alana yeni gelen bireyler, göç ettikleri ev sahibi toplumun dilini öğrenerek ve gruplar arası etkileşimini diri tutarak, kentsel mekana entegre olurlar, böylece diğer etnik grupların yaşadığı mahallelere geçiş yapabilirler.

İnsan ekolojisi kuramının savunucusu Park (1926), kentsel mekâna göç eden etnik grupların/göçmenlerin entegrasyon sürecini, *"Irk İlişkileri Döngüsü"* (Race Relations Cycle) teorisi üzerinden açıklamaya çalışmıştır (Bógus, 2013). Park'a göre entegrasyon, kentsel mekâna göç eden grupların, toplumsal, ekonomik, siyasal ve yapısal süreçlere katılımı ile ilintili bir olgudur. Park'ın 1926 yılında yapmış olduğu araştırmasında işaret ettiği "*Irk İlişkileri Döngüsü"* kuramında, kentsel mekana göç eden etnik grupların/göçmenlerin entegrasyon süreçlerini 4 aşamada gerçekleştiğini savunmaktadır. Bunlar; *karşılaşma ve ilişki kurma, kısıtlı kaynaklar üstünden rekabet, devletin yeni göçmenleri, barışçıl bir yaklaşımla kamusal alanda yer almalarına imkân vermesi* ve *zorunlu/gönüllü asimilasyon ya da uyum* şeklindedir (Kaya, 2014b).

Chicago Okulu'nun öncülüğündeki geleneksel yaklaşım ayrışma ve yoğunlaşma sektörel modeller, merkez bölgeler ve çoklu çekirdekler bağlamında açıklamaktadır. Bu yaklaşımda sektörler ve bölgeler bağlamında nüfusun farklı modellemeleri oluşturulur. Bu kapsamda göç alan yerler çoğunlukla geçiş bölgeleri olarak kabul edilir ve bir grup, diğer bir grubun alanını istila ederek dışarı doğru yayılmasına yol açar. Böylece bir grup, diğeri üzerinde asimilasyon sürecini başlatır (Caner ve Bölen, 2013).

"Azınlık grubu" kavramı, ırk, din, dil, milliyet veya kültür ile tanımlanmış veya karakterize edilmiş herhangi bir grubu ifade etmek için yaygın olarak kullanılmaktadır. Dolayısıyla azınlık grupları arasında, Amerikan şehirlerindeki Afrikalı-Amerikalılar, Porto Rikolular, İtalyanlar, Yahudiler, Meksikalılar, Vietnamlılar ve Asya yerlileri sayılabilir. İngiliz şehirlerinde ise Afro-Karayipliler, Asyalılar ve İrlandalılar; Fransız şehirlerinde Cezayirli ve İspanyollar; Alman şehirlerinde Türkler ve Hırvatlar birer azınlık grubu örneğini oluşturmaktadır (Knox ve Pinch, 2010). Ev sahibi toplum homojen olmasa da, her zaman yeni azınlık gruplarının yerleştirildiği baskın matrisi temsil eden bir ayrıcalıklı (charter/ev sahibi) grubu içerir. Kuzey Amerika'da, Avustralya ve Britanya'da çoğu şehirdeki ayrıcalıklı grup beyaz olan "Anglo-Saxon" kültürünün üyelerinden oluşur (Knox ve Pinch, 2010).

Ulusaşırı göçlerin kentlerde meydana getirdiği hızlı değişim, kente gelen kültürel göçmen grupların sosyo-ekonomik ve kültürel nedenlerle kentle bütünleşememesi sorununu doğurmaktadır. Bu sorun, genellikle kentle bütünleşemeyen insanların ayrışmasına, kümelenmesine ya da kutuplaşarak farklılaşmasına neden olmaktadır (Knox ve Pinch, 2010). *Kümelenme* (agglomeration/clustering), *ayrışma* (segregation) ve *kutuplaşma* (polarization) kavramlarıyla ifade edilebilen sosyo-mekânsal yapı içerisindeki farklılaşma, bugünün Batı dünyasındaki kentlerde birçok sorunun meydana gelmesinde rol oynayan faktörlerin arka planını oluşturmaktadır (Knox ve Pinch, 2010; Yüceşahin, 2017). Uluslararası göçmenlerin/mültecilerin yoğun bir şekilde yaşadığı kentlerde rastlanan mekânsal ayrışma ve/veya toplanmanın teorik bağlamda birçok sebebi olmakla birlikte, özellikle grup kimliğinin inşasında ilk basamak, ayrımcı-statik algılar ve kalıplaşmış yargılarla *"öteki"*nin kim olduğunun tespiti ya da tanımlanmasıyla *("onlar"*a karşılık olarak *"biz"* ifadesine dayanan toplumsal bir temsille) gerçekleşmektedir (Yüceşahin, 2017; Knox ve Marston, 2014; Van Dijk vd., 2015).

Kentsel mekandaki toplumsal ilişkileri ve bunun yol açtığı mekânsal farklılaşmaları; inanç/etnik gruplar ve/veya hemşerilik ilişkilerine göre şekillendiğini değerlendiren ampirik araştırmaların yanı sıra (Ogden ve Winchester, 1975; Morrill, 1991; Murdie ve Borgegard, 1998; Ellis vd., 2004; Li ve Wu, 2006; Castles ve Miller, 2008; Musterd ve Ostendorf, 2009; Knox ve Pinch, 2010; Wong ve Shaw, 2011; Wang vd., 2012; Lin ve Gaubatz, 2017), gelir düzeyi, sosyal ve mesleki statü, yaşam tarzları ve eğitim durumu gibi değişkenler bağlamında da ele alan araştırmalar da (Beshers, 1962; Hamnett ve Cross, 1998; Wessel, 2000; Grannis, 2002; Fielding, 2004; Li ve Wu, 2006; Firidin-Özgür, 2006; Castles ve Miller,2008) sosyo-mekansal farklılaşmanın birtakım parametrelere göre şekillendiğini ortaya koymaktadır. Kent, çoğu zaman topluma ait olan sosyo-kültürel nüveleri, kendi potasında eriterek onlarda birtakım değişimlere yol açabilir. Bu bakımdan kentler gelir düzeyi, toplumsal statü, yaşam tarzı, hemşerilik gibi birtakım ağlar sayesinde nüfusun belli mekânlarına kümelenmesine imkân tanımaktadır (Beshers, 1962; Wirth, 2002; Li ve Wu, 2006; Yüceşahin, 2011). Zamanla daha belirgin hale gelen sosyo-kültürel ve ekonomik farklılıklar, kenti oluşturan dinamiklerde ayrışmaya sebebiyet vererek, kentsel alanda sosyo-mekânsal farklılaşmaların meydana gelmesine ve hatta bunların daha da derinleşmesine yol açmaktadır (Yörükan, 1968).

Mekânsal ayrışma, bazen bir yandan gruplar arasındaki çatışma ihtimalini zayıflatmaya yardım ederken, diğer yandan kümelenme de, grup içindeki dayanışmayı, sosyal kontrolü ve grubun kendi kimliğine dair politik bir farkındalık oluşumuna olanak tanımaktadır (Knox ve Pinch, 2010; Yüceşahin, 2017). Nitekim sosyal grupların kümelenmesinin bir diğer önemli nedeni, üyelerinin kendi grup kimliklerini veya yaşam tarzlarını koruma isteklerinden kaynaklanmaktadır (Knox ve Pinch, 2010). Bireyler (özellikle göçmenler ve mülteciler) dış etmenlere karşı kendilerini tehdit altında hissettiklerinde, çoğu zaman *"iç tutunum/bağlılık"* (cohesiveness/cohesion) için güçlü bir dürtü geliştirirler, bu durum grubun sosyal ve kültürel kohezyonunu güçlendirmeye

yardımcı olur. Bu anlamda grup içi bağlılık, etkileşim içinde olan grupları karakterize eden ve grup üyelerinin birbirleriyle olan ilişkilerini pekiştiren, onları birbirine yakınlaştıran sosyal bir süreçtir. Kentsel mekânda etnik/azınlık gruplarının kümelenmesinin, dört temel işlevinden bahsedilebilir.

Bunlar;

a) Savunma için birlikte kümelenme,

b) Karşılıklı destek için kümelenme,

c) Kültürel mirası koruma için kümelenme,

d) Kümelenme bir direnç alanı olarak, "eylemi" kolaylaştırmak için kümelenme (Knox ve Pinch, 2010).

Azınlık gruplarını kentsel mekânda kümelenmeye yönelten motivasyonların önemli bir yansımasına, Ortaçağ Avrupa şehirlerindeki Yahudi gettolarında rastlanıyordu ve bu mekânlar savunma kümeleri olarak işlev görmekteydi. Nitekim *Getto"* kavramı ilk olarak Venedik'te Yahudi nüfusun zorunlu olarak yerleştirildiği ayrışmış bir alanı belirtmek için geliştirilmiştir (Erder, 2006; Knox ve Pinch, 2010; Yüceşahin, 2017). Azınlıkların ikinci motivasyon kaynağı olan karşılıklı destek için kümelenmede, çoğu azınlık grubu, grup üyelerine hem maddi hem de sosyal destek sağlamak amacıyla enformel yardımlaşma ağları ve sosyal yardım kuruluşları geliştirmektedir. New York'un Harlem bölgesindeki kümelenme azınlıkların kültürel mirasını koruma bağlamında önemli örneklerden biridir. Azınlık kümeleri, ev sahibi (charter) gruba yapılan meşru olmayan saldırılar için de uygun bir temel sağlamaktadır (Knox ve Pinch, 2010). Kümelenme mekânları bir bakıma kamufle olmanın mekanları olarak da kullanılmaktadır. Buralarda bazen yasadışılığa bulaşan grup üyelerinin, gizlenmek için tercih ettiği mekânlar olarak işlev görürken, bazen de politik olarak bir gücün temsiliyetinin adresleridir. Bu bağlamda buralar

seçimlerde, politik aktörlerin önemsediği mekânlar olarak işlev kazanırlar. Etnik/azınlık grupların kentsel mekânda meydana getirdikleri kümelenmenin işlevlerine daha detaylı bakılacak olursa, aşağıdaki tespitleri yapmak mümkün olmaktadır;

a- Savunma için birlikte kümelenme: Ev sahibi toplum birtakım olumsuz tutumları neticesinde ötekileştirilen ve kentin muhtelif kesimlerinde kümelenmiş azınlık grupları kendileri için savunma kaleleri oluşturma ihtiyacı hissedebilir. Bu anlamda onlar kümelendikleri mekânları, dışarıdan (ev sahibi toplumdan) gelmesi muhtemel saldırılara karşı koruma işlevinde kullanabilirler. Bu sayede kendilerini daha güvende hissederek içerdeki bağlılığı (kohezyonu) güçlendirme fırsatı yakalayabilirler.

b- Karşılıklı destek için kümelenme: Etnik/azınlık gruplar, kentsel mekanda meydana getirdikleri kümelenme birimlerinde inşa ettikleri sivil toplum kuruluşu (STK), dernek, yardımlaşma kuruluşu gibi formel kuruluşlar ile akrabalık ve hemşericilik bağlarına kadar genişleyen enformel mekanizmalar bu tür desteklerin içerisinde yer almaktadır (Knox ve Pinch, 2010; Knox ve Marston, 2014; Yüceşahin, 2017). Bu şekilde desteğin geliştiği kümelenme biçimlerinde, grup üyeleri ekonomik ve sosyal yönden grubun diğer üyeleriyle karşılıklı dayanışma geliştirmektedir. Bu sayede bu grubun üyeleri, bir çeşit grup içi sübvansiyon pratiğinden faydalanmaktadır. İngiltere'de kentsel mekânda rastlanan Hintlilere ait olan Sih tapınakları ya da Müslümanların ibadethaneleri olan camiler bu kentlerde yaşayan etnik topluluklara başta dini ve kültürel bağlamda destekler sunarken, bununla birlikte sosyal yardımlaşma anlamında barınma, yiyecek, eğlence, eğitim gibi ihtiyaçları karşılama noktasında da işlev göstermektedir (Knox ve Pinch, 2010; Yüceşahin, 2017).

c- Kültürel mirası koruma için kümelenme: Etnik/azınlık gruplar geleneksel ve kültürel niteliklerini kaybetmeden sürdürebilmek ve ev sahibi toplumun asimilasyonuna uğramadan kendi kültürel kimliklerini sürdürmenin teminatı olarak kentsel mekânda kümelenmeyi tercih edebilirler. Asyalı ve Yahudi topluluklarının yaşadıkları kentsel mekânda böyle bir kümelenme dinamiğinden bahsetmek mümkündür. Bu toplulukların mekânsal kümelenmesi inanç-giyim ve yiyecek-içecek üzerine kurulu kültürel pratiklerin ve ritüellerin sürdürülmesine olanak tanımaktadır (Knox ve Pinch, 2010: 173; Knox ve Marston, 2014; Yüceşahin, 2017). Bu türden yaklaşımların sergilenmesi kültürel kimliğin sonraki nesillere ulaştırılması ve pekiştirilmesi bakımından büyük bir önem taşımaktadır (Yüceşahin, 2017). Örneğin, Almanya'daki Türk mahallelerinde ortaya çıkan etnik ayrışma, Türk göçmenlerin, Alman toplumu tarafından asimile edilmeyi reddetmelerinin bir ifadesi olarak görülmektedir (Ehrkamp 2005; Gruner 2010; Bolt vd., 2010).

d- "Eylemi" kolaylaştırmak için kümelenme; Barışçıl ve meşru zeminde (Tümtaş, 2012; Yüceşahin, 2017) gerçekleştirilmesi muhtemel aksiyonların, kentsel mekânda tezahürüne işaret eder. Bu tür eylemler, politik platformlarda sesini duyurabilmeye, ilgili politik aktörlere sorunları hakkında mesajlar iletmeye ve seçimlerde bir güç merkezi olmaya işaret etmektedir. Bu tür kümelenmeler, önemli bir seçmen potansiyelinin varlığından hareketle politikacıların ilgisini çeken ve önem verdiği mekânlardır. Politikacılar için hesaba katılması gereken, kritik oy depolarıdır. Amerika Birleşik Devletleri'nde, Afrika kökenli Amerikalıların ülke siyasetinde ve kentsel politikada etkin bir şekilde rol alabilmelerinin bu tür mekanizmalarla yakından ilgisi vardır (Yüceşahin, 2017). Ayrıca bunların etnik-seçmen kimliğiyle politik yönden birer *"güç mekânı"* (spaces of power) oluşturduklarından bahsedilebilir (Knox ve Pinch, 2010; Knox ve Marston, 2014;

Yüceşahin, 2017). Benzer bir şekilde Türkiye'de metropollerde (İstanbul, Ankara, İzmir, Adana, Mersin) kümelenmiş olan Kürt kökenli Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının, yerel ve genel seçimlerde önemli bir potansiyelinden bahsetmek mümkündür. Söz konusu kentlerde kümelenmiş etnik mekânlar, kentsel politikalar oluşturulurken, göz önünde tutulan önemli bir temsiliyet barındırmaktadır.

3.1. Mekânsal Ayrışmanın Ekonomik Temelli Sınıfsal Boyutu

Mekânsal ayrışmanın çeşitli boyutları vardır. Ayrışma ekonomik temelli sınıfsal bir boyutu içermektedir. Jürgen (1998), bireylerin sahip oldukları gelir seviyesinin, sosyo-mekânsal ayrışma üzerindeki etkisinin yanı sıra, (özellikle eğitime dikkat çekerek) ayrışmanın şiddetini belirleyen faktörler arasında; *eğitim ve gelir düzeyinde eşitsizlik ile ayrımcılık* gibi koşulların varlığından bahsetmektedir. Ona göre, sosyal ayrışmayı meydana getiren süreçleri açıklamaya çalışırken çok katmanlı bir modele ihtiyaç vardır. Sosyal ayrışmayı etkileyen *mikro* ve *makro düzeyler* ile bu iki düzey arasındaki bağı oluşturan bir *kapsam düzeyi'*den söz edilebilir (Firidin-Özgür, 2006). Jürgen (1998)'e göre Sosyal eşitsizliğin, konutsal mekânda beliren ayrışmayla oluşan mekânsal olgu, makro düzeyin mekânsal çıktısı konumundayken, yaşam biçimi, gelir seviyesi ve etnik yapı gibi unsurlar, mikro düzeyde devreye girmektedir (akt. Firidin-Özgür, 2006). Aslında Jürgen (1998)'in bu yaklaşımından sosyal ayrışmaya iki ayrı kategoride bakılabilir, bunlar; bireylerin dini/etnik kimlik bağlamında ayrışma ile bireylerin gelir düzeyi ve toplumsal statüsüne göre ayrışmasıdır. Dini/etnik kimliğe göre şekillenen sosyal ayrışma, gruplar arasındaki ayrımcılık neticesinde, gelir düzeyi ve statünün ortaya çıkardığı sosyal ayrışma ise, istihdam ve eğitim, dolayısıyla yaşam biçimi ile ilintili bir şekilde meydana gelmektedir (Firidin-Özgür, 2006). Etnik ya da dini kökene göre ortaya çıkan ayrışma ise ayrımcılığın bir sonucudur. Bu türlü ayrışmada, toplumu oluşturan çoğunluk, asimilasyon yolu ile azınlık durumundakileri dışlamaktadır. Jürgen (1998)'in

işaret ettiği sosyal ayrışma, hem kişisel tercihlere göre şekillenir, hem de iktidar (yerel, ulusal) politikalarından etkilenirken (Firidin-Özgür, 2006), diğer taraftan temel kaynakların o mekânda var olma düzeyi ile ilgilidir. Kentsel alanda sosyo-mekânsal ayrışmayı üreten dinamikler, daha ziyade kentin düşük gelirli toplulukları ile kentli toplumun dezavantajlı konumundaki (göçmenler, mülteciler gibi) alt sınıfları bakımından ele alınmaktadır (Musterd ve Ostendorf, 1998; Andersen, 2003; Knox ve Pinch, 2010). Kentsel alanda ikamet eden nüfusun sosyo-mekânsal farklılaşmasını yansıtan dikkat çekici göstergeler arasında; işgücü piyasasına katılım durumu, mesleki profilleri ve gelir seviyesi bağlamında yoğunlaşma düzeyleri, yer almaktadır (Knox ve Pinch 2010). Andersen (2003)'e göre ise ayrışma sadece sosyal eşitsizlik olgusundan kaynaklanmamakta, aynı zamanda mekânsal farklılaşmaya da dayanmaktadır. Kentsel mekân içinde yaşayan topluluklar gelir düzeyine göre (üst gelir grubu, orta gelir grubu, düşük gelir grubu gibi) ayrışırken, yüksek gelirliler ve yoksullar kendi aralarında katmanlaşarak dikey yönde kendini yeniden üretmiştir (Hancıoğlu, 2015). Yüksek gelir grubu ve orta sınıf mensuplarının mekânsal düzeyde ayrıştıkları *"kapalı topluluklar"* (gated communities), *"refah adacıkları"* (fortified enclaves) gibi mekânlar inşa ederlerken, aynı zamanda elde ettikleri *"yaşam tarzı"* (life style) ve *"ayrıcalıklar dünyası"*nda (world of privileges) *"seçkin bir ortamda"* kümelenmiştir (Caldeira, 1996; Bali, 1999; Marcuse ve Van Kempen, 2000; Enlil, 2003; Hancıoğlu, 2015).

Bilhassa kentlerdeki marjinalleşmeye dayalı mekânsal farklılaşmayı ya da ayrışmayı yansıtabileceği düşünülen yaşlı nüfus, tek kişilik ya da tek ebeveynli hane halkları, işsizler, yoksullar, eğitim düzeyi düşük olanlar ve/veya okuma yazma bilmeyenler, bazı etnik gruplar (dışlanmış olarak), marjinal iş yapanlar biçimindeki sosyal gruplar kentlerdeki dezavantajlı grupları karakterize etmesi bakımından önem taşımaktadır (Knox ve Pinch, 2010).

Neo-liberal politikaların kapitalist kentlerde yeniden yapılanma aksiyonları ile yeni ekonomik ve sosyal koşulların, buralardaki toplumsal ve kültürel ayrışmayı tetiklemesiyle, özellikle büyük kentlerde gelir grupları arasındaki uçurum derinleşmektedir. Buna müteakiben kentsel mekân; etnisite, hemşerilik, göçmen, meslek, demografik yapı, eğitim ve gelir seviyelerine dayalı yaşam kalitesi yüksek/düşük adacıklarına bölünerek, burada bir mekânsal ayrışma örüntüsü meydana gelmektedir (Knox ve Pinch, 2010). Böylece kentsel mekânda, refah düzeyleri bakımından alt ve üst gelir grupları arasındaki mesafe artarak, yüksek gelir grubu daha ayrıcalıklı hale gelirken, sınıf bağlamında kutuplaşma da yavaş yavaş kentsel mekâna sirayet etmektedir. Kentsel mekânda yaşayan toplumun, etniste bağlamındaki farklılığı kente göç edenlerin profilleri, aile büyüklüğü gibi bir takım değerler karşılıklı ilişkisel bir biçimde kentteki sosyo-mekânsal organizasyonun şekillendirici unsurlarını ifade eder (Knox ve Pinch, 2010).

Kente göç eden topluluk üyelerinin bireysel girişimleri, hitap ettiği etnik grubun kendi iç dinamikleri bakımından, kümelenme pratiğinde dikkat çekici bir bileşeni olarak değerlendirilir. Söz konusu durum, etnik grup içerindeki dayanışmayı pekiştirerek, grup üyelerinin toplumsal ve ekonomik bakımdan ev sahibi/baskın toplumun kontrolünde olan piyasa koşullarının kolaylıkla pas geçilmesine imkân vererek, işsiz olan grup üyelerine istihdam imkânı sağlama konusunda kapı açmaktadır.

İngiltere ve Almanya'da göçmenlere ait olan etnik işletmeler (restoran, fırın, kasap, market, giyim mağazaları) Asyalı göçmen toplulukların yiyecek ve giyecek kültürlerinin tanıtılması ve sunulması, grup üyelerine bu hizmetlere ulaşma fırsatı tanıyan sosyal, kültürel ve ekonomik organizasyonlar olarak, dayanışma amacına yönelik hizmet etmektedir (Knox ve Pinch, 2010).

3.2. Mekânsal Ayrışmanın Sosyo-Kültürel Boyutu

Mekânsal ayrışma aynı zamanda sosyo-kültürel bir boyuta da sahiptir. Etnik kurumsallaşmanın meydana gelmesine hizmet etmenin yanı sıra mekânsal kümelenme, etnik kökene ya da hemşerilik ağına dayalı evlilik paterninin de mekânsal organizasyonunu ifade etmektedir (Yüceşahin, 2017). Asyalılara ya da Yahudilere has olan mekânsal kümelerde böyle bir sosyalleşme organizasyonunun varlığından bahsedilebilir. Bilhassa göçmen gruplarının bazılarında rastlanabilen mekânsal kümelenme, inanca ya da bir takım kültürel pratiklere dayalı ritüellerin yaşatılması minvalinde gerçekleşmektedir (Knox ve Pinch, 2010). Kentsel mekânda göçmen/mülteci grupların ortaya çıkardığı kümelenme, gönüllü bir yönelimden ziyade çoğunlukla bireylerin kendi grup kimlikleri ile yaşam tarzlarını muhafaza etmek istemeleriyle ilgili olmaktadır (Knox ve Pinch, 2010; Knox ve Marston, 2014). Kentsel mekânda ortaya çıkan bu kümelenmiş topluluklar, kentin ana sakinlerinden mekânsal olarak ayrışmayı beraberinde getirmektedir.

Sherif ve diğerlerinin (1961) yaptığı araştırmada ele aldıkları örneklemde; birbirinden ayrışmış grupları birleştirebilecek ve hepsinin çıkarlarına hizmet edebilecek ortak bir amaç sunulduğunda, grup üyelerinin birbirlerine karşı olan düşmanca tutumlarını bir tarafa bırakarak, diğer grup üyeleriyle birlikte bu ortak amacı gerçekleştirmeye yönelik davranış sergilediklerini gözlemlemiştir.

Massey ve Denton (1988) ise, kentsel mekânda ortaya çıkan mekânsal ayrışmayı beş ayrı faktör üzerinde durarak kategorize etmiştir. Bunlar;

a) Eşitlik (evenness); bu kategori birbirinden farklı sosyo-kültürel/etnik gruplar arasında beliren farklılaşma eğilimini belirtir. Burada anlatılmak istenen durum farklı iki grup arasındaki eşitsizlik düzeyinin azalmasına bağlı olarak sosyo-mekânsal farklılaşma eğiliminin de azalacağıdır.

b) Maruziyet (exposure); bu kategoride ise etnik/azınlık gruplar ile ev sahibi toplumun karşılıklı olası etkileşimleri sonucunda gelişen bir olgu ifade edilmektedir. Dolayısıyla burada göçmenlerin, ev sahibi toplumla karşılaşma ve onlarla etkileşim kurma ihtimali üzerinde durulmaktadır.

c) Yoğunlaşma (concentration); bu kategoride ev sahibi toplum ile etnik/azınlık grupların birbirine yakın fiziksel ortamı paylaşması sonucunda ortaya çıkan yoğunlaşma anlatılmaktadır.

d) Merkezileşme (centralization); bu kategoride farklı etno-kültürel toplulukların kent merkezinde ikamet etmeleri şeklinde bir durumu anlatmaktadır. Bu olgu bir bakıma yoğunlaşma eğilimiyle benzer bir yerleşme durumunu ifade etmektedir.

e) Kümelenme (clustering); bu kategoride ise, etnik/azınlık grupların, ev sahibi toplumun ikamet sahalarından ayrı bir şekilde ya da onlardan uzakta yaşadığı/kümelendiği bir durum belirtilmektedir (Massey ve Denton, 1988).

Aynı zamanda şunu da belirtmekte fayda vardır ki; mekânsal ayrışmayı yalnızca toplumsal ilişkiler düzeyinde düşünmek, daha ziyade onu edilgen bir niteliğe büründürür (Aksu, 2013). Littlewood ve diğerleri (1999), farklı kültürlere mensup toplulukların/etnik grupların birbiriyle teması sonucunda, sosyal dışlanmaya neden olabilecek etmenlerin iki topluluk arasındaki kültürel farklılıklardan (etnisite, inanç gibi) ve iki topluluk arasında meydana gelen ilişkilerden kaynaklanabileceğini vurgulamaktadır. *Sosyal dışlanma* (çoğu kere mekânsal), daha ziyade etnik gruplar arasında dayanışmanın olmadığı ya da azaldığı durumlarda yahut toplumsal yapıda meydana gelen bozulmalara bağlı olarak daha da belirginleşmektedir. Bu bakımdan etnik grupların dayanışması, aralarında geliştirdikleri güven ve yardımlaşma gibi dayanışma ağlarını güçlendirecek yaklaşımlar, dışlanmanın ortaya çıkmasına karşı bir engel oluşturur (Şahin, 2009). Marshall (1999)'a

göre sosyal dışlanma, bir toplumsal gruba mensup üyelerin yaşadığı ortamdaki kaynak ya da yerleşik toplumla sosyal bağ oluşturmasından mahrum bırakılması sürecini ifade etmektedir (akt. Ulutaş-Ünlütürk ve Kamber, 2016). Göçmen topluluklarının yaşadıkları kentsel ortamlarda, genellikle azınlık üyeleri tarafından algılanan ayrımcılık düzeyi arttıkça sosyo-kültürel uyum düzeyleri düşme eğilimi göstermektedir (Maydell-Stevens vd., 2007). Sosyo-mekânsal dışlanma aslında kentsel mekâna aidiyet ile bu mekâna erişim ve kente ait unsurlardan ya da fırsatlarından yararlanabilme pratikleriyle çok yakın bir ilişki içindedir (Cook, 2015). Başat kültürün üyeleriyle kurulan iletişim, etkileşim ve yakınlık düzeyi arttıkça, azınlık üyelerinin sosyo-kültürel uyum düzeylerinin yükseldiği belirtilmektedir (Ward ve Kennedy 1999; Ward ve Rana-Deuba, 2000; Masgoret ve Ward 2006). Azınlık grupları/göçmenler yerleştikleri kentlerde baskın ev sahibi grup tarafından istenmedikleri algısıyla ve birtakım mekanizmalar yoluyla kendilerini mekânsal yönden izole edilmiş bir durumda bulabilir (Knox ve Pinch, 2010). Bu yolla "öteki" olma durumuyla karşı karşıya kalan bu topluluklar, ev sahibi toplumdan sosyo-mekânsal olarak ayrışma eğilimi gösterip, yaşamlarını sürdürebilir.

3.3. Mekânsal Ayrışmanın Derecesi ve İstila Süreci

Mekânsal ayrışma, azınlık grubunun kentin diğer sakinlerine göre, kentte homojen bir biçimde dağılmadığını ve belli bir alanda yoğunlaştığını anlatmaktadır (Yüceşahin, 2017). Bir azınlık grubunun konut bağlamında ayrılma derecesini ölçmek için en yaygın kullanılan yöntemlerden biri, "*Gini*[11] *eşitsizlik endeksi"*ne benzer olan ve "0" (ayrışma yok) ile "100" (tam ayrışma) arasında bir teorik değer aralığı üreten, benzemezlik endeksidir (Knox ve Pinch, 2010). Örneğin, Amerikan şehirlerindeki nüfus sayımı

[11] Corrado Gini 1912 yılında tarafından geliştirilen ve bir dağılımın eşitsizliğini ölçebilmek için kullanılan bir hesaplama yöntemidir. Gini katsayısı "0" ile "1" arasında değişen bir sayı olup, sahip olunan zenginliğin ne şekilde paylaşıldığını anlatmaktadır. Aslında eşitsizliğin derecesini belirten bu sayı "0"a yaklaştıkça daha eşit bir dağılımın var olduğunu göstermektedir.

verilerinden hesaplanan endeks değerleri, Afrikalı-Amerikalıların genellikle ABD'deki azınlıklar arasında en fazla ayrışmış topluluk olduğunu ve bunların endeks değerlerinin genellikle 80'i aştığını göstermektedir (Knox ve Pinch, 2010). Benzer bir şekilde söz konusu kentlerdeki Porto Rikolu, Asyalı ve Meksikalıların da ayrışma endeks değeri 60 olarak ölçülmüştür (Knox ve Pinch, 2010). Buna kıyasla, Avrupa kentlerinde azınlık grubu konut ayrımı nispeten düşüktür. Örneğin, İngiltere'de göçmen azınlık grupları (Afro-Karayipliler, Pakistanlılar, Hintliler ve Afrikalılar) için hesaplanan endeks değerleri, sayım bölgesi düzeyinde tipik olarak 40 ila 70 arasındadır. (Knox ve Pinch, 2010; Yüceşahin, 2017). Fakat burada yaşayan Bangladeşlilerin ayrışma derecesi 80 seviyelerinde yer almaktadır. İsviçre ve Alman kentlerinde yaşayan Yunanlı, İspanyol, Türk ve Pakistanlıların endeks değeri 35-50 arasında değişmektedir (Knox ve Pinch, 2010). Ancak özellikle daha dar alanlarda (sokak, cadde gibi) lokal ölçekte bazı ekstrem değerlere de rastlamak mümkün olmaktadır ki buralardaki (Avrupa kentlerinde yaşayan Kuzey Afrikalı, Karayipli, Asyalı ve Türklerde olduğu gibi) mekânsal ayrışma endeksi 80-90 seviyesine kadar çıkmaktadır (Knox ve Pinch, 2010). Bu anlamda mekânsal ölçek değerinin daha küçük tercih edildiği birimlerde yoğunluk ekstrem değerler gösterebileceği için kentler arasında kıyaslama yapmak zorlaşmaktadır (Knox ve Pinch, 2010; Yücesahin, 2017). Konut ayrımcılığının derecesi hakkında kesin açıklamalar yapmanın bir başka pratik zorluğu da, azınlık gruplarının önemli içsel farklılıklar gösterebilecek olmasıdır. Örneğin, İngiliz şehirlerinde Müslümanların Hindulardan ayrışması, Gujeratça konuşanların Pencapça konuşanlardan ayrışması, Doğu Afrikalı-Asyalıların diğer tüm Asyalılardan ayrışması gibi, bu ayrışmalar kamu sektörü konutlarında bile sergilenmektedir (Knox ve Pinch, 2010).

Kentin bir semti/mahallesi ya da caddesinde, kente göçle gelen etnik/azınlık grupların yerleşimi belli bir seviyeye ulaştığında kentin önceki sakinleri bu ikamet sahalarını terk etme süreci başlamakta hatta hızlanmaktadır (Knox ve Pinch, 2010).

Etnik/azınlık grup üyelerinin oranı belli bir yoğunlaşma düzeyine eriştiğinde, kentin eski yerleşimci olan grup üyelerinin bu alanları terk etmesi, kent içinde bir ikametgâh hareketliliğine neden olmaktadır. Bu hareketlilik semti/mahalleyi tamamen boşaltmaya dönüşmesi ve etnik/azınlık grubun buraları doldurması durumunda *istila* (invasion) olgusu ortaya çıkar (Knox ve Pinch, 2010). Etnik grupların mekânsal ayrışması, 80 yıldan uzun bir süredir kent coğrafyasında ve kent sosyolojisinde önemli bir konu olmuştur. 1920'lerde Chicago Okulu'ndaki araştırmacılar bu alanda öncü oldular. Chicago kentindeki farklı göçmen grupların mekânsal kalıplarını tanımladılar ve özellikle bu kalıplardaki dinamiklerle ilgilendiler. Söz konusu dinamikleri açıklarken, biyolojiden türetilen istila, art arda ve baskınlık terimlerini kullanıyorlardı (Bolt vd., 2008). Kentsel mekânda yeni bir grubunun bir mahalleye girişi, Park (1925)'a göre, mevcut bir ekosistemin yeni bir tür tarafından işgaline benzer. İşgalin bir sonucu olarak, diğer türler artık kendilerini rahat hissedemez ve başka yerlere sığınırlar (akt. Bolt vd., 2008). Sonuç olarak, yeni grup üyeleri için daha fazla konut boşalmış olur. Bir grubun yeri, bir başka grup tarafından doldurulur ve sonunda baskınlık ve bölgeye hâkim olmaya ile süreç tamamlanır. Bu tür örnekler, yani işgal, istila ve baskınlık süreçleri Hollanda kentlerinde de kolayca gözlenebilir (Bolt vd., 2008).

Literatürde *"taşma/boşalma noktası"* (tipping point) olarak kavramsallaştırılan (Yüceşahin, 2017) eşik sınırı ile ilgili net bir değerden bahsedilmese de, Amerika'da Afrikalı-Amerikalıların eski yerleşimcilerden devraldıkları semtlerde, etnik/azınlık grubun oranı %30'u bulduğunda kentin eski sakinleri toplu göçlere başladığı saptanmıştır (Knox ve Pinch, 2010).

3.4. Mekânsal Ayrışmada Kent/Ülke Politikalarının Rolü

Grup üyelerinin kentsel mekân içerisinde sayısal olarak miktarı politik anlamda önemli bir seçmen potansiyeli ifade etmektedir. Bu bağlamda, söz konusu grup üyelerinin

kente dair politik kararlar alınırken formel anlamda bir temsiliyet hakkı ve alınacak kararlarda söz sahibi olmalarına imkan tanımaktadır (Knox ve Pinch, 2010). Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşayan göçmenlerin (Afro-Amerikalılar, Asyalı-Amerikalılar) üretilen kentsel ya da ülkeye dair politikalarda etkin bir şekilde yer almaları bu tarz bir mekanizmayla doğrudan ilişkilidir. Ayrıca göçmen topluluklarının bir kısmı yaşadıkları mekânlarda inşa ettikleri etnik-seçmen kimliğiyle, politik düzlemde bir güç mekânı (*spaces of power*) meydana getirebilirler (Knox ve Pinch, 2010).

Etnik/azınlık toplulukların mekânsal düzeyde ayrışmasında, konut piyasasının eşitlikçi olmayan pratiklerinin önemli bir etkisinden de söz etmek mümkündür. Söz konusu pratikler/uygulamalar, genellikle etnik/azınlık gruplarını kentsel doku içerisinde daha dar bölgelerle sınırlandırma eğilimi gösterebilirler. Bu duruma güzel bir örnek olarak, İngiltere'de etnik toplulukların, kamu sektöründe kendilerini dezavantajlı hissetmelerine yönelik üç önemli husus tespit edilmiştir (Knox ve Pinch, 2010). Birinci husus, bu grupların herhangi bir kamu konutuna yeniden yerleşmek için çoğu kez kısıtlayıcı kurallarla ve bir takım zorluklarla karşı karşıya kalmaları, ikincisi, bu grupların çoğunlukla eski, bakımsız dairelerden oluşan, düşük kaliteli konutlarda yaşamaları ve üçüncüsü ise, bu grupların genellikle kentlerin yaşamak için çok tercih edilmeyen kesimlerinde, yaşam alanı kurmak durumunda kalmalarıdır (Knox ve Pinch, 2010). Birçok Avrupa ülkesindeki politika yapıcılar arasında etnik konut ayrımcılığının, azınlık etnik grupların entegrasyonunu ve topluma katılımını engellediğine dair genel bir inanç vardır (Harrison vd., 2005). İngiltere ve Hollanda gibi çokkültürlülüğe bağlılıklarıyla bilinen ülkelerde bile, yerleşim ayrımı günümüzde ulusal birliğe yönelik önemli bir tehdit olarak görülmektedir (Bolt vd., 2010).

Mekânsal olarak ayrışmış ve bazılarında illegal grupların barındığı kentin bu tür alanları, illegal yollara bulaşmış kişilerin kamufle olmalarını sağlayan bir ortam haline

dönüşebilmektedir. Göçmenlerin, kendi kimliklerine dayalı olarak meydana getirdikleri bu mekanlar, akrabalık ve hemşerilik bağları ile bazen marjinal ağları barındırabilmektedir (Yüceşahin, 2017). Örneğin, Birleşik Krallık'taki bazı kentlerde (Birmingham, Londra, Liverpool ve Southampton) XX. yüzyılın sonlarına doğru meydana gelen terör eylemlerinde, İrlanda Kurtuluş Örgütü (IRA) için bu kentlerde kümelenen İrlandalılar sayesinde önemli bir avantaj sağlamıştır (Knox ve Pinch, 2010).

Toplum yapısında var olan farklılıklar, ayrışma, sınıflaşma ve tabakalaşma, mekânsal ayrışmanın bir göstergesi olarak göz önüne gelmektedir. Mekânsal ayrışmayı, sosyo-ekonomik, etnik, ideolojik, kültürel ve dini etmenlerle bağlantılı olarak düşünülebilir. Bu etmenlerden her biri ayrışmaya etki yaparak, mekânsal ayrışmanın meydana gelmesinde etkin bir şekilde rol almaktadır (Alver, 2010).

Marcuse (2001)'ye göre toplumsal gruplar arasında ortaya çıkan ayrışmanın temelinde yerleşik toplumsal grubun, kente göçle gelen diğer grubu dışlaması yatmaktadır. İşte burada meydana gelen dışlama mekâna da yansımakta ve birbirinden farklı sosyo-kültürel ve ekonomik nitelikleri barındıran gruplar o mekânda kümelenerek birbirinden ayrışmaktadır.

Azınlık grup üyeleri, ev sahibi toplum içerisinde kendilerini dezavantajlı hissetmeleri durumunda, egemen kültürün içinde kendilerini ifade etmekten çekinerek, diğer kültürel topluluklara daha ziyade mesafeli yaklaşacaktır, üstelik de dışlanmışlık hissine kapılarak muhtemel bir çatışmanın içerisine sürüklenecektir (Parekh, 2002).

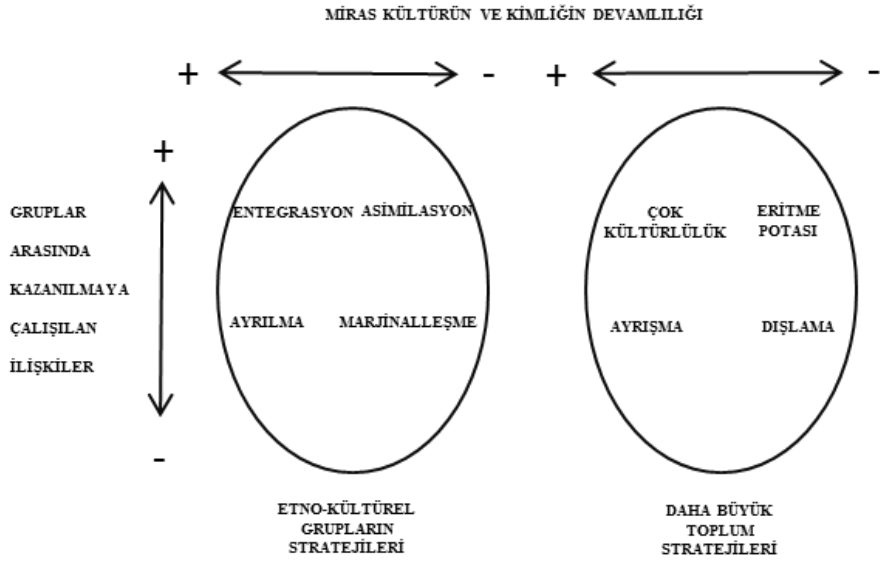
3.5. Bütünleşme Üzerine Kuramsal Tartışmalar (Kültürleşme-Sosyal Entegrasyon)

Kültürleşme üzerine çalışmalar yapan Berry (2006), etno-kültürel toplulukların, ev sahibi toplumla teması söz konusu olduğunda sergiledikleri stratejileri açıklamaya çalışmıştır (Berry, 1992; 1997; 1998; 1999; 2001). Bu bağlamda Berry (2001),

kültürleşmenin gerek bireyler gerekse de gruplar bağlamında çeşitli şekillerde yaşanabileceğini ileri sürmektedir. Sosyo-kültürel düzeyde olan bu söz konusu stratejiler iki temel boyutun birleşiminden meydana gelmektedir. Birincisi kültür ve kimliğin sürdürülmesine yönelik göreli tercihler ve ikincisi yerel toplum ve diğer kültürel gruplarla ilişki kurmaya yönelik göreli tercihlerdir (Göregenli ve Karakuş, 2014). Çok kültürlü toplumlarda, etnik kültürel gruplar diğer grupla bir arada yaşarken kendi kültürlerinin farklılıklarını oluşturan nüveleri de muhafaza ettikleri gözlenebilir (Şeker, 2006). Örneğin, Fransa'da Breton ve İspanya'da Basques toplulukları ya da kadim geçmişe dayanan bir göçün jenerasyonu olan Kanada'da yaşayan Fransızlar gibi etnik kültürel gruplar, kendi kültürel yapılarını muhafaza etmeyi başarmışlardır (Berry ve Sam, 1997). Mülteci ve yerlilerin kültürleşme sürecinde daha fazla zorluk yaşadıkları ve psikolojik risk taşıdıkları bilinmektedir (Berry, 1998). Çok kültürlü toplumlarda kültürel gruplar arasında kültürleşmenin ortaya çıkması ve çeşitlenmesi yer değiştirme, isteklilik ve süreklilik olmak üzere üç faktöre bağlanabilir (Berry ve Sam, 1997).

Göçmenler ya da azınlık grubun üyeleri, dâhil oldukları toplum içinde kendi kültürel kimliklerini devam ettirmek yerine, ev sahibi toplulukla/kültürle etkileşime girmeyi tercih etmeleri halinde *asimilasyon* stratejisini kullanmaktadır (Göregenli ve Karakuş, 2014). Faist (2003), asimilasyonu entegrasyon sürecinin son evresi ya da muhtemel neticelerinden biri olarak değerlendirmektedir. Başka bir anlatımla asimilasyon stratejisini benimseyen grup üyesi/birey, kendi kültürel kimliğini bir bakıma başat toplumun potasında eritmeyi tercih etmektedir. Berry (2001), azınlık grup üyelerinin/bireylerin yerleşik toplumla etkileşimden imtina ederek, kendi kültürel kimliklerini sürdürmeye ve onu korumaya yönelik bir davranış sergilemeleri durumda *ayrılma* (separasyon) stratejisini tercih ettiklerini, bu bireylerin bir yandan kendi kültürel kimliklerini yaşarken diğer taraftan yerleşik toplumla gündelik etkileşimlerini sürdürmeleri durumunda ise *bütünleşme* (entegrasyon) stratejisini benimsediğini ifade

etmektedir. Bütünleşme sürecinde ev sahibi toplum ile göçmen/etnik grup üyeleri kendi farklılıklarını koruma altına alarak, birbirlerinin doğrularını kabul etme ya da saygı gösterme eğilimi sergilemektedir (Turut ve Özgür, 2018). Ayrılma stratejisi tercih etme yanlısı olan birey, ev sahibi kültürel topluluktan ilişki kurmaktan çekinerek, kendi kültürel sınırlarını çizmekte ve diğer kültürel topluluklardan uzaklaşmaktadır. Böylece birey, üyesi olduğu diğer grup üyeleriyle belirli bir mekânda kümelenerek, diğerlerinden mekânsal olarak ayrışan bir yaşam alanı inşa etmektedir. Bütünleşme stratejisi sergileyen grup üyesi/birey, bir taraftan ev sahibi toplumun içinde geniş bir sosyal ağın parçası olmak için çaba harcamakta, diğer taraftan da kültürel bütünlüğünü ev sahibi topluma uyarlayarak sürdürmeye çalışmaktadır (Şeker, 2006). Berry (1992)'e göre birey, içine dâhil olduğu kültürel çevrede, kendine ait tutum ve davranışlarına uygun olarak tercih ettiği strateji ile kültürleşmektedir. Azınlık gruba ait üyelerin/bireylerin, kendi kültürel kimliklerini sürdürmeye yönelik asgari seviyede istekleriyle birlikte, diğer kültürlerle de etkileşimlerinin sınırlı olduğu durumlarda *marjinalleşme* stratejisini tercih ettiklerini ifade eder (Berry, 2001). Söz konusu olan bu stratejiler bireylerin tercihlerine, toplumun özelliklerine göre değişme göstererek, bireyden bireye ya da toplumdan topluma veya iki toplumun stratejileri arasındaki etkileşime bağlı olarak da değişebilmektedir (Berry, 2006). Örneğin, Şeker (2006)'in *"Kente Göç Etmiş Bir Örneklemde Kültüre Uyum (Kültürlenme) Süreçleri"* adlı çalışmasında Güneydoğu ve Doğu Anadolu'dan İzmir'e gelen göçmenlerin, "*kendi kültürel kimliklerini korumayı ve sürdürmeyi istedikleri, aynı zamanda yeni kültürel gruplarla da etkileşime geçmeye hazır oldukları*", Bulgaristan'dan gelen göçmenlerin ise daha çok asimilasyon stratejisini benimsedikleri gözlenmiştir.

Şekil 8. Etno-kültürel gruplarda ve daha büyük toplumlarda kültürleşme yönelimleri (Berry, 2001)

Berry (2001)'in savunduğu etno-kültürel gruplar ve büyük toplumlarda gerçekleşmesi muhtemel kültürleşme süreçlerini (Şekil, 8) şu şekilde yorumlamak mümkündür;

Etno-kültürel topluluklarda; kültürel mirasın ve kimliğin korunmasına yönelik yönelimler, etno-kültürel topluluğun asimilasyona karşı direncini arttırmakta ve ev sahibi toplum tarafından, kendi kültürel kimliklerinin asimile edilmesine izin vermemektedir. Diğer taraftan etno-kültürel grup üyelerinin kendi kültürel kimliklerinden uzaklaşmalarını engelleyerek, onların marjinalleşme düzeyini azaltmaktadır. Aynı zamanda etno-kültürel gruplar tarafından tercih edilen bu stratejiler, entegrasyonu artırıcı ve ev sahibi toplumdan ayrılmayı azaltan bir motivasyonun yüklenmesine olanak tanımaktadır.

Büyük toplumlarda ise; kültürel mirasın ve kimliğin korunmasına yönelik bu yönelimler, kentsel mekânda çokkültürlü bir toplumun inşasına imkân tanırken, aynı zamanda kültürün eritme potasında kaybolma düzeyini azaltmaktadır. Dışlanmayı içeren her türlü yaklaşım, bir ayrışma davranışının gelişmesine zemin hazırlarken, entegrasyona dair yönelimler kentsel mekânda çokkültürlü bir yapının meydana gelmesine fırsat vermektedir.

Bir etnik ya da göçmen grubunun, başka topluluklarla temas etmesiyle birlikte kültürleşme modelinin devreye girmesi beklenebilir. Bu kültürleşme süreciyle birlikte söz konusu topluluklarda, bir takım değişimler ortaya çıkabilir. Bu değişimler; *Psikolojik, biyolojik, kültürel, fiziksel değişimler ile yeni sosyal ilişkiler ağıdır* (Berry vd., 1987). *Psikolojik değişimler;* genel anlamda grup üyelerinin davranış ya da zihinsel bağlamda yaşadıkları değişimleri ifade eder. *Biyolojik değişimler*; ev sahibi toplumun daha önce hiç karşılaşmadığı hastalıklarla tanışması ya da beslenme alışkanlıklarının değişmesi durumudur. *Kültürel değişimler;* inanç, dil, ideolojik dünya görüşü, ekonomik bağlamdaki değişimleri ifade etmektedir. *Fiziksel değişimler*; yeni bir mekân, yeni ve farklı bir demografik süreç ve yeni bir çevreyle karşılaşmanın ortaya çıkaracağı değişimlerdir. *Yeni sosyal ilişkiler ağı;* göçmen/etnik grubun grup içi ve grup dışı aidiyetleri ile ev sahibi toplumun paternlerinin yeniden güncellenmesini ifade eder (Göregenli ve Karakuş, 2014).

Genel olarak farklı kültürel topluluklar farklı sebeplere bağlı olarak mekânsal ortamda bir hareketlilik halindedir. Bu hareketliliğe neden olan etmenler; daha iyi yaşam koşullarına erişme isteği ya da doğal afetler, savaş gibi zorunlu göçe neden olan etmenler yol açmaktadır. Bu hareketlilik birbirinden farklı olan kültürlerin karşılaşmasına, tanışmasına ve etkileşim halinde olmasına olanak tanımaktadır. Farklı kültürel yapıları temsil eden bireyler, gruplar ve topluluklar gerçekleşen temasa bağlı olarak birbirlerinin kültürlerinden etkilenerek kültürlerarası akışlara ve geçişlere imkân verir. Bu imkân kültürleşme olarak ifade edilen olgunun yaşanmasına neden olur. *Kültürleşme*, ortak kültürü paylaşan topluluk üyelerinin, bir başka kültüre mensup topluluklarla temas etmeleri sonucunda yaşadıkları sosyal, kültürel ve psikolojik değişim sürecini ifade etmektedir (Berry, 1998; Bilgin, 2003; Şeker, 2006).

Almanya'ya göç etmiş kültürel grupların sosyal entegrasyonu hakkında araştırmalar yapan ve literatüre *sosyal entegrasyon* kuramını kazandıran Esser (2000)'e göre, sosyal entegrasyonu meydana getiren boyutların *kültürleşme* (acculturation), *kimlik* (identitiy), *etkileşim* (interaction) ve *sosyal-ekonomik-politik konum* (placement) olduğunu savunmuştur. Esser, savunduğu bu boyutların zamanla değişime uğrayacağını ve jenerasyon yenilendikçe, daha ziyade asimilasyona doğru yöneleceğini ifade etmektedir (Şahin, 2010). Esser (2000)'e göre, kültürleşme, sosyo-ekonomik ve politik konum, etkileşim ve kimlik, sosyal entegrasyon alanını belirleyen temel unsurlardır ve bu unsurlar sosyal entegrasyon alanının dört boyutunu meydana getirmektedir. Bu anlamda sosyal entegrasyon, bu dört boyuta ve bu boyutlar arasındaki etkileşime bağlı olarak gerçekleşir (Esser, 2000; Şahin, 2010).

Sosyal entegrasyonun boyutlardan birincisi olan *kültürleşme* (acculturation), etnik toplumun kendine ait olan inanç, dil, gelenek gibi konularda, yerleşik toplumun kültürü ile etkileşimi şeklinde ifade edilir. *Sosyal-ekonomik-politik konum* (placement), yerleşik toplum ile göçmen toplum arasında var olan gelir düzeyleri, ideolojileri, siyasi farklılıkları ve haklarını içermektedir. *Etkileşim* (interaction), farklı kültürlere mensup olan iki grubun temasıyla kurulan ilişkiler bütününü ifade eden bir kavramdır. *Kimlik* (identity), bireyin bulunduğu toplumsal yapı içerisinde aidiyet bağlamında ele alınarak, bireyin hangi topluma ait hissettiği ile ilgili bir kavram olarak anlam kazanır (Şahin, 2010).

Esser'in üzerinde durduğu bu boyutlar, Berry'nin de ele aldığı bağlama benzer bir şekilde entegrasyonun farklı dört ayrı yönünü meydana getirmektedir. Bunlar; *ayrışma* (segregation), *asimilasyon* (assimilation), *çoklu entegrasyon* (multiple integration) ve *marjinalleşme* (marginalization). Bu bağlamda göçmen topluluklar kendi kültürel kimliklerini koruma reaksiyonu sergilediklerinde *ayrışma*, yerleşik toplumun kültürüne

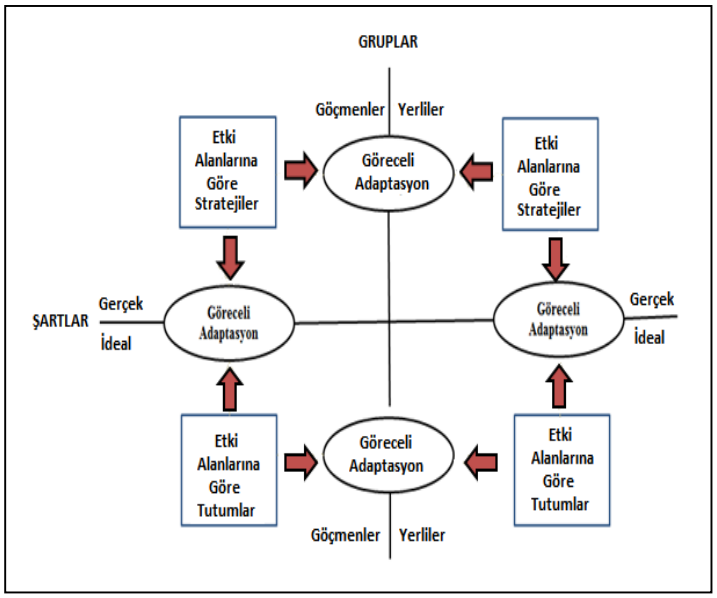
uyumun hâkim olduğunda *asimilasyon*, bir taraftan kendi kültürlerini sürdürüp, diğer taraftan yerleşik kültüre de uyum gerçekleştiğinde *çoklu entegrasyon* ve hem kendi hem de yerleşik kültürün reddedilmesi *marjinalleşme* olarak anlam kazanır. Esser (2000)'e göre sosyal entegrasyon, söz konusu olan bu stratejilerden en fazla asimilasyon ve segregasyon şeklinde tezahür etmektedir.

Berry ve Esser'in iki kültürel topluluğun karşılıklı etkileşimleri sürecinde iki ayrı kurama işaret ettikleri görülmektedir. Berry'nin kültürleşme kuramı, Esser'de sosyal entegrasyon kuramı olarak hayat bulmaktadır. Berry ve Esser, göçmen/etnik grupların kültürleşme ve sosyal entegrasyona yönelik öne sürdükleri kuramlarda birbirine benzer strateji çıkarımları yapmıştır. Ancak her ikisi de, kendi çıkarımlarını ortaya koyarken bazı noktalarda farklı yaklaşımlar ileri sürmektedir. Berry (2001, 2006), kültürleşme sürecinde göçmen/etnik grupların *ayrılma, asimilasyon, bütünleşme* ve *marjinalleşme* stratejilerini tercih ettiklerini belirtirken, Esser ise sosyal entegrasyon bağlamında göçmen/etnik grupların *ayrışma, asimilasyon, çoklu entegrasyon* ve *marjinalleşme* stratejileri benimsediklerini ileri sürmektedir. Buradan da görüldüğü üzere her iki kuramcının da göçmen/etnik grubun, ev sahibi toplumla temasında, *asimilasyon* ve *marjinalleşme* stratejilerini tercih edebileceklerinde hemfikir iken, diğer taraftan Berry'nin *bütünleşme* olarak diler getirdiği strateji, Esser'de *çoklu entegrasyon* olarak öne çıkmaktadır. Bunun yanında yine Berry'nin *ayrılma* olarak ifade ettiği strateji, Esser'de *ayrışma* şeklinde belirmektedir. Ancak her iki kuramcının ortaya koyduğu ayrılma ve ayrışma stratejileri, aslında göçmen/etnik gruplar için aynı sonuca işaret etmektedir. Nitekim kültürel kimliğini sürdürme yanlısı olan göçmen/etnik grupların, kentin belirli mekânlarında kümelenerek, ev sahibi toplumdan ayrılacağı/ayrışacağı şüphe götürmez bir durumdur.

Etno-kültürel topluluk üyesi, kültürleşme sürecinde kazandığı tecrübeler ve kendi çıkarları gereği, bazen mensup olduğu gruptan bağımsız bir şekilde strateji

benimseyebilmektedir. Bu süreçte grup üyesi, tecrübelerine bağlı olarak keşfettiği bir stratejinin daha önce benimsediği stratejiden, ihtiyaçlarına daha çok cevap verebilen bir strateji olduğuna kanaat getirebilmektedir (Kim, 1988). Bununla birlikte birey, mensubu olduğu grup içerisinde (özel alan), iş yeri ya da politik ortamlara (kamusal alan) göre kültürel kimliğin korunması ve devamlılığına yönelik daha fazla önem verebilmektedir (Berry ve Sam, 1997; Zick vd., 2001; Arends-Toth ve Van de Vijver, 2004; Navas vd., 2005; Navas, vd., 2007; Göregenli ve Karakuş, 2014).

Navas ve diğerleri (2005), etno-kültürel bireylerin kültürleşme sürecinde hangi stratejileri ve hangi düzeyde tercih edeceğini içinde bulunduğu ortama ve yaşam biçimine göre değişiklik gösterdiğini iddia etmiştir (Şekil, 9). Geliştirdikleri bu modele, *"Genişletilmiş Göreceli Kültürleşme Modeli"* (Relative Acculturation Extended Model-RAEM) adını vermişlerdir. Söz konusu modelde etno-kültürel gruplar, farklı topluluklarla çok uzun zaman bir arada yaşamalarına karşın, aynı kalan ya da kısa zamanda değişebilen yönlere odaklanılması gerektiği belirtilmiştir. Bu bağlamda Navas ve diğerleri (2005), topluluk üyelerinin kültürleşme sürecinde değişen koşullara bağlı olarak birden fazla strateji benimsediğini ve bunlar arasında diyalektik bir sürecin olduğunu belirtmiştir (Göregenli ve Karakuş, 2014). Örneğin yapılan bir araştırmada, İspanya'ya göç etmiş olan Faslı etno-kültürel grupların kamusal alanda asimilasyon stratejisini benimserken, grup içi (özel alan) yaşantılarında ayrılma stratejisini kullandıkları belirlenmiştir (Navas vd., 2007).

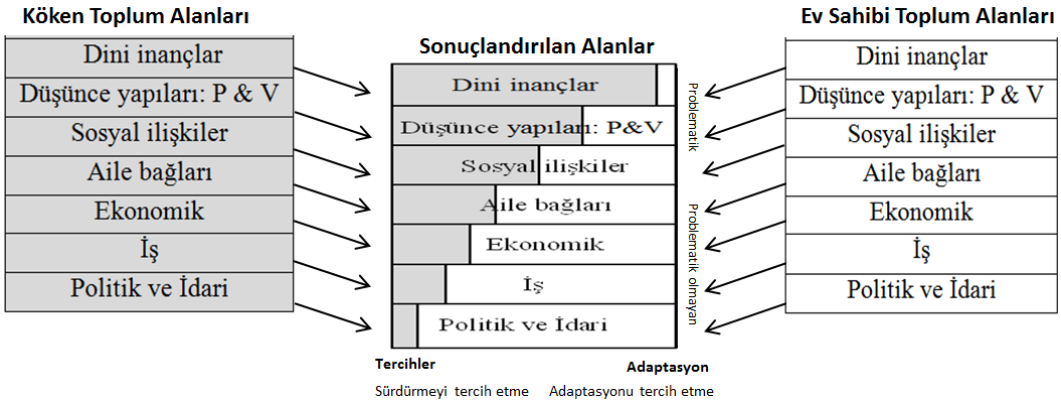
Şekil 9. Navas ve diğerleri (2005) tarafından geliştirilen Genişletilmiş Göreceli Kültürleşme Modeli

Adaptasyon süreci karmaşık[12] ve görecelidir (Şekil, 9). Çünkü aynı stratejiler her zaman kullanılmayabilir ya da diğer kültürlerle etkileşim, farklı alanlarda tercih edilebilir. Dolayısıyla sosyo-kültürel mekân, farklı kültürleşme stratejileri ve tutumlarının seçilebileceği farklı alanlara bölünmüştür. Aslında, bu düşünce yeni değildir. Zira kültürleşme sürecini inceleyen araştırmacıların çoğu, bireylerin farklı kültürleşme stratejisi tercih edebileceği, dolayısıyla genel kültürleşme bağlamını farklı alanlara bölmenin önemini kabul etmiştir. RAEM'in ortaya koyduğu yenilik, göçmenlerin yeni ortama nasıl uyum sağladığını ve ev sahibi toplumun bu adaptasyonu nasıl algıladığını anlamak bakımından önemlidir (Navas vd., 2005).

Leunda (1996) tarafından kurulan bölünmeyi referans olarak kabul eden RAEM, yedi ikincil alanı dikkate almaktadır (Navas vd., 2005). Şekil 10'da görüldüğü gibi: Birinci alanda, güç ilişkilerini düzenleyen ve resmi olarak sosyal düzeni sağlayan politik ve hükümet sistemidir. İkincisi emek ya da işi ifade eder. Üçüncü alan ekonomiktir ve üretilen malların paylaşılması, ekonomik işlemler ve tüketici alışkanlıklarını

[12] Adaptasyon sürecinde topluluklar aynı anda farklı seçenekler tercih edebilmekte ve bu tercihleri benimseyebilmektedir.

kapsamaktadır. Dördüncü bölge, ailedir. Bu alan üreme, çocuklar, medeni ilişkiler ve davranış kuralları ile değerlerinin kültürel iletimini ifade eder. Beşinci bölge, temelinde arkadaşlıklar olan ve aile dışında sürdürülen sosyal ilişkiler ve ağların oluşturduğu sosyal alandır. Altıncı bölge ideolojiktir. Bu alan aslında ideolojik, felsefi veya dini bir biçim alan dünyanın temsilidir. Bununla birlikte, bu modelin bu alanda iki alt bölümü daha vardır. Bu alan da dini inançlar, gelenekler, düşünce tarzları, ilkeleri ve değerleri içinde barındırır (Şekil, 10). Her sistemde olduğu gibi, farklı alanlar birbirleriyle yakından ilişkilidir, öyle ki birisinin içeriğindeki herhangi bir değişiklik diğerlerinde değişikliklere neden olur. Bu, içlerindeki uyum stratejilerinin de tek tip olamayacağı anlamına gelir. Aksine, bazı durumlarda bir kişi miras kültürünün kalıplarını izleyecek, bazılarında ise ev sahibi toplum kültürünün yeniliklerine ve katkılarına açılacaktır.

Şekil 10. Göçmenlerin göreceli olarak kültürleşme sürecinin, köken toplum ile ev sahibi toplum arasındaki farklı etkileri bağlamında değerlendirilmesi (Navas vd., 2005)

Bourhis ve diğerlerinin (1997), *"Etkileşimli Kültürleşme Modeli"* olarak adlandırdıkları kültürleşme modelinde ise, ev sahibi toplum ile etno-kültürel/göçmen topluluklarının, ortak mekândaki etkileşimlerini üzerinden, birleştirici bir kuramsal çerçeve geliştirmiştir. Buna göre, etnik grup/göçmen toplulukların, ev sahibi toplum içinde tercih ettikleri kültürleşme eğilimleri; hem ev sahibi toplumun göçmen grubundan beklentileri, hem de göçmen grubun kültürleşme eğilimleri neticesinde şekillenen gruplar arası etkileşimler, bir arada değerlendirilmektedir (Göregenli ve Karakuş, 2014). Bourhis

ve diğerleri (1997), kendi modellerini geliştirirken Berry (1992)'nin dört ayrı stratejiyle ortaya koyduğu kültürleşme yaklaşımına, bireysel değerlendirmelere vurgu yapan bir eğilim şeklinde ifade ettikleri *bireycilik* (individualism) ve *dönüşümcü bütünleşme* (transformation-integration) stratejisini eklemiştir.

Bu modele (Şekil, 11) göre; ev sahibi toplumun, etnik grup ya da göçmen toplulukların kültürleşme sürecine dair beklentileri altı farklı biçimde şekillenmektedir. Bunlar; kente göçle gelen etnik topluluklara/göçmenlere karşı, pozitif ve misafirperver yaklaşımlar[13] içeren üçlü strateji ile göçmenleri ötekileştiren, yok sayan üçlü strateji[14] şeklindedir (Göregenli ve Karakuş, 2014).

Ev Sahibi Topluluk: Düşük-Orta Yüksek Güç Grupları	**Göçmen Topluluk: Düşük, Orta Güç Grupları**				
	Entegrasyon	**Asimilasyon**	**Entegrasyon**	**Entegrasyon**	**Entegrasyon**
Entegrasyon	Karşılıklı	Problematik	Çatışmalı	Problematik	Problematik
Asimilasyon	Problematik	Karşılıklı	Çatışmalı	Problematik	Çatışmalı
Ayrışma	Çatışmalı	Çatışmalı	Çatışmalı	Çatışmalı	Çatışmalı
Dışlama	Çatışmalı	Çatışmalı	Çatışmalı	Çatışmalı	Çatışmalı
Bireycilik	Problematik	Problematik	Problematik	Problematik	Karşılıklı

Şekil 11. Bourhis ve diğerlerinin (1997) geliştirdiği "Etkileşimli Kültürleşme Modeli"

Bourhis ve diğerlerinin (1997) savunduğu "*Etkileşimli Kültürleşme Modeli"*, göçmen gruplar ile yerleşik toplum arasında bütünleşmeci, dönüşümcü-bütünleşmeci, bireyselci, asimilasyoncu, ayrıştırıcı ve dışlayıcı yönelimler ortaya çıkarmaktadır (Şekil, 11).

[13] Bu yaklaşımlar genellikle etno-kültürel grup ya da göçmen toplulukların kültürleşme sürecine bireycilik, bütünleşmeci ve dönüşümlü-bütünleşmeci olarak şekillenmektedir.

[14] Ev sahibi toplumun etno-kültürel gruplara veya göçmenlere karşı sergilediği bu yaklaşımlar, asimilasyoncu, ayırmacı ve dışlayıcı bağlamda olanlardır.

Bu yönelimler;

(1) Bütünleşme/Entegrasyon yaklaşımı, bir taraftan göçmenlerin kendisine ait miras kültürünü sürdürmesini, diğer taraftan da baskın kültürün temel niteliklerini benimsemesini içermektedir. Dolayısıyla ev sahibi topluluk, bütünleşme süreci ile birlikte, göçmenlerle arasında iki kültürlü bir yaşam kurmaktadır. *(2) Dönüşümcü-bütünleşme* yaklaşımı, göçmen gruplarla bütünleşme isteğinde olan yerleşik toplumların bazen kendisine ait kültürel unsurları değiştirme yönelimidir. *(3) Bireycilik*, grup kimliği ve etnik yapıdan bağımsız bir şekilde, bireysel yönelimleri içeren bir yaklaşımdır. Bu yaklaşım, karar alma ve strateji geliştirme bağlamında göçmenin kendi grubundan farklı olarak, bizatihi bireysel olarak hareket ettiği ve buna bağlı yönelimler sergilediği durumları tanımlamaktadır. Bu bireysel yaklaşım aslında etno-kültürel grupların kültürel kimliklerini sürdürebilmeye dair önem düzeyini azaltmaktadır. *(4) Asimilasyon* yaklaşımı, göçmenlere ait miras kültürün terkedilmesi ve yerleşik toplumun kültürel unsurlarının benimsenmesi üzerine kurulan beklentileri içermektedir. Bu yaklaşımda yerleşik toplumun göçmenlerden temel beklentisi, onların kendini bir ev sahibi konumuna getirecek olan süreçleri yerine getirmesidir. Bunun temel koşulu da göçmenlikten gelen nitelikleri bırakmaları ve ev sahibi gibi davranmalarıdır. *(5) Ayırma* yaklaşımı, yerleşik toplumun kültürünü benimsemeden ziyade, göçmenlerin yalnızca kendi kültürel kimliğini sürdürmesini içermektedir. Bu yaklaşımın içeriğinde ev sahibi toplum, göçmenlerle etkileşim kurmaktan uzak bir strateji benimsemektedir. *(6)* Ev sahibi toplumun, göçmenleri yok sayması olarak değerlendirilebilecek *dışlama* yaklaşımında, hem yerleşik toplumun, hem de göçmenin kendi kültürünü sürdürmesine karşı bir tavır geliştirmektedir. Dolayısıyla bu yaklaşımda ev sahibi toplum, göçmen grubun yerleşik kültüre uyum sağlayabilecek potansiyel taşımadığına inanmaktadır (Bourhis vd., 1997). Bourhis ve diğerleri (2016), genel olarak bütünleşmeci, dönüşümcü-bütünleşmeci ve

bireyci yaklaşımlarını kabullenici olarak değerlendirirken; asimilasyoncu, dışlamacı ve ayırmacı yaklaşımları ise reddedici olarak kabul etmiştir.

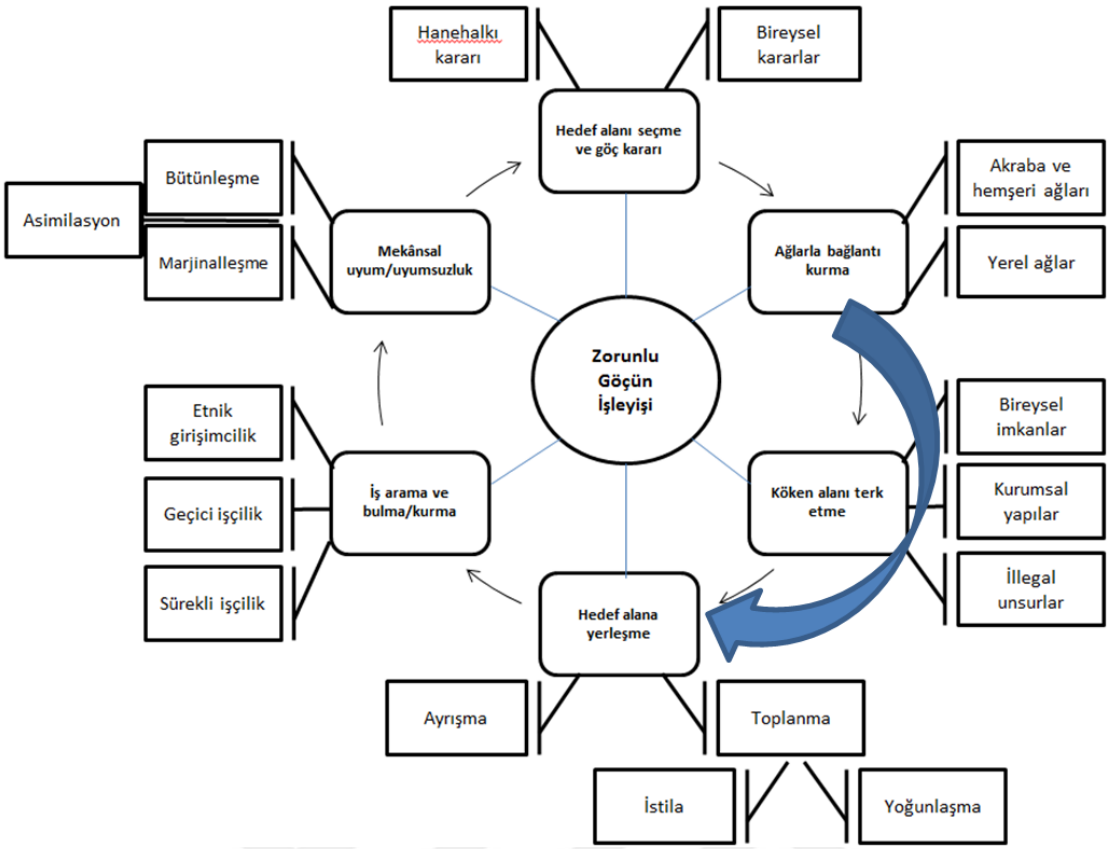
Söz konusu olan bu eğilimleri ölçmek için geliştirilen *"Ev Sahibi Topluluğun Kültürleşme Ölçeği"* Kanada'nın Quebec bölgesinde uygulanarak, bu ölçeğin geçerliliği tespit edilmiştir. Anadilleri Fransızca olan Quebec'teki üniversite öğrencilerinin, Fransız göçmenlere yönelik, bireycilik ve bütünleşmeci eğilimlerin yüksek olduğu; Haitili göçmenlere yönelik ayırmacı, dışlayıcı ve asimilasyoncu yönelimin yüksek olduğu saptanmıştır (Montreuil ve Bourhis, 2001; Göregenli ve Karakuş, 2014). Diğer taraftan Arends-Toth ve Van de Vijver (2004)'in *"Türk ve Hollandalılarda Kültürlenme Modelleri"* üzerine yaptığı çalışmada Hollanda'ya göç etmiş olan Türklerin özel alanda ayrılma, kamusal alanda ise bütünleşme stratejisini benimsediklerin gözlenmişken, ev sahibi toplum olan Hollandalıların ise, yaşamlarının her alanında göçmenlere yönelik asimilasyoncu bir yaklaşım sergiledikleri gözlenmiştir. Bu yaklaşım ev sahibi toplum olan Hollandalılar için, kamusal ya da özel alan kültürünün aynı anlama geldiğini ifade etmektedir (Göregenli ve Karakuş, 2014).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ANTAKYA'YA SURİYELİ MÜLTECİ AKIŞLARI VE MÜLTECİLERİN YERLEŞME SÜRECİ

Bilindiği üzere hemen hemen her ulusaşırı göç sürecinde hedef ülkeye yerleşirken; mülteciler ya da göçmenler, kentsel hayata eklemlenme ve entegre olmayla ilgili gereksinimlerini, önemli ölçüde enformel mekanizmaları, akrabalık ve sosyal ilişki ağlarını devreye sokarak karşılamaya çalışmaktadır (Erder, 2002; Hynes, 2011). Bu bağlamda Antakya'ya yaşayan Suriyeli mültecilerin de benzer mekanizmaları kullanarak ve benzer motivasyonlarla hedef bölgeye yerleştiklerinden bahsetmek mümkündür. Bu tür mekanizmaları kullanan Suriyeli mülteciler, karşılaşacakları olası riskleri minimize etme, zorluklarla daha kolay baş etme ve göçün maliyetini asgari seviyeye düşürme fırsatı yakalamaktadır. Bu tür mekanizmalardan faydalanamayan ve bu ağlardan yoksun kalan çok az sayıdaki mülteci ise Antakya'da çeşitli zorluklarla yüzleşebilmektedir. Ancak kalış süresi uzadıkça grubun diğer üyeleriyle etkileşim kurma fırsatı yakalayan Suriyeli mülteciler, söz konusu ağı keşfederek, grup içi dayanışma ağlarından faydalanmakta ve kentsel mekânda çeşitli zorluklara göğüs gerebilmektedir. Dolayısıyla Antakya'ya gelen Suriyeli mültecilerin büyük bir kısmının, kimisi kente gelmeden önce, kimisi geldikten hemen sonra akraba ya da hemşehrilik ağlarını devreye sokarak yerleşmiş ve bunun nimetlerinden faydalanmıştır.

Şekil 12'de Suriyeli mültecilerin göç sürecinin köken ülkeden itibaren nasıl işlediği ve hedef alana yerleşme sürecinde karşılaştığı durumlar ve ortaya çıkardığı paternler kavramsallaştırılmaya çalışılmıştır. Öncelikli olarak Suriyeli mültecilerin ulusaşırı göç süreci, kimi zaman hane halkı, kimi zaman da bireysel kararlar doğrultusunda gelişen hedef alan belirleme ve göç kararı alma ile başlamaktadır.

Şekil 12. Antakya'daki Suriyeli mülteciler bağlamında zorunlu göçün işleyişi ve hedef alana yerleşme süreçleri

Bunun ardından Suriyeli mülteciler, çoğunlukla akraba, bazen de yerel ağlardan ve bu ağlara daha önce katılan mültecilerin göç deneyimlerinden faydalanarak köken ülkeyi terk etmeye başlamaktadır. Köken ülkeyi terk etme süreci ilk dönemlerde Türkiye'nin açık sınır politikasının da etkisiyle kurumsal yapılar (AFAD, BMMYK, STK, Kızılay) tarafından desteklenmiş ve hedef ülkeye yerleşmeleri sağlanmıştır. Bu tür kurumsal yapılara ulaşamayan mülteciler ise ya bireysel imkânlarla ya da illegal yapıları kullanarak köken ülkeden ayrılmıştır. Hedef alana yerleşme sürecinde etkili olan dinamiklerden belki de en önemlisi mülteci ağları olarak karşımıza çıkmaktadır. Hemşeri ya da akraba ağları kullanılarak inşa edilmiş bir köprüden geçilerek, Suriyeli mültecilerin ikamet alanına yerleşme süreci tamamlanmıştır. Dışarıdaki koşulların niteliğine göre grup içi dayanışmayı güçlendiren toplanma/kümelenme eğilimi gösteren Suriyeli mülteciler, kentin belirli mahallelerinde yoğunlaşarak, ev sahibi toplum üyelerinden ayrışmakta ya da daha extrem bir durum olarak daha küçük birimlerde yoğunlaşarak istila sürecini

başlatmaktadır. Böylece kentsel mekânda, sosyo-mekânsal olarak birbirinden ayrışmış ulusaşırı toplumsal alanlar meydana gelmektedir. Hedef alana yerleşen Suriyeli mülteciler yaşamlarını sürdürebilecekleri iş arama/bulma ya da kurma girişimlerine başvurmaktadır. Bu süreçte bazen yeterli olacak düzeyde maddi koşullar elverdiğinde etnik işletme kurabilen Suriyeli mülteciler, bu düzeye erişme imkânı bulamadığında ise sanayide sürekli işçi ya da tarım-inşaat sektöründe geçici işçi statüsünde yaşamını sürdürmeye çalışmaktadır. Bu sürecin son safhasında Suriyeli mülteciler, ya her iki kültürü benimseyerek bütünleşme ya da yerleşik kültürü benimseyip kendi kültüründen vazgeçerek asimilasyon stratejilerinden birini tercih etmek suretiyle kentsel alana uyum sağlayabilmektedir. Marjinalleşme stratejisini benimseyen bazı grup üyeleri ise, hem kendi kültürel kimliğini sürdürme yanlısı olmayıp, hem de ev sahibi toplumun kültürünü reddeden bir eğilim içerisinde olabilmektedir.

4.1. Suriyeli Mültecilerin Sığınma Öncesi Yaşamı

Suriye Arap Cumhuriyeti, toplumsal bağlamda farklı etnik ve inanç gruplarını barındıran, heterojen bir yapıdan oluşmaktadır. Bununla birlikte Suriye, sahip olduğu konum ve rejimin aslında eski SSCB döneminin sosyalist ideolojisini devam ettiren bir yönetim anlayışına sahip olmasının etkisiyle yakın geçmişte Ortadoğu'da iç karışıklıklardan kaçan insanların sığınıp, vatan edindiği bir ülkedir. Ülkede farklı etnik grupların yaşamasında bu durumun önemli bir etkisi olmuştur. Bununla birlikte farklı etno-kültürel gruplara ev sahipliği yapan Suriye'de, her bir jeomorfolojik birimin farklı bir etno-kültürel gruba birer doğal korunaklı alan oluşturduğundan bahsetmek mümkündür (Ataman, 2012). Lazkiye-Tartus kıyı şeridi yoğun olarak Alevi nüfusun yaşam sahası iken, Şam-Halep hattında ise yoğunluklu olarak Sünni nüfusun yaşadığı bir alanı oluşturmakla birlikte, bu şehirler ticaretin geliştiği alanlar olmaları sebebiyle biraz daha heterojen bir yapının burada hâkim olduğundan söz etmek mümkündür (Moosa,

1988). Her ne kadar bu şekilde bir etno-kültürel olarak ayrışmış alanların varlığından söz etmek mümkün olsa da, 40 yıldan fazla iktidarını sürdüren BAAS rejiminin *"Birlik, Özgürlük, Sosyalizm"* sloganıyla uyguladığı politikalar, ülkedeki bu etno-kültürel grupları uzun süre bir arada tutmayı başarabilmiştir. Ancak bu birarada yaşama 2011 yılında bozulmaya başlayarak, son dönemde etnik ve mezhepsel çatışmaların yaşandığı bir atmosfer ülkede hâkim olmaya başlamıştır.

Suriye'de %90 civarında Arap nüfus yaşarken, yaklaşık %9'u Kürtlerden ve %1'i de Türkmen, Ermeni, Çerkez gibi etnik yapılardan meydana gelmektedir. Ülkenin resmi dili Arapça olmakla birlikte, Kürtçe, Ermenice, Türkçe ve Çerkezce de konuşulmaktadır. Bunun yanında tarihsel süreçte Fransız egemenliğinde kalmasının etkisiyle Fransızca, nüfusun bir kesimi tarafından konuşulmaktadır. Nitekim sömürge yıllarında Suriye'deki okullarda Fransızca zorunlu dil olarak okutulmaktaydı (Moosa, 1988). Suriye'de ortalama yaşam süresi 75 ve okur-yazar oranı %86 düzeyinde olup, kentsel nüfus oranı %58'dir (CIA-World Factbook, 2019). Ülkede nüfusunun %90'a yakını Müslümanlardan oluşmaktadır. Müslüman toplum içerisinde %75 civarındaki pay Sünni Müslüman, %12'ye yakını Alevi Müslüman, %10 civarı Hıristiyan ve yaklaşık %3'ü Dürzilerden oluşmaktadır (Şen, 2016; Dinçer ve Coşkun, 2011; Bağlıoğlu, 2013). Suriye'de büyük ölçüde tarım, imalat sanayisine dayalı bir ekonomiye sahiptir. Gayrisafi yurt içi hasılada (GSYİH) yaklaşık %30'luk payı tarım oluşturmaktadır (CIA-World Factbook, 2019).

Bununla birlikte savaştan önceki yıllarda gittiğim Halep, Şam, Lazkiye ve Tartus şehirlerindeki gündelik yaşam pratiklerine yönelik olarak aklımda kalan kesitler; Suriyelilerin kadın ya da erkek fark etmeden, gece saat 1-2'ye kadar kafe, parklarda oturup sohbet ederek ya da caddelerde yürüyüş yaparak vakit geçirdikleri, dolayısıyla insanların bir güvenlik kaygısı taşımadığı, kamusal alanda kadının görünürlüğünün neredeyse erkekler kadar yüksek düzeyde olduğu, toplumsal ilişkilerde, farklı etnik ve

kültürel gruplar (Hrıstiyan-Müslüman-Dürzi) arasında kurulan etkileşimin güçlü olduğu ve bunun toplumsal gruplar arasında bir ayrışma izlenimi vermediği, mutfağın zengin bir çeşitliliğe sahip, ayrıca fiyatların gayet düşük seviyede (o dönemler aynı ölçekte bir yemeğin fiyatı Antakya'dakinden yaklaşık ¼'ü kadardı) olduğu, ulaşım ücretlerinin çok düşük olduğu (ancak orayı bilmeyen bir turist için taksicilerin daha yüksek ücretler talep etmesi de söz konusu) ve kentsel mekânda yaşayan Suriyelilerin birçoğunun, birden fazla dil konuştuğuydu. Dolayısıyla bugün Antakya'da yaşayan Suriyeli mültecilerin birçoğunun, gece geç saatlere kadar dışarıda vakit geçirmesi, park ve kafelerde grup üyeleriyle birlikteliğin onlar için önemli olması gibi ve gündelik rutinleri bu şekilde sergilemesi, köken ülkedeki yaşantı üzerinden açıklanabilir.

Bu anlamda belki de Suriyeli mültecilerin profilleri ve sığınma öncesi yaşam tarzları değerlendirilirken bu bağlam üzerinden irdelemek gerekmektedir. Nitekim bireylerin sergiledikleri yaşam tarzları ve davranış biçimleri köken alandan bağımsız olarak düşünülmemelidir. Dolayısıyla buraya gelen mültecilerin pratik ettikleri yaşam biçimini, bu durumu göz önünde tutarak değerlendirmek gerekmektedir. Bunların dışında görüşmeye katılan Suriyeli mültecilerin neredeyse tamamı, savaştan önce köken ülkede gerek sosyal, gerek ekonomik yönden yaşam koşullarından memnun olduklarını ve orada mutlu, huzurlu bir yaşam sergilediğini belirtmiştir.

Bireyler genel anlamda yaşamlarını güvenli, rahat ve huzur içerisinde sürdürebileceği ortamlarda ikamet etmeyi tercih eder ve geleceğini inşa etmeye çalışır. Bu süreçte yaşam alanlarını kendilerine uygun bir şekilde tasarlar ve ona yönelik şekillendirir. Yaşadıkları ortamı, kendi zihinlerinde şekillendirdiği mekân imgesine göre uyarlamaya çalışır. Yaşamlarının ilerleyen safhalarında hayatını sürdürdüğü mekân ile kopmayan birtakım bağlar kurar. Böylelikle o mekânı terk etmek durumuyla karşı karşıya kaldıklarında, hedef bölge olarak tercih edilen alanı, tasavvur edilen o imge üzerinden bir

yaşantı sergiler. Mekâna dair geliştirilen bu imgelemi, gerçek hayatta somutlaşma şansı yakalayamadığında ise göçmenlerin mekânsal aidiyet duygusunun gelişimini sekteye uğratan bir süreci yaşamasına yol açacaktır. Antakya'nın farklı mahallelerinde yaşayan Suriyeli mültecilerle yapılan görüşmelerde, çoğu mültecinin Antakya'ya gelmeden önce kendi memleketlerinde, ev ve mülk sahibi oldukları, kaynak bölgedeki yaşam standartlarından memnun oldukları, kendi uzmanlık alanları olan işlerde çalıştıkları ya da lisans düzeyinde öğrenim gördükleri sonucuna ulaşılmaktadır. Ülkede meydana gelen kaos ve savaş ortamıyla birlikte bir kırılma noktasının yaşandığı ve bu süreçten sonra yaşamlarında büyük değişimleri meydana getiren, başka bir sürecin başladığı anlaşılmaktadır.

Ayrıca görüşmeye katılan Suriyeli mültecilerin, bedensel olarak burada ancak jest ve mimiklerine yansıyan ve konuşmalarının satır aralarında gizlenen memleket özlemi düşünsel anlamda zaman zaman köken ülkede olduklarını hissettirmektedir. Özellikle köken ülkede toplumsal ilişkilerin birincil/samimi düzeyde olduğunu belirten Suriyeli katılımcılar, aynı samimiyet ve ilişki düzeyinin hedef ülkede gerçekleşmediğinden yakınmaktadır. Suriye'de meydana gelen iç savaşın toplumu etnik ve mezhepsel farklılıklara göre ayrıştırdığını belirten Suriyeli katılımcılar, buna sebep olan bir yapının/gücün varlığından söz ederek, yaşanan bu ayrışmadan muztarip olduklarını yansıtmaktadır. Suriyeli katılımcıların anlatılarından; Suriye'de savaştan önce üst kimlik çatısında birleşmenin söz konusu olduğu, herhangi bir din, etnisite ya da mezhepsel bağlamda ayrışmanın olmadığı, yani Suriyeli olma üzerinden şekillenen bir kimliğin var olduğu anlaşılmaktadır. Söz konusu durumu, Suriyeli bir katılımcının aşağıdaki anlatısında net olarak hissetmek mümkün olmaktadır:

> *"Suriye'de hayat sadece yaşanır, ne anlatsam kelimeler yetmez… İnsanlarından tutun, yemeklerine, havasına, hürriyetine kadar her şey mükemmeldi. Kimse*

arasında ne mezhep ne de ırk ayırımı vardı. Kimse kimseye bu tür sorular sormazdı soramazdı. Herkes birbirine hoşgörüyle bakar, tek bir halk olarak görürdü, biz Suriye halkıydık. Şimdi şunlar bunlar olduk. Ayrıldık ve ayrıştırıldık" (K-14, Erkek).

Görüşmeye katılan Suriyeli mültecilerin, köken ülkedeki savaş öncesi yaşam memnuniyet düzeyinin yüksek olduğu ve özellikle ekonomik yönden sıkıntı yaşamadıkları anlaşılmaktadır. Nitekim gerek köken ülkede ev sahibi olmaları, gerekse mal ve hizmetlerin (özellikle ev kirası, elektrik ve su) Türkiye şartlarına göre daha ucuz olması, mülteciler tarafından mukayese edilmektedir. Bu kıyaslama, Suriyeli mültecilerin zihninde, köken ülkedeki yaşam standartlarına yönelik bir özlem uyandırmaktadır. Ayrıca Suriyelilerin Türkiye'de elde ettikleri gelir (Suriyeli işgücü ücretinin düşük olmasından dolayı) hane halkına yetmemekte, bu nedenle de neredeyse bütün aile fertlerinin çalışmasını zorunlu hale getirmektedir. Karşılaşılan maddi güçlükleri yenebilmenin yollarını arayan Suriyeli bir katılımcı bu süreci, aşağıdaki sözleriyle betimlemeye çalışmıştır:

"Suriye'deki yaşantımız çok güzeldi, memnunduk, herhangi bir sorunumuz yoktu, kazandığım parayla bütün ailemin geçimini sağlayabiliyordum. Ama burası farklı, yaşamımızı sürdürebilmemiz için bütün ailenin çalışması gerekiyor" (K-12, Erkek)

Diğer taraftan savaş ve buna bağlı olarak yaşanan korku ile maddi ve manevi yoksunluk Suriyeli mültecilerin köken ülkeyi terk etmeye yönelten etmenlerin başında yer almaktaydı. En nihayetinde Suriyede ortaya çıkan iç savaş çok sayıda insanın işsiz kalmasına neden olmakla birlikte, gündelik yaşamın normal bir seyirde akışını önemli ölçüde sıkıntıya sokmuştur. Bu bakımdan Suriyeli mülteciler tarafından güvenli bir limana sığınma şiarıyla gerçekleşen bu zorunlu göç, en azından iç savaşın sona erme ve

hemen ardından köken ülkeye geri dönme umuduyla şekillenmiş, bu nedenle de coğrafi mesafenin yakın olduğu hedef alanlar tercih edilmiştir. Bu amaçla da Antakya, Suriyeli mülteciler tarafından tercih edilen destinasyonlar arasında çok önemli bir lokasyon haline gelmiştir. Aşağıda Suriyeli katılımcıların anlatılarında bu durumu özetleyen ifadeler yer almaktadır:

> *"İnsanlar durmadan kaçacak yer arıyorlardı. Neresi olursa olsun, ama orada artık durulamıyordu. Çünkü her yerden bomba sesleri geliyordu, her gün birileri ölüyordu. Biz de bu yaşananlara kayıtsız kalamazdık, ailemi topladım, daha fazla ölüm görmemek ve daha rahat yaşamak için Türkiye'ye gelmeye karar verdim"* (K-13, Erkek)

> *"Babam işsiz kalmıştı ve biriktirdiğimiz bütün parayı tükettik. Orayı terk etmekten başka bir çaremiz kalmamıştı. Oradaki birçok insan işsiz kalmıştı ve bu nedenle herkes gidecek ve iş bulacak bir yer arayışına girmişti"* (K-24, Erkek)

4.2. Sığınma Sürecinde Kullanılan Ağlar ve Göç Süreci

Uluslararası göç sürecinde inşa edilen ilişkiler ağı teorisinin dayanak noktasını; göçmenlerin hedef ülkede kurulan, aynı zamanda köken ülke ile hedef ülke arasında oluşturulan sosyal ağlara ve bu ağların, devam eden karşılıklı göçlere yönelik etkisi meydana getirmektedir. Göç ağları teorisi, göç ağlarının oluşumuna bağlı olarak göçün sosyal, ekonomik ve psikolojik maliyetlerinin azalması sonucunda göçün kümülatif nedenselliğini ele almaktadır (Light vd., 1989). Göç ağları teorisi göçün bizatihi aktörü olan göçmene dair bir durumu izah etmekle birlikte göçmen grubu içerisindeki ilişkiler sistemine de atıf yapmaktadır (Çağlayan, 2006). Faist (2003), uluslararası yapılan göç hareketlerinde anlamlı bir motivasyon kaynağı olan ağları, kolektif veya bireysel aktörler toplamı şeklinde ve onları birleştiren ilişkiler bağlamında değerlendirir (Çağlayan, 2006). Bu bağlamda Faist aslında, göçün uluslararası boyutuna işaret ederek ulusal sınırları aşan

göçlerin yarattığı bir yeni bir alanın yani ulusaşırı toplumsal alanın oluşumuna dikkat çekmektedir (Çağlayan, 2006). Abadan-Unat (2017), göçmenlerin birbiriyle kurdukları ilişkiler ağını, köken ülke ile hedef ülkelerde öncül göçmenler, yeni gelen göçmenler ve göçmen olmayan ev sahibi toplum arasında etnisite, soydaşlık ve arkadaşlık bağlarından meydana gelen bireyler arasıdaki bağlantılar olarak tanımlamaktadır. Wilpert (1992), göçmen ağlarının işleyişini şu şekilde izah etmiştir; *"Göçe katılan ilk öncüler, hedef ve köken alandaki topluluklar arasında köprü vazifesi gören bir altyapı oluştururlar, böylece köken ülkede bulunan ve göçe katılmaya karar verenlere, göç etme ortamı yaratılmış olur. Süreç içerisinde devam eden göç dalgaları, yartılmış olan bu ağı harekete geçirirerek, göçe dair birtakım deneyimler sonrakilere aktarılır. Böylece bu göç süreci, kendini tekrarlayan bir süreklilik kazanmış olur".*

Göç etme kararı, göçmenlerin topluluklara, köken ve hedef bölgeye ne ölçüde bağlı olduğuyla ilintili olarak şekillenmektedir (Blumenstock ve Tan, 2016). Mevcut literatürün çoğu göçün, hedef bölgede bulunan öncül göçmenler sayesinde kurulan güçlü bağların, yeni gelen göçmenlere iş ve maddi yardıma erişimle ilgili (Munshi, 2003, Borjas, 1992) destek sağlayarak göçü ne kadar kolaylaştırdığına odaklanmıştır (Munshi, 2014). Bu anlamda öncü göçmenlerin yarattıkları ağları, yeni gelenleri göç etmeye cesaretlendirerek ve göçün kitlesel bir sürece evrilmesine imkân tanımıştır (Petersen, 1958).

Massey ve diğerleri (1993), göç sürecinde göçmenler tarafından kurulan ağların önemini vurgularken *"azalan risk ve masraflar"* bağlamına atıfta bulunur. Bu bakımdan ulusal sınırları aşan göçlerde ağların rolü oldukça kritiktir. Göç sürecinde karşılaşabileceği sorunlar karmaşık olan göçmenlerin hedef ülkeyle ilgili prosedürleri ve kendilerinin hukuki statüleri gibi bilgilere sahip olmaları gereklidir ve bu anlamda göçmenler desteğe ihtiyaç duyarlar (Faist, 2003). İşte tam da bu noktada göçmen ağları

devreye girerek, söz konusu bilgi ve desteğin yeni gelenlere aktarılması sağlanır. Böylece Massey ve diğerlerinin (1993) ifade ettiği gibi hem riskler hem de masraflar bu ağlar vasıtasıyla minimize edilmiş olur. Göçmenler, köken bölgedeki ortam ve yaşam tarzına benzeyen mikro bir yaşantıyı, hedef bölgede de kurma yönünde bir çaba sarf ederlerken, söz konusu deneyimi yaşayan diğer göçmenlerle kurulan ağ üzerinden bir dayanışma pratiği sergiler (Guilmoto ve Sandron, 2001).

Bartram ve diğerleri (2017), göç sürecinde kurulan ağların önemini şu şekilde vurgulamıştır; *"Bireyler amiyane bir şekilde sadece haritaya bakarak, nereye göç etmek istediğine soyut olarak karar veremez. Göç süreci riskli olabilir ve bu yüzden çoğu potansiyel göçmen, göç edeceğinde söz konusu riskleri azaltma arayışındadır ve böylece kendilerine yardım edebilecek birey ve kuruluşların var olduğunu bildikleri mekânlara gitmeyi tercih eder."* Böylece bu ağ, göç sürecini daha az riskli ve daha kolay hale getirmek için göçmenlere lazım olan bağlantıları kurar ve kurulan bu köprü sayesinde daha önce göç etmiş göçmenler ile potansiyel göçmenler birbirine bağlanmış olur (Görgün, 2017). Bunun yanında hedef ve köken ülke arasında yapılan evlilik ya da akraba ziyaretleri de, sosyal ağların gelişimi bakımından bir alternatif olarak işlev görmektedir (Boyd, 1989).

Bu bakımdan Antakya'ya gelen Suriyeli mültecilerin de yukarıdaki bağlama benzer bir şekilde, göç kararı alma süreçleri ve bu süreçte kurdukları bağlantılar/ağlar ile göç pratiğinin birkaç şekilde işlediğinden söz etmek mümkündür. Görüşmeye katılan Suriyeli mültecilerin ifadelerinden, mültecilerin önemli bir bölümünde göç kararının, hane halkının bütün üyeleri tarafından verildiği, bir kısmının aile resinin (genellikle babanın), bazılarında ise bireysel kararlar şeklinde, tek bir kişinin göç kararı alması yoluyla gerçekleştiği anlaşılmıştır. Göçe katılan Suriyelilerin neredeyse tamamı göç sürecinde, geliş yolunda ya da sınır geçişi esnasında herhangi bir sorunla karşılaşmadan

Türkiye'ye ulaştığını belirtmiştir. Aynı zamanda yapılan görüşmelerden, göçe katılanların bir kısmının kendi şahsi araçlarıyla, bir kısmının toplu taşımayla, bir kısmının yürüyerek ve bir kısmının da kaçak geçiş yaparak Antakya'ya geldiği anlaşılmaktadır. Suriyeli mültecilerin göç sürecinde kurdukları bağlantılar ile çok önemli bir göçmen ağının yaratımında etkili olmuştur. Nitekim başta akrabalık ve hemşerilik vasıtasıyla kurulan ağlar, kente sonradan gelen mülteciler için köken ile hedef alan arasında bir köprünün inşasına imkân vermiştir. Kurulan bu köprüyle birlikte Suriyeli mülteciler, maddi ve manevi desteğin yanı sıra, iş bulma, yerleşilecek mahalle bulma ya da ev kiralama bağlamında bir dayanışma örüntüsü meydana getirmiştir. Bu durum 1960'lı yıllarda Türkiye'den Almanya'ya göç eden Türklerin, ilerleyen yıllarda kendi aralarında geliştirdiği ağlarla önemli benzerlikler göstermektedir. Antakya'da yaşayan Suriyeli mültecilerin ağları şu şekilde işlemektedir; Antakya'ya ilk gelenlerin barınma ve iş bulma evresinde kazanılan deneyimler, sonraki gelenlere aktarılmakta ve böylelikle karşılaşılan risk ve sorunlar minimize edilmektedir. Süreç içerisinde grup içinde kendiliğinden şekillenen bu dayanışma ağı, sonradan geleceklere bir köprü kurmakta ve yapılacak göçe kolaylaştırıcı bir boyut kazandırmaktadır.

Suriyeli mültecilerin Antakya'ya gelmesiyle birlikte, yaşam ve piyasa koşullarının onlara dayattığı ucuz işgücü şeklindeki çalışma zorunluluğu, bütün aile fertlerini (kadın ve çocuklar dâhil olmak üzere) işgücü piyasası içerisine girmeye yöneltmiştir. Böylelikle Suriyeli mültecilerin daha fazla gelir sağlamak istemeleri ve yaşama tutunma gayretleri, aile denilen unsuru, hem sosyal hem de ekonomik bir yeniden yapılanmaya sevk etmiştir. Bu ortaya çıkan yeniden yapılanma Abadan-Unat (2017)'a göre, ilişkiler ağının yalnızca göçmenlere fırsat sunma ve destek vermekle kalmayıp, aynı doğrultuda toplumsal rollerin yeniden üretimini sağlama gibi bir işlevi de olmaktadır. Bununla birlikte göçmen ağlarının varlığı, grup içinde vücut bulan dayanışmayı güçlendirerek, ev sahibi toplumla olan etkileşimi minimize etmekte ve grubun kendi içine kapanmasına yol açmaktadır.

Öyle ki Almanya'da yaşayan Türk göçmenlerin bazıları, özellikle yaş ortalaması yüksek olan ya da kültürel kimliğini koruma yanlısı olanlar, ev sahibi toplumla etkileşime girmekten imtina etmekle birlikte, yaşadığı ülkenin dilini öğrenmek için herhangi bir çaba harcamamaktadır (Çağlayan, 2006). Göçmenlerin sergiledikleri bu tür yaklaşımlar entegrasyonun önünde büyük bir engel oluşturmakla birlikte, yalıtılmış ve içine kapanan bir topluluğun oluşumuna yol açmaktadır (Yalçın, 2004).

Crisp (2006)'e göre, göçmenleri kurdukları ağların işleyişi dört aşamada gerçekleşmektedir. Bunlar; (1) Göçmenlerin kurdukları ağlar, arkadan gelenler için önemli bir altlıktır ve bunun vasıtasıyla göçmenin göç etme motivasyonunu arttıran bir boyuta sahiptir. Hedef bölge ve göç süreciyle ile ilgili edinilen bilgi (hukuki durum) ve kazanılan tecrübeler (sınır geçme, izlenecek yollar), bu sürece daha sonra katılanlar için göç etmeye dair önemli bir motivasyon kaynağı oluşturmaktadır. (2) Göç etmenin maliyetini en aza indirmenin bir aracı olarak işlev gören ağ teorisi, göçmenin hem psikolojik hem de ekonomik maliyetlerini finanse etmekte ve onu göç etmeye cesaretlendirmektedir. (3) Göçmen ağlarının bir başka boyutu da yasadışı göçe ve göç sürecinde faaliyet gösteren illegal yapıların ortaya çıkmasına zemin oluşturmaktadır. (4) Ayrıca hedef ülkede öncüller tarafından yeni gelenlere yönelik; ev kiralama, iş bulma, ev eşyası tedariki gibi meselelerde sağlanan destekler yine bu kurulan ağın vasıtasıyla gerçekleşmektedir. Nitekim Antakya'da yaşayan Suriyeli mültecilerin, yaşadıkları mahallelerde kurdukları ağlar vasıtasıyla bu yönde desteklerle sonradan gelenleri bu sürecin içine dâhil etmiş oluyor. Mültecilerin yoğun olarak yaşadıkları mahalleyi paylaşmaya yönelik sergiledikleri bu tutumlar, kurulan bu ağlarla ilintili olarak şekillenmektedir.

Suriyeli mülteciler Türkiye'ye sığınırken, yasal (legal) ya da yasal olmayan (illegal) ve kar amacı güden birtakım kurum/yapılardan faydalanmaktadır. Bu yapıların

bir kısmını yasal olup da kar amacı gütmeyen yardım kuruluşları olan BMMYK, AFAD, Kızılay, STK ya da mülteci kamplarından oluşmaktadır. Bunlar dışında, yine çok sayıda Suriyeli mülteci süreç içerisinde edindikleri deneyimler ve göç sürecinde öncüler tarafından kurulan ağları kullanarak ve yahut kendi imkânlarıyla Türkiye'ye sığınmıştır.

> *"Türkiye bize kapılarını açtı, Türkiye'nin bize güvenli bir yer sağlayacağını ve birtakım ihtiyaçlarımızı karşılayacağını düşündüğümüz için buraya gelmeye karar verdik"* (K-56, Erkek)

Kurumsal, kar amacı gütmeyen ve yasal olarak faaliyet gösteren kuruluşların yanı sıra, kurumsal olmayan ve kar amaçlı, yasadışı yolları kullanarak, sahte evrak düzenleyip, Suriyeli mültecileri sömüren yapılar da bu göç sürecinde yer almaktadır. Aynı zamanda bunlar, hem Suriye hem de Türkiye kökenli kişilerin kurduğu yapılar şeklinde faaliyet göstermektedir. Söz konusu yapılar, Suriyeli mültecileri para karşılığında (25 ile 200 TL arasında) sınırdan geçiren, onlara hedef ülkede geçici kalacak yer veya iş bulmayı vaadeden aracı kişilerden oluşmaktadır.

> *"Buradan gitmeye karar verdikten sonra bir taksiciyle anlaşıyoruz ve pazarlık yaptıktan sonra taksiciyle gideceğimiz gün ve saati belirliyoruz, bizden 25 TL aldıktan sonra sınırdan geçirerek, Türkiye'ye bırakıyor ve geri dönüyor"* (K-59 Kadın)

Hatta bazı yapılar, özellikle savaşın ilk yıllarında Suriyeli kadınları kandırmak suretiyle sahte evlilikler düzenleyerek, Türkiye'ye getirdikten sonra da onları fuhuşa zorlayan organize kişilerden oluşmaktaydı. Ancak günümüzde bu tür yapıların görünürlüğü iyice azalmış durumdadır.

Sığınma sürecinde Suriyeli mülteciler için belki de en hayati yapının, mültecilerin ağları olduğunu söylemek mümkündür. Bu ağlar, genellikle Antakya'ya daha önce yerleşen Suriyeli akraba ve tanıdıklar ya da hemşerilerden oluşmaktadır.

> *"Biz bazen gezmek, bazen de ticaret yapmak için arada bir Antakya'ya giderdik, zamanla orada tanıdıklarımız oldu buradan gitmeden önce onlarla bağlantı kurduk, bize yardımcı olabileceklerini söylediler daha sonra da buraya gelmeye karar verdik"* (K-52, Erkek)

Akraba ve hemşeri ağlarının yanı sıra, Antakya'da yaşayan Suriyeli mültecilerin dayanışma ağları içerisinde yardımlaşma dernekleri de yer almaktadır. Söz konusu bu dernekler vasıtasıyla, temel ihtiyaçlara erişmek adına ya da ihtiyaç sahiplerine giyim-kuşam ve ev eşyası yardımı da yapılmaktadır. Kentsel mekanda yaygın bir şekilde görülen ve etkili bir faaliyet sürüdüren, sivil toplum inisiyatifi niteliğindeki dernek ya da vakıf kurmak, önemli bir fenomen olup, göçmenlerin bir örgütlenmeye yönelerek, ikincil ilişki ağı içerisinde yer almaları, modern ve kente özgü bir reflekstir (Adıgüzel, 2013). Bu kapsamda bu örgütlenmenin bir aracı olarak Suriyeli mültecilere yönelik Antakya'da faaliyet gösteren, birkaç tane yardımlaşma ve dayanışma derneğinin varlığından bahsetmek mümkündür.

4.3. Suriyeli Mültecilerin Antakya'yı Tercih Etme Motivasyonları

Sirkeci ve Bardakçı (2016), mültecilerin hedef alan seçiminde, o ülkenin göç politikalarının yanında, istihdam olanakları, kültürel benzerlik, yaşam koşulları ve fiziksel yakınlığın etkili olduğunu iddia etmektedir. Bu bağlamda Suriyeli mütecilerin bir yaşam alanı olarak Antakya'yı tercih etmesinde, coğrafi yakınlığın yanı sıra kültürel benzerlik ve yaşam koşullarıyla da ilintili olduğu düşünülmektedir.

Suriyeli mültecilerin göç kararı alması, köken ülkeyi terk etmesi ve daha sonra da Türkiye'ye sığınmasının en önemli nedeni, ülkedeki iç çatışmanın neden olduğu maddi ve manevi yoksunluk çatısı altında toplanabilir. Bu bakımdan sığınma sürecinde etkili olan motivasyonları, üç ayrı perspektiften değerlendirmek mümkündür (Şekil, 13).

Kategori	Tema	Değerlendirme
Makro	Savaş ortamı, Güvenlik kaygısı, Güvenli ülke algısı	-Köken ülkede süren iç savaşın neden olduğu çatışmalar, savaş nedeniyle kaybedilen/ölen yakınlar, ölüm korkusu, güvensiz ortamın varlığı -Yasal kurumsal yapılar (UNHCR, AFAD) ve/veya illegal aracı kurumlar vasıtasıyla
Mezo	Muhalif unsurların etkisi, Mülteci simsarları	-Muhalif grupların özellikle erkeklerin desteğini alarak onları muhalif cephede savaşa katma isteğine karşı - mültecilerin kardeş kanı dökmeme üzerine inşa ettikleri savaştan kaçınma yaklaşımı -Hızlı bir göç için illegal aracı yapılara para ödenerek (25 ile 100 TL arasında)
Mikro	İşsizlik, Refah seviyesini arttırma isteği, Yaşanan maddi sıkıntılar	-Daha ziyade bireysel isteğe bağlı olarak şekillenen, daha iyi iş imkânlarının olduğu hedef alanlara yönelmek ve mevcut krizi fırsata çevirerek yaşam standartlarını yükseltme beklentisi, çocuklarına daha iyi bir gelecek inşa etme isteği -Kendi imkânlarıyla ve legal ya da illegal sınır geçişleriyle -Yürüyerek, şahsi araç, ticari taksi ya da toplu taşıma kullanarak

Şekil 13. Göç kararı ve sığınma sürecinde etkili olan motivasyonlar

Bunlardan birincisi makro düzeyde olan motivasyonlardır. Bu bakımdan Suriyeli mültecilerin, köken ülkede süren iç savaşın sebep olduğu güvenlik kaygılarından ötürü ve güvenli bir ülkede yaşama beklentileri, göçün makro düzeydeki motivasyonunu açıklamaktadır. Bu kapsamda Suriyeli mültecilerin, savaş nedeniyle yakınlarını kaybetmesi, yakınlarına düşen bombalara ve çatışmaya tanık olmaları ve bunun karşılığında yaşadıkları travmatik durum, onları göç kararı almaya yöneltmiştir. Bununla birlikte yasal olarak faaliyet gösteren kurumların yardımları ve Türkiye'nin açık sınır politikası uygulama kararı, onları göç etmeye cesaretlendirmiştir.

İkinci olarak mülteci simsarları ve muhalif unsurların etkisiyle Suriyeli mültecileri göç etmeye yönelten mezo düzeydeki motivasyonların da işlediğinden bahsetmek mümkündür. Zira göçe katılan Suriyeli mültecilerin, köken ülkedeki muhalif unsurların birlikte savaşma çağrısına katılmak istememeleri ve *"kardeş kanı dökmek istememe"* üzerinden kavramsallaştırdıkları göç motivasyonu, maddi sıkıntı çekmelerine rağmen onları, mülteci simsarlarına para ödemeyi göze almaya yöneltmiştir.

Üçüncü olarak mikro düzeyde kavramsallaştırılan göç etme motivasyonları yer almaktadır. Yaşanan işsizlik ve bunun yol açtığı maddi sıkıntılar ile Suriyeli mültecilerin refah seviyesini arttırma umutları, onları göç etmeye yöneltmiştir. Bu kategoride, bazen bireysel isteğe bağlı olarak şekillenen, bazen de mevcut krizi fırsata çevirme girişimiyle daha iyi iş imkânlarının olduğu hedef alanlara yönelmek gibi motivasyonlar yer almaktadır.

Mültecilerin kaynak ülkede yaşadıkları yoğun çatışma ortamı, onları güvenli bir şekilde yaşayabilecekleri yeni yaşam/hedef sahası aramaya itmiştir. Yaşanan çatışma ortamının kırsal alanlardan kentlere doğru ilerlemesi ve geniş alanlara yayılması, Suriye'de daha fazla kalmak mülteciler açısından büyük bir risk taşımaktadır. Bir Suriyeli mülteci ülkesindeki çatışma/savaş ortamından kaçışı şöyle anlatıyor:

> *"Her şey bir kâbus gibiydi, bir an önce bitsin istiyorduk ya da bir an önce buradan gitmeliydik"* (K-62, Kadın)

Mültecilerin kaynak ülkede karşılaştıkları en büyük sorunlar arasında, çatışmanın iki tarafı olan güçlerden birini tercih etme ve buna binaen, gitmek ile kalmak arasında yaşadıkları ikilem yer almaktadır. Nitekim bir yanda muhalif örgütler, diğer yanda ise rejim ordusu mensupları mültecileri bir grubun yanında/taraf olmaya zorlamakta, bu da onları göç etmek zorunda bırakmaktadır.

"*Silahlı adamlar geliyordu ve bize katılın diyorlardı"* (K-55, Erkek)

Bütün bu yaşanan olaylar çok sayıda mülteciyi ülkesini terk etmeye yöneltirken, aynı zamanda terk etmeden önce bir takım öncelikli hedeflere yerleşme isteği geliştirdikleri söz konusu olmaktadır. Hedef olarak belirlenen ülkenin mülteciler için *"güvenli bir yer olması"* ve *"onları sahiplenmesi"* gerekiyordu. İşte tam bu noktada Türkiye, mültecilerin aklında onları sahiplenecek ve ihtiyaçlarını karşılayacak güvenli mekân/hedef ülke niteliği kazanmıştır. Bunun en önemli nedenleri arasında komşuları içerisinde Türkiye dışında politik ve ekonomik istikrar gösteren başka bir ülkenin olmayışıdır. Nitekim Irak ve Lübnan ülke içi çatışmaların ve politik belirsizliğin sürdüğü birer ülke konumundayken, Ürdün ise ekonomik yapısı ve refah seviyesi hemen hemen kendi ülkelerinden farksızdı, bu nedenle Türkiye bu ülkelerin içerisinde en güçlü seçenek olarak algılanıyordu.

"Türkiye bizim için Irak'tan, Lübnan'dan ya da Ürdün'den daha güvenliydi" (K-58, Erkek)

Ülkede yaşanan çatışmaların geniş alana yayılması çok sayıda işyerinin kullanılamaz hale gelmesine ve çok sayıda Suriyelinin işsiz kalmasına neden olmuştu. Bu maksatla ülke içinde farklı kentlerde iş imkânı kovalayan mülteciler ülke içinde büyük çapta ikametgâh hareketliliği yaşamıştır. Bu yaşanan çatışma ortamı ve işsizlik ülke içinde yaklaşık olarak 8 milyon insanın yerinden edilmesine neden olmuştu. Bu yaşanan olumsuzluklar ve maddi/manevi sıkıntılar, mültecilerin ülkelerinde daha fazla kalmasını zorlaştırıyordu.

"*Yaşadığımız ekonomik sıkıntılar ve işsizlik orada daha fazla kalmamıza izin vermedi*'' (K-56, Erkek)

Suriye'de nüfusun önemli bir kesiminin düşük yaşam standartlarına sahip olması, gelir düzeylerinin düşük olması ve Suriyelilerin bir kesiminin refah seviyesi yüksek olan bir ülkede yaşama isteği/hayali ve daha kaliteli yaşam hedefine ulaşma gayesi ülkede oluşan bir *"emek göçü hareketine hazır göçmen"* potansiyelinin birikmesine neden olmuştur. Hatta bu durum ülkede çatışmaların başlamasından da daha önce varlığını korumaktaydı.

"*Ben zaten savaş başlamadan iki yıl kadar önce Almanya'ya gitmek istemiştim*" (K-57, Erkek)

Suriyeli katılımcıların önemli bir kısmının, Suriye'de yaşanan iç savaştan etkilenmemek için ya da yaşadıkları korku, güvensiz ortam ve endişelerden dolayı yaşadıkları toprakları terk etme kararı aldıkları anlaşılmaktadır. Bunun yanında iç savaşın sebep olduğu işsizlik bunun verdiği maddi yoksunluk ve iş fırsatı yakalayarak başka bir ülkede hayatlarını idame ettirme isteği, bu göç hareketine katılma kararının üzerinde etkili olmuştur. Yine kaotik ve yarını belli olmayan ortamdan sıyrılıp, güvenli bir ülkede yaşama istediğinin, mültecilerin göç kararı almasında önemli rol oynadığını belirtmek gerekir. Göç kararı verilirken bireysel kararlar ve aile reisinin kararının yanı sıra, Suriyeli mültecilerin önemli bir kısmının göç kararının, hane halkının bütün fertleri tarafından da verildiği anlaşılmaktadır. Katılımcıların bazıları da Suriye'de yaşadıkları siyasi baskı ve çocuklarına daha iyi bir yaşam fırsatı inşa etmek için göç ettiklerini belirtmiştir. Ayrıca katılımcıların birçoğunun ifadesinden; göçe katılacak ailenin, bütün bir aile harekete geçemeden önce, yerleşilecek alanı keşfetmek, güvenli bir mekân bulmak, ikamet edilecek bir ev kiralamak ve geçimlerini sürdürebilmek için bir iş bulmak adına aile fertlerinden bir ya da bir kaçını hedef alana gönderdiği anlaşılmaktadır. Bu bağlamda mültecilerin ileride karşılaşılabilecek muhtemel riskleri minimize etmek adına, böyle bir davranış geliştirdiğini söylemek mümkündür.

"Ben buraya gelmeye tek başıma karar verdim. İlk önce Lübnan'a gittim, bir arkadaşımın yanına, kendisi beni aramıştı ve Lübnan'da çalışacak bir şoföre ihtiyaçları olduğunu söyledi. Aradan zaman geçince Türkiye'ye gitmek istedim. Lübnan'dan gemiye binip Mersin'e Taşucu limanına gittim. Daha sonra Taksiye binip Antakya gittim" (K-6, Erkek)

Bu anlatıda Suriyeli katılımcının göç kararını tek başına aldığı, Türkiye'ye gelmeden önce başka bir ülke deneyimlediği, ilk hedef alanının beklentilerini karşılamadığını ve bunun üzerine kendisi için yaşamaya en uygun yerin burası olacağını düşünerek, Türkiye'ye gelmeye karar verdiği anlaşılmaktadır. Lübnan üzerinden deniz yoluyla ilk önce Mersin'e gelmiş, ancak Türkçe bilmediği için de hemen akabinde karayoluyla Antakya'ya gelerek burada yaşamaya başlamıştır.

"Buraya ilk olarak oğlum geldi. Onu burada bize kalacak yer ve iş bulması için yollamıştık. Ürgenpaşa mahallesinde eşimin akrabaları vardı, onlar bizden önce buraya gelmişlerdi. 2013 yılında geldiğinde yaklaşık bir ay onların yanında kaldı, iş bulup, ev kiraladıktan sonra İdlib'e gelip bütün aileyi buraya taşıdık" (K-9, Kadın)

Yukarıdaki anlatıda görüldüğü üzere, göç kararı hane halkı üyeleri tarafından alınarak, hedef bölgede beklenen, tasarlanan gerekli koşullar bir öncü vasıtasıyla temin edildiğinde, ailenin diğer fertlerinin de bu göç hareketine katılım sağladığı anlaşılmaktadır.

"Bir gün bizim evin yakınına düşen bir bombayla insanların cesetlerinin etrafa parça parça dağıldığına şahit oldum. En küçük oğlum Abdullah beş-beş buçuk yaşındaydı, bunu kendi gözleriyle gördü. Ben o günden sonra daha fazla kalamayız diye karar verdim ve eşimle çocuklarıma danışarak vatanımızı terk etmeye karar verdik" (K-12, Erkek)

Yukarıdaki anlatıda ise, iç savaş ortamının sebep olduğu korku, endişe ve çocuklarına yaşanacak güvenli bir mekân arayışından dolayı göç kararı verildiği anlaşılmaktadır.

Görüşmeye katılan Suriyeli mültecilerin bu şekilde bir karar alma davranışı uluslararası göç teorilerinden "*göçün yeni ekonomisi*" kuramında da karşılık bulmaktadır. Nitekim Stark ve Bloom (1985)'un da ifade ettiği gibi; göç kararlarının bireylerin tek başına aldığı kararlar olmadığı, ancak bu kararların, aralarında akrabalık bağı bulunan insanlardan oluşan, daha büyük birimler tarafından verildiğidir.

> *"İnsanlar durmadan kaçacak yer arıyorlardı. Neresi olursa olsun, ama orada artık durulamıyordu. Çünkü her yerden bomba sesleri geliyordu, her gün birileri ölüyordu. Biz de bu yaşananlara kayıtsız kalamazdık, ailemi topladım, daha fazla ölüm görmemek ve daha rahat yaşamak için Türkiye'ye gelmeye karar verdim. Türkiye'ye gelme kararını bütün aileme danışarak verdik. Onlar da sürekli olarak başka bir yere gitmemiz için bana ısrar ediyorlardı"* (K-13, Erkek)

İnsanlar yaşadıkları ortamın artık güvenli olduğunu düşünmemeye başladıkları andan itibaren göç etmek için bir takım zihinsel süreçlerden geçerler. Rossi (1955)'ye göre bu süreçlerden birincisi "*İstek*" yani göç etmeği istemek, ikincisi "*Niyet*" yani göç edilecek yer arayışı ve üçüncüsü "*Davranış*" yani göç edilecek yer bulma ve göç etmektir (Özgür, 2016). Aslında Rossi bu durumu açıklarken ikametgâh hareketliliği süreci bağlamında değerlendirmiş olsa da, aynı doğrultuda bazı göç hareketlerinde göçmenler tarafından böyle bir yolun izlendiğini gözlemlemek mümkün olmaktadır. Zorunlu ya da isteğe bağlı olsun, bu hareketin aktörleri olan göçmenler, göç etmeden önce, yapılacak olan hareketin nasıl ve nereye olacağıyla ilgili bir takım planlamalar yaparak bu olguyu pratik etmektedir.

"Antakya'ya ilk önce babam tek başına geldi. Ekinci mahallesinde bir ev kiraladı. Daha sonra Suriye'ye dönüp bizi almaya geldi ve Antakya'ya taşındık" (K-15, Erkek)

Suriye'deki savaş ortamından kaçan ve Türkiye'ye sığınan mültecilerin bu anlamda yaptıkları göç, her ne kadar zorunlu göçler çatısı altında değerlendirilse de, içeriği ve meydana geliş tarzı itibariyle, keşif amaçlı öncülerin gönderilmesi ve bir hane halkı kararına bağlı olarak gelişmiş ve böylece yerleşilecek bir yaşam alanı tercih etmesi bakımından, zorunluluktan öte ona farklı bir boyut kazandırmıştır. Bu sürecin bir başka boyutu ve belki de asıl odaklanılması gereken kısmı ise şudur; reel bir savaş ortamında Suriyeli bir aile göç kararı verip, yaşadığı yeri terk ederken, hemen onun komşusu hatta aile fertlerinin bazıları, neden yaşadığı yeri terk etmeyip, kalma yönünde bir karar alabiliyor. Mevcut durumda bir savaş aynı mahallede yaşayan herkesi, aynı miktarda etkileme ihtimaline sahiptir. Fakat sonuç olarak bu mahalledeki insanların bir kısmı göç ederken, diğer bir kısmı bu sürece katılmamaktadır. Katılmayanlar neden katılmamaktadır? Ya da katılanlar neden gitmek yönünde bir tercih yapmaktadır? İki grup arasında karar verme sürecine etki eden ne tür farklılıklar bulunuyor? Bu bağlamda bu göç sürecine katılmayıp, köken ülkede kalanlarla da derinlemesine görüşmeler yaparak; neden diğerleri gibi bu göç sürecinde yer almadıkları ve neden kalma yönünde bir tercih yaptıklarını daha net bir şekilde anlamak mümkün olacaktır.

Suriyeli katılımcıların önemli bir kısmı, savaşın sebep olduğu travmatik durumun, korkunun ve savaşta kullanılan argümanların, verilen göç kararını önemli ölçüde şekillendirdiğini belirtmektedir. Aynı zamanda çocuklarının bu savaş ortamında zarar görebileceğini düşünerek, göç kararı almaktadır.

"Savaş başladıktan sonra uçakların üstümüzde gezmeye başladığını gördük bu durum bizi çok korkutuyordu. Bir gün bir uçak dayımın evine ateş açtı ve orada

bulunan evler yıkıldı. O gün bu açılan ateş sonucunda yaklaşık 800 kişi öldüğünü söylediler. O günden sonra biz başka bir yere taşınmaya karar verdik" (K-11, Erkek)

Bunun dışında Suriyeli katılımcılardan bazılarının ise zihninde hâlihazırda göç etmeye yönelik bir fikrin oluştuğunu ve çatışmayı fırsata çevirmeye yönelik bir tavır izlediğini söylemek mümkündür. Suriyeli bir katılımcının aşağıdaki anlatısında bu durum net bir şekilde hissedilmektedir:

"Zaten ben Almanya'ya gitmek istiyordum, akradaşlarımın bir kısmı gitti, Avrupa savaş mağduru olduğumuz için bizi kolay alıyor. Almanya'ya gitmek inşallah bir gün bana da nasip olur" (K-68, Erkek)

"Aslında bizim yaşadığımız yerde çok büyük bir sorun yoktu ama savaş ya buraya da sıçrarsa diye çok korktuk. Ve böylece gelmeye karar verdik. Enişte savaştan önce Hama-Antakya arasında taksi şoförlüğü yapıyordu. O buraları iyi biliyordu. Bu mahalleye taşınmamız onun sayesinde oldu" (K-15, Erkek)

Suriyeli mültecilerin sığınma süreçlerinde önemli derecede rol oynayan faktörlerinden biri de hedef ülkede göç edilen mekânla ilgili önceki deneyimlerdir. Dolayısıyla Suriyeli katılımcının yukarıdaki anlatısı, göç etmeye yönelik böyle bir motivasyonu barındırmaktadır. Bakiyede biriktirilen bu deneyimler, göç etme sürecinde kullanılarak, daha iyi bir hayatı sürdürebilecekleri bir mekânı inşa etmelerinde yardımcı olmaktadır. Mültecilerin mekân tercihinde bu deneyimler önemli bir yol gösterici olarak karşımıza çıkmaktadır. Antakya'ya yerleşen birçok Suriyeli mültecinin ya bizzat kendisi ya da tanıdıklarından birisi savaştan önce, hatta savaştan sonra da Antakya'ya ziyaret ya da ticaret için geldiği ve bu kenti deneyimlediği gözlenmiştir. Bununla birlikte göç kararı alındıktan hemen sonra aile fertlerinden birisi, karşılaşılabilecek riskleri minimize etmek ve yaşayabilecekleri bir mekân bulmak için, keşif amaçlı bir ön çalışma yapmaktadır.

Suriyeli mültecilerin, yukarıda da değinildiği üzere farklı bir kent deneyimi yaşadıktan sonra Antakya'da karar kıldıkları gözlenmektedir. Mültecilerin belli bir süre geçirdikleri söz konusu kentlerde, kültürel farklılıklardan kaynaklanan bütünleşme/uyum sorunu yaşadıkları ve bu nedenle bu kentleri terk ederek Antakya'ya yerleştikleri anlaşılmaktadır. Bu bakımdan Antakya'nın, çatışmalar yaşanmadan önce mülteciler tarafından ziyaret edilen ve iyi tanınan bir kent niteliğinde olması, mültecilerin burada eskiye dayanan güçlü ağ bağlantıları kurmuş olması, yerel halkının bir bölümünün Arapça konuşması, gelenek ve yaşam tarzı itibariyle bir takım benzerlikler ihtiva etmesi ve coğrafi olarak köken ülkeye yakın bir kent olması nedeniyle tercih edilen yer olmuştur. Katılımcıların da alıntılarıyla bu durum özetlenecek olursa, mültecilerin Antakya kentini hedef alan olarak belirlemesinde aşağıdaki dinamikler etkili olmuştur;

(1) Hedef alanla yaşadıkları önceki mekânsal deneyimler; Antakya'da yaşayan Suriyeli mültecilerden görüşmeye katılanların bir kısmı ülkelerinde meydana gelen savaştan önce genellikle turistik amaçlı Antakya'ya birkaç kez geldiklerini belirtmiştir. Ayrıca ticari maksatlarla Antakya'yı deneyimleyen katılımcıların varlığından bahsetmek mümkündür. Bunların yanında hane halkının ortak kararıyla göç etmeye karar vermiş aile fertlerinden seçilmiş bir öncünün Antakya'ya gelerek ortamı tanıması, ev kiralaması ve iş bulması şeklinde bir mekânsal deneyimden de bahsemek mümkündür. Ev kiralayıp, iş konusunu çözüme kavuşturan öncü, daha sonra köken bölgeye geri dönerek ailenin diğer fertleriyle birlikte Antakya'ya taşınmaktadır. Dolayısıyla özellikle ticari nedenlere bağlı olarak Antakya'ya gelen Suriyeliler, kente geldiklerinde burada çok sayıda bağlantılar kurmakta ve mekânı daha yakından tanıma fırsatı yakalamaktadır. Kurulan bu bağlantılar, savaş sonrasında ikamet yeri tercihinden, kurulacak ya ad çalışılacak iş türüne kadar bir dizi avantajlar sağlamıştır. Böylece bu deneyimleri daha önce yaşayıp da Antakya'ya gelen bir mültecinin, hangi mahallede ikamet edilip edilemeyeceğini, kendisi için nerenin güvenilir olduğu bilgisiyle mekân tercihi yapmaktadır.

"Ailemle birlikte Antakya'ya defalarca gelmiştik, burayı çok iyi tanıyoruz, burada Harbiye, Samandağ, İskenderun gibi gezdiğimiz birçok yer var" (K-54, Kadın)

(**2**) ***Ağ (aile, akraba, tanıdıklar) bağlantıları;*** Göç sürecinde kurulan ağlar, göçmenleri göç etmeye motive edecek ve onların karar alma mekanizmasına yön veren önemli nüveler olmakla birlikte, göçün sürekliliğine katkı sağlayacak etkili mekanizmalardır. Söz konusu yapılar, bilhassa muhtemel riskleri minimize etmenin yanında, bu sürecin içinde yer alması muhtemel yeni göçmenlerin yol haritası olarak da değerlendirilebilir. Hatay'ın sahip olduğu konumdan dolayı tarihsel olarak Suriye ile ortak bir kültürel geçmişi paylaşmış olması vesilesiyle, birçok Suriyeli için Hatay'da akrabasının olmasına imkân vermiştir. Bu akrabalık ilişkileri Türkiye'den ve Suriye'den kız alıp verme şeklinde günümüze kadar devam etmiştir. Bununla birlikte savaştan sonra ilk göç edenlerin akraba ya da tanıdıklardan oluşması ve kente geldikten sonra bu kişilerle bağlantı kurulması şeklinde bir ağın geliştiğinden bahsetmek mümkündür. Süreç içerisinde kentsel mekânda akraba ve tanıdıkların (çoğu zaman hemşeri ya da aynı köyden olma) kümelendiği bir mekân (Samyeli Sitesinde olduğu gibi)[15] ortaya çıkmaktadır. Göçmen gruplar için sosyal yardımlaşma mekânlarının varlığı, bir taraftan maddi, diğer taraftan sosyo-kültürel bir destek mekanizması olarak çok önemli bir vazife görmektedir (Bounds, 2004).

"Suriye'deki komşularımız bizden çok daha önce gelmişler ve buraya yerleşmişler, burada çalışıyorlardı, bu bizi de cesaretlendirdi biz de buraya gelmeye karar verdik Antakya'ya onların vasıtasıyla buraya geldik, bize çok yardımcı oldular" (K-58, Kadın)

[15] Samyeli Sitesi, Odabaşı mahallesinin çeperinde bulunan ve neredeyse tamamı Suriyelilerden oluşan ve İdlib'in komşu köylerinden gelen Suriyeli mültecinin yaşadığı, yaklaşık 400 civarında konuttan oluşan bir yerdir.

(**3**) ***Köken bölgeye mekânsal yakınlık;*** Çoğunluğu İdlib, Halep ya da İdlib'e bağlı sınır köylerinde yaşayan ve Antakya'ya gelen Suriyeli mülteciler, buranın coğrafi olarak yakın olmasından dolayı Antakya'yı tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Özellikle sınır köylerinde yaşayan Suriyeliler yürüyerek sınırı geçtiklerinden bahsetmiştir. Coğrafi yakınlık hem göçün maliyetlerini minimize etmekte, hem de köken bölgeyle bağlantıların daha kolay bir şekilde sürdürülmesine olanak tanımaktadır.

> *"Burası Halep'e yakın, 1,5 saat uzaklıkta, istediğimiz zaman gidip gelebilme imkânımız var"* (K-64, Erkek)

(**4**) ***Yerli halkla kültürel (ortak dil, din ve kültürel normlar) benzerlik;*** Bireyler genel anlamda özellikle ulusal sınırları aşan bir göçe katılanlar için, ortak kültürel değerleri paylaştıkları topluluklarla bir arada yaşamayı tercih ederler. Bu bağlamda Antakya'ya göç eden Suriyeli mültecilerin büyük bir çoğunluğu doğrudan Antakya'ya gelirken, bir kısmı ise Antakya'ya gelmeden önce başka şehirleri deneyimledikten sonra Antakya'da yaşamaya karar vermiştir. Özellikle Antakya'ya doğrudan gelen Suriyeli mültecilerin önemli bir kısmı Antakya'daki toplumla daha kolay etkileşim kurabilecekleri düşüncesiyle burayı ikamet sahası olarak belirlemiştir. Zira bu kişiler, Antakya'da yaşayan toplumla bazı ortak yönlerinin olduğu bilgisiyle bu tercih yapmaya yönelmiştir. Bilhassa Antakya'da yaşayan toplumun belli bir kesiminin Arap kökenli olması ve Arapça bilmesi, Suriyelilerin Antakya'yı tercihinde önemli rol oynamıştır.

> *"Öncelikle Mersin'e gitmiştik, bir süre orada yaşamayı denedik ancak kimse Arapça konuşmuyordu, çok fazla kalamadık ve daha sonra Antakya'ya geldik. Antakya'da insanların Arapça bilmesi, buraya gelip yerleşmemizde etkili oldu"* (K-53, Kadın)

BEŞİNCİ BÖLÜM

ANTAKYA'DA SURİYELİ MÜLTECİLERİN KENT İÇİ TOPLANMA/AYRIŞMA SÜRECİ

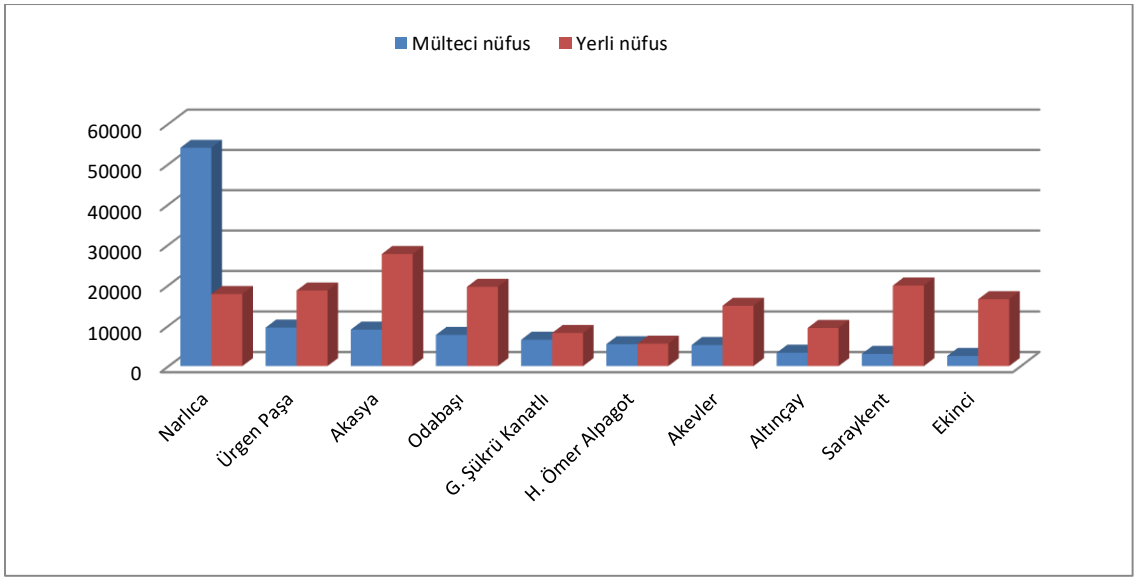
Andersen (2018)'e göre ayrışma, toplumsal gruplar arasında artan sosyal ve kültürel farklılıklara yol açan, etnik ya da sosyal olarak farklı grupların mekânsal ayrımlaşmasıdır. Bunun yanında Andersen (2018), ayrışmanın, toplumsal eşitsizliğin basit bir sonucu olmadığını, aynı zamanda hem toplumsal hem de mekânsal eşitsizliği yaratan sosyal ve mekânsal süreçler arasındaki etkileşimin bir sonucu olduğunu savunmaktadır. Ayrışma, şehirlerdeki mekânsal farklılaşmanın gelişmesinden büyük ölçüde etkilenir ve bu belki de sosyal eşitsizlik ve sosyal dışlanmadaki gelişmeden daha önemlidir. Ayrışma ve artan mekânsal eşitsizlik karşılıklı olarak devam eden süreçlerdir çünkü kentsel alanların statüsü ve kültürel kimliği orada yaşayan insanların kompozisyonu tarafından belirlenir. Mekânsal farklılaşma ayrımcılığa yol açar, fakat aynı zamanda ayrışma mekânsal farklılıklar yaratır (Andersen, 2018). Bu kapsamda Antakya, sahip olduğu sosyo-kültürel ve ekonomik dinamiklerle ilintili olarak şekillenen ve mekânsal olarak farklılık gösteren paternler içermektedir. Suriyeli mültecilerin kente katılması ve özellikle belirli bölgelerde toplanmasıyla birlikte, bu paternler daha belirgin hale gelmeye başladı. Suriyeli mülteciler, kendileriyle daha çok kültürel ve inanç benzerliği gösteren yerleşik toplumun yaşadığı mahallelerde yoğunlaşmış olmakla birlikte, yine aynı mahallelerde bile belirli alanlarda kümelenme eğilimi göstermiştir. Dolayısıyla Suriyeli mülteciler, bir taraftan kendileriyle bazı farklı inanç ritüellerine (etnik/mezhepsel) sahip yerleşik toplumdan ayrışırken, diğer taraftan da ev sahibi toplumun geri kalanıyla, ortak bir mekânda yaşasalar bile daha küçük birimler (sokak, cadde) bazında ayrışma göstermektedir. Böylece kentsel alanda farklı ölçeklerde birbirinden farklılık gösteren büyüklüğe sahip birimlerde, sosyo-mekânsal olarak

ayrışmış alanlar ortaya çıkmaktadır. Benzer bir duruma Avrupa'daki şehirlerde Afro-Asyalıların ve Türklerin, sokak veya bir cadde gibi daha küçük mekânsal birimler özelinde, mikro düzeyde ortaya çıkardığı bir ayrışma paterninde de rastlanmaktadır (Knox ve Pinch, 2010).

5.1. Antakya'da Suriyeli Mülteci Toplanmasının/Ayrışmasının Mekânsal Paternleri

Suriyeli mültecilerin Antakya kentindeki mahallelere dağılışına bakıldığında, özellikle bazı mahallelerde çok yüksek düzeyde konsantrasyon gösterdikleri göze çarpmaktadır. Bu mahalleler arasında en yüksek düzeydeki Suriyeli nüfus Narlıca Mahallesi'nde (17.790 yerli nüfusa karşılık 54.000 Suriyeli mülteci) yaşamaktadır. Yerli nüfusa göre Suriyeli sayısının yüksek olduğu mahallelerden ikincisi Ürgenpaşa (18.646/9.500 kişi) ve üçüncüsü ise Odabaşı (19.574/7.700 kişi)'dır (Şekil, 14). Nitekim Hatay ili genelinde Suriyeli mültecilerinin il nüfusuna oranı, yaklaşık olarak nüfusun %27'sine tekabül ettiği görülür (GİGM, 2019). Suriyeli mültecilerin mahallelere göre daha detaylı incelendiğinde; Suriyelilerin, Narlıca'daki toplam nüfus içindeki payının %75'ine tekabül ettiği fark edilmektedir. Sadece Narlıca'da yaşayan Suriyelilerin toplam nüfus (Antakya ilçe nüfusu) içindeki payı %14,2 iken, bu mahallede ikamet eden yerli nüfusun toplam ilçe nüfusuna payı ise % 4,7'dir. Bu ekstrem düzeydeki Suriyeli yoğunlaşması, gelecekte oluşması muhtemel bir mülteci mahallesi ya da anklavının işaretini vermektedir. İkinci sıradaki Ürgenpaşa'da yaşayan toplam nüfusun %29,2'sini, üçüncü sıradaki Odabaşı'nda ise toplam nüfusun %28,2'sini Suriyeli mülteciler meydana getirmektedir. Her ne kadar Akasya mahallesinde yaşayan Suriyeli sayısı 9.000 olsa da, toplam mahalle nüfusu (27.659) içindeki payı %24,5'tir. Yukarıda adı geçen dört mahalle içinde; Narlıca, Ürgenpaşa ve Akasya'da Suriyeli mülteciler, yerleşik nüfusla birlikte yer yer ortak mekânda ikamet ederken, Odabaşı'nda ise mahallenin çeperinde olan kesimlerde, mahalleden biraz daha izole kalmış durumdaki sitelerde (yeşil konutlar, mavi

konutlar) yerleşerek mekânsal olarak ayrışmaktadır. Buralar genel olarak memur kesimin ev kiralamak suretiyle ikamet ettiği alanlara tekabül etmektedir. Özellikle Odabaşı sınırları içerisinde yer alan Samyeli sitesi (ki burada 400 civarında konut bulunuyor), Odabaşı mahallesi dahilinde Suriyelilerin en yüksek konsantrasyon gösterdikleri alandır. Yalnızca bu sitede 3.000 civarında Suriyeli yaşamaktadır. Bu bakımdan Odabaşı mahallesinde sözü edilen bu siteler, mutlak bir mekânsal ayrışmanın tezahür ettiği alanlara karşılık gelmektedir.

Şekil 14. Suriyeli mültecilerin Antakya'da en en yoğun olduğu mahalleler

Akcurun, Akhisar, Aşağıoba, Bitiren, Bohşin, Büyükdalyan, Dikmece, Doğanköy, Günyazı, Hasanlı ve Saçaklı ve Tahtaköprü mahallelerinde gerek şehir merkezine olan uzaklık nedeniyle iş imkânlarının az olması, gerekse kent merkezine sapa yerlerde olmaları nedeniyle buralarda Suriyeli mültecilere rastlanmamaktadır (Şekil, 14- Çizelge, 3). Bu mahallelerin bazıları (Akcurun, Bitiren, Doğanköy, Hasanlı, Tahtaköprü ve Saçaklı) Hatay büyükşehir belediyesi olmadan önce idari anlamda birer köy olup, seyrek nüfuslanmış yerleşim birimleriydi. Günümüzde de az nüfuslanmış olan bu birimler yalnızca idari anlamda kentin birer mahallesine dönüşmüş olan kırsal birimlerdir. Özellikle Akhisar, Büyükdalyan, Dikmece, Doğanköy ve Günyazı kent merkezine yakın

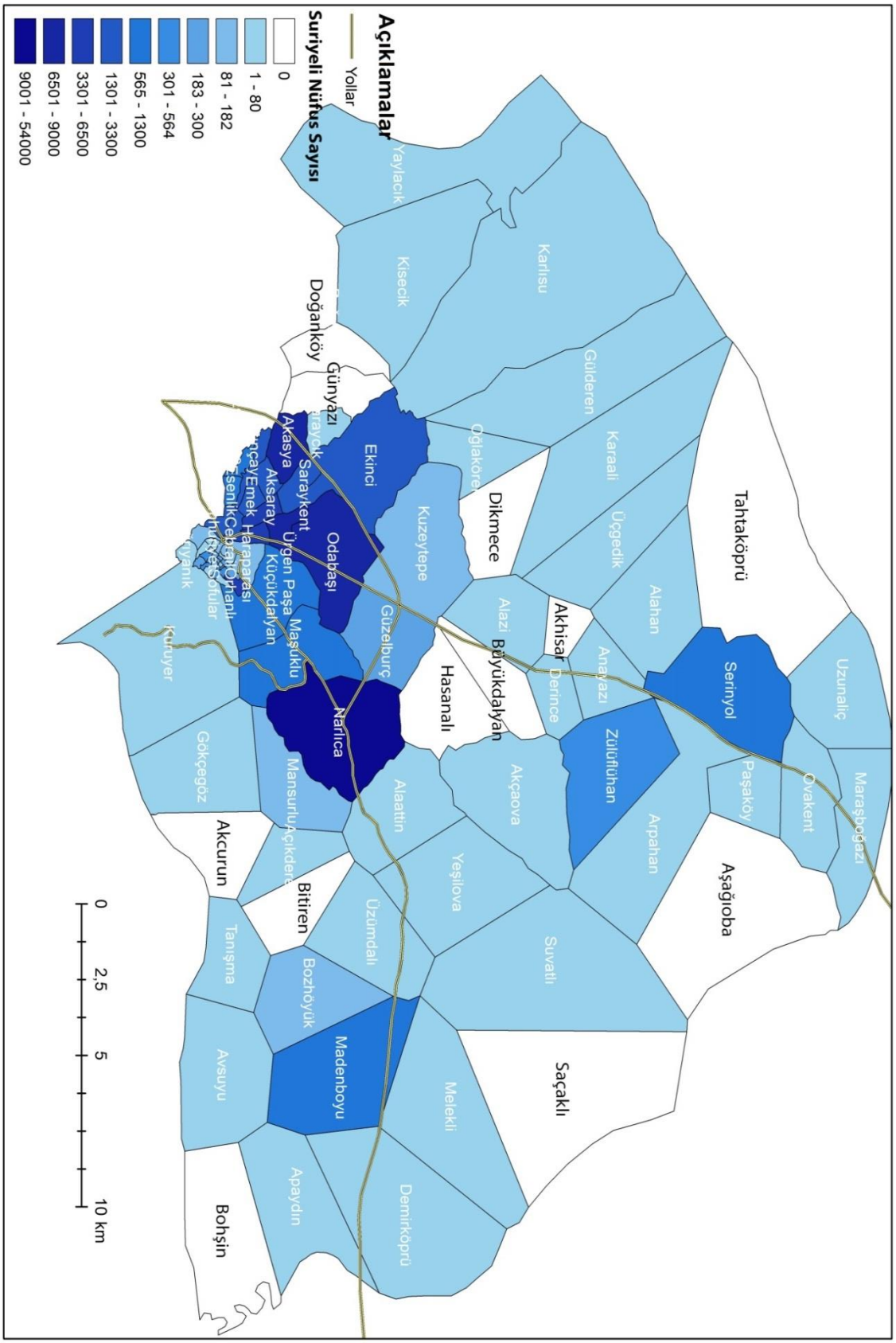
olmalarına karşın, söz konusu mahallelerde hiçbir Suriyelinin yerleşmemesi oldukça dikkat çekicidir. Dolayısyla Akhisar, Büyükdalyan, Dikmece, Doğanköy, Günyazı, Hasanlı ve Saçaklı mahallelerinde yaşayan yerleşik toplumun tamamen homojen ve Suriyelilerle kültürel (etnik/mezhepsel) farklılıklar taşıması, buralarda Suriyeli nüfusa rastlanmamasının belki de en önemli nedenidir. Alaattin, Demirköprü, Üçgedik, Arpahan, Suvatlı, Tanışma ve Uzunaliç mahallelerinde Suriyeli varlığının, evlilik bağı kurularak gerçekleştiği bulgulanmıştır. Nitekim gerek Antakya'da, gerekse Suriyeli mültecilerin yaşadığı diğer şehirlerde de (Kilis, Gaziantep, Adana) bu şekilde evlilik bağı kurularak, çok sayıda Suriyeli kadın yerleşik toplumun aile yapısı içerisinde yerini almıştır.

Kent merkezinden nispeten uzak olmasına rağmen, yine de Suriyeli mültecilerin yerleşme amacıyla tercih ettiği bazı mahalleler de bulunmaktadır. Bunlar Serinyol, Zülüflühan, Madenboyu gibi yerlerdir (Şekil, 14-Çizelge, 3). Özellikle Serinyol ve Zülüflühan mahallelerinde Suriyelilerin nispeten kalabalık bir şekilde yerleşmiş olmasında bu mahallelerin sınırları içerisinde yer alan Mustafa Kemal Üniversitesi'nin önemli bir etkisinden söz edilebilir. Suriyeli mültecilerin burayı tercih etmesinde, buradaki istihdam imkânlarının nispeten daha iyi düzeyde olması ve çeşitliliği çok önemli bir etken olarak değerlendirilebilir. Üniversitenin etki alanının bu iki mahalleye kadar ulaşması ve bununla ilintili olarak burada faaliyet gösteren çok sayıda kafe, market, lokanta vb. işletmelerin varlığı, çeşitli iş fırsatları yaratmaktadır. Bu nedenle de söz konusu yerler Suriyeli mültecilerin bazıları için, yerleşme adına bir tercih sebebi olmaktadır. Bu iki mahallede, çoğunlukla üniversite öğrencilerinin barınma ihtiyaçları karşıladıkları, çok sayıda konut alanları (apart-stüdyo daireler, siteler vb.) yer almaktadır. Buralarda ikamet eden Suriyeli mülteciler, yerleşik toplumla içi içe yaşamaktan ziyade, genellikle bu türdeki stüdyo dairelerde ev kiralamayı tercih etmektedir. Ayrıca her iki mahalle muhtarının belirttiği gibi Serinyol ve Zülüflühan'da yer alan ve stüdyo dairelerden oluşan üç apartmanın tamamı Suriyeli ailelerden oluşmaktadır. Dolayısıyla

buralar da Antakya'da birer mikro kümelenme alanı haline dönüşmüş birimler olarak, bir örüntü meydana getirmiş olan alanlara örnek verilebilir. Ayrıca Antakya'nın birçok mahallesinde, bu türdeki apartmanın bir blok halinde Suriyeli mültecilerden oluştuğunu belirtmek mümkündür.

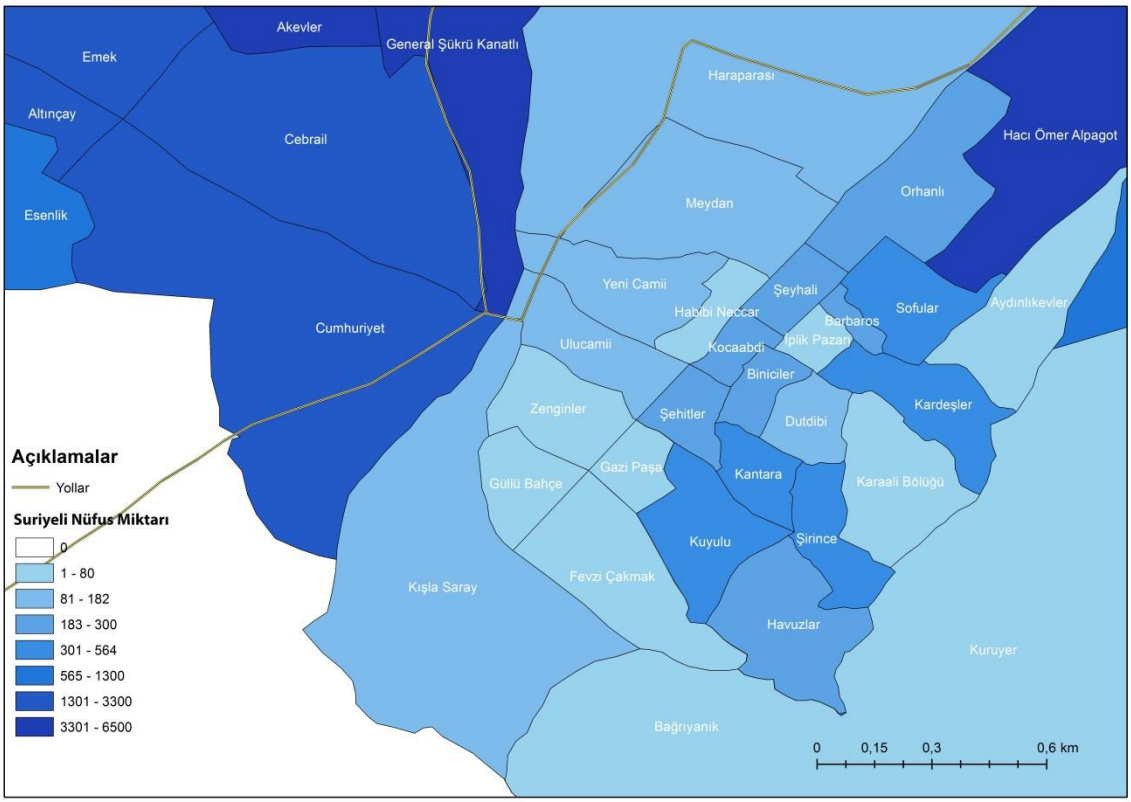
	Mahalle Adı	Suriyeli Nüfus	Mahalle Nüfusu		Mahalle Adı	Suriyeli Nüfus	Yerli Nüfusu
1	Narlıca	54.000	17.790	49	Apaydın	50	1.281
2	Ürgen Paşa	9.500	18.646	50	İplik Pazarı	50	403
3	Akasya	9.000	27.659	51	Saraycık	45	554
4	Odabaşı	7.700	19.574	52	Avsuyu	40	5.124
5	General Şükrü Kanatlı	6.500	8.175	53	Gazi Paşa	40	436
6	Hacı Ömer Alpagot	5.400	5.527	54	Habib-İ Neccar	38	135
7	Akevler	5.200	14.881	55	Anayazı	30	2.532
8	Altınçay	3.300	9.419	56	Karaali	30	3.701
9	Saraykent	3.000	19.883	57	Paşaköy	30	375
10	Ekinci	2.500	16.502	58	Aydınlıkevler	25	2.124
11	Emek	2.300	8.807	59	Kuruyer	25	842
12	Aksaray	2.000	9.604	60	Gülderen	24	1.333
13	Cebrail	2.000	9.351	61	Melekli	23	195
14	Cumhuriyet	2.000	6.950	62	Açıkdere	20	2.054
15	Esentepe	1.300	7.298	63	Fevzi Çakmak	20	1.226
16	Madenboyu	780	2.594	64	Karlısu	20	3.842
17	Küçükdalyan	750	10.320	65	Zenginler	20	679
18	Maşuklu	700	5.759	66	Yeşilova	18	705
19	Serinyol	650	14.990	67	Ovakent	15	7.939
20	Esenlik	640	9.707	68	Maraşboğazı	14	1.012
21	Gazi	610	8.621	69	Gökçegöz	12	962
22	Şirince	564	1.167	70	Karaali Bölüğü	12	1.738
23	Bağrıyanık	530	3.723	71	Akçaova	10	1.633
24	Zülüflühan	500	1.706	72	Alaattin	10	1.072
25	Sofular	420	783	73	Alazı	10	2.242
26	Kantara	350	809	74	Demirköprü	10	1.025
27	Kardeşler	350	1.441	75	Üzümdalı	10	1.725
28	Kuyulu	350	1.224	76	Üçgedik	9	1.208
29	Güzelburç	300	7.824	77	Derince	7	3.466
30	Orhanlı	300	1.118	78	Arpahan	6	484
31	Şeyhali	300	605	79	Oğlakören	5	1.446
32	Şehitler	250	507	80	Suvatlı	5	833
33	Barbaros	230	374	81	Tanışma	5	3.592
34	Havuzlar	230	1.103	82	Yaylacık	5	920
35	Biniciler	220	458	83	Uzunaliç	2	718
36	Kocaabdi	200	226	84	Akcurun	0	102
37	Haraparası	182	402	85	Akhisar	0	1.908
38	Mansurlu	170	1.016	86	Aşağıoba	0	1.809
39	Ulucamii	160	543	87	Bitiren	0	772
40	Kışla Saray	140	4.922	88	Bohşin	0	4.838
41	Bozhöyük	130	805	89	Büyükdalyan	0	2.611
42	Dutdibi	110	665	90	Dikmece	0	2.494
43	Kuzeytepe	100	7.030	91	Doğanköy	0	932
44	Meydan	100	671	92	Günyazı	0	2.953
45	Yeni Camii	100	181	93	Hasanlı	0	38
46	Güllü Bahçe	80	424	94	Saçaklı	0	572
47	Kisecik	64	2.642	95	Tahtaköprü	0	902
48	Alahan	50	2.962				
Mahallelerin Toplam Nüfusu		377.793	Toplam Suriyeli Sayısı		127.995	Oran	%33.4

Çizelge 3. Antakya'daki Suriyelilerin ve yerli nüfusun mahallelere göre dağılımı (Muhtarlık ve TÜİK verilerinden derlenmiştir-2018)

Şekil 15. Antakya'daki Suriyelilerin mahallelere göre dağılışı (bütün ilçe)

Kültürel ve sosyo-ekonomik özellikler, yaşam tarzı, hemşerilik, akrabalık gibi ağlar, nüfusun belli alanlarda dağılımına ve buralarda kümelenmesine olanak tanımaktadır (Beshers, 1962; Wirth, 2002; Li ve Wu, 2006). Suriyeli mültecilerin, genel olarak Antakya'daki kümelenme yönelimlerine daha yakından bakıldığında, kentin sadece 10 mahallesinde (Narlıca, Ürgenpaşa, Akasya, Odabaşı, General Şükrü Kanatlı, Hacı Ömer Alpagot, Akevler, Altınçay, Saraykent ve Ekinci) toplamda 106.100 Suriyeli mülteci yaşamaktadır ve bu durum oldukça dikkat çekicidir. Bu sayı Antakya'da yaşayan toplam Suriyeli mültecilerin %83'üne takabül etmektedir. Geriye kalan yalnızca 21.895 Suriyeli ise, 73 ayrı mahalleye dağılmıştır (Şekil, 15). Ayrıca söz konusu mahallelerin içerisinde özellikle Narlıca'nın yerinin çok özel olduğu düşünülmektedir. Nitekim burası, Antakya ilçesinde yaşayan toplam Suriyelilerin %42'sine ev sahipliği yapmaktadır. Bu anlamda Narlıca, ekstrem durumlar arz eden bir mahalle olması yönüyle, oldukça dikkat çekmektedir.

Şekil 16. Antakya'daki Suriyelilerin mahallelere göre dağılımı (kent merkezi)

Bu çalışmada lokasyon katsayısı analizi, Antakya'da yaşayan Suriyeli mültecilerin mahalle bazında dağılımının, mekânsal olarak nerelerde anlamlı olduğunu ortaya koymak amacıyla kullanılmıştır. Diğer taraftan bu kapsamda yapılan analizlerde Avrupa şehirlerinde çok fazla çeşitliliğe sahip azınlık grubu dağılım modellerinin varlığından bahsetmek mümkündür (White, 1998). Musterd ve diğerleri (1998), sekiz Avrupa şehrindeki bu tür dağılımların karşılaştırmalı değerlendirmesinde, dört çeşidini tanımlamaktadır. Bunlar; (1) Şehir içinde birçok yerde, ancak şehir merkezine yakın belirli konsantrasyonlarda azınlıkların bulunduğu kalıplar. (2) Azınlıkların ağırlıklı olarak şehir merkezlerinde bulunduğu desenler. (3) Azınlıkların birçok yerde bulunduğu, ancak belirli konsantrasyonların şehir merkezinden uzak olduğu desenler. (4) Azınlıkların ağırlıklı olarak merkezden uzakta bulunduğu desenlerdir.

Şekil 17. Suriyeli mültecilerin Antakya'daki kümelenmesinin lokasyon katsayısı tekniği ile gösterimi

Bu açıdan Antakya'da yaşayan Suriyeli mültecilerin, Musterd ve diğerlerinin (1998b) tespit ettiği modellemelerden ilk ikisine benzeyen bir dağılım sergilediğinden

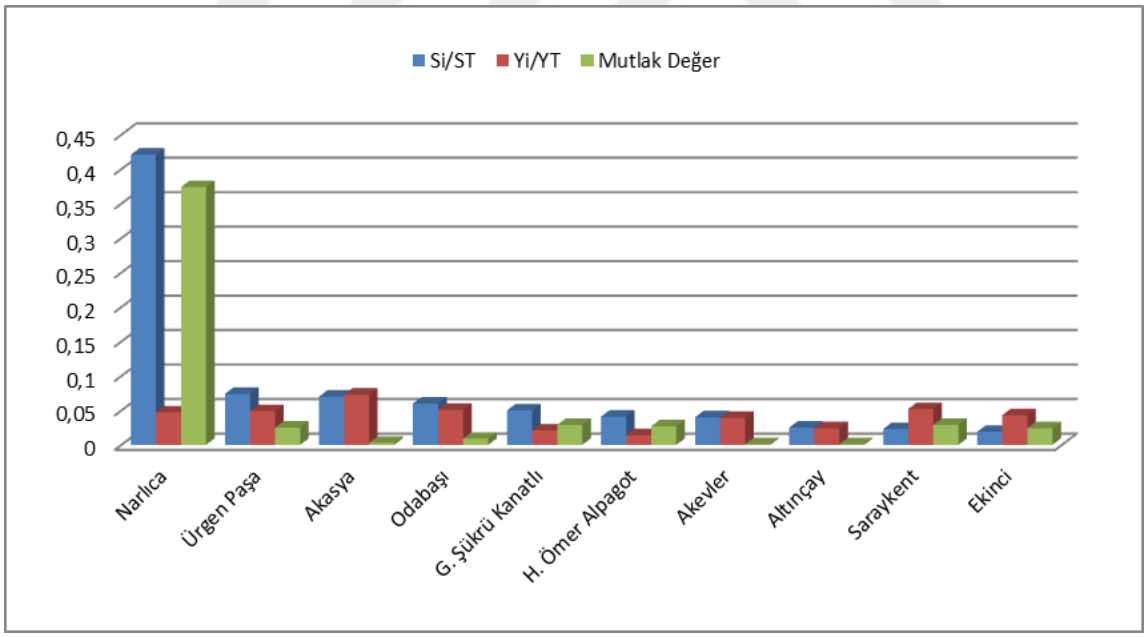
bahsedilebilir. Zira Suriyeli mültecilerin, kent merkezi ağırlıklı olmak üzere, kentin içinde merkeze yakın mahallelere de yayılarak bir kümelenme ve yoğunlaşma paterni gösterdikleri göze çarpmaktadır (Şekil, 17).

Şekil 17 detaylı olarak incelendiğinde, bu örüntüyü yakından görebilmek ve bunu anlamlandırmak daha da mümkün olacaktır. Suriyeli mültecilerin Antakya'daki mahallelere dağılımının ortaya çıkardığı LQ ölçüm sonuçları; Antakya merkezi iş alanı olarak kullanılan mahallelerde katsayının yüksek (1 ile 1,5 arasında) olduğu, mekânsal olarak anlamlı bir kümelenme olduğunu gösteririken, kentin dışına doğru gidildikçe[16] lokasyon katsayısının 0,1'in altına düştüğünü göstermektedir (Şekil, 17). Bu durum kent merkezinde yüksek düzeyde bir yoğunlaşmaya ya da kümelenmeye, kentin dışında ise düşük düzeyde bir yoğunlaşmanın varlığına işaret etmektedir. Burada ortaya çıkan sonuç, Massey ve Denton (1988)'un ortaya attığı *merkezileşme* (centralization) kuramıyla önemli ölçüde örtüşmektedir. Nitekim Massey ve Denton (1988)'a göre merkezileşme endeksleri, bir grubun, genellikle merkezi iş bölgesi olarak tanımlanan, büyükşehir sahasının merkezine ve ortasına ne derece yerleştirildiğini ölçmektedir. Bu bağlamda Massey ve Denton (1988), kent merkezine yakın olan grupların, mekânsal olarak çoğunlukla yoğunlaşma eğilimi gösterdiğini, söz konusu ölçümde ortaya koymaktadır. Amerika Birleşik Devletleri'nde merkezileşme, genellikle bir ayrışma bileşeni olarak kavramsallaştırılır, zira azınlıkların maruz kaldıkları ayrımcılık, onları kent merkezindeki alanları tercihe yöneltmektedir (Farley vd., 1978; Massey ve Denton, 1988). Sanayileşmiş ülkelerin çoğunda, kentsel dönüşüm ve son zamanlarda yapılan *"soylulaştırma"* bu hassasiyeti biraz azaltmış olsa da etnik azınlıklar kent merkezlerinde yoğunlaşmakta ve genellikle en eski ve standartı en düşük konutlara yerleşmektedir (Massey ve Denton,

[16] Daha önce de belirtildiği gibi, bu çevrede üniversitenin varlığı Serinyol ve Zülüflühan gibi yerlerin bu durumun dışında kalmasına yol açmıştır. Her iki mahallede lokasyon katsayısı 0,61 ile 1,10 aralığında değişmektedir.

1988; White, 1983). Bu bakımdan bir grup şehir merkezine ne kadar yakınsa, o kadar merkezileşmiş ve dolayısıyla ayrıştırılmış olarak kabul edilmektedir.

Antakya'daki mahalleler içerisinde lokasyon katsayısı 3 olan Narlıca'da, en yüksek düzeyde yoğunlaşmadan, dolayısıyla kümelenmeden bahsetmek mümkündür. Yine General Şükrü Kanatlı, Hacı Ömer Alpagot, Haraparası, Kuyulu gibi daha ziyade kent yoksullarının yaşadığı ve düşük kiralı konutların bulunduğu mahallelerde de, yüksek düzeyde bir yoğunlaşmanın olduğu dikkat çekmektedir (Şekil, 17). Buralardaki yoğunlaşma eğilimleri İstanbul, Gaziantep, Adana, Kilis gibi şehirlerde sosyo-ekonomik zorunlukların ortaya çıkardığı kümelenme biçimleriyle bezerlik göstermektedir. Zira söz konusu şehirlerin belirli mahallelerinde yoğunlaşma eğilimi gösteren Suriyeli mültecilerin, daha çok kent yoksullarının ikamet ettiği yerlerde kendilerine bir yaşam alanı inşa etme yönündeki eğilimi göze çarpmaktadır.

Şekil 18. Antakya'daki Suriyelilerin ev sahbi toplumla arasındaki benzemezlik endeksi

Ayrıca bu mahallelerde yaşayan yerleşik toplum üyelerinin genel olarak Suriyeli mültecilere yönelik toplumsal kabul düzeylerinin, kentin diğer sakinlerine oranla daha

yüksek olduğundan bahsetmek mümkündür. Zira yoksulluğu ve yokluğu paylaşmak, varlığı ve zenginliği paylaşmaktan daha kolay ve olasıdır.

Antakya'da yaşayan Suriyeli mültecilerin mekânsal düzeyde ayrışmasını ölçümlemek ve anlamlandırmak adına faydalanılan bir başka hesaplama tekniği ise benzemezlik endeksidir. Benzemezlik endeksi sonuçlarından yararlanarak, Antakya kentinde ayrışma düzeyinin %40 (D= 40) olduğu ölçülmüştür (Şekil, 18). Ulaşılan bu değer, mekânsal ayrışmanın varlığı açısından dikkat çekici olmakla birlikte, anlamlıdır.

Şekil 19. Antakya'daki mahalle düzeyinde benzemezlik endeksinin görünümü

Ayrıca Antakya'daki Suriyeli mülteciler üzerinden ortaya çıkan bu düzeydeki bir ayrışma düzeyi, İsviçre ve Alman kentlerinde yaşayan Yunanlı, İspanyol, Türk ve Pakistanlıların endeks değerinden[17] daha fazla olduğu görülmektedir. Yine Antakya'da

[17] CensusScope (2019a) tarafından yapılan ampirik çalışmalar, İsviçre ve Almanya'nın kentlerinde yaşayan Yunanlı, İspanyol, Türk ve Pakistanlıların benzemezlik düzeyi 35-50 aralığında değiştiğini ortaya koymuştur.

yaşayan Suriyelilerin ev sahibi toplumla olan benzemezlik düzeyi, New York'taki Asyalıların, Beyazlarla olan benzemezlik düzeyinden (%27) daha fazla, ancak Siyahilerin Beyazlarla olan benzemezlik düzeyinden (%43) daha düşüktür (CensusScope, 2019a). Nitekim Antakya'daki 95 mahalle baz alınarak elde edilen D değeri, Massey ve Denton (1988)'un da işaret ettiği değer aralığı olan 0,3-0,6 aralığında yer aldığı için, Antakya ilçesinde orta seviyede bir ayrışmanın varlığından bahsetmek mümkün olmaktadır.

Burada ortaya çıkan sonuca göre ortaya çıkan D değeri, tek tip bir nüfus dağılımı oluşturmak için hareket etmesi gereken bir grubun oranını temsil eder. Bu örnekte, nüfusun iki grup tarafından eşit bir şekilde dağılmasını sağlamak için Suriyeli mültecilerin % 40'ının, hareket etmesi gerektiği anlaşılmaktadır.

Şekil 18 ve 19'da görüldüğü üzere; Antakya'nın bazı mahallelerinde benzemezlik endeks değerinin yüksek düzeyde seyrettiği ve bu söz konusu mahallelerde sosyo-mekânsal ayrışma düzeyinin de anlamlı ve yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle Narlıca başta olmak üzere, Akasya, Hacı Ömer Alpagot, General Şükrü Kanatlı ve Saraykent mahallelerinde yüksek düzeyde bir Suriyeli mülteci konsantrasyonunun yaşanmasına bağlı olarak benzemezlik endeks değeri 0,02 ile 0,37 aralığında değişmekte (Çizelge, 4) ve böylece bu mahallelerde Suriyeli mülteciler için pozitif yönde anlamlı yönde bir mekânsal ayrışma olduğu çıkarımını yapmak mümkün olmaktadır.

	Mahalleler	S_i/S_T	Y_i/Y_T	$(Y_i/Y_T - S_i/S_T)$		Mahalleler	S_i/S_T	Y_i/Y_T	$(Y_i/Y_T - S_i/S_T)$
1	Narlıca	0,42	0,05	0,37	49	Biniciler	0	0	0
2	Serinyol	0	0,04	0,04	50	Haraparası	0	0	0
3	Saraykent	0,02	0,05	0,03	51	Kantara	0	0	0
4	Küçükdalyan	0	0,03	0,03	52	Odabaşı	0,07	0,07	0
5	Şükrü Kanatlı	0,05	0,02	0,03	53	Akevler	0,04	0,04	0
6	Ömer Alpagot	0,04	0,01	0,03	54	Madenboyu	0	0	0
7	Akasya	0,07	0,05	0,02	55	Ulucamii	0	0	0
8	Ekinci	0,02	0,04	0,02	56	Zülüflühan	0	0	0
9	Maşuklu	0	0,02	0,02	57	Cumhuriyet	0,02	0,02	0
10	Esenlik	0	0,02	0,02	58	Habibi Neccar	0	0	0
11	Ovakent	0	0,02	0,02	59	Orhanlı	0	0	0
12	Gazi	0	0,02	0,02	60	Kardeşler	0	0	0
13	Güzelburç	0	0,02	0,02	61	Havuzlar	0	0	0
14	Ürgen Paşa	0,06	0,05	0,01	62	Güllü Bahçe	0	0	0
15	Aksaray	0,02	0,03	0,01	63	Mansurlu	0	0	0
16	Esentepe	0,01	0,02	0,01	64	Dutdibi	0	0	0
17	Altınçay	0,03	0,02	0,01	65	Bozhöyük	0	0	0
18	Karaali	0	0,01	0,01	66	İplik Pazarı	0	0	0
19	Avsuyu	0	0,01	0,01	67	Melekli	0	0	0
20	Karlısu	0	0,01	0,01	68	Gazi Paşa	0	0	0
21	Derince	0	0,01	0,01	69	Saraycık	0	0	0
22	Tanışma	0	0,01	0,01	70	Paşaköy	0	0	0
23	Bohşin	0	0,01	0,01	71	Kuruyer	0	0	0
24	Bağrıyanık	0	0,01	0,01	72	Zenginler	0	0	0
25	Kışla Saray	0	0,01	0,01	73	Yeşilova	0	0	0
26	Meydan	0	0	0	74	Gülderen	0	0	0
27	Kuzeytepe	0	0	0	75	Fevzi Çakmak	0	0	0
28	Kuyulu	0	0	0	76	Maraşboğazı	0	0	0
29	Şirince	0	0	0	77	Arpahan	0	0	0
30	Emek	0,02	0,02	0	78	Gökçegöz	0	0	0
31	Cebrail	0,02	0,02	0	79	Alaattin	0	0	0
32	Kisecik	0	0	0	80	Demirköprü	0	0	0
33	Alahan	0	0	0	81	Üçgedik	0	0	0
34	Anayazı	0	0	0	82	Akçaova	0	0	0
35	Aydınlıkevler	0	0	0	83	Karaali Bölüğü	0	0	0
36	Açıkdere	0	0	0	84	Suvatlı	0	0	0
37	Alazi	0	0	0	85	Üzümdalı	0	0	0
38	Akhisar	0	0	0	86	Yaylacık	0	0	0
39	Aşağıoba	0	0	0	87	Apaydın	0	0	0
40	Büyükdalyan	0	0	0	88	Oğlakören	0	0	0
41	Dikmece	0	0	0	89	Uzunaliç	0	0	0
42	Günyazı	0	0	0	90	Akcurun	0	0	0
43	Kocaabdi	0	0	0	91	Bitiren	0	0	0
44	Barbaros	0	0	0	92	Doğanköy	0	0	0
45	Yeni Camii	0	0	0	93	Hasanlı	0	0	0
46	Sofular	0	0	0	94	Saçaklı	0	0	0
47	Şeyhali	0	0	0	95	Tahtaköprü	0	0	0
48	Şehitler	0	0	0					
	TOPLAM	0,91	0,76	0,79			D= 0,40		

Çizelge 4. Antakya'da mahallelere göre benzemezlik endeksi

Örneğin, Narlıca'da çıkan 0,37'lik D değeri, tek tip bir nüfus dağılımı oluşturmak için hareket etmesi gereken bir grubun oranını temsil eder. Dolayısıyla bu sonuç, nüfusun iki toplumsal grup tarafından eşit bir şekilde dağılmasını sağlamak için Suriyeli nüfusun %37'sinin, hareket etmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Şekil 20. Suriyelilerin en yüksek konsantrasyon gösterdiği mahalleler[18]

Şekil 20'de ise Suriyelilerin Antakya'da en yüksek konsantrasyon gösterdiği ve aynı zamanda Antakya'daki toplam Suriyeli nüfus içerisinde, en yüksek düzeyde Suriyeli mültecinin yaşadığı mahalleler görülmektedir. Söz konusu mahallelerin[19] benzemezlik endeks değeri "1" değerine yakın olup, buralar Antakya'daki sosyo-mekânsal ayrışmanın

[18] Şekil 20'de Suriyeli mültecilerin Antakya'daki mekânsal yoğunlaşmasını açıklamak adına ortaya konulan S_i; mahallede yaşayan Suriyeli sayısını, S_T; Antakya ilçesindeki toplam Suriyeli sayısını, ifade etmektedir. Dolayısıyla şekilde gösterimi yapılan **Si/ST**, bir mahalledeki Suriyeli mültecilerin, Antakya'da yaşayan toplam Suriyeli mültecilerin içindeki payını göstermektedir.

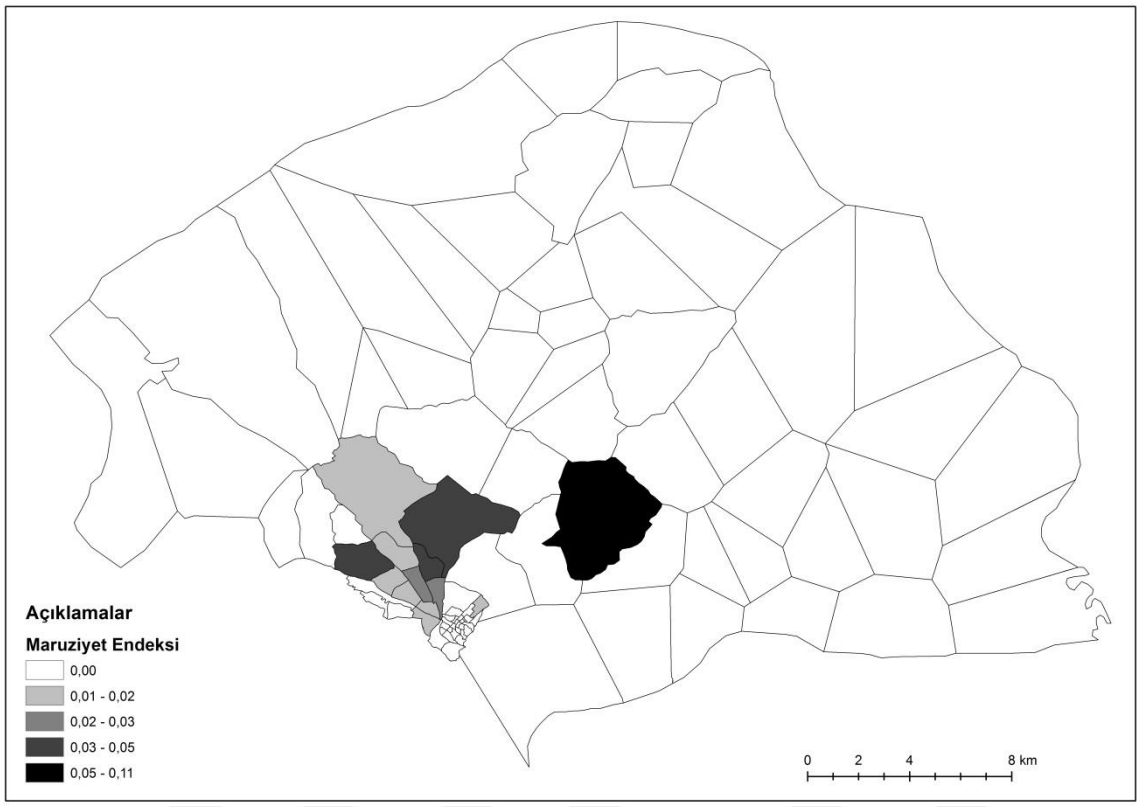
[19] Antakya'da Suriyeli mültecilerin en yüksek düzeyde yoğunlaşma gösterdikleri bu mahalleler; Narlıca, Akasya, Ürgenpaşa, Odabaşı, Hacı Ömer Alpagot, General Şükrü Kanatlı, Emek, Cebrail, Cumhuriyet, Saraykent, Aksaray, Altınçay ve Esentepe'dir.

en dikkat çekici örnekleridir. Diğer taraftan Karlısu, Karaali, Derince, Paşaköy, Bohşin, Avsuyu, Tanışma ve Ovakent mahallerinde ise düşük Suriyeli mülteci sayısının çok az (3 ile 40 kişi arasında) olmasından dolayı, burada negatif yönde bir ayrışmadan[20] söz etmek mümkün olmaktadır.

Sosyo-mekânsal ayrışma literatüründe ele alınan hesaplama yöntemlerinden birisi de *"maruziyet endeksi"*dir. Bu bakımdan Antakya'da yaşayan Suriyeli mültecilerin sosyo-mekânsal ayrışması, maruziyet endeksi ölçümleriyle de açıklanmaya çalışılmıştır. Mesken maruziyeti olarak da ifade edilen bu kavram aslında, bir kentin coğrafi bölgelerinde azınlık ve çoğunluk grubu üyeleri arasındaki potansiyel temas derecesi ve/veya etkileşim olasılığı anlamına gelir (Massey ve Denton, 1988). Maruziyet endeksleri, azınlık ve çoğunluk üyelerinin ortak bir yerleşim alanını paylaşarak, fiziksel olarak birbirleriyle ne ölçüde karşılaştıklarını ölçmektedir. Herhangi bir şehir için, azınlığın çoğunluğa maruziyet derecesi, aynı mahalleyi paylaşma olasılığı olarak kavramsallaştırılabilir (Massey ve Denton, 1988). Dolayısıyla maruziyet endeksleri, aralarındaki konut ayrımcılığının derecesini belirlerken, azınlık ve çoğunluk gruplarının nispi büyüklüğünü dikkate almaktadır (Massey ve Denton, 1988). Dolayısıyla maruziyet, belirli bir grubun, kendisi de dâhil olmak üzere, bütün etnik/ırk gruplarına maruz kalmasını gösteren ağırlıklı bir ortalama formunda ölçmektedir (Apparicio vd., 2013). Bu endeks, örneğin bir metropolü oluşturan sayım dönemleri boyunca siyahların ve beyazların dağılımı gibi, daha büyük bir coğrafi varlık oluşturan coğrafi birimler arasında,

[20] Negatif yönde bir ayrışma ifadesi aslında, yalnızca o mahallenin kendi içerisinde, çok az sayıda Suriyeli mülteci barındırmasından kaynaklanan ayrışma düzeyine karşılık gelmektedir. Dolayısıyla bu mahallelerde benzemezlik endeks değerinin nispeten düşük (0,01-0,011aralığında) olması Suriyeli mültecilerin buralardaki görünürlüğünün azlığıyla açıklanabilir. Bu bakımdan bu mahallelerde eşit bir dağılımın ortaya çıkması için daha yüksek düzeyde bir nüfusun hareket etmesi gereklidir.

karşılıklı olarak iki ayrı grubun dağıtıldığı eşitliği ölçmektedir. Bu hesaplamada elde edilecek olan minimum değer sıfır, maksimum değer ise 100'dür.

Şekil 21. Suriyeli mültecilerin Antakya'daki maruziyet endeksi

	Mahalleler	Suriyeli nüfus	Mahalle nüfusu	nis/Ns	niy/ni	(nis/Ns)*(niy/ni)
1	Narlıca	54.000	17.790	0,42	0,25	0,11
2	Ürgen Paşa	9.500	18.646	0,07	0,66	0,04
3	Akasya	9.000	27.659	0,07	0,75	0,05
4	Odabaşı	7.700	19.574	0,06	0,72	0,04
5	G. Şükrü Kanatlı	6.500	8.175	0,05	0,56	0,03
6	H. Ömer Alpagot	5.400	5.527	0,04	0,50	0,02
7	Akevler	5.200	14.881	0,04	0,74	0,03
8	Altınçay	3.300	9.419	0,02	0,74	0,01
9	Saraykent	3.000	19.883	0,02	0,86	0,02
10	Ekinci	2.500	16.502	0,02	0,87	0,02
11	Emek	2.300	8.807	0,02	0,80	0,02
12	Aksaray	2.000	9.604	0,02	0,83	0,02
13	Cebrail	2.000	9.351	0,02	0,82	0,02
14	Cumhuriyet	2.000	6.950	0,02	0,78	0,02
15	Esentepe	1.300	7.298	0,01	0,85	0,01
Antakya'daki Toplam Suriyeli Sayısı: 127.795			**Toplam İlçe Nüfusu: 377.793**			**Maruziyet = 0,46**

Çizelge 5. Antakya'daki suriyeliler ile ev sahibi toplumun maruziyet endeksi

Aslında bu endeks, izolasyon endeksinden çok farklı değildir (Massey ve Denton, 1988; Apparicio vd., 2013). İki grup arasındaki ayrışma derecesinin bir karşılaştırması

olan benzemezlik endeksinin aksine, maruziyet durumu göz önüne alındığında, şehir sakinlerinin mahalle kompozisyonlarının, o kişinin mensubiyetine göre nasıl değiştiğini incelemektedir (Massey ve Denton, 1988). Buna göre Antakya'daki 15 mahalle için Suriyeliler ve yerli nüfusun birbiriyle etkileşimi ve karşılaşma olasılıklarını ölçmek adına maruziyet endeksi[21] kullanılmıştır (Çizelge, 5):

Burada maruziyet endeksi ölçümlerinin ortaya koyduğu sonuçlar itibariyle; Antakya kentinde yaşayan Türk vatandaşlarının (15 mahalle üzerinden örnekle)[22] Suriyeli mültecilere maruz kalma, karşılaşma ya da aynı mahalleyi paylaşma olasılığının ise %46 olduğuna ulaşılmaktadır (Şekil, 21). Bu durum bir başka anlatımla; Antakya'da yaşayan Türk vatandaşı olan birinin tanıştığı ya da etkileşimde bulunduğu her 100 kişiden 46'sının, Suriyeli olacağı anlamına gelmektedir. Örneğin, New York'ta yaşayan beyaz bir Amerikalının, siyah bir Amerikalıyla etkileşime girme ihtimali %29,4 olarak tespit edilmiştir (CensusScope, 2019b). Dolayısıyla yapılan bu tespit; Antakya'da yaşayan ev sahibi nüfusun, Suriyeli mültecilerle temas etme olasılığı, New York'ta yaşayan beyazların, siyahlara temas etme olasılığından daha yüksek düzeyde (%29,4) olduğunu göstermektedir. Yine mahallelere göre farklılık gösteren bu temas etme/etkileşim kurma olasılığı, Narlıca mahallesinde en yüksek düzeyde iken, Hasanlı Mahallesi'nde hiçbir Suriyeli mülteci yaşamadığı için en düşük düzeydedir. Başka bir anlatımla ortaya çıkan bu sonuç, Hasanlı'da mahalle sınırları içerisinde yaşayan bir yerli vatandaşın, bir Suriyeli mülteci ile karşılaşma ihitmalinin söz konusu olmadığını göstermektedir.

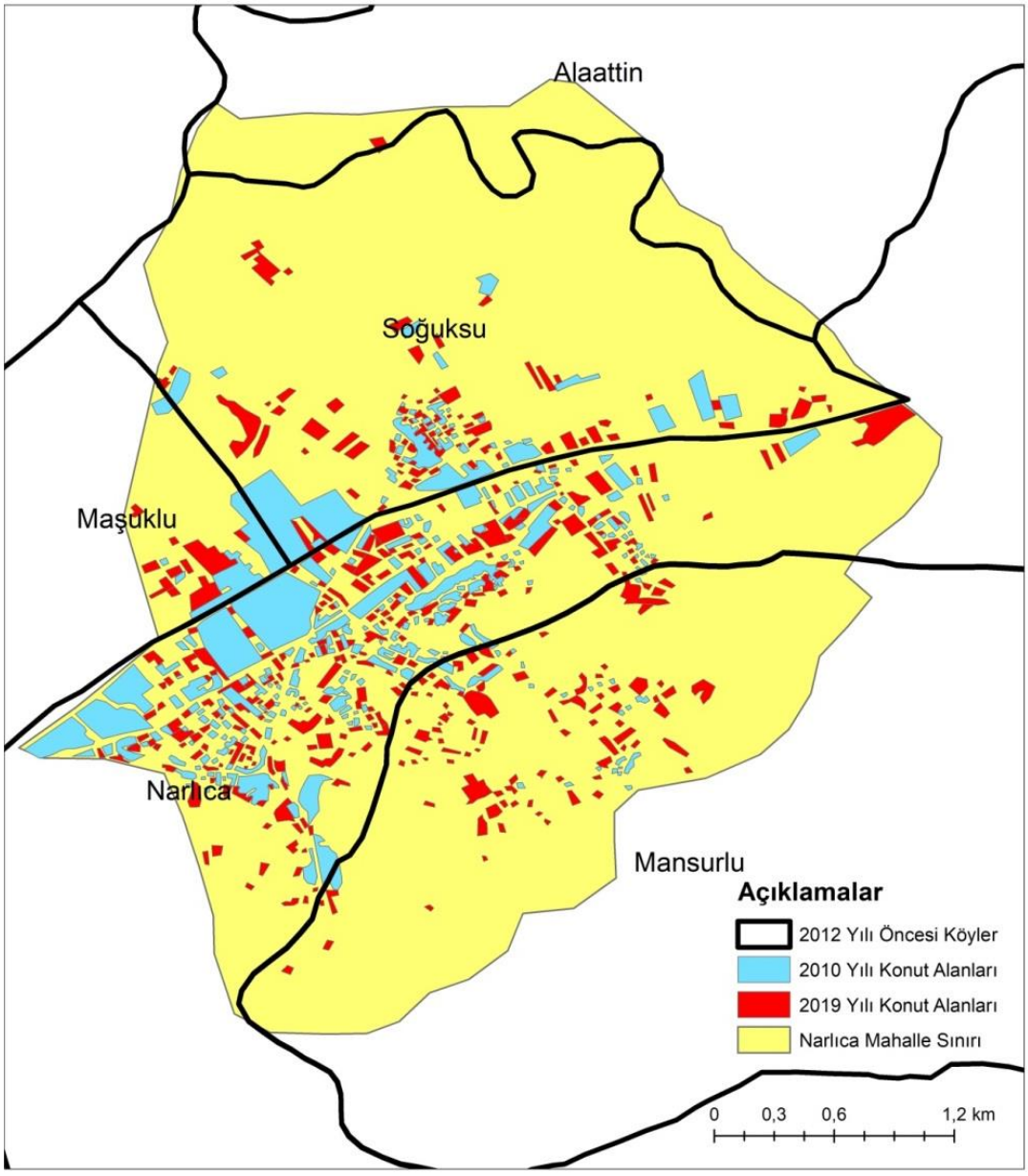
[21] Bu endeks ölçümünde **nis**; mahalledeki Suriyeli sayısını, **Ns**; Antakya ilçesindeki toplam Suriyeli sayısını, **niy**; mahallede yaşayan Türk vatandaşı sayısını ve **ni**; ise toplam ilçe nüfusunu ifade etmektedir.

[22] Bu örneklemde, Suriyelilerin en yoğun yaşadığı 15 mahalle seçilmiştir, bunun nedeni diğer mahallelerde **"nis/Ns"** değeri **"0,00"** a yakın çıktığı için sonucu etkilememektedir, bu yüzden diğer mahalleler bu hesaplamaya dâhil edilmemiştir.

5.1.1. Antakya'da Bir Mekânsal Toplanma Örneği Olarak Narlıca: *"Küçük Suriye"*

Antakya-Reyhanlı güzergâhı E-91 ve D-420 nolu karayolunun 5. km'si üzerinde (yolun batı kesiminde) yer alan Narlıca, 2014 yılında 6360 sayılı Büyükşehir Yasası ile idari statüsü değişen ve Büyükşehir Belediyesi olan Hatay'ın Antakya ilçesine bağlı bir mahalleye dönüşmüştür. Bu tarihten önceki yıllarda belde belediyesi konumundaki Narlıca, 1999 yılına kadar idari olarak bir köy statüsündeydi. Konum itibariyle Antakya-Reyhanlı ile Antakya-Altınözü kavşak noktasında yer almaktadır. Bu bağlamda Suriye sınırına yakın bir konumda yer alan mahalle, bir dönem Türkiye ile Suriye arasında yürütülen bavul ticaretinde önemli bir işleve sahipti. Narlıca, Antakya'da en yüksek Suriyeli konsantrasyonuna sahip olan bir merkez olmasının yanı sıra, mahallede yaşayan yerleşik nüfusun üç katından fazla Suriyeliye ev sahipliği yapan bir yerleşim birimidir. Bu bakımdan Narlıca Mahallesi, Antakya'da Suriyeli mültecilerin en yüksek düzeyde yoğunlaştığı mikro bir kümelenme mekânı olarak karşımıza çıkmaktadır. Çok sayıda Suriyeli katılımcının da söylediği *"biz gelmeden önce burası bir köy gibiydi, şimdi büyük bir şehir oldu"* sözleri, belki de bu durumu en iyi şekilde açıklamaktadır. Belki de Narlıca'nın Suriyeli mülteciler tarafından bu denli tercih edilmesinin en önemli sebeblerinden biri, bir dönem yaygın olan bu ticaret sayesinde kurulmuş sosyo-mekânsal bağlantılar ve buraya aşinalık olarak düşünülebilir. Ayrıca Narlıcalı taksiciler, savaştan önce çok sık kullanılan Antakya-Halep arasındaki ulaşımda, önemli bir yere sahipti. Bu da iki toplumsal grubun karşılıklı olan bu etkileşiminin iç savaş öncesi dönemlere ait olduğunu göstermektedir. Bu avantajdan faydalanan Suriyeli mülteciler, hedef alanla ilgili bir bilinmezliği ortadan kaldırarak, orayı bilinir hale getiriyor ve ikamet alanı tercihinde önemli bir motivasyon elde etmiş oluyor.

Şekil 22'de de görüleceği üzere, 2010 yılında Narlıca'da mevcut olan konutsal alanlar ile 2019 yılındaki değişimden de bu durum biraz daha netlik kazanmaktadır. Öyle ki mahallede 2010 yılından sonra, konutsal alanlarda çok hızlı bir şekilde artış yaşanmış ve mahallenin konut alanı 2019'da yaklaşık iki kat kadar büyüme göstermiştir (Şekil, 22). Bu büyümede Suriyelilerin yadsınamaz bir payının olduğu muhakkaktır. Ayrıca mahallenin konut alanının yatay olduğu kadar aynı zamanda dikey yönde gelişen bir yapılaşma göstermesi dikkat çekmektedir.

Şekil 22. Hatay, Büyükşehir Belediyesi olmadan önce (temsili olarak 2010 yılı) ve günümüzde Narlıca ve çevresindeki konut alanları

Yalnıca Suriyeli mültecilerin değil, aynı zamanda Antakyalıların zihninde de Narlıca, *"küçük Suriye"* olarak canlanmaktadır. Nitekim muhtarlıktan elde edilen verilerden anlaşıldığı üzere 17.000 civarında nüfusa sahip olan Narlıca'da yer yer değişmekle birlikte, 60.000'e yakın Suriyeli mülteci yaşamaktadır. Üstelik söz konusu rakam kayıt dışı olanlar dâhil edilmeden hesap edilen bir nüfusu ifade etmektedir. Narlıca'da ikamet eden ve kayıtlı olmayan Suriyelilerin dâhil edilmesiyle birlikte bu sayının 65.000 dolayında olacağı, yerli halk tarafından özellikle belirtilmektedir. Narlıca'da yerli bir esnaf ile yapılan görüşmede, Suriyeli mülteciler mahalleye gelmeden önce ahır, samanlık olarak kullanılan çok sayıda yapının onarılarak Suriyelilere kiralandığı ve çok sayıda binanın üzerine kat artışı yapıldığı ifade edilmektedir.

> *"Şuradaki yarısı sarı renkle boyanmış evi görüyor musun? Suriyeliler gelmeden önce tek katlıydı, şimdi 4 kat oldu ve hepsini Suriyelilere kiraya verdi ev sahibi… Kendisi başka bir evde oturuyor. Evin altındaki dükkânı da Suriyeli çalıştırıyor. Bunun gibi çok sayıda ev var üç-dört katlı olan…"* (YK-16, Erkek)

Uydu görüntülerinden[23] yararlanılarak elde edilen bilgiler doğrultusunda, 2010 yılından 2019 yılına kadar geçen sürede, Narlıca'da sadece yatay doğrultuda 1250 civarında yeni konut inşa edildiği tespit edilmiştir. Şekil 22'de görüldüğü gibi çok sayıda boş arsa, Suriyeli mültecilerin buraya gelmeye başladığı 2011 yılından, 2019 yılına kadar binalarla dolmuştur. 2010 yılından, 2018 yılına kadar olan 8 yıllık sürede Narlıca'daki

[23] Google Earth yazılımından faydalanılarak Narlıca Mahallesi'nde 2010 ile 2019 yılları arasında konut sayısı ve konut alanında meydana gelen değişimi arasındaki farklar gözlenerek yatay düzlemde konutların sayısındaki farklılaşma tespit edilmiştir. Ancak dikey yönde konut sayısında meydana gelen değişme hakkında herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Bu tür bilgiler mahalle sakinleriyle yapılan görüşmeler vasıtasıyla elde edilmeye çalışılmıştır. Bu açıdan mahalle sakinlerinin vermiş olduğu bilgilere göre, Suriyeli mültecilerin mahallede yoğunlaşmaya başladıktan sonra çok katlı yapılaşmanın hız kazandığı anlaşılmıştır.

nüfus 15.932'den 17.790'a çıkarak, mahalle nüfusunda yalnızca 1.858 artış gerçekleşmiştir (TÜİK-ADNKS, 2019).

Ayrıca unutulmaması gereken şudur ki; Hatay Büyükşehir olmadan önce, yani Narlıca henüz belde belediyesiyken, o dönemlerde birer köy olan Mansurlu ve Soğuksu, bugün Narlıca idari sınırları içinde yer almaktadır (Şekil, 22). Nitekim Mansurlu köyünün 2010 yılındaki nüfus miktarı 744 kişiden oluşurken, Soğuksu'nun[24] nüfusu ise 1609'dur (TÜİK-ADNKS, 2010). Bu durum göz önüne alındığında aslında Narlıca Mahallesi'nin 2010'dan 2018 yılına kadar geçen sürede (yerli nüfus bağlamında) mutlak olarak nüfus kaybettiği sonucuna ulaşılmaktadır. Zira Mansurlu ve Soğuksu'nun toplam nüfusları 2010 yılındaki Narlıca nüfusuna eklendiğinde bile olması gereken nüfus miktarı 18.285'dir. Fakat bu iki yerleşim biriminin toprakları Narlıca Mahallesi'ne dâhil edilmesine karşın, mahalle nüfusunun bugün bile bu miktarın altında olduğu görülmektedir. Ayrıca Şekil 22'de; 2010 yılından sonraki yıllarda Maşuklu'nun topraklarından da Narlıca sınırlarına dâhil olan konut alanlarını ve arazileri görmek mümkündür. Ancak Maşuklu mahallesinden ne kadar miktarda nüfusun Narlıca'ya dâhil olduğu bilgisine ulaşılamamıştır.

Ayrıca Narlıca'da dikey yönde konut inşaatının yaygınlaştığından ve çok katlı yapılaşmanın varlığından bahsetmek de gerekir[25]. Bunu mahallede yaşayan insanlar da özellikle vurgulamaktadır. Sonuç olarak Suriyeli mülteciler Narlıca'ya yerleşmeye başladıktan sonra, burada yer alan eski yapılar elden geçirilerek onarılmış, hızlı bir şekilde yeni konutlar inşa edilmiştir. Bugün mahallenin en işlek merkezi iş sahası haline

[24] Soğuksu 2010 yılında, henüz Hatay büyük şehir belediyesi konumunda değildi, bu nedenle Küçük Dalyan Beldesi'nin bir mahallesiydi.

[25] Şekil 25'te, Narlıca'nın eski sınırları esas alındığında kuzeydoğu-güneybatı hattında az miktarda da olsa toprak kaybettiği ve kaybedilen bu toprakların başka mahalle sınırlarına dâhil olduğu görülmektedir. Kaybettiği arazi içerisinde yatay yönde yaklaşık olarak 120 konut bulunmaktaydı.

dönüşen ve yaklaşık 3 km uzunluğunda bir cadde Suriyeli mültecilerin yoğunlaşmasıyla birlikte büyük bir önem kazanmıştır.

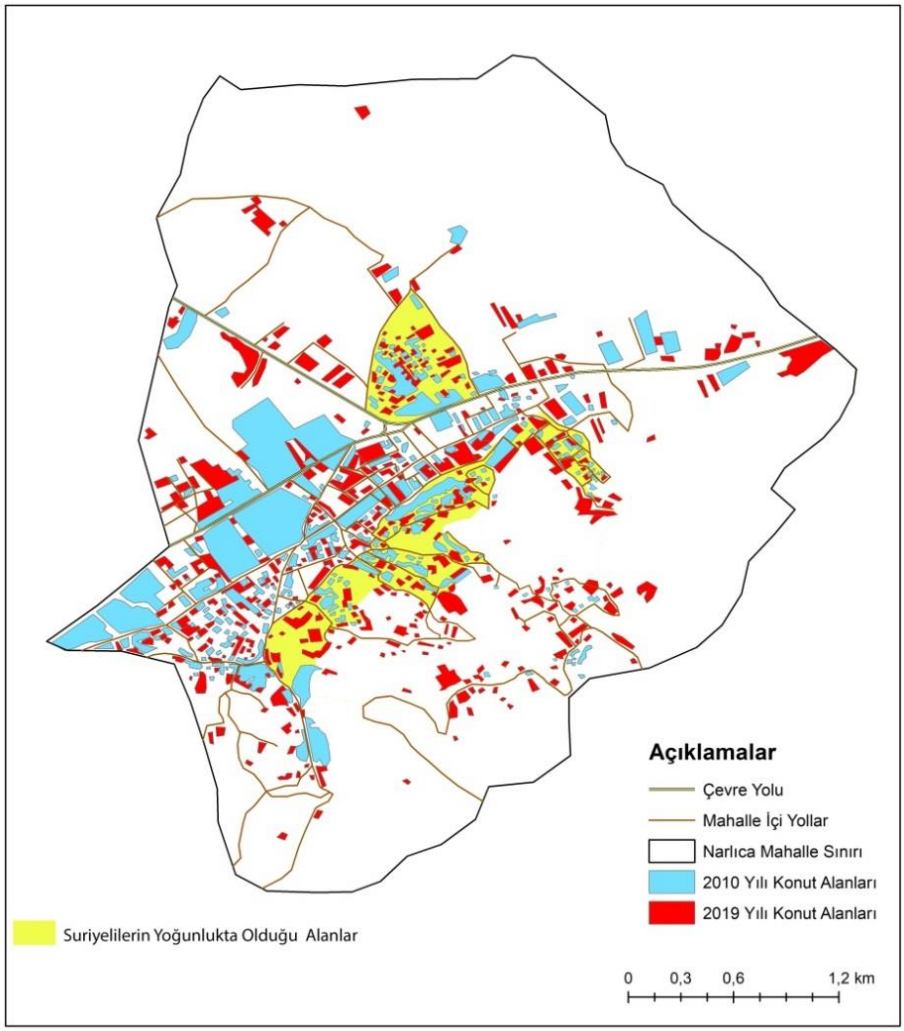
Narlıca'nın yukarıda sözü edilen en işlek ve bugün ana cadde olarak faaliyet gösteren yaklaşık 3 km uzunluğundaki caddenin her iki yakasında toplamda 327 adet işletme/dükkân yer almaktadır. Bu işletmelerden 3 tanesi zincir marketlerden (BİM, Şok, A101) oluşurken, geri kalanı da (324 adet) etnik ve yerel girişimcilerin hizmet sunduğu lokanta (dönerci-kebapçı), market-bakkal işletmesi, giyim mağazası ile atölye tipi (kaynak, tamir ve mobilya) işletmelerdir. Cadde üzerinde yer alan 324 dükkânın %86,5'i (283 adet) Narlıca'da yaşayan Suriyeli mültecilerin girişimiyle kurulan, etnik işletme olarak faaliyet gösterirken, sadece %13,5'i (41 adet) ise mahalle sakinleri tarafından kurulan yerli işletmelerdir. Söz konusu olan bu etnik işletmelerin %36,4'ü (103 adet) lokanta, kasap, kebaçı, dönerci ve tatlıcı olarak faaliyet gösterirken, 16,2'si (46 adet) giyim sektörü, %8,1'i (23 adet) küçük ölçekli market-bakkal işletmesi şeklindedir. Özellikle yiyecek sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin önemli bir kısmında, geleneksel Suriye mutfağı (şavurma, kibbi muh ammara, felafel, kepse) ve Suriyelilere özgü sunum şekli göze çarpmaktadır.

Etno-kültürel grupların kentsel mekânda sosyo-mekânsal olarak kümelenmeleri ya da ayrışması, süreç içerisinde belirli mekânların o yerleşim biriminde yoğunlukta olan kültürel kimlikle anılmalarını beraberinde getirmektedir (Bayraktutan vd., 2016). Söz konusu durumun Narlıca Mahallesi için de geçerli olduğunu, katılımcıların ifadelerinden anlamak mümkündür. Öyle ki, gerek ev sahibi toplum, gerekse Suriyeli mültecilerden bazı katılımcıların, Narlıca Mahallesi'nden bahsederken *"küçük Suriye"* kavramını kullanmaktadır. Bu söylem, Antakya'da yaşayan çok sayıda kişi için, giderek yaygınlaşan bir hal almaya başlamıştır. Bu durumu mahallede yaşayan bir esnaftan dinlersek:

"İnsanlar buraya "küçük Suriye" diyorlar… Narlıca'da 278 tane oy kullanacak var Suriyelilerden… Hatta muhtar adayı çıkarmaya tevessül etmişlerdi, daha sonra onları engellediler" (YK-16, Erkek)

Bu söylemde de görüldüğü gibi mahallede, ev sahipliği yaptığı Suriyeli mülteci sayısının çok yüksek düzeyde olmasından dolayı yerel seçimlerde aday koymaları durumunda kazanma ihtimalinden kuşku duyan sakinlerin varlığı dikkat çekmektedir. Ayrıca mahallenin yüksek düzeyde Suriyeli mülteci barındırmasına bağlı olarak ortaya çıkan adlandırmanın da, yukarıdaki söyleme yansımış olduğu görülmektedir.

Narlıca Mahallesi'nde yaşayan Suriyeli mültecilerin birçoğunun akrabalık ve hemşerilik ağlarından beslenerek buraya geldiğinden bahsetmek mümkündür. Öyle ki yapılan enformel görüşmelerde, mahallede yaşayan Suriyeli mültecilerin çoğunun İdlib ve kırsalından, hatta çoğunlukla aynı köy ve/veya komşu köylerden geldiği belirtilmektedir. Bu bakımdan Narlıca Mahallesi'nin çoğunlukla İdlib kökenli bir mülteci kümelenmesi sergilediğinden bahsetmek pek yanlış olmayacaktır. Narlıca Mahallesi sınırları içerisinde, Suriyeli mültecilerin yüksek düzeyde yoğunlaşma gösterdiği, kümelenmiş iki mekânından bahsetmek mümkündür (Şekil, 23). Birincisi mahallenin batısında yer alan ve güneyden Antakya-Altınözü karayolu hattından, kuzeydoğuya doğru uzanan bir yamaç boyunca inşa edilmiş konutların bulunduğu "Eski Narlıca" olarak bilinen kesimdir. Burası, Narlıca'nın köy olduğu dönemlerde inşa edilmiş, büyük bir kısmı eski ve tek ya da iki katlı müstakil konutların yoğun olarak bulunduğu bir alandan oluşmaktadır. Dolayısıyla bu alanda konut kiralarının mahalledeki diğer konutlara oranla daha düşük seviyede olduğundan bahsetmek mümkündür. Bu bakımdan söz konusu konutlar, yerleşmek adına Suriyeli mültecilerin tercihine mazhar olmuştur.

Şekil 23. Narlıca'da Suriyelilerin yoğunlaştığı alanlar

İkincisi ise Antakya-Reyhanlı D-420 karayolu hattının kuzeybatısında yer alan kesimdir. Burası aynı zamanda gündelik işlerde çalışan Suriyeli mültecilerin iş için beklediği işçi pazarına 50 m mesafede bulunan bir yerleşim alanıdır. Burası belki de Narlıca'da yaşayan Suriyeli mültecilerin en yüksek düzeyde yoğunlaşma gösterdiği yerdir. Burası 2011 yılından önce, yani Suriyeli mülteciler gelmeden önce çoğunlukla boş araziden ve yaklaşık 15 konuttan oluşmaktaydı. Günümüzde burada yer alan konut sayısı yaklaşık %1033 oranında artarak 170'e kadar çıkmıştır.

Diğer taraftan Enformel görüşmeye katılan mahalle sakinleri, bir mahalle sakininin 3 katlı olan evini komple Suriyelilere satmak suretiyle mahalleyi terk ettiğini, ayrıca bazı mahalle sakinlerinin evlerini Suriyelilere kiralayarak, başka mahallelere

taşındığını belirtmiştir. Yerli katılımcılardan birisi söz konusu durumu aşağıdaki şekilde özetlemiştir:

> *"Bizimkilerin verdiği kira 100 liraysa, Suriyeli 200 lira, hatta 300 lira veriyor. Bizim ev sahipleri de hemen evi Suriyeliye veriyor. İcabında var ya ahırı eve çevirip kiralıyorlar. Nereye gitsen herkes bunu yapıyor"* (Enformel Yerli Görüşme-Kadın)

Mahalle sakinlerini bu şekilde şehir içi ikametgâh hareketliliğine yönelten önemli motivasyonlarından biri de; buradaki konut sahibi sakinlerin evlerini Suriyelilere daha yüksek bir kira bedeli karşılığında, daha yüksek bir getiri sağlayacaklarını düşünmeleridir. Katılımcılarla yapılan görüşmelerden, Antakya'daki ev sahiplerinin neredeyse tamamının Suriyeli kiracılara biçtikleri kira bedelinin, yerli halkınkine nazaran 100 ile 200 TL kadar daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Mahalle sakinlerinin bu ikametgâh haretketliliğinde dikkat çeken bir başka motivasyonun, Suriyeli mültecilerden uzaklaşarak, kendi ailesine daha huzurlu ve daha güvenli bir yaşam alanı inşa edeceği düşüncesiyle ilintili olduğu düşünülmektedir. Enformel görüşmede yer alan yerli bir katılımcı, yaşadığı şehir içi ikametgâh hareketliliğini aşağıdaki şekilde özetlemektedir:

> *"Ben, Suriyeliler buraya geldikten iki sene sonra Ekinci'ye taşındım. Benim hanım ve çocuklar çok korkmaya başladılar, akşamları dışarı rahat çıkamıyorlar, hanım vallahi beni dövecekti biraz daha kalsaydık. Kadın diyor ki "bunlar ne ya her tarafta kocaman sakallı adamlar, komşulara gitmeye korkuyorum benim kafamı kesecek diye", ben de gittim Ekinci'de 150 milyara (bin lira) bir daire aldım ve hemen taşındık. Şimdi Narlıca'da babamın dükkânına bakmak için arada bir buraya Narlıca'ya geliyorum"* (Enformel Yerli Görüşme-Erkek)

5.2. Toplanmanın/Ayrışmanın Belirleyicileri ve Dinamikleri

Sosyo-mekânsal ayrışmanın kökeni Mezopotamya'nın antik dönemlerine kadar uzanmaktadır (Nightingale, 2012). Nitekim bu dönemlerde zengin ve güçlü olan topluluklar karşısında, yoksulluk içinde yaşayan grupları hiyerarşik düzen içinde alt katmanlara konumlandıran, sınıfsal bağlamda bir sosyo-mekânsal farklılaşmanın varlığı söz konusuydu (Yüceşahin, 2017). Sosyal ve mekânsal ayrışma, genellikle birlikte açıklanan kavramlardır (Firidin-Özgür, 2006). Bu bağlamda, sosyal ayrışma, toplumsal gruplar arasında sosyo-kültürel farklılıklara yol açan, etnik ya da sosyal olarak farklı grupların mekânsal ayrışması olarak tanımlanmaktadır (Andersen, 2003). Mekânsal ayrışmayı, asimilasyonun bir boyutu olarak da değerlendiren Bolt ve diğerleri (2010), mekânsal asimilasyonun, azınlık nüfusunun etnik çoğunluğun üyeleri üzerindeki konut maruziyeti şeklinde ifade etmekte ve bu maruziyetin diğer alanlardaki (kültürleşme, sosyo-ekonomik hareketlilik) asimilasyon süreci ilerledikçe artacağını varsaymaktadır. Bazı Avrupa ülkelerinde gündeme gelen politik söylemlerde, azınlık ya da etnik grupların mekansal ayrışmasının, entegrasyon eksikliğini yansıttığı ifade edilmektedir (Phillips, 2010). Örneğin İsveç'teki politik aktörler, işgücü piyasasında yaşanan zayıf entegrasyonun, etnik grupların ayrılmasından sorumlu olduğunu vurgulamaktadır (Andersson, 2006). Hollanda'daki politika yapıcılar, etnik ayrımı sosyo-ekonomik asimilasyon eksikliğine bağlamaktadır. Bu ayrışma (etnik ve sosyo-ekonomik) uygun fiyatlı konutların, eşit olmayan mekânsal dağılımını değiştirerek, birleştirilebileceği görüşünün doğmasına yol açmaktadır (Musterd 2003; Bolt vd., 2008; Boustan, 2011). Almanya'da, azınlık etnik gruplarının ayrılığı, özellikle sosyo-ekonomik asimilasyon eksikliğine değil, kültürleşme eksikliğine atfedilmektedir (Bolt vd., 2010). Türkiye'de de mültecilere yönelik soruna tam odaklanan politikaların eksikliği, mültecilerin çalışma ve hukuksal durumlarındaki bazı belirsizlikler, öte taraftan ev sahibi toplumun dışlayıcı ve

ötekileştirici yaklaşımları, Suriyelilerin entegrasyon hususunda bir takım sorunlarla karşı karşıya kalmalarına ve sosyo-mekânsal olarak ayrışmalarına yol açmaktadır.

Chicago Okulu ekolünde ve kentsel ekoloji literatüründe ayrışma kavramı, yoğunlaşma ve merkezileşme sürecinde aynı işlevlere sahip birimlerin, aynı mekanda toplanması; birbirinden ayrılmış alanların ortaya çıkma süreci olarak tanımlanmıştır (Kılınç-Demirvuran, 2007). Etno-kültürel gruplar ya da göçmenler için akrabalık ya da hemşerilik ilişkileri, yerleşilecek olan kentin ya da o kentin içindeki bir mahalle/semt tercihinde önemli rol oynamaktadır (Tezcan, 2008). Hatta bazen hemşerilik ağının, aynı kentte yaşayanlardan ziyade, aynı yerden göç edenler için kullanılan bir üst kimliğe dönüştüğüne dair bulgulara rastlamak da mümkündür (Tezcan, 2008). Nitekim Antakya, bugün büyük bir kesimi akraba ya da yakınlık derecesine sahip tanıdıklar veya aynı şehir/köyden olanların yoğun bir şekilde kümelendiği/yaşadığı mahallelere sahip bir konumdadır[26]. Bugün Antakya'nın birçok mahallesine dağılmış olan Suriyeliler, belli başlı mahallelerde kümelenerek aslında sosyo-mekânsal olarak, ev sahibi toplumdan ayrışma sürecini başlatmıştır. Hatta daha dar ölçekteki mekânsal birimlerde (sokak, site, apartman bloğu gibi) istila (*invasion*) sürecini başlatmış durumda olduklarını söylemek de mümkündür. Nitekim Odabaşı Mahallesi'nde yer alan Samyeli sitesi örneğinde, taşma noktasını (*tiping point*) çoktan geçmiş ve istila süreci neredeyse tamamlanmış durumda olan, *anklav* tipi bir yaşam alanı meydana gelmiştir. Marcuse (2001)'ye göre anklav, kentsel alana göç eden grupların, dinsel ya da etnik bağlamda öznel bir kimlik tanımlaması temelinde, sosyo-ekonomik, politik veya kültürel özelliklerini koruma altına alma ve bunu sürdürme amacıyla mekânsal olarak kümelendiği alanlara karşılık gelmektedir. Yine benzer bir şekilde Serinyol mahallesinde 7 katlı bir apartmanın tamamı Suriyeli mültecilerden oluşmaktadır. Bu gibi mikro örneklere başka mahallelerde de

[26] Suriyeli bazı katılımcıların anlatılarında Antakya'daki Suriyelilerin yaklaşık olarak %70'inin İdlib ve kırsalından gelenlerden oluştuğunu iddia etmektedir.

rastlamak mümkündür. Bu şekilde gelişen toplanma eğilimi akraba ve yakınlarla kurulan bir ağ vasıtasıyla gerçekleşmektedir. Bu ağın işleyişini aşağıdaki gibi birçok Suriyeli katılımcının anlatısında da görmek mümkündür:

> *"Gittiğim yerlerden en mantıklı yerin Antakya olduğunu düşündüm ve en sonunda 2014 yılında Antakya'ya geldim. Antakya'ya tekrar dönme sebebim amcamlar oldu, beni aradılar ve bizim mahallede kal, burada bir iş bulursun dediler. Ben de çıktım geldim"* (K-14, Erkek)

Sosyo-mekânsal ayrışmayı üreten dinamikler arasında, iki toplum arasında ev sahibi toplum üyelerinin göçmenlere yönelik yaklaşımı ve göçmenlerin kentsel mekânda karşı karşıya kaldıkları sorunlar da yer almaktadır. Bir kent mültecisi konumundaki Suriyeliler için kentte yaşamanın bir dizi bedelleri olmaktadır; iş bulma/bulamama ve barınma bağlamında yaşanılan problemlerin yanı sıra, yerleşik toplumun dışlayıcı ve ötekileştirici yaklaşımları da önemli yer tutmaktadır. İşgücü piyasası içerisinde yer alan Suriyeli mültecilerin satışa sunduğu ürünler ve emek gücü üzerinden geliştirilen ötekileştirme pratiği, ev sahibi toplumun birçok kesimine sirayet etmiş durumdadır. Nitekim Suriyeli mültecilerin emek gücü, ev sahibi toplumun bir kesiminde küçümsenerek pek fazla satın alınmamaktadır. Benzer bir durum bir dönem Almanya'da Türklerin ürettikleri ürünlere *"göçmen işi"* denilerek (Abadan-Unat, 2017), Almanlar tarafından satın alınmaması şeklinde dışlayıcı tutum sergilenmişti. Suriyeli bir katılımcının aşağıdaki anlatısında benzer bir ötekileştirme pratiğine rastlanmaktadır:

> *"Bazıları bir şeyler satın almaya geliyor, bakıyorlar ki hiç karşılaşmadıkları modeller çıkıyor, çok beğeniyorlar "bunu Suriye'den mi getirdin?" diye soruyorlar, sonra almaktan vazgeçiyorlar, oysa ben bunları Antakya'dan alıyorum, inanmıyorlar"* (K-49, Kadın)

Bazı Suriyeli mültecilerin yaşadıkları alanlarda, bizatihi Suriyelinin kendisinden ya da yerleşik toplumdan kaynaklı olan birtakım sosyo-mekânsal uyum sorunlarıyla (dışlanma, ötekileştirme gibi) karşılaşmaktadır. Buna çözüm olarak da Suriyelilerin yoğunlaştığı mahallelerde toplanma/kümelenmeyi tercih ederek, mekânsal ayrışmayı üretmektedir. Mekânsal ayrışma, toplumsal gruplar arasındaki çatışmanın asgari düzeye gerilemesine olanak sağlarken; toplanma veya kümelenme, grup içi sosyal kontrolü, dayanışmayı ve birtakım grupların kimliğiyle ilgili politik bir farkındalığı sağlamaktadır (Knox ve Pinch, 2010; Yüceşahin, 2017). Her durumda gönüllü olarak gerçekleşmese de kentsel mekânda çeşitli göçmen grupların kümelenmesi, genellikle grup üyelerinin kendi etnik ya da kültürel kimlikleri ile yaşam tarzlarını korumak istemeleriyle ilgilidir (Knox ve Pinch, 2010). Bununla birlikte, etnik ayrımcılık literatüründe, etnik ayrışmanın olası olumlu etkilerine de dikkat çekilerek, mekansal konsantrasyonların bir grubun kültürel geleneklerinin korunmasına ve sürüdürülmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir (Dunn, 1998; Bolt vd., 2008). Suriyeli mültecilerin, Antakya içinde özellikle kendi grubuna mensup üyelerin yoğunlaştığı mahallelerde toplanmak istemeleri, kendi kültürel kimliklerini sürdürme yanlısı olmalarıyla ilişkilendirilebilir. Dolayısıyla Suriyeli mülteciler, kendi kültürel kimliklerinin asimilasyona uğramasına karşı önlem olarak kümelenmeyi benimsemiş oluyor. Aynı zamanda Suriyeli mültecilerin kentsel mekânda ortaya çıkan bu kümelenmiş alanlar, Knox ve Pinch (2010)'in işaret ettiği hem savunma, hem direnç mekânı, hem kültürel mirası koruma hem de grup içi dayanışma ve yardımlaşma işlevi görmektedir. Bu yönelim ve stratejiler, kümelenmenin etno-kültürel gruplar için çok önemli avantajlar sunan bir yönünü göstermektedir. Özellikle bu stratejiyi kullanan etnik gruplar ya da göçmenler, ev sahibi toplum veya baskın kültürel grup karşısında, diğer gruplara kıyasla daha avantajlı hale gelir. Aşağıda yer alan Suriyeli bir katılımcının anlatısı kendi kültürel mirasını ve kimliğini sürdürme yanlısı bir strateji tercih ettiğini açıkça ortaya koymaktadır:

"*Ben Türk vatandaşı oldum ama bizi Türkleştirmelerine razı gelmem, çünkü ben bir Arap'ım ve Suriyeliyim ve öyle kalmaya devam edeceğim. Benim 3 yaşındaki kızım Türkçe öğreniyor ama ben her gün onunla Arapça konuşmayı ihmal etmiyorum. Ekmeğin Türkçesini öğrenmişse, ben onun adının "Hubz" olduğunu öğretiyorum, elmayı, suyu öğretiyorum"* (K-48, Erkek)

Nitekim Suriyeli katılımcı bu anlatıda, kültürel kimliğin korunması ve gelecek nesillere aktarılmasına yönelik bir yaklaşım benimseme üzerinden bir yer kimliği inşa etme gayreti içerisinde olduğu dikkat çekmektedir. Her ne kadar Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlık kimliğine sahip olsa da, kültürel anlamda kendisi gibi çocuklarının da Suriyeli ve Arap olma üzerinden bir kimlik inşasına yönelik tutum benimsediği göze çarpmaktadır.

Kültürleşme süreci, gerek grup üyelerinin bireysel tercihine, gerekse de grupların benimsediği stratejiye bağlı olarak, çeşitli şekillerde yaşanabilmektedir (Berry, 2001). Bireyler hayatlarını sürdürecekleri mekânları, yalnızca fiziksel bir gerçeklik üzerinden değil, o mekânlarla duygusal bir bağ kurmakta, onları hissetmekte ve bireysel hislerini bazı mekânsal değişkenler üzerinden anlamlandırmaktadır. Kimlik ve mekân bir bütünün iki parçası olarak düşünülmelidir. Mekândan bağımsız bir kimlik olmayacağı gibi, kimliksiz bir mekânın da mümkün olmayacağını unutmamak gerekir. Bu bağlamda birey içinde bulundukları mekânla etkileşim içinde kalarak, mekâna birtakım anlamlar yüklemekte ve bu durum vasıtasıyla kendi kimliğini oluşturmaktadır (Göregenli ve Karakuş, 2014). Bu durum, alan yazınında *"yer kimliği"* (Proshanksy, 1978) olarak ifade edilmektedir. Dixon ve Durrheim (2000) ise, içinde yaşanılan yeri kültürel, sosyal ve biyolojik yönden tanımlayarak, birey tarafından yer kimliği inşa edildiğini savunmaktadır.

Suriyelilerin Antakya'daki mahallelere yerleşme sürecinde kurulan ağ çok büyük bir öneme sahip olmakla birlikte, onları kentsel mekânda kümelenmeye sevk etmektedir. Özellikle henüz bu ağa dâhil olmamış Suriyeli mülteciler için oldukça hayati bir öneme sahiptir, çünkü bazen ikamet yeri olarak seçilen alan, memnuniyetsizlikle karşılaşmayı mümkün kılmaktadır. Söz konusu ağlara erişebilen kişiler, bu tür sorunları bertaraf etme fırsatı yakalamaktadır. Aşağıdaki anlatıda Suriyeli bir katılımcının ağa dâhil olmadan önce, ikamet yeri belirlerken karşılaştığı sorunu şu şekilde aktarmaktadır:

> *"Narlıca'da yaklaşık 6 yıldır oturuyoruz. Babam Türkiye'ye ilk geldiğinde Ekinci mahallesinde bir ev kiralamıştı, bizi Antakya'ya getirdiğinde o kiraladığı evde sadece 3 gün kalabildik. Komşularımızın bize karşı davranışları hiç iyi değildi. Bizim orada kalmamızı hiç istemediler. Biz de 3 gün sonra o evi terk edip bu mahalleye taşındık"* (K-15, Erkek)

Suriyeli mültecilerin kentsel mekânda yoğunlaşmasında bu denli etkili olan ağlar, mültecilere destek sağlamasının yanında, kente yeni gelenler açısından da büyük avantajlar yaratmaktadır. Antakya'da yaşayan birçok Suriyeli mültecinin söz konusu ağlardan faydalandığı göze çarpmaktadır. Öyle ki, bazı mahallelerin daha küçük birimlerinde (sokak, site, apartman) yaşayan Suriyeli mültecilerin neredeyse tamamının akraba ya da tanıdıklardan oluştuğu gözlenmektedir. Bununla birlikte, göç sürecinde kurulan ağ zamanla daha da genişleyerek, daha çok akraba, tanıdık ya da hemşerinin bir bölgeye gelip, kümelenmesine yardımcı olunmaktadır.

> *"Buraya ilk olarak oğlum geldi. Onu burada bize kalacak yer ve iş bulması için yollamıştık. Ürgenpaşa mahallesinde eşimin akrabaları vardı, onlar bizden önce buraya gelmişlerdi. 2013 yılında geldiğinde yaklaşık bir ay onların yanında kaldı, iş bulup, ev kiraladıktan sonra İdlib'e gelip bütün aileyi buraya taşıdık"* (K-9, Kadın)

Bugün Hatay'ın ilçeleri olan Antakya, İskenderun ve Belen Osmanlı Devleti'nin son yıllarında, Halep Vilayeti'ne bağlı birer kaza konumundaydı. Özellikle Antakya, bölgeye olan coğrafi yakınlığı ve ortak bir tarih ve kültürün parçası olması itibariyle, Suriyeliler için önemli bir kent olmuş, bu açıdan birçok Suriyeli tarafından ziyaret edilen, deneyimlenmiş bir destinasyon haline gelmiştir. Sahip olunan bu konum, iki ülke toplumunun geçmiş dönemlerde ticari ilişkiler geliştirmesinde çok önemli bir rol oynamıştır. Bu ticaret, sosyal ilişkilerin gelişmesine, geliştirilen ilişkiler de Suriyeli mültecilerin ikamet yeri belirlemesinde etkili olmuş, dolayısıyla bu süreçte meyvesini vermiştir.

> *"Şimdi Almanya'da olan ve o zamanlar Narlıca'da yaşayan Suriyeli bir arkadaşım vardı. O bize Narlıca'ya gelmemizi ve bize yardımcı olacağını söyledi. Yaklaşık 1 ay onun evinde kaldık, bizimle birlikte o evde 14 kişi daha yaşıyordu. Arkadaşım Antakya'ya gelen birçok Suriyeliye yardımcı olmuştu"* (K-11, Erkek)

Kentsel mekândaki toplanma/kümelenme süreçlerinde belirleyici olarak dayanışma ve bağlılık gibi grup içi etkinlikler yer almaktadır. İnsanlar (özellikle göçmenler/mülteciler) kendilerini tehdit altında hissettiklerinde, çoğu zaman iç tutunum/bağlılık (cohesiveness) için güçlü bir dürtüye sahip olur, böylece grubun sosyal ve kültürel kohezyonu korunabilir. Grup içi kohezyon, üyeleri birbirleriyle etkileşimde olan grupları karakterize eden ve onları birbirlerine daha da yakınlaştırıcı bir güce işaret eden sosyal bir süreçtir. Mekânsal ayrışmayı salt toplumsal ilişkilere dayandırmak, bu olguya edilgen bir nitelik yüklemek anlamına gelmektedir. Bu nedenle onu, sınıfsal ilişkilerin ve toplumsal farklılaşmaların üretildiği ve sürdürüldüğü süreçler içerisinde, tamamlayıcı bir aracı etki olarak değerlendirmek gerekmektedir (Aksu, 2013). Grup içi dayanışmanın ortaya çıkardığı mekânsal aidiyetin ne kadar önemli olduğunu Suriyeli bir katılımcının anlatısında hissedilmektedir:

"Burada birçok kişinin Arapça konuştuğunu gördük, bu bizim için çok faydalı oldu. Ama şimdi bu yaşadığımız mahalleyi değiştirmeyi asla düşünmem. Bu büyük bir risk demektir. Burada kendi işimi kurmuşum, müşterilerim var ve bu elde ettiğim kazanç bütün masraflarımı rahat bir şekilde karşılıyor. Başka bir mahalleye taşınmak demek, hayata sıfırdan başlamak demektir, bu riski göze alamam… Etrafımızda birçok Suriyeli var ve herkes Arapça konuşuyor. Cadde boyunca olan işyerlerinin büyük bir kısmı Suriyelilere ait…" (K-12, Erkek)

İnsanın yaşadığı ortamı dönüştürmesi, yalnızca yaşamın sürekliliği için gerekli kaynakları sağlaması değil, aynı zamanda o çevreyi, yaşamında anlamlı hale getirmek içindir. Bu bağlamda yerleşim kurduğu çevreyi yaşamından bıraktığı işaretlerle, sembollerle, anlamlı hale getirir başka bir deyişle "*yere"* (place) dönüştürür (Tekeli, 2009). Kentsel mekânda toplanma/kümelenmeyi kültürel kimliğin devamlılığı ve mekânsal aidiyet üzerinden ilişkilendirmek mümkündür. Antakya'da yaşayan Suriyeli mülteciler; kendi hesabına işlettikleri işyerlerine, köken ülkeye dair isimler vererek, çocukları geleneksel oyunlarını burada da sürdürerek, yöresel yemeklerini pişirip, bunları satışa sunarak, sokaklardaki duvarlara duygu ve düşüncelerini anlatan yazıları kendi dilleriyle (Arapça) yazarak ve yaşadıkları alanları kendi sembolleriyle ilişkilendirerek, yaşadığı alanı anlamlı bir mekâna dönüştürmeye çalışmaktadır. Bu şekilde bir yaşam biçimi ve davranışlar bütünü mekânsal aidiyeti geliştirmeye ve yere bağlılığı arttırmaya yardımcı olmakla birlikte, Suriyeli mültecilerin kültürel kimliklerini korumaya ve sürdürmeye yönelik bir stratejinin tercih ettiğinin bir göstergesidir. Mülteciler için yaşanılan mekânı değiştirmenin risk olarak değerlendirilmesinde, mekânla kurulan sosyo-ekonomik bağın çok önemli olduğu anlaşılmaktadır. Mekânda kurulan ekonomik ilişkilerin üretimi *yer*'e bağlılık düzeyini arttırmakta ve hayatını idame ettirme bağlamında karşılaşılabilecek riskleri minimize etmektedir. Mülteci ağlarının önemli boyutlarından birisi de ekonomik yansımalarıdır. Bu bağlamda mülteciler, yarattıkları

sosyal ağlar sayesinde yeni iş fırsatları yakalayabilirler. Böylece belirli mahallelerde yoğunlaşmış mülteciler arasında, ekonomik bir destek mekanizması inşa edilmiş olur. Ayrıca, hedef ve köken ülke arasında gerçekleşen para transferi de mülteci ağlarının ekonomik boyutlu bir yansımasıdır. Bununla birlikte aynı toplumsal gruba ait çok sayıda üyenin o mekândaki varlığı, mülteciler arası dayanışma pratiklerinin doğmasına ve onlar için ulusaşırı bir toplumsal alan inşasına zemin hazırlamaktadır.

> *"Hayır, başka bir mahalleye taşınmayı düşünmüyorum. Buraya alıştık, ekmeğimi buradan kazanıyorum, evim burada, arkadaşlarım burada, burası bizim bir mahallemiz… Burada çok Suriyeli yaşıyor, cadde boyunca Suriyelilere ait birçok dükkân var, sokakta yürürken herkes Arapça konuşuyor, bizim gibi giyiniyor, bu yönüyle Suriye'nin herhangi bir mahallesine benzetebilirim"* (K-14, Erkek)

Suriyeli mültecilerin toplanma/ayrışmanın yanında kentsel mekânda meydana getirdiği birtakım çıktılar olmaktadır. Bunlar; Suriyeli mültecilerin yaşadıkları kentsel mekânda, önemli değişimlere imza attıklarını gözlemlemek mümkündür. Gerek kendi kültürel pratiklerini yaşadıkları mekâna yansıtma anlamında, gerekse mahallenin fiziksel yapısını şekillendirme anlamında önemli etkilerinin olduğu fark edilmektedir. Antakya'nın birçok mahallesinde, Suriyelilerin gelişiyle birlikte konut ihtiyacındaki artış olmuş ve buna yanıt olarak konut piyasası önemli bir ivme kazanmıştır. Özellikle Narlıca mahallesinde 2010'dan 2018 yılına kadar geçen sürede, konut inşaatında yaşanan bu gelişme çok net bir şekilde fark edilmektedir. Bu mahallede 8 yıllık süreçte yatay doğrultuda yaklaşık 1250 yeni konutun inşa edilmiş olduğu göze çarpmaktadır. Pişirdikleri yemek türünden, bunları pişirme tarzına varıncaya kadar, gerçekleştirdikleri ticari faaliyet ve girişimcilikten, semt pazarlarındaki konumlarına kadar yerleşik toplumu etkilemiş olan Suriyeli mültecilerin, yaşadıkları mekâna kendi imzalarını attıkları hissedilmektedir. Yerli bir katılımcının "*Suriyeliler buraya geldikten sonra Narlıca'ya*

hayat geldi" ifadesi ile aynı zamanda mahallede gözlemlenen benzemezlik endeksi ile reel durum kıyaslandığında, mahallede meydana gelen değişimde, Suriyelilerin ne kadar etkin bir rol oynadığı, net bir şekilde anlaşılmaktadır.

> *"Bu mahalleye ilk geldiğimizde buralar boş araziydi. Suriyelilerin gelmesiyle birlikte 3 km uzunluğunda büyük bir cadde oldu. Cadde boyunca dükkânlar, apartmanlar var. Pazar günleri semt pazarı kuruluyor. Hepsi biz buraya geldikten sonra oldu. Suriyeliler burayı çok değiştirdi. Suriyeliler buraya geldikten sonra Narlıca'ya hayat geldi"* (K-15, Erkek)

Sonuç itibariyle Antakya'da yaşayan Suriyeli mültecilerin ortaya çıkardığı sosyo-mekânsal ayrışmayı üreten dinamikler genel olarak özetlenecek olursa, aşağıdaki süreçlerin belirdiği görülmektedir;

(1) Kültürel yapıyı korumak ve sürdürebilmek amacıyla bir araya toplanma,

(2) Grup içi dayanışmayı yardımlaşma ekseninde güçlendirme ile diğer gruplardan ayrılma,

(3) Bir arada olmanın verdiği güç ve güven ortamı (kümelenmenin avantajından yararlanma) inşa etme,

(4) Ev sahibi toplumun olumsuz yöndeki yaklaşımlarından kaçınma ve saldırıları bertaraf etme amacıyla bir mekânda yoğunlaşma,

(5) Ev sahibi toplumun konut kiralamama/vermemesi yaklaşımına bir cevap olarak belirli alanlara yönelme,

(6) Ev sahibi toplum ile kültürel farklılıklardan dolayı çatışmadan uzak durma isteğiyle, sosyo-mekânsal ayrışma

5.2.1. Mültecileri İkametgâh Toplanmasına/Ayrışmasına Sevk Eden Faktörler: *"Bir gidişi asla tek başına yapmaz insan, biri iter, diğeri gider"*

Kümelenmenin kavramsal olarak karşılığı, coğrafi yığılma olarak tarif edilir. Antakya'da yaşayan Suriyeli mültecilerin yer seçiminde etkili olan süreçleri (Şekil, 30) makro ve mikro yapılar şeklinde iki başlık altında toparlamak mümkündür. Kentlere doğru yapılan göç, o mekânda hızlı bir değişim yaratmakla birlikte, kente gelenlerin sosyo-kültürel ya da ekonomik sebeplere bağlı olan bütünleşememe sorununu gündeme getirmektedir. Böylece kent ile bütünleşemeyen topluluklar kümelenme, ayrışma, kutuplaşma ya da farklılaşma gibi paternleri ortaya çıkarmaktadır (Yüceşahin ve Tuysuz, 2011). Sosyo-mekânsal yapı içerisindeki farklılaşma dinamikleri olan kümelenme, ayrışma ve kutuplaşma, Avrupa ve ABD'deki kentlerde, birtakım meselelerin ortaya çıkışında önemli rol oynamaktadır (Yüceşahin ve Tuysuz, 2011). Örneğin Bloch (2002), mekânsal toplanma ve ayrışma süreçlerinde dört temel unsurun belirleyici olduğunu savunmaktadır. Bunlar; (1) kente göç eden bireylerin daha ziyade kirası düşük olan konutların olduğu mahalleleri tercih etmesi, (2) iş potansiyelinin yüksek olduğu bölgelerde yoğunlaşması, (3) ortak sosyo-kültürel değerlere sahip olmanın aynı mekânda kümelenmeye sevk etmesi, (4) etno-kültürel grupların, ırkçı saldırılardan kaçınma amacıyla belirli bir mekânda kümelenmesidir. Kente göç eden etno-kültürel grupların, ırkçı saldırılardan korunmasına olanak tanıyan mekânsal kümelenmenin, diğer taraftan kültürel değerlerin sürdürülmesinde ve kültürel kimliğin daha da güçlendirilmesinde önemli bir paya sahip olduğu düşünülmektedir (Murdie ve Borgegard, 1998; Greenstein vd., 2000).

Suriyeli mültecilerin Antakya'da özellikle Sünni mahallelerinde en yüksek düzeyde yoğunlaştığını belirten katılımcılar, bu mahallelerde mekânsal bir kümelenmenin varlığına dikkat çekmektedir. Ev sahibi toplum üyelerinin bir kısmı

Suriyeli mültecilerin; ülkelerini terk etmelerinde önemli bir etmen olan Suriye devlet başkanının mensup olduğu etnik yapıyı (mezhep) göz önünde tutarak Antakya'da mekân tercihi yaptıklarını ve böylece kendileriyle ortak bir etnisite ve kültüre (mezhebe) mensup topluluklarla, aynı mekânı paylaşmayı daha güvenli buldukları yönünde bir kanaate sahipler. Gerçekten de Suriyeli mültecilerin mekân tercihlerinde, kendileriyle ortak değerleri, kültürü ve etnisiteyi paylaşan toplulukların yaşadığı alanların önemli ölçüde belirleyici olduğunu kentsel mekânda gözlemlemek mümkündür.

Katılımcıların büyük bir bölümünün ikamet yeri seçiminde, akrabalık/hemşerilik ağlarının çok önemli bir etkisinin olduğu dikkat çekmektedir. Kimi zaman aile fertlerinden bir grubun kimi zaman da hemşerilerin daha önce o mahallede yerleşmesi Suriyeli mültecilerin belirli mahallelerde kümelenmesine yol açtığı net bir şekilde fark edilmektedir. Nihayetinde tercih ettikleri mekânlarda kendilerini daha güvende hissetmek isteyen mülteciler, kümelendikleri mahallelerde grup içi yardımlaşma ağları oluşturarak, dayanışma halinde olmaktadır. Bu durum grup içi kohezyonu güçlendirme ve aksiyonları kolaylaştırıcı direnç mekânlarını (Knox ve Pinch, 2010) inşa etmektedir.

Kategori	Tema	Değerlendirme
Makro Yapılar	Mülteci ağları	-Suriyeli mülteciler tarafından kurulan akrabalık, hemşerilik üzerine inşa edilen bağlantılar, bir arada olmanın avantajları, yardımlaşma ve dayanışma organizasyonları, kendini daha güvende hissetme beklentisi
Mikro Yapılar	Bireysel tercihler	-İş fırsatlarının varlığı, düşük kiralı konutlarda yaşama isteği, sosyo-ekonomik statü, kültürel yapı

Şekil 24. Suriyeli mültecilerin yer şeciminde etkili olan yapılar

Suriyeli mültecilerin yer şeciminde etkili olan yapıları (Şekil, 24), makro ve mikro yapılar bağlamında değerlendirmek mümkündür. Makro yapılar arasında yer alan mülteci

ağları, kente gelen Suriyeli mültecilerin ikamet alanı belirlemesinde çok önemli bir köprü vazifesi görmektedir. Söz konusu ağlar bir taraftan grup için dayanışmanı ortaya çıkmasına hizmet ederken, diğer taraftan kentsel mekânda belirli alanlarda kümelenmeye yol açmaktadır. Mikro yapılar ise daha ziyade bireysel tercihlere bağlı olarak şekillenmiş ve Suriyeli mültecilerin henüz bir ağın varlığından haberdar olmadığı bir duruma karşılık gelmektedir. Dolayısıyla henüz söz konusu ağlara dahil olmayan Suriyeli mülteciler, ikamet alanı seçiminde bireysel becerilerini seferber ederek kentsel alanda bir yaşam alanı kurmaya çalışmaktadır. Ancak bu tercihler zaman zaman Suriyeli mültecilerin dışlandığı, istenmediği bir ikamet alanına yerleşmeyle de sonuçlanabilmektedir.

Katılımcılar, Suriyeli mültecilerin mekân tercihinde, konut kiralarının da önemli bir etken olduğundan bahsetmektedir. Nitekim Antakya'ya gelen Suriyeli mültecilerin ekonomik durumları göz önünde bulundurulduğunda büyük bir bölümünün kent yoksullarının yoğunlaştığı mahallelerde ikamet ettikleri göze çarpmaktadır. Bu bağlamda Antakya'daki düşük kiralı konutların bulunduğu mahallelerde (Narlıca, Akasya, Akevler, Şeyhali gibi) Suriyeli mülteci sayısının diğer mahallelere göre daha fazla olduğu net bir şekilde fark edilmektedir. Diğerlerine nazaran, ekonomik durumu daha iyi olan Suriyeli mültecilerin, daha konforlu konutların bulunduğu mahallelerde (Saraykent, Ekinci gibi) ikamet ettiği gözlenmektedir. Dolayısıyla toplumsal yapıdaki sosyo-kültürel ve ekonomik farklılıklar, kenti oluşturan nüveleri, kümelenme ya da ayrışmaya sevk etmekte ve kentte sosyo-mekânsal farklılıkların daha da belirginleşmesine yol açmaktadır (Yörükan, 1968).

Kentsel mekâna yeni katılan azınlık/etnik grup üyeleri, ev sahibi toplum tarafından istenmedikleri algısı ve çeşitli mekanizmalar vasıtasıyla mekânsal anlamda izole olmakla karşı karşıya kalmaktadır (Knox ve Pinch, 2010). İşte bu kapsamda ev sahibi toplumun, kente göçle gelen gruplara yönelik olumsuz tutum ve davranışları, kentsel mekânda bir mülteci kümelenmesinin ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Bu

kümelenmenin karşılığı olarak da mekânsal ayrışmanın örüntüleri, kentsel mekânda daha da görünür hale gelmeye başlamaktadır. Bu bakımdan Antakya'da benzer bir şekilde, Suriyeli mültecilerin sosyo-mekânsal anlamda ayrıştıklarından bahsetmek mümkündür. Özellikle güven üzerinden bir algı geliştiren yerli katılımcılar, Suriyelilerle ortak bir mekânı paylaşmanın olanaklı olmadığı kanısındadır. Suriyelilerle ortak mekânı paylaşmalarından duydukları huzursuzluğu ve bunu yerleşik kültür için bir tehdit olarak gören yerli katılımcılar, Suriyeli mültecilerin Antakya'da kalıcı bir yerleşimciye dönüşmesini istememektedir.

Diğer taraftan Suriyeli katılımcılar, yaşadıkları mahallelerde ev sahibi toplumun tutum ve davranışlarındaki olumsuz yönlü değişimden yakınarak daha ziyade grup içi etkileşime yoğunlaşmaktadır. Hatta Suriyeli bazı katılımcılar, bizatihi karşılaştıkları dışlayıcı yaklaşımlar nedeniyle, Suriyelilerin yoğunlaştığı mahallelere taşınma kararı aldıklarını ifade etmektedir. Bu durumu Suriyeli bir katılımcının aşağıdaki anlatısında da anlamak mümkün olmaktadır:

> *"Babam Türkiye'ye ilk geldiğinde Ekinci mahallesinde bir ev kiralamıştı, bizi Antakya'ya getirdiğinde o kiraladığı evde sadece 3 gün kalabildik. Komşularımızın bize karşı davranışları hiç iyi değildi. Bizim orada kalmamızı hiç istemediler. Biz de 3 gün sonra o evi terk edip bu mahalleye taşındık. Babam Ekinci'deki evi tesadüfen bulmuştu, böyle olacağını bilseydi, hiç kiralamazdı. Boşu boşuna iki aylık kira ile birlikte emlakçıya bir aylık ev kirası kadar komisyon vermiştik ve daha sonra evi kendi isteğimizle terk ettiğimizi söyleyerek o parayı geri vermediler"* (K-15, Erkek)

5.2.2. Ötekinin İnşası; *"Biz" ve "Onlar"*

Ötekileştirme, *"biz"* ve *"onlar"* kavramlarından yaratılan bir tür grup oluşturma sürecidir. Buna yönelik olarak bu yaratma sürecinin aktörleri tarafından öncelikle iç ve dış grupların tanımlanması yapılır. Bu denklemde iç grup, bireylerin aidiyet duygusu

taşıdığı, dayanışma formasyonları içeren ve *"biz"* olarak kavramsallaştırılan yapıdır. *"Onlar"* başka bir anlatımla *"öteki"*ler olarak kavramsallaştırılan dış grubu meydana getirmektedir (Tekgürler, 2015). Ötekileştirme, göçmen/etnik bir grubun, ev sahibi toplumun nezdinde meşru olmayan veya haksız hale getirilmesine işaret etmektedir. Bu bağlamda ötekileştirme, normatif sınırların dışında kalan grup ya da bireylerin olumsuz kategorilerle stigmatize edilmeleri olarak değerlendirilebilir (Bar-Tal, 1990). Bireylerin bu anlamda kendi aidiyetlerini yüceltmesi, başka grupları ise *"onlar"* olarak yaftalaması, negatif yöndeki kategorilendirmenin öncelikli adımıdır, dolayısıyla bu durum dışlayıcı tutumların yaygınlaşıp, başka topluluk ya da bireyleri *"öteki"* ilan etme etkinliği şeklinde zuhur etmektedir (Bezirgan-Arar ve Bilgin, 2009). Baskın toplumun, azınlık/etnik gruplara yönelik sergiledikleri her dışlama etkinliği, grup içi sosyal bağları pekiştirmekle birlikte, aslında dışlanmaya maruz kalan grubun, *"kötü"* veya *"riskli"* olduğuna dair kanaat geliştirmek de, grup içinde güvenlik duygusunun gelişmesine hizmet etmektedir (Bezirgan-Arar ve Bilgin, 2010). Bu bakımdan farklı grupların birbirlerine dair geliştirdikleri bu tür tutum ve davranışlar, *"öteki"*nin inşasına yol açmaktadır.

Her iki toplumsal gruptan katılımcıların da, çoğunlukla iki grubun üyeleri arasında değerlendirme yaparken, *"biz"* ve *"onlar"* kavramlarını kullandıkları gözden kaçmamaktadır. Görüşmeye katılan ev sahibi toplum üyeleri, Suriyeli mültecilerden bahsederken, sık sık kullandıkları *"onlar"* ifadesi, arka planda işleyen *"öteki"*nin inşasına zemin hazırlamaktadır. Buradaki *"biz"* ve *"onlar"* iki grubun birbirinden ayrışma sürecine hizmet edebilecek vaziyetler barındırmaktadır.

Bar-Tal (1990) ötekileştirme etkinliklerini ***(1)*** *Sosyal dışlama,* ***(2)*** *İnsanlık dışına atma-insanlıkta alçaltma,* ***(3)*** *Olumsuz özellikler atfetme,* ***(4)*** *Siyasal etiketleme ve* ***(5)*** *Gruplar arası kıyaslama* şeklinde kateogorize etmektedir.

(1)Sosyal dışlama; kendi grubu dışındaki toplulukları ya da üyelerini "yabancı" ya da" bizden olmayan" şeklinde tanımlayıp, onları marjinalleştirmek suretiyle toplumdan kopukluğuna vurgu yapmaktadır.

"Suriyeli demek istemiyorum, nefret ettiğim için ismini söylemek, duymak istemiyorum, ne misafiri ya…" (YK-8, Erkek)

"Suriyelilerin kampta yaşamaları gerekli… Bunların kentte yaşamaları büyük bir sıkıntı yaratıyor. Kaybedecek bir şeyi olmadığı için bir tehlike arz ediyor" (YK-7, Erkek)

"İstemiyorum, komşum da yok zaten… Geçen gün biri geldi, Suriye'de domates 1 lira diyor, dükkândan kovdum, ülkene git dedim" (YK-13, Erkek)

Yerli katılımcıların yukarıda ifade ettiği ve Suriyeli mültecilere yönelik geliştirdiği tutumlar, bir sosyal dışlama biçimi olup, söz konusu mültecilerin kentsel mekânda marjinalleşmesine ve ev sahibi toplumdan kopuk bir yaşam tarzı benimsemesine yol açabilmektedir. Dolayısıyla Antakya'da yaşayan ve bu tür yargılara maruz kalan Suriyeli mülteciler ev sahibi toplumla olan etkileşimini, düşük düzeyde tutmakta ya da zorunlu haller dışında ilişki kurmaktan kaçınmaktadır.

(2)İnsanlık dışına atma-insanlıkta alçaltma; baskın toplumun, etno-kültürel/azınlık topluluklara yönelik, şiddeti meşru kılacak söylemler geliştirmesi ve tolerasyonunun olmaması şeklinde tanımlanabilir.

"Asla bunları istemiyorum, bunlara ev de kiralamam aynı mahalleyi de paylaşmam. Onların işyerinden alışveriş yapmam, kuaförüne gitmem, para kazandırtmam onlara…" (YK-22, Kadın)

"Hiç memnun değilim, onlarla komşuluk yapmak istemiyorum. Allaha şükür yakınımda hiç Suriyeli oturmuyor"(YK-29, Erkek)

Suriyeli mültecileri dışlayan, hoşgörüden uzak, stigmatize edici söylemler geliştiren, yok sayan ve onlarla etkileşim kurmayı reddeden yaklaşımlar, onların entegrasyonunu geciktirici bir etki yapmakla birlikte, onları kültürel kapanmaya götüren bir sürecin inşasına yol açabilmektedir.

(3)Olumsuz özellikler atfetme; etno-kültürel/azınlık grupların, baskın toplum tarafından negatif nitelikler üzerinden yargılamaya ve onları hedef göstermeye işaret etmektedir.

"Görünüşte Müslümanlar ama gerçekte öyle değiller, bizimle çok benzerlik taşımıyor onların inancı… Oradaki (Suriye'deki) halkımız katledildi. Bizim Suriye'de kardeşlerimiz yaşıyor, onları katlettiler bunlar…" (YK-9, Erkek)

Yerli katılımcıların birkaç tesedüfi örnekten yola çıkarak, bütün Suriyelileri teşmil eden olumsuz özellikler atfettiği davranış kalıpları, onları ötekileştirerek, kendinden olmayan/ona benzemeyen bağlamında değerlendirip, yaklaşılmaması gereken insanlar şeklinde göstermeye kadar götüren, bilinçli ya da bilinçsiz yaklaşımlar/yargılar, iki toplumu birbirinden ayrışmaya götüren süreçlerin yaşanmasına yol açabilmektedir.

(4)Siyasal etiketleme; siyasal bir yaklaşım üzerinden etno-kültürel/azınlık grubu damgalama etkinliğidir. Bu söz konusu toplulukları tehlikeli olmaları üzerinden değerlendirilmesi ve *"millet"* e atfen olumusuz bir algı yaratma sürecidir.

"Yemek kültürlerimiz farklı… Beşeri ilişkilerde hiçbir benzerlik olduğunu düşünmüyorum. Bir kişiye selam verdiğinde karısı arkasına saklanır…" (YK-15, Erkek)

"Onlarla aynı şehri ya da aynı ülkeyi paylaşmak istemem. Vatan haini olduklarından dolayı, kendi vatanını bırakıp gidenlerden bizim memlekete ne hayır gelecek" (YK-17, Erkek)

"Gece 3'lere 4'lere kadar oturuyorlar, geç saatlerde kalkıyorlar, dolayısıyla toplumsal bir kargaşaya neden olabiliyorlar. İnsanlar bunların bu şekildeki yaşam tarzlarından rahatsız…" (YK-5, Erkek)

Katılımcıların, Suriyeli olmakla problemli insan olmayı bir tutan yargılar geliştirmesi ve bunu bütün Suriye toplumuna atfetmesi, onları damgalaması, yaftalamaya tevessül etmesi şeklindeki bu tür yaklaşımlar iki toplum arasında sorunların daha da derinleşmesine yol açabilmektedir.

(5)Gruplar arası kıyaslama; baskın toplumun kendi kültürel kimliğini daha üstün tutma bağlamında, etno-kültürel/azınlık grubun kültürel kimliğini hakir görmeye işaret eder.

"Ahlakımızı bozuyorlar ondan sonra… Sokaklarda her yerde dilencilik yapıyor, çöp topluyorlar… Antakya hiç böyle değildi" (YK-17, Erkek)

"Göreceksin ilk geldiklerinde tırnaklarında bir ton pislik vardı. Ben Fırıncıyım arkadaş, insanlara ekmek yediriyorum, insanların sağlığını hiçe sayamam, benim vicdanım bunu kabul etmez" (YK-4, Erkek)

"Müslüman dediğin camiye namaza gittiğinde abdestini alır temizlenir, bunların yanında namaz kıldın mı hiç? Leş gibi kokuyorlar… Nasıl bir Müslümanlık bu?" (YK-2, Erkek)

Ev sahibi toplumun kültürel kimliğini yüceltmek suretiyle, kendilerine asla benzemeyen ve kendilerinden daha alt bir katmanda gördükleri mültecileri suçlayarak bir *"günah keçisi"* üretme yaklaşımı, yerli katılımcılar tarafından sık sık vurgulanmaktadır. Suriyeli mültecileri karşılaşılan herbir olumsuz durumun müsebbibi ilan etme davranışı, gruplar arası etkileşime zarar verebilmektedir.

Ötekileştirme, bireysel ya da kültürel kimliklerin, sosyal süreçlerle inşa edilmiş yapılarını bir tarafa bırakarak, bir gruba (etno-kültürel/göçmen ya da azınlık) ait farklı niteliklerinin, yalnızca bu gruba has olan, doğal, değişmez bir *"öz"* den oluştuğu tezi üzerinden bir değerlendirmedir (Yılmaz, 2010). Birey ya da toplumsal grupları dil, din, ırk, bağlamında kategorilendirerek inşa edilen bir ötekileştirme pratiği de yaygın bir yönelimdir. Söz konusu kategorilerde yer alan birey ya da toplumsal grupların tamamı aynıdır, zira onlar bizatihi *"dış grubun"* mensuplarıdır. Bu nedenle çoğunlukla bu gruptaki farklılıklar (olumlu olsa bile) görmezden gelinir. Dış grubun mensupları *"bütün Uzakdoğulular birbirinin aynısı, hepsi çekik gözlü"* (Tekgürler, 2015) önermesi üzerinden, aynı tipte insanlar olarak da değerlendirilir.

Antakya'da yaşayan Suriyeli mülteciler ile yerli toplum arasında yaşanan sosyo-mekânsal ayrışmanın izleri, Suriyelilerden ziyade yerli halkın söylemlerinde yer almaktadır. Her ne kadar yapılan görüşmelerde Suriyeliler daha çok birlikte yaşamaktan, yerli toplumla aralarında iyi ilişkilerin varlığından söz etse de, ilginç olan odur ki kümelenerek yerleşik toplumdan ayrışmayı tercih edenler yine Suriyeli mülteciler olmaktadır.

> *"Yok abi ya, bizimle hiç alakaları yok bunların… Aynı dine inanıyor olabiliriz ama bizden çok farklılar, Evet belki Arapça konuşuyorlar ama bizim Arapçamızdan farklı bir Arapça bu… Bir kere çok pisler abi ya… Oturdukları evlerin kenarlarına çöplerini atıyorlar, çok kötü kokuyorlar"* (YK-1, Erkek)

Yerli halkın söylemlerinde ortaya çıkan *"din kardeşliği"* ifadesi daha ziyade yarım kalmıştır ve *"ama"* ifadesiyle devam ettirilen cümleler içermektedir. Dolayısıyla buradaki "yarım kalmışlık", tam anlamıyla yaşam şansı bulmayan bir olguyu anlatan şekilsel düzeye indirgenmiştir. İçerik açısından çok sayıda farklılıkları ve eksiklikleri barındıran bu din kardeşliği vurgusu üst yapıda birliği, altyapıda ayrışmayı anlatmaktadır.

"Şu an hiç yakın hissetmiyorum hocam bunları… Yalnızca din kardeşiyiz, aynı Allah'a inanıyoruz o kadar… Aslına baksan içerik olarak da farklı bir kültürleri var… Tamam, Müslümanlar ama yalan dolan onlarda, hırsızlık onlarda, üçkâğıt onlarda" (YK-2, Erkek)

Yukarıdaki söylem, yaşam tarzlarına göndermede bulunmak suretiyle, ayrışmaya sevk eden bir yaklaşımı ortaya çıkarmaktadır. Ötekileştirme olarak tanımlanan kavram, ait olunmayan gruplara yönelik tutum, algı ve inanç gibi farklı bilişsel öğelere işaret etmektedir. Bu bağlamda söz konusu grupların yerli halkın zihninde *"haksız", "meşruiyeti olmayan"* veya *"eksik"* hale getirilmesine dikkat çeken ötekileştirme, kabul gören normatif sınırların dışında kalan grup veya kişilerin olumsuz kategorilerle işaretlenmesini ifade etmektedir (Bar-Tal, 1990).

Ev sahibi toplumun üyeleri, ait oldukları grupların ortak çıkarlarına hizmet etmesi uğruna kendilerine/kendi gruplarına "*daha anlayışlı ve toleranslı"* bir yaklaşım sergilenmesi gerektiğine dair kanaatler geliştirirken, diğer gruplara ya da Antakya bağlamında Suriyeli mültecilere ise *"daha az toleranslı"* davranma eğiliminde olabilmektedir (Polat ve Kaya, 2017). Bu durumda ortaya çıkan her türlü dışlama eğilimi, grup içi sosyal bağı da pekiştirirken, dışlanmaya maruz kalan toplumsal grubun, kötü ya da riskli olduğuna inanmak grup içinde güvenlik duygusuna hizmet etmektedir (Bezirgan-Arar ve Bilgin, 2010). Bunların sonucunda da farklı toplumsal grubun üyelerinin birbirlerine yönelik bu tutumu "*öteki*"nin inşa edilmesine imkân vermektedir.

"Ama en çok Sünnilerin yaşadıkları mahallelerde kalıyorlar. Bizden genelde korkuyorlar. Samandağ'da onları birkaç defa dövdüler, bu yüzden Samandağ'a gitmezler, Harbiye'ye gitmezler" (YK-1, Erkek)

Nitekim Antakya'da yaşayan Suriyelilerin böylesine bir dışlanmaya karşılık olarak geliştirdikleri belirli yerlerde toplanma eğilimleri, böyle bir motivasyonun ürünü

olarak düşünülebilir. Suriyeli mültecilerin genel anlamda Alevi mahalleleri ya da ilçelerde ikamet etmeyi çok tercih etmedikleri gözlenmektedir. Nitekim bu şekilde bir tercihin ortaya çıkmasında, köken ülkede zihinlerinde bakiye kalan kendilerine *"zulüm eden"* Suriye'deki yönetimin Alevi olması ve Antakya'daki Alevi toplumuna mensup üyelerden zarar görebileceklerine dair duydukları endişenin etkili olduğu anlaşılmaktadır.

Erdoğan (2015)'ın *"Türkiye'deki Suriyeliler Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması"* adlı çalışmasında, aşağıdaki gibi çok dikkat çeken bir husus ortaya çıkmaktadır. *"Sınır komşuluğuna ve etnik-dini yakınlıklara rağmen Türk toplumunda Suriyelilere yönelik kültürel yakınlık hissi çarpıcı bir biçimde çok az oranda tespit edilmiştir. Yani bu konuda ciddi bir ötekileştirme söz konusudur. "Suriyeliler ile kültürel olarak aynı olduğumuzu düşünüyorum" önermesine destek sadece % 17'dir."* (Erdoğan, 2015).

Söz konusu araştırmada elde edilen bu bulguların, benzer bir şekilde Antakya'daki Suriyeli mültecilere yönelik de, ev sahibi toplum üyeleri tarafından ötekileştirici bir tutum şeklinde belirdiği görülmektedir. Nitekim Antakya'daki yerli katılımcıların büyük bir çoğunluğu, Müslüman olma dışında Suriyeli mültecilere herhangi bir yakınlık duymadığını, onlarla kültürel ya da sosyal bir ortaklığın olmadığını ifade etmiştir.

Mekânsal ayrışma, şehirler ve onları çevreleyen alanlar arasında, kentsel mahalleler arasında hatta mahallelerdeki konutsal alanlar arasında da ortaya çıkabilir (Van Kempen ve Özüekren, 1998). Toplumsal ve mekânsal ayrışmayı üreten dinamiklerin, genellikle kent yoksulları ve dezavantajlı alt sınıflar açısından ele alınmaktadır (Andersen, 2003; Knox ve Pinch, 2010; Musterd ve Ostendorf, 1998). Bu bakımdan Suriyeli mültecileri de bir yönüyle dezavantajlı alt sınıf bağlamında değerlendirmeye almak mümkündür. En nihayetinde sahip oldukları ya da olamadıkları toplumsal konum (misafir, mülteci, geçici koruma altındaki kişiler) itibariyle

sürüncemede olan, yarım kalmış bir kimlik inşası, doğal olarak Suriyelileri dezavantajlı bir sınıfın içerisine dâhil etmiştir.

Alan yazınında, Suriyelilere yönelik henüz tam anlamıyla kabul görmüş bir tanımlamanın olmayışı, hem kendileri açısından hem de yerleşik toplum açısından, adı konulmamış bir statü belirsizliğine yol açmıştır. Yerleşik toplumun zihnindeki mültecilik; kampta kalması gereken kişiler olarak anlam kazanmışken, Suriyelilerin kent içerisinde yerleşik toplumla birlikte aynı mekânı, aynı sosyal çevreyi paylaşmaları, onlarla ilgili kavram kargaşası yaşanmasına neden olmaktadır. Yine Erdoğan (2015)'nın yukarıda bahsi geçen araştırmasında "*Artık yeni sığınmacı alınmaması, Suriyelilerin kamplarda barındırılması ya da tampon bölge oluşturularak oralarda barındırılması gibi düşünceler yaygındır"* şeklinde bir durum tespiti ortaya çıkmıştır. Antakya özelinde de benzer bir mülteci algısından ziyadesiyle bahsetmek mümkündür. Yerli bir katılımcının bu konuyla ilgili anlatısı, mülteci olma ile Suriyeli arasında kurulan bağlantıyı/algıyı özetler niteliktedir:

> *"Mülteci ya da misafir dediğin zaman Avrupa'da kamplara götürülür orada yaşarlar. Sokakta, şehirde oturtulmazlar. Merkezi yönetimin yanlışından dolayı içimize girdiler bunlar…"* (YK-15, Erkek)

Antakya'nın birçok mahallesinde yapılan görüşmelerden ev sahibi toplumun, Suriyeli mültecilerle aynı kenti ya da aynı mahalleyi paylaşma konusunda büyük endişe ve rahatsızlık duyduğu dikkat çekmektedir. Zira *"Suriyeli çocukların bile ellerinde bıçak taşıdıkları"* söylemi, sokakların bu anlamda güvensizliğinden endişe duyan bir ev sahibi toplum kesiminin ortaya çıkmasına vesile olmuştur. Buna binaen söz konusu kesimi çocuklarının sokaklarda rahat bir şeklide oyun oynayamadığı belirtilerek bu şekilde bir yaşantının, ev sahibi toplum nezdinde bir endişeye yol açtığı ve bunun büyük risk taşıdığı dile getirilmektedir.

"Artık çocuklarımızı tek başlarına bırakamıyoruz. Küçük çocukların ellerinde bıçaklar var, mahalleli şikâyet ediyor ama bizimkiler haksız çıkıyor" (YK-21, Kadın)

Yine aynı şekilde yerli kadınlar için kentin bazı mahallelerinde yer alan parkların eskisi gibi rahat ve güvenli ortam olmadığı algısı zihinlerde yer edinmiştir. Özellikle yerli erkekler kızlarının, eşlerinin ya da kız kardeşlerinin Suriyeli erkekler tarafından taciz edileceğinden kuşku duymakta, bu nedenle aynı kenti paylaşmak konusunda olumsuz tutumlar sergilemektedir. Hakikaten de saha çalışması boyunca yapılan gözlemlerde Suriyeli mültecilerin, özellikle anne ve çocuklarla birlikte kentteki parklarda çok vakit geçirdiği, hatta gece geç saatlere kadar bu mekânları kullandığı dikkat çekmiştir.

"Şehrin normal akışında ailemle parka gidebilirdim, ama şimdi eşimi, kızımı tek başına parka gönderemiyorum. Laf atarlar diye korkuyorum, sonra al başına belayı…" (YK-7, Erkek)

5.2.3. Tanımlanamayan Statü, Bitmeyen Misafirlik ve Yerli Halkın Gerçeklik Algısı: *"Bunlar misafir mi, mülteci mi yoksa ev sahibi mi?"*

Ev sahibi toplumda Suriyeli mültecilere yönelik gelişen algının, zamanla değişime uğradığını ve geçmişteki ılımlı tutumun yerini, olumsuz yargıların devraldığı dikkat çekmektedir. Antakya'ya ilk geldiklerinde Suriyeli mültecilere, toplumun her kesiminden çeşitli şekillerde yardımlarda bulunulmuşsa da, zaman içerisinde kalış sürelerinin uzamasına ve iş piyasasında yaşanan olumsuz gelişmelere bağlı olarak, bu yardımlaşmanın yerini, onlardan uzaklaşma ve onları dışlamanın aldığı göze çarpmaktadır. Nitekim ev sahibi toplumun, Antakya'ya gelen Suriyelilerin (belki de onlara verilen misafir, sığınmacı isimlerinden dolayı) kalıcı olmayacağını, Suriye'deki iç savaşın kısa sürede biteceğini ve bu insanların ülkelerine geri döneceğini düşündükleri ve 8 yıl geçmesine rağmen dönmedikleri için bu şekilde bir yaklaşım ortaya koydukları

düşünülmektedir. Ayrıca ev sahibi toplum, mülteci kavramına yönelik olarak, kamplarda kalması gereken insanlar şeklinde bir fikir taşımaktadır. Bu nedenle de ev sahibi toplumda, Suriyeli mültecilerin kent yaşamına dâhil olmaması gerektiğine dair bir kanaat gelişmiştir. Hatta yerli katılımcıların bazıları, oluşturdukları bu kanaati, Avrupa ülkelerinde mülteci kavramına atfedilen yaklaşım üzerinden desteklemeye çalışmaktadır. Zira Avrupa'daki mültecilerin, Türkiye'deki Suriyeli mülteciler de olduğu gibi kentlerde yaşamadığını, aksine kamplarda barındırıldıklarını belirtmektedir.

"Bunlar misafir mi, mülteci mi yoksa ev sahibi mi anlamadık gitti kardeşim ya… Benim amcamın oğlu yıllar önce Fransa'ya kaçak gitti, orda mülteci oldu yani, sen orda ne çektiğini bilir misin? Adamlar burada rahat, senin benim gibi yaşıyor, belki de benden senden daha iyi… Amcamın oğlu Fransa'da uzun süre kampta kaldı, bir yıl kadar sonra onu Belçika'ya gönderdiler yine kampa, orada 5-6 ay kaldı sonra tekrar Fransa'ya gitti, bir kadınla evlendi, ancak işleri yoluna girdi. Demek neymiş mülteci kampta kalır, kontrolünü yapman kolay olsun, yoksa gider oraya buraya saldırır" (YK-8, Erkek)

Ayrıca görüşmeye katılan ev sahibi toplum üyelerinin üzerinde en çok durduğu konulardan biri de, Suriyeli mültecilerin savaştan kaçan, ülkelerini yüz üstü bırakan, güvenilir olmayan insanlar olarak değerlendirdikleri dışlayıcı tutum olmuştur. Kimisi Suriyeli mültecileri mağdur insanlar olarak değerlendirirken, kimisi asıl mağduriyeti ev sahibi toplumun yaşadığını belirtmektedir. Yerli katılımcılar, kendilerinin yaşadığı söz konusu mağduriyeti, Türkiye'de Suriyelilere yönelik pozitif ayrımcılık yapıldığı üzerinden değerlendirmektedir. Bu iddialarını, resmi kurumlarda Suriyeli mültecilere öncelik verildiği yönündeki düşüncelerle desteklemeye çalışmaktadır.

"Ne misafirliği ya, asıl misafir biz olduk, onlar ise yerli" (Enformel Yerli Katılımcı, Kadın)

Dolayısıyla ev sahibi toplumun önemli bir kesiminde, Suriyelilerin hukuki statüsünü tam olarak bilmemekten kaynaklı olarak gelişen ve kavram kargaşasına yol açan ve onlarla ilgili bir takım tevatürlerin ortaya çıkmasına sebep olan bir algının meydana geldiğinden bahsetmek mümkündür. Ayrıca Ev sahibi toplumun belirli bir kesiminde, misafir kavramı üzerinden gelişen algının *"misafir olsa bir süre kalır, sonra gider"* bağlamında değerlendirildiğini ve Suriyeliler adına Antakya'da sonu gelmeyen, *"bitmeyen bir misafirlik"* olarak adlandırılan bir algının söz konusu olduğunu belirtmek mümkündür. Bu bakımdan gerek formel ve gerek enformel görüşmelere katılan ev sahibi toplum üyeleri, bu misafirliğin bir an önce bitmesi gerektiğini ve Suriyeliler gelmeden önceki dönemlerde sürüdürülen bir Antakya yaşantısının geri gelmesini umut eden bir beklenti içerisine girmektedir.

5.2.4. Ortak Mekân Kullanımı; *"Meğer ikimiz çokmuşuz bu resme"*

Ötekileştirme yalnızca *"iç"* ve *"dış"* grup şeklinde iki kutup üretmekle kalmayıp, aynı zamanda bu yaklaşımın dış grubu betimleyen nitelikler üzerinden *"mit"* ve *"efsane"* yaratımı da söz konusu olabilmektedir. Yaratılan bu mit ya da efsaneler dış grubun olumsuz niteliklerine vurgu yapan, iç grupta olması beklenmeyen niteliklerdir. Örneğin, bir hırsızlık olayı basına ya da sosyal medyaya yansıdığında ve bu olayın faili hasbelkader dış grubun üyesi ise, söz konusu grup, iç grubun nezdinde artık kötü olarak ilan edilmiş ve *"bunların hepsi hırsız"* olarak yaftalanmış olacaktır. Bu yaklaşım bir bakıma, *"hayata kirli bir camdan bakıp, her şeyi kirli bilmekle"* aynı doğrultudadır. Bir toplumun bilgilerini, deneyimlerini ya da kültürlerini diğer toplumlara aktarması bir sosyal etkileşim süreciyle gerçekleşir. Hal böyleyken ötekileştirilen toplulukta bir dışlanmışlık duygusu gelişeceğinden, yukarıda belirtilen bilgi ya da kültürel unsurların diğer topluluklara aktarımında zayıflama olacak ve böylece entegrasyon konusunda bir takım sorunların yaşanma olasılıkları doğacaktır (Özalp, 2016).

Görüşmeye katılan ev sahibi toplum üyelerinin neredeyse tamamı, Suriyeli mültecilerle aynı mekânı paylaşmak istemediklerini belirterek, bu insanların geri gönderilmesi gerektiğini savunmaktadır. Yerli katılımcıların çoğunun, Suriyeli mültecilerle yalnızca iş-alışveriş bağlamında bir etkileşim gerçekleştirdiği, bunun dışında sosyal yaşamı paylaşma konusunda mesafeli yaklaştığı ve bu mesafenin zamanla derinleştiği dikkat çekmektedir. Yine yerli katılımcılardan bazıları, kendileri tarafından Suriyeli mültecilere kiralık ev verildiğini, ancak zamanla Suriyelilerin yaşam pratiklerinin, ev sahibi üyelerince onaylanmadığı bir sürece evrilmesinden dolayı, bu ev kiralama kararından pişmanlık duyduklarını ifade etmektedir. Ev sahibi toplumun, Suriyeli mültecilerle aynı mekânı paylaşmak istememelerinin arkasında yatan bir başka durumun, iki toplum arasındaki sosyo-kültürel farklılıklar bağlamında olduğu anlaşılmaktadır. Başka bir anlatımla yerli katılımcıların, ortak mekânda *"birlikte çekilecek bir resmin pek estetik durmayacağını"* düşünerek, Suriyeli mültecilerle ortak mekân paylaşımına sıcak bakmadıkları anlaşılmaktadır. Özellikle Suriyeli mültecilere yönelik *"şehir efsanesi"* niteliğinde söylentilerin yayılması ve ev sahibi toplumun bu söylentilere itibar etmelerinden dolayı, mültecilere yönelik dışlayıcı, ötekileştirici yaklaşımların sergilenmesine yol açmaktadır. Aşağıdaki anlatıların birinde yerli katılımcıların Suriyeli mültecilerle ortak mekânı paylaşmak istememe yaklaşımlarını, söylentilerden hareketle nasıl inşa ettiğini net bir şekilde görmek mümkündür:

> *"Geçenlerde otobüste bindiğimde birisi anlatmıştı, Suriyelinin biri demiş ki ona; -az kaldı bak, burayı sizden alacaz ve sizi buradan gönderecez, burası bize vaat edildi zaten- bu nasıl bir şey ya, bu kabul edilebilir mi?* (YK-25, Kadın)

Diğer taraftan ev sahibi toplum üyelerinin, mahalle ya da sokak arası dost sohbetlerinde de ortak mekân paylaşımına dair olumsuz yaklaşımların nasıl şekillendiğine tanık olmak mümkündür. Dolayısıyla yerli katılımcıların anlatılarından, ev

sahibi toplum için Suriyelilerin içerisinde bulunduğu bu karenin, bu resme bir beden büyük geldiği anlaşılmaktadır.

"Asla asla asla, bunları bu bölgede istemiyorlar, ben hiç istemiyorum" (YK-20, Erkek)

Bu çalışmanın çıktıları arasında Suriyeli mültecileri ev sahibi toplumdan ayrılmaya iten sosyo-mekânsal süreçler yer almaktadır.

Şekil 25. Yerel gazetelerde Suriyeliler

Özellikle yerel ya da ulusal basında çıkan Suriyeli mültecilere yönelik haberlerde kümelenme ya da sosyo-mekânsal ayrışmanın, arka planda işleyen ve sosyo-mekânsal farklılaşmaya sevkeden itici faktörlerin varlığından bahsedilebilir. Söz konusu haberlerde (Foto, 25); Suriyeli mültecilerin muhtemel bir suç potansiyeli olduğuna, korkulacak, endişe duyulacak, dışlanması gereken insanlar olduğuna dair bir algının tezahürüne yol açacak yaklaşımlar ortaya konulmaktadır. Hal böyle olunca da ev sahibi toplum üyeleri Suriyeli mültecilerden uzaklaşmaya, etkileşim kurmamaya ve ayrışmaya yönelirken,

diğer taraftan Suriyeli mülteciler de kümelenmeye yönelik bir strateji kullanmak durumunda kalmaktadır. Bu haberlerin önemli bir kısmı provakatif birer *"mit"* ya da *"şehir efsanesi"*den öteye gitmeyen ve yaşanmışlıklar üzerinden oluşmayan, tamamen spekülasyonlardan yola çıkarak oluşturulan heberler iken, bir kısmı ise gerçeklikler ve yaşanmışlıklar üzerinden basına yansıyan münferit durumlardır. Ancak her ne kadar *"şehir efsanesi"* değerinde haber niteliği taşısa da, ev sahibi toplum üyelerinden bazıları buna inanmakta ve kulaktan kulağa hatta eklemelerle (abartarak) bu tür haberleri yaymak suretiyle, toplumda tedirgin bir havanın cereyan etmesine yol açmaktadır.

Ayrıca yerel basında; *"Geleceğimizi Suriyeliler mi Belirleyecek!"* (Özyurt Gazatesi, 11.12. 2018), *"Hastanelerde Suriyeliler Öncelik Tanınıyor!"* (Özyurt Gazetesi, 5. 12. 2018), *"Suriyeliler Artık Evlerine Dönmeli"* (Hatay Asi Gazetesi, 3.1.2019) şeklinde çıkan haberler de farkında olmadan Suriyelilere karşı tepkileri yerel halk arasında derinleştirmeye hizmet etmektedir.

5.2.5. Sosyal ve Kültürel Mesafe Belirleyicileri; *"Kimi gittiği yeri mutlu eder, kimi terk ettiği yeri"*

Mekânsal ayrışmanın ortaya çıkmasında göçmen/etnik grubun iç dinamiklerinin yanı sıra belirleyici olan unsurlardan biri de, grup dışında gelişen süreçlerdir (Gregory vd., 2009). Sosyal farklılaşmanın kentsel mekândaki görünürlüğü, toplumsal gruplara ait olan ekonomik ve sosyal sermayenin söz konusu toplulukların yaşam biçimi kanalıyla ifade edilmesine bağlıdır (Kurtuluş, 2005). Ev sahibi toplumun, Suriyeli mültecilere yönelik sosyal ve kültürel bağlamda, iki grup arasında mesafe oluşturacak yaklaşımlar sergilediğinden bahsetmek mümkündür. Bu yaklaşımlar, inanç bağlamında değerlendirildiğinde; iki grupta da ortak bir inancın paylaşılmasına karşın, inancın pratik edilmesinde yaşanan farklılıklar ekseninde değerlendirilmektedir. Dolayısıyla iki toplumsal grubun benzeşmediğini ve bu gibi nedenlere bağlı olarak sosyal bir ayrışmaya

sevk olduğunu belirtmek mümkündür. Özellikle İslamiyet'in hijyen konusundaki ritüelleri üzerinden değerlendirme yapan yerli katılımcılar, Suriyeli mültecilerin bu ritüellere pek fazla riayet etmediğini belirterek, bu bağlamda mültecilerle aralarına mesafe koymaktadır. Bir başka durum ise, Suriyeli mültecilerin arka planında işleyen düşünceleri ile davranışları arasında tezatlıkların olduğu algısıdır. Avrupa'ya göçle giden etno-kültürel gruplarla yaşanan çatışmaların kökeninde, yerleşik toplum ile göçmen topluluklar arasında oluşan sosyal mesafe, ev sahibi toplumun ayrımcı tutumu ve önyargılarının belirleyici olduğu bulgulanmıştır (O'Doherty ve Lecouter, 2007; Yayak, 2015).

> *"Görünüşte Müslümanlar ama gerçekte öyle değiller, bizimle çok benzerlik taşımıyor onların inancı"* (YK-9, Erkek)

> *"Din anlayışları biraz bizden farklı, onlarla muhabbetimizde bunu anlıyorum, farklı olduğumuzu…"* (YK-3, Erkek)

> *"Aynı kültürü paylaşıyoruz din anlamında… Ama yaşama tarzları farklı, gece 3'lere, 4'lere kadar oturuyorlar, geç saatte kalkıyorlar"* (YK-5, Erkek)

Bu bakımdan yerli katılımcılar; yukarıdaki anlatılarda da görüldüğü üzere, Suriyeli mültecilerin kendilerine karşı sergiledikleri davranışların hakikati yansıtmadığını, dolayısıyla mültecilerin grup içinde farklı, grup dışında farklı yaklaşım sergilediklerini yani takıyye yaptıklarını düşünmektedir. Yerli katılımcıların üzerinde durduğu bir başka durum ise, Suriyeli mültecilerin sokak pratiğidir. Suriyeli mültecilerin sokaklarda gece geç saatlere kadar yüksek sesle konuşarak, dolaştıklarını belirten yerli katılımcılar, böyle bir davranış biçiminin ev sahibi toplumun kültürüne uymadığını ve bundan önemli ölçüde rahatsızlık duyduklarını belirtmektedir. Bu bakımdan yerli katılımcıların söz konusu ifadelerinde yer alan, Suriyeli mültecilerle aynı mahalleyi paylaşmaktan duydukları memnuniyetsizlik, aslında arka planında işleyen ve *"gelinen*

*yerdeki mutsuzluk"*a yol açan durumu izah etmektedir. Dolayısıyla ev sahibi toplumun, Suriyeli mültecilerin geri dönmesi durumunda, bu gitmeye bağlı olarak *"terk edilen yerde yaşanılacak mutluluk"*a erişeceği inancı taşıdığı söylenebilir.

> *"Komşum olmadı, kesinlikle aynı memleketi paylaşmak istemiyorum. Kültürleri, yaşam tarzları çok farklı, birbirimize uyum sağlayamayız"* (YK-24, Erkek)

Ayrıca mezhepsel farklılıklara vurgu yapan bazı yerli katılımcıların, bu bağlamda ayrıştıklarını, bu nedenle de ortak bir mekânı paylaşma konusunda imtina ettikleri göze çarpmaktadır. Hatta belki de Antakya'da ortaya çıkan sosyo-mekânsal ayrışmanın en önemli faktörünü, iki toplum arasında var olan mezhepsel farklılık oluşturmaktadır.

> *"Onlara kendimi hiç yakın hissetmiyorum. Ben bir kere Aleviyim ve bunların benim dinimle hiç ilgileri alakaları yok. Ben Arapça biliyorum ama onların konuştuğu Arapça benimkine benzemiyor"* (YK-4, Erkek)

Bunun yanında yerli katılımcıların bir kısmı da, giyim-kuşam farklılığına vurgu yaparak, mültecilerin ev sahibi toplumla bu yönden farklılaştığını dile getirmektedir. Yine katılımcılar tarafından üzerinde en fazla durulan konulardan birisi de *"vatan"* vurgusu üzerinden şekillenmektedir. Öyle ki bu konu, yerli katılımcıların hemen tamamında çok büyük bir önem arz etmektedir. Vatan olgusunun, kutsal bir değer olduğuna dikkat çeken katılımcılar, kendilerinin benzer şartların meydana gelmesi durumunda ülkesinin saflarında yer alacaklarını belirterek, mültecilerin bu davranışını vatana ihanetle özdeşleştirmektedir. Bu da yerli katılımcıların, Suriyeli mültecilerle ortak bir mekânı paylaşmama konusunda direnç geliştirmesine yol açmaktadır.

> *"Hiç komşum yok, aynı mekânı paylaşmak istemiyorum. Mağdur olan insanlara yardımcı olmak isteriz ama kendi milletine faydası olmayanla, aynı yeri paylaşmak istemiyoruz"* (YK-18, Kadın)

Son olarak etnik yapı (Arap olmak) ve yüksek doğum oranı üzerinden şekillenen yaklaşımların, ev sahibi toplumdaki karşılığı katılımcılar tarafından değerlendirilmektedir. Nitekim yerli katılımcılardan bazıları, ortak bir etnisiteyi paylaşmalarına karşın, gelenek ve kültürel pratikler bağlamında Suriyeli mültecilerle farklılaştıklarını belirtmektedir. Suriyeli mültecilerde doğum oranının yüksek olmasına göndermede bulunan yerli katılımcılar, mültecilerin sayısal olarak bu hızlı artışından dolayı, ev sahibi toplum olarak gelecekte azınlıkta kalma gibi bir endişe taşımaktadır.

"Benim hangi tarafım onlara benziyor? Ben de Arap kökenliyim, Müslümanım, Aleviyim. Asla bir yakınlık hissetmiyorum. Gökteki ay kadar onlara uzağım" (YK-8, Erkek)

"Onların ne evlilik tarzı, ne doğum kontrolü ne hiçbir şeyi bize benzemiyorlar" (YK-20, Kadın)

"Bunlar bu kadar hızlı artmaya devam ederse, yakında memleketi istila edecekler, bizi buradan kovacaklar" (YK-29, Erkek)

5.2.6. Anadilin Etkileşim ve Uyum Üzerindeki Etkisi; *"Ne istiyor bu Suri"*

Bauman (2013)'ın mültecilere ilişkin söylediği, *"Onlar yer değiştiriyor değildir, yeryüzündeki yerlerini yitiriyorlar"* tespiti günümüz mültecilerinin yaşadıkları yitimi de göstermesi bakımından çok önemlidir. Mültecilerin yaşadıkları süreç basit bir şekilde yer değiştirme süreci olmanın çok daha ötesinde yaşam alanlarının yitimidir. Yaşam alanlarını yitiren mülteciler, çoğu zaman bilmedikleri ülkelerin kentlerinde toplumsal, ekonomik, siyasi sorunlarla yüzleşmek zorunda kalmakta, buna ek olarak yerlilerin hınç, korku ve kaygılarının, kendilerine aktarılma tehlikesi taşıyan gruplar olabilmektedir (Kahraman ve Nizam, 2016). Yeni bir sosyal çevrede yaşamaya başlayan, o ülkenin dilini öğrenme ve yerleşik toplumla sağlıklı bir ilişki kurabilme gibi pratikler, göçmen ya da

mültecinin o sosyal çevrede yaşayabileceği kriz ihtimalini minimum seviyeye indirebilir (Ekşi, 2002). Zira dil, ev sahibi toplum ile göçmen topluluk arasındaki etkileşimin en önemli unsurlarından biridir. Hedef ülkenin dilini öğrenemeyen göçmen toplulukların, entegrasyon süreci sekteye uğrayabilirken, aynı zamanda iki toplumu sosyo-mekânsal ayrışmaya sürükleyecek dinamikler üretebilir. Kentsel mekâna yeni dahil olan bireyler, gelir düzeyinde yaşanan artışa bağlı olarak, dil becerileri geliştirerek, uyum bağlamında önemli kazanımlar elde eder ve diğer etnik grupların yaşadığı mahallelere daha kolay geçiş yapabilir (Gregory vd., 2009; Murdie ve Borgegard, 1998). Göçmenler, hedef ülke tercihlerinde dilin önemine atıfta bulunarak, ev sahibi toplumun dilini bilmediği durumlarda, onlarla kurduğu etkileşimin sınırlı olduğunu savunmakta, bu nedenle de daha ziyade kendi dilini konuşan alanlarda yerleşme eğilimi göstermektedir (Göregenli ve Karakuş, 2014). Bu bakımdan Antakya'ya gelen Suriyeli mültecilerin bir kısmı, dil ile ilgili yaşayacakları sorunları bertaraf etme maksatlı bir mekân tercihi yapmıştır. Bu nedenle kente ilk gelen Suriyeliler, ev sahibi toplumdan Arapça konuşanların (Arap kökenli) yaşadığı ya da onlara yakın bölgelerde ikamet etmeyi denemiştir. Süreç içerisinde içlerinde Türkçe'yi öğrenenler ev sahibi toplumla daha çok etkileşim kurmayı başarmıştır.

> *"Arapça biliyorlar ama hepsi öğrendi Türkçeyi… Ama yaşlı olanlar evde oturanlar öğrenmedi. İlk geldiklerinde onlarla anlaşamıyorduk, zamanla daha biraz daha kolay anlaşmaya başladık."* (YK-6, Erkek)

Suriyeli mültecilerin bir kısmının Türkçe konuşabildiği ve bu nedenle yerleşik toplumla daha kolay iletişim kurabildiği, fakat Türkçe öğrenemeyenlerin etkileşim problemi yaşadıkları ve kentsel mekânda ev sahibi toplumdan kopuk bir şekilde yaşantı sürdürmekle karşı karşıya kaldıklarından bahsetmek mümkündür. Özellikle yerli katılımcılardan bazıları Suriyelilerin Türkçe öğrenmesi gerektiğini aksi takdirde

etkileşimin gerçekleşemeyeceğini, uyum sorununun ortaya çıkacağını savunmaktadır. Hatta bazı yerli katılımcılar, Suriyelilere Türkçe kursları verilmesi gerektiğini belirterek, böylece daha kolay etkileşim kurulabileceğini düşünmektedir.

> *"Türkiye'de yaşayacaklarsa Türkçe öğrenmek zorundalar, biz değil…"* (YK-2, Erkek)

> *"Bunlara aslında Türkçe kursları vermek lazım gelir, bizimle ancak bu şekilde anlaşabilirler"* (YK-27, Kadın)

Antakya'da Arap kökenli vatandaşların varlığı ve Antakya'ya gelen Suriyelilerle ortak bir dili paylaşması, mülteciler açısından kolaylaştırıcı bir yaşantının pratik edilmesine imkân tanımıştır. Nitekim göç edilen ülkenin dilini bilmek, göçmenin hem entegrasyonu hem de ev sahibi toplumla etkileşimini kolaylaştırması açısından önemli avantajlar barındırır. Katılımcıların ifadelerinden Antakya'ya gelen Suriyeli mültecilerin bir kısmının, buraya ilk geldiklerinde öncelikli olarak Arapça konuşan vatandaşlarla etkileşime girdikleri ve onların yaşadıkları mahallelerde ya da onlara yakın alanlara yerleştikleri anlaşılmaktadır. Her ne kadar ortak dil olan Arapça ev sahibi toplumun bir kesiminin anadili olmasına karşın, konuşulan dilin bölgesel farklılığı, etkileşimin sağlıklı bir şekilde sürdürülmemesine yol açmıştır. Nitekim anadili Arapça olan ev sahibi toplum, kente gelen Suriyeli mültecilerin dilini çoğu zaman anlamadıklarını belirterek, düşük seviyede bir etkileşimin gerçekleştiği vurgusuna dikkat çekmektedir. Dolayısıyla ev sahibi toplum nezdinde mültecilerle ortak bir dili konuşmamak etkileşimin kurulması ve geliştirilmesinde çeşitli engeller oluşturmaktadır. Bu durumu yerli bir katılımcının aşağıdaki anlatısında hissetmek mümkündür:

> *"Bizim yan komşumuz Arapça bilmiyor, bana diyor ki "ne istiyor bu Suri"* (YK-27, Kadın)

Bununla birlikte Antakya'ya gelen Suriyeli mültecilerin (özellikle genç yaştakiler) kısmen de olsa Türkçe öğrendikleri ve anadili Türkçe olan ev sahibi toplumla da etkileşimlerini önemli ölçüde geliştirdikleri anlaşılmaktadır. Ayrıca Suriye'de kent merkezlerinden gelen mültecilerle, kırsal kesimden gelenlerin konuştuğu Arapçanın farklı olduğunu belirten katılımcılar, kentten gelen mültecilerin konuştuğu Arapçanın, ev sahibi toplum tarafından daha kolay anlaşıldığını belirtmektedirler. Katılımcılar, Antakya'da Arapça konuşan vatandaşların yaşamasının Suriyeli mülteciler için çok büyük bir şans, bir avantaj olduğunu ifade etmektedir. Diğer taraftan anadili Türkçe olan katılımcılar, Suriyeli mültecilerle işaret dili üzerinden bir etkileşim (daha ziyade iş ve alışveriş bağlamında) gerçekleştirdiklerini ifade etmiştir.

"Bizim Arapça biliyor olmamız, onlar için büyük bir kolaylık sağladı. Derdini istediği şekilde anlatabiliyorlar. Bir Türk'e bunu anlatamaz" (YK-14, Erkek)

5.2.7. Suriyeli Mültecilerin Antakya'daki Mahalle Tercihleri; *"Ayrılıklar ve aykırılıklar bu mekânda başlar"*

Clark ve Blue (2004)'nin Los Angeles'teki yerleşim biçimlerini inceleyen çalışmasında; Asyalı, İspanyol, Beyaz ve siyahilerin mekân tercihinde etno-kültürel kimliğin belirleyici olduğunu ve etnik grupların ikamet yeri belirlerken bu durumu dikkate aldığını ortaya koymuştur. Diğer taraftan birtakım araştırmalar, kentsel alana göç etmiş etnik grupların ikamet alanı seçiminde, ırkçı saldırılara karşı savunma gereksiniminin belirleyici olduğunu ortaya koymuştur (Van Kempen ve Özüekren, 1998). Knox ve Pinch (2010), kente göç eden etno-kültürel grupların mekânsal kümelenmesini daha ziyade dış tehditlere karşı bir davet olarak değerlendirmektedir.

Antakya'ya göç eden Suriyeli mülteciler, buraya geldikleri andan itibaren keşfettikleri bir takım strateji ve pratiklerle kendileri için en uygun ikamet alanını belirleyerek, buralara yerleşmeye başlamıştır. Keşfedilen stratejilerden en önemlileri ve

en çok kullanılanı ise göç sürecinde kurulan akraba, tanıdık ve hemşeri ağları ile ikamet edilecek mekânın bilgisine sahip olmaya dayanan önceki mekânsal deneyimler olmuştur. Bu bağlamda Suriyeli mültecilerin Antakya kentinde mekân/mahalle tercihinde etkili olan belirleyicileri aşağıdaki şekilde özetlemek mümkündür:

(1) ***Akraba, tanıdık ve hemşeri ağlarının varlığı;*** Bilindiği üzere göç sürecinde oluşturulan ağlar, göçe katılan bireyler açısından çoğu zaman hayati bir önem taşır. Bu ağlar, göçün birçok bağlamda (ekonomik, psikoljik vb.) maliyetini minimize etme gibi katkılar sağlamaktadır. Dolayısıyla göç sürecinde arkadan gelenler, öncü göçmenlerin kurdukları bu ağdan faydalanarak, mekân tercihinde, işgücü piyasasına katılma bağlamında önemli avantajlar elde etmiş olur. Bu bakımdan Antakya'da yaşayan Suriyeli mültecilerin böyle bir ağı kullanarak, kentin belirli mahallelerinde kümelendiklerinden bahsetmek mümkündür. Suriyeli mültecilerin kurmuş olduğu bu ağ, kimi zaman akraba, kimi zaman da tanıdık ya da hemşerilik üzerinden üzerinden inşa edilmektedir. Ancak Asunakutlu ve Safran (2005)'e göre göç sürecinde kullanılan akrabalık ve hemşerilik ağlarının, göçmenlerin kentle bütünleşmesini sekteye uğratan önemli sosyal ağlardır, ayrıca bunlar kentlerde farklılaşmış cemaat oluşumuna da yol açabilmektedir. Bazı katılımcılar, göç sürecinde kurulan ağların önemini ve işleyişini, aşağıdaki ifadelerle ortaya koymaktadır;

> *"Eşim buraya geldiğinde evi burada bulmuş ve kiralamıştı. Zaten o da burada tanıdıklarını görmüş ve onlara da burada ev kiralamasına yardımcı olmuştu. Ama bizim köyden buraya ilk gelenler bizlerdik, diğerleri bizden sonra geldiler ve biz de onlara buraya geldikten sonra yardımcı olduk"* (K-38, Kadın)

> *"Reyhanlı'ya geldikten sonra ben de ticaret yapabilir miyim diye bayağı uğraştım ama bulamadım. 5-6 ay Reyhanlı'da kaldıktan sonra Antakya'da tanıklarımızdan da yardım alarak Saraykent'te bir ev bulduk"* (K-50, Erkek)

"Buraya gelmemiz, kocamın arkadaşının bize yardımı sayesinde oldu. O da aynı apartmanda bizim üst katımızda oturuyor" (K-49, Kadın)

(2) ***Konut piyasası ve güvenli ortam (kira düzeyi, konut arzı);*** Görüşmeye katılan Suriyeli mültecilerin çok büyük bir kesimi, çoğunlukla kent yoksullarının yaşadığı mahallelerde ev kiralamaktadır. Buralardaki konut kirasının düşük olması ve buraya gelen Suriyeli mültecilerin ekonomik yönden kötü koşullara sahip olması, onların bu konutları tercih etmesini zorunlu kılmaktadır. Diğer taraftan zengin olan Suriyeli mültecilerin daha iyi koşullara sahip konutlarda ya da lüx villalarda yaşadığından söz etmek mümkündür. Bununla birlikte Antakya'da yaşayan Suriyeli mülteciler, kentsel mekânda güvenli bir ortam inşa etme ile ilintili olarak, bir arada olmak adına geliştirdikleri bir toplanma/kümelenme tercihi yapmaktadır. Bu durum grup içi dayanışmayı arttırırken, aynı zamanda bir arada kalarak örgütlü bir güç olma (Knox ve Pinch, 2010) avantajını yaratmaktadır.

"Bu mahalleyi tercih etmemizin en önemli sebebi burada çok sayıda Suriyelinin olmasıdır. Ayrıca burada ev kiraları Antakya'nın birçok mahallesine göre daha ucuz ve buraya bizden önce gelen tanıdıklarımız var" (K-49, Erkek)

"Burası bizim için çok sakin ve güzel bir yer, kaldığımız eve 400 TL kira ödüyoruz, gerçi ev çok eski ama bize yetiyor, buna da şükür" (K-50, Erkek)

"Burada kiralar aslında bazı yerlerden biraz daha fazla ama yine de çok şükür karşılayabiliyoruz. Ev kirası burada 500 TL veriyoruz" (K-49, Kadın)

(3) ***İş yerine yakınlık ya da ulaşım kolaylığı;*** Suriyeli katılımcıların bir kısmı, ikamet alanı tercihinde iş yerine yakınlığın ya da ev ile işyeri arasındaki ulaşım koşullarının etkili olduğunu vurgulamaktadır. Bu yaklaşım onların bir parça da olsa, buraki yaşam maliyetini düşürmesine yardımcı olmaktadır. Ayrıca etnik girişimcilik bağlamında kendi

işletmesini açan Suriyeli mültecilerin çok büyük bir bölümünün, işletmeyi ikamet ettiği alana yakın bir yere kurduğu görülmektedir. Suriyeli mültecilerin kurduğu bu işletmeler, genellikle ya ikamet ettiği evin çok yakınında ya da yine aynı mahallede, yürüme mesafesinde olan bir alana tekabül etmektedir. Suriyeli bir katılımcı iş piyasasına yakınlığın mekân tercihine etkisini aşağıdaki şekilde ifade etmektedir:

> *"Yaklaşık buraya geleli 6 yıl oldu. Anayazı ilk çalıştığımız ve kardeşlerimin de hala çalışmaya devam ettiği iş yerine yakın bir mahalle olduğu için burayı tercih ettik. İnsanlar daha az masraf olsun diye genellikle çalıştığı yere yakın oturmak ister, biz de öyle yaptık"* (K-10, Erkek)

> *"Serinyol mahallesini tercih etmemin sebebi işyerine yakın olmasıydı. Antakya'ya ilk geldiğimde birçok yerde iş aradım ve en sonunda bu kebapçıda iş buldum"* (K-1, Erkek)

(4) ***Önceki mekânsal deneyimler;*** Görüşmeye katılan Suriyeli mülteciler, genellikle yaşadığı mahalleyi daha önce ya bizatihi kendisi deneyimlemiş, ya da o mekânı bilen tadıkların önermesiyle bir yaşam alanı olarak tercihi ettiklerini belirtmiştir. Zira Suriyeli mültecilerde, *"bilinen ve deneyimlenen bir yer, bilinmeyene göre daha güvenlidir ve gidilmeye/yaşanmaya değerdir"* yaklaşımı üzerinden oluşan algı, onların mekân tercihinde etkili olmaktadır. Nitekim çok sayıda Suriyeli mülteci, göç etmeden önce, evvela buradaki yaşam alanlarını/mahalleleri deneyimleyip iyice tanıdıktan sonra ev kiralamakta, akabinde geride kalan ailesini ve yakınlarını da bu alana getirmektedir.

> *"Eniştem savaştan önce taksi şoförüydü. Antakya'ya Suriye'den yolcu getirirdi. Burayı iyi biliyordu. Çok sayıda tanıdık, arkadaş edinmişti. Narlıca'ya yerleşmemiz onun sayesinde oldu"* (K-16, Erkek)

(5*) İş bulma potansiyeli yüksek olan yerlere yakın olma;* Antakya'da yaşayan Suriyeli mülteciler için, işyerine yakın olmanın yanı sıra, istihdam koşullarının daha geniş ve çeşitli olduğu mekânların da ikamet yeri seçimlerinde etkili olmaktadır. Nitekim Antakya'ya gelmeden önce, Hatay'ın başka bir ilçelerinde ikamet etmeyi tecrübe eden bazı mülteciler, iş fırsatlarının yetersizliğinden dolayı Antakya'ya gelme yönünde bir tercih kullanmış ve bunun ardından Antakya'da hangi mahallede iş potansiyelinin daha yüksek olduğunu keşfettikten sonra buraya yerleşme kararı vermiştir. Katılımcılardan ikisi ikamet alanı tercihini şu şekilde anlatmaktadır;

> *"Aslında önemli olan Suriyelilerin çok olması değil de bizim için asıl önemli olan para kazanabileceğimiz, geçimimizi sağlayabileceğimiz bir yer olması"* (K-3, Kadın)

> *"Akrabalarım sayesinde bu mahalleye taşındık. Reyhanlı'da iş imkânları daha az, tek başıma çalışsaydım orada kalırdım ama kardeşlerim ve babamın da ihtiyacı vardı ve bu nedenle Antakya bizim için bir fırsat olmuştu"* (K-7, Erkek)

(6) *Ev sahibi toplumun yaklaşımı ve ortak kültürel dinamikler (Suriyelilere ev verme/vermeme-ortak inanç ritüelleri);* Görüşmeye katılan bazı mültecilerin anlatılarından, ev sahibi toplumca kendilerine yönelik oluşan algı ve yaklaşımı göz önünde tutarak ikamet alanı tercihi yaptıkları anlaşılmaktadır. Özellikle bu kişiler kendileriyle ortak yönlere (ortak inanç, ortak kültürel değerler) sahip olan bir toplumun içerisinde yaşam alanı kurma yanlısı olmaktadır. Bununla birlikte kendilerine karşı gelişen olumsuz yaklaşımların sebep olduğu ev vermeme/kiralamama durumu da, ikamet alanı tercihinde önemli rol oynamaktadır. Bu bakımdan Suriyeli mülteciler sadece kendilerine kiralık ev verilen mahallelere yerleşmek durumda kalmaktadır. Zira ev sahibi toplumla yapılan görüşmede özellikle bazı mahallelerde Suriyelilere hiçbir şekilde ev kiralanmadığı anlaşılmaktadır. Bu durum Suriyeli mültecileri, yaşam alanı kurma

bakımından başka alanlara yöneltmektedir. Bu nedenle Antakya'da yaşayan Suriyeli mülteciler, bir taraftan ev sahibi toplumun bir kesiminden mekânsal olarak ayrışırken, diğer taraftan başka bir yerde bir araya toplanma ya da kümelenme eğilimi göstermektedir. Burada gelişen durumu Marcuse (2001), kentsel mekânda meydana gelen toplumsal ayrışmanın kökeninde, bir toplumsal grubun, diğer bir grubu dışlaması yatmaktadır şeklinde ifade etmektedir. Suriyeli bir katılımcının aşağıda yer alan anlatısı açıkça böyle bir dışlamanın tezahürünü net bir şekilde göstermektedir:

> *"İlk kaldığımız evde Suriyeli olmamızdan dolayı bizi istemediklerini düşünüyorum. Herhangi bir sorun yaşamadık ama bize karşı gösterdikleri davranışlardan sanki bizi orada istemediklerini düşündük. Bu nedenle başka bir yerde ev bulup, huzurlu bir mahallede yaşamak istedik ve Narlıca'ya geldik"* (K-15, Erkek)

(7) ***Dil faktörü;*** Suriyeli mültecilerin bir bölümü Antakya'ya ilk geldiklerinde daha ziyade ev sahibi toplumdan Arapça konuşanların yaşadıkları alanlarda ya da onlara yakın yerlerde ikamet etmeyi tercih etmişlerdi. Zira yeni geldikleri bir mekânda yaşamlarını sürdürebilmek için ev sahibi toplumla etkileşim kurmak durumundaydı. Bunun için en gerekli unsur dildi ve bunu fırsata çevirmek ancak ve ancak Arap kökenli ev sahibi toplumun yaşadığı alanlara yakın olmaktı. Ancak zamanla az da olsa Türkçe öğrenen, mekânı ve işgücü piyasasını daha yakından tanıyan Suriyeli mültecilerin birçoğu için, dil artık bir engel olmaktan çıktı. Böylece Antakya'da yaşayan Suriyeli mülteciler, ikamet yeri seçiminde daha rahat bir şekilde hareket etme fırsatı yakaladı.

> *"Anayazı mahallesinde kaldık bir süre, orada kalmamızın sebebi bir tanıdık bize o mahallede iş buldu tarlada çalıştık, burada Arapça konuşan insanlar vardı. Çünkü Türkçe bilmiyorduk"* (K-2, Erkek)

"Burada birçok kişinin Arapça konuştuğunu gördük, bu bizim için çok faydalı bir durum oldu" (K-12, Erkek)

5.2.8. Suriyeli Mültecilerin Gruplar Arası ve Grup İçi Sosyal İlişkileri; *"Ben sana mecburum, bilemezsin"*

Bireylerin kendi aidiyet niteliklerini yüceltmek, diğer toplumsal grupları ise "*onlar*" olarak nitelendirmek, bir bakıma olumsuz kategorilendirmenin ilk basamağı olarak düşünülebilir, bu olumsuz kategorilendirme, genel anlamda öteki kavramının üretimi ya da ötekileştirme etkinliği olarak değerlendirilir (Bezirgan-Arar ve Bilgin, 2009). İnsanlar üyesi olduğu toplumsal grubun ortak yararlarına hizmet edecek davranışlar geliştirirken daha toleranslı olmakta, ancak kendi zihinlerinde "*öteki"* ya da "*diğer*" olarak tasvir ettikleri gruplara ise daha az tolerans gösterme eğiliminde olabilmekte, hatta onları değersiz kılmaya varacak ayrıştırıcı davranışlar sergileyebilmektedir (Polat ve Kaya, 2017). Bir taraftan kuramsal tartışmalar *"öteki"*nin inşa sürecini ev sahibi toplum bağlamında kurgularken, diğer taraftan mülteci gruplar, kendilerini öteki ilan eden gruba karşı *"biz"*i inşa etmektedir. Buradaki *"biz"* muhtemel saldırıları bertaraf etme bağlamında bir savunma gücü olarak kullanılmaktadır. Suriyeli mülteciler, egemen bir gücün yasalarıyla oluşturulan biçimiyle ona dayatılan mekânda (De Certeau, 2009), başka bir anlatımla ötekinin mekânında kendi stratejisini öne sürmeye çalışmaktadırlar. Suriyeli mültecilerin kentsel mekânda *"öteki"* olarak konumlandırılmaları, karşı karşıya kaldıkları ekonomik sorunlar ve dışlanma gibi olumsuzluklarla mücadele etmek için, egemen strateji içerisinde fark ettikleri açıkları, kendi stratejileriyle doldurmak suretiyle bir taktik geliştirmelerine yol açmaktadır.

Uluslararası göçmenlerin ya da etnik grupların, kentsel mekânda karşılaştıkları dışlayıcı ve ötekileştirici yaklaşımlar, grup içi dayanışmayı tetikleyen (Tümtaş, 2012) ve çoğunlukla daha da güçlendiren mahiyete bürünebilir. Bu durum söz konusu grupların

toplumsal ve kültürel yönden, grup içi tutunumları güçlendirmesi ve grup kimliği inşa etmesi (Yüceşahin, 2017) yönünden büyük bir öneme sahiptir. Antakya'da yaşayan Suriyeliler açısından; kentsel mekânda kalış süresinin uzamasına bağlı olarak karşılaşılan dışlayıcı ve ötekileştirici yaklaşımlar, bir taraftan ev sahibi toplumla kurulan etkileşim düzeyini minimize etmekte, diğer taraftan da onları grup için kapanmaya yöneltmektedir. Suriyeli bir katılımcının aşağıdaki ifadeleri, onlara karşı ev sahibi toplum üyelerince sergilenen yaklaşımın değişim sürecini özetlemektedir:

> *"İlk geldiğimiz dönemlerde bize çok fedakârlık yaptılar. Zaman zaman yemek getirdiler, kendi eşyalarından bizlere verdiler. Koltuk, perde, yorgan halı gibi ev eşyası vermişlerdi. Ama şimdi artık aynı değiller. Bizim onların işlerini ele geçirdiğimizi düşünüyorlar"* (K-12, Erkek)

> *"Biz gelince onların işsiz kaldıklarını düşünüyorlar. Bizden herhangi bir alışveriş yaptıklarını söyleyemem, sadece birbirlerinden alışveriş yapıyorlar. Benim müşterilerin tamamımı Suriyelilerden oluşuyor. Bizim bir süre burada kalıp sonra Suriye'ye döneceğimizi düşünüyorlardı, ama zaman geçtikçe ve biz dönmeyince onların bize karşı olan davranışları da olumsuz yönde değişiyor"* (K-12, Erkek)

Ev sahibi olan toplum üyeleri, mültecilerin geri dönme ihtimaline karşılık onları "*misafir*" olarak değerlendirmişti. Ancak ev sahibi toplum, süreç içerisinde geri döneceklerinden kuşku duymaya başladıkların andan itibaren Suriyeli mültecilere yönelik oluşan "*misafir*" algısının yerini, "*işgalci*" ya da "*işsiz kalmalarının müsebbibi*" algısı yüklenmeye başladı. Ev sahibi toplumda ortaya çıkan *"işgücü ücretlerinde yaşanan gerilemenin temel sebebi Suriyeliler"* olduğu algısını sergilenen davranışlar vasıtasıyla mülteciler tarafından çoğunlukla fark edilmektedir. Bu da gruplar arası sosyal ilişki ve etkileşim düzeyini olumsuz yönde etkilemektedir. Ev sahibi toplumda bu eksende yaygınlaşan algılar, Suriyeli mültecilere karşı daha az toleranslı olmayı beraberinde

getirmiştir. Hatta Suriyelilerle ilgili sosyal medya ya da basında çıkan her türlü habere yönelik son derece olumsuz tepkiler ve yorumlar geliştirilmektedir. Bu olumsuz yorum ve tutumlar birçok Suriyeli mülteci tarafından yakından takip edilmekte ve kaygıyla karşılanmaktadır. Ancak diğer taraftan ev sahibi toplumun bu tarzdaki yaklaşımları, Suriyeliler mültecilerde grup içi dayanışmayı ve kohezyonu güçlendirmektedir.

Örneğin, Hatay Radyo Televizyonu (HRT)'nun Suriyeli mültecilerin yerel seçimlerde oy kullanacaklarına yönelik haberi üzerine, sosyal medyada yapılan yorumların birkaçı dışında neredeyse tamamı dışlayıcı, hatta kimisi provoke etmeye yönelik olduğu göze çarpmaktadır (Şekil, 26-27). Yine sosyal medya üzerinden, bazı ev sahibi toplum üyelerininin geliştirdiği dışlayıcı yorumlara, Suriyeli mülteciler de cevap vermekte; kendilerine yönelik gelişen olumsuz genellemelerin yanlış olduğuna dair yorum yaparak, kendilerini ifade etmeye çalışmaktadır. Hatta söz konusu yorumlar bazen hakarete varacak niteliğe bürünmekte ve sosyal medya üzerinden karşılıklı meydan okumalara kadar ilerlemektedir. Musterd ve Ostendorf (2009), ortaya çıkan bu söz konusu durumu şu şekilde açıklamaktadır; kentlerde mekânsal ayrışmayla ilintili olarak sosyal yapıya uyumun güçleştiği alanlarda, göçmen grupların uyum sağlayamama kaynaklı suç işleme düzeyi yükselmekte ve bütünleşme sorunları doğmasına yol açmaktadır. Dolayısıyla Antakya'da yaşayan Suriyeli mülteciler için kentle bütünleşememe ve ev sahibi toplum üyeleriyle çatışma ya da meydan okuma şeklinde gelişen haller, kentsel alandaki sosyo-mekânsal ayrışmanın daha da derinleşmesine yol açabilmektedir. Ev sahibi toplum üyeleriyle yapılan formel ve enformel görüşmelerde zaman zaman Suriyeli mültecilerden kaynaklanan olayların (gasp, hırsızlık, fuhuş) artışına vurgu yapılmaktadır.

Olumsuz yorumlar:

Meltem [redacted] Hatay bu gidişte süriyelilerin eline gececek zaten biz misafiriz son model giyinmeler yemekler gece gezmeler biz ancak ewde korkuyoruz dışarı cıkmaya .Kurtulamadık gitti bunlardan ya şehrimize sahip cıkacaklar kimsenin umru degil

Beğen · Yanıtla · 6h 1

Mehmet [redacted] Kend nüfuslarını korumak için doğum oranlarını yüksek tutuyorlar. 3 yıl önce Hataylı kadınların doğum oranı ile Suriyeli kadınların doğum oranı aynı iken bugün bu oran yüzde 60'a yüzde 40 oranında Suriyelilerin lehinde. 3 yıl sonra yüzde 75'e 25 olacak. 12 yıl sonra Türk nüfusu Suriyeli nüfusun altında kalacak. Ondan sonra hiç kimse Hataylı olup da belediye başkanı adayı olmaya cesaret edemez.
Bundan alâ beka sorunu olabilir mi yauw?

Beğen · Yanıtla · 6h 12

Yılmaz [redacted] Suriyeli esnafların vergi levhası yok şahidim seyyar satıcılar hemde manavın önünde satış yapıyorlar kimseden çıt yok millet korku endişe içinde can mal güvenlik adalet yok öz vatandaş uvey evlat muamelesi görüyor yazık

Beğen · Yanıtla · 9h · Düzenlendi

Ahmet [redacted] Suruyelilere oy kullandirmayin yeğen elinize caltakli odunları alın döve döve memleketine gönderin oy kullanmaya gelenleri

Beğen · Yanıtla · 4h 1

Mustafa [redacted] Oy hakki haram olsun vergimi verdi buradami dogdu askerlikmi yapti Vatan hainleri Vatan namus demek yol kenarinda neskafe sigara nargile iciyorlar Suriyeye Mehmetcigin onunde gidip Vatanlarini kurtarsinlar Turkiye yan gelip yatma yeri degil

Beğen · Yanıtla · 5h 7

Hülya [redacted] Hatay halkında suç yerme dükkanını kiraya verme evini kiraya .kimse barındırmaz ise defolup giderler evimin yanında oturuyorlar adamın son model binek araba ve minibüsü var.yüksek sesle konuşmaları bıktırdı. Gitseler de kurtulsak .

Beğen · Yanıtla · 5h 15

Şekil 26. Sosyal medya üzerinden Suriyelilere yönelik yapılan dışlayıcı yaklaşımlar

Olumlu yorumlar:

Feysal [redacted] Şu antakya ve ilçelerinde yaşayan hangi türk vatandaşın suriyede akrabası yok allah kimseye bu acıları yaşatmasın aileler paramparça koyun can derdinde kasap et derdi misali suriyelilerin üzerinden siyaset malzemesi bulmuş bazıları yazık onlara dua edin allah onlara yardım etsin siyaset yalandır gerçek olan yaşanılanlardır

Beğen · Yanıtla · 5h 9

Halil [redacted] Zulumle nasil abad olunmaz işe kufurle beddua ile de insan olunmaz unutulmasin kii bugun suriyeliler e sövüp sayanlar dün o kimliğe bağlıydılar hatay in alindiği tarihe bir bakilsin ??? Her ağacta curuk elma cikar .

Beğen · Yanıtla · 5h · Düzenlendi 4

Şekil 27. Sosyal medya üzerinden Suriyelilere yönelik yapılan olumlu yaklaşımlar

Özellikle ev sahibi toplum üyesi erkeklerden bazılarının Suriyeli kadınlarla evlendiği ve bazı Suriyeli gelinlerin damat tarafını gasp ettiğine dair haberler zaman zaman basında ya da sosyal medayada yer almaktadır. Yerli bir katılımcı yaşanan bir örnek durumu, aşağıdaki gibi özetlemektedir:

> *"Geçenlerde bizim buradan bir öğretmen bir Suriyeli kadın aldı, kadın duldu hem de, düğünden sonra gelin altınları, paraları alıp uçtu gitti"* (YK-20, Kadın)

Emniyet yetkilileriyle yapılan enformel görüşmede konunun hassasiyetinden ötürü bilgi paylaşımı yapılamadığı belirtildi, ayrıca yetkililer Suriyeli mültecilerin asayişle ilgili olaylara karışma oranının ev sahibi toplum üyelerine nazaran daha düşük düzeyde gerçekleştiğini belirtilmekle birlikte, Antakya'da yaşanan nüfus artışının haliyle asayiş bağlamında olayların artışına yol açmasının alelade bir durum olduğuna dikkat çekilmektedir.

Sosyal medya üzerinden bazı ev sahibi toplum üyelerinin yaptığı yorumlara daha yakından bakıldığında (Şekil, 26-27), buradan iki ayrı değerlendirme yapmak mümkün olmaktadır:

Birincisi; sosyal medyada yorum yapanlar içerisinde çoğunlukta olan ve Suriyelilere mültecilere yönelik olumsuz yaklaşım sergileyen ve bu tutumlarını her fırsatta dile getiren kişilerdir. Bu tarz tutum ve davranışları paylaşan insanlar, basında ya da sosyal medyada Suriyelilerle ilgili çıkan neredeyse her haber için olumsuz değerlendirmeler yaparak, Suriyeli mültecileri, dışlananması gereken kişiler olarak konumlandırmaktadır. Bu şekilde düşünen insanların argümanlarına bakılacak olursa, aşağıdaki değerlendirmeleri yapmak mümkün olacaktır;

Ev sahibi toplumun bir kesimi tarafından geliştirilen, Suriyeli mültecilere yapılan yardımdan kaynaklanan algı ile resmi kurumlarda *"Suriyelilere yönelik pozitif*

ayrımcılık" yapıldığı iddiası ile şekillenen Suriyeli algısı, ev sahibi toplumda yaygın olan bir kanaat haline gelmiştir. Bu bağlamda ev sahibi toplumun bir kesimi, Antakya'nın ilerleyen süreçte Suriyelilerin istilasına uğrayacağını ve yaşadıkları kentten Suriyeliler tarafından koparılacakları endişesini taşımaktadır. Özellikle Suriyeli mültecilerin doğum oranının yüksek oluşuna gönderme yaparak, bunun bilinçli yapıldığı ve yakın gelecekte Suriyelilerin karşısında azınlık durumuna düşecekleri kaygısı, kentin geleceğiyle birlikte değerlendirilmektedir. Bir başka değerlendirme de Suriyeli bazı esnafların vergisiz işletme kurması üzerinden yapılmakta ve adil olmayan bir iş piyasasının ortaya çıktığından yakınılmaktadır. Bu bağlamda ev sahibi toplum ile Suriyeli mültecilerin iş piyasadaki konumları kıyaslanmakta ve bu durum vatandaşlık kavramına gönderme yapılmaktadır. Bir başka değerlendirmede, vatan kavramının kutsallığı üzerinden şekillenen, vatandaşlık için gereken liyakate ve askerlik görevini ifa etmeye vurgu yapılmaktadır. Suriyelilerin köken ülkeyi terk edip, başka bir ülkeye yaptıkları zorunlu göç *"vatana ihanet"* bağlamında değerlendirilmektedir. Suriyeli mültecilerin Antakya'daki gündelik yaşam pratiklerine göndermede bulunularak, Suriyelilerin Antakya'da konforlu bir yaşam sürdükleri iddiası, eleştiri konusu yapılmaktadır. Başka bir değerlendirmede Antakyalı konut sahiplerinin Suriyelilere ev kiralaması üzerinden yapılmaktadır. Suriyeli mültecilere kiralık ev verilmediği takdirde, Suriyelilerin Antakya'da kalamayacağı ve ülkelerine geri döneceklerine dair çıkarımlar yapılmaktadır. Ayrıca Suriyeliler ile ev sahibi toplum arasındaki kültürel farklılıklara vurgu yapılarak, bu farklılıklar bütünleştirici olmaktan ziyade, olumsuz bir pencereden yorumlanmaktadır. Bir başka değerlendirme ise daha ziyade provoke edici, dışlayıcı bir tutum üzerinden şekillenmekte ve ev sahibi toplumu Suriyeli mültecilere karşı kışkırtmaya yönelik bir kapıyı aralamaktadır.

İkincisi ise; daha azınlıkta olan ve sesleri daha cılız bir şekilde duyulan, merhamet ve empati gibi kavramlara gönderme yaparak, Suriyelilere karşı ılımlı yaklaşım

sergileyen kişilerdir. Suriyelilere yönelik bu tarz tutum ve davranışlar sergileyen insanlar, Suriyelileri ortak inanca sahip olma üzerinden konumlandırmaktadır. Ev sahibi toplumdaki bazı bireylerin bu tarzdaki yaklaşımlarından etkilenen Suriyeliler ise daha ziyade ev sahibi toplumla bütünleşmeyi tercih etme yanlısı olabilmektedir. Bu şekilde düşünen insanların argümanlarına bakılacak olursa; tarihsel bağlamda, ortak bir geçmişe ve Hatay'da yaşayan Türk vatandaşları ile Suriyelilerin akrabalık bağına yönelik vurgu yapılmaktadır. Bu yaklaşım entegrasyona hizmet edebilecek bir boyuta sahip olmakla birlikte, gruplar arası çatışmayı önleyici olması bakımından son derece önemlidir. Başka bir değerlendirme ise, bütün Suriyelileri olumsuz bir kategoride genelleştirmenin doğru bir yaklaşım olmayacağı, *"her ağaçta çürük elma çıkar"* ifadesi üzerinden yorumlanmakta ve bardağın dolu tarafından bakılması gerektiği önermesini içermektedir.

Berry (2001), bireylerin kendi kültürel kimliklerini korumaya önem verirken, diğerleriyle etkileşimden kaçındıkları durumlarda ayrılma (separasyon) stratejisi uyguladıklarını ifade etmektedir. Bu anlamda Antakya'da yaşayan Suriyeli mültecilerde de benzer bir stratejinin pratik edildiğinden bahsedilebilir. Bu nedenle gruplar arasında sosyal ilişkileri geliştirme bağlamında Suriyeliler, içinde yaşadıkları mekâna duydukları güvensizlik ve onlara yönelik geliştirilen olumsuz algı ve tutumlar nedeniyle, korunaklı bir hayat sürüdürmeye yönelerek, iş ya da zorunlu durumlar dışında, daha ziyade kendi grup üyeleriyle etkileşim içinde olmayı tercih ediyor. Bu yönelim grup içi dayanışmayı güçlendirmekte ve kurulan mülteci ağını ayakta tutmanın bir pratiği olarak karşımıza çıkmaktadır. Suriyeli bir katılımcının aşağıdaki anlatısında söz konusu grup içi dayanışmanın bir yansıması yer almaktadır:

> *"Birbirimize şu konularda yardımcı oluruz; örneğin evde birinin bir eşyası fazladır ve diğerinin buna ihtiyacı vardır, işte o eşyayı ihtiyacı olan kişiye veririz. Ya da mahalleye yeni taşınan biri vardır, onun bazı ihtiyaçlarını gideririz, ona yol*

yordam gösteririz. Örneğin ihtiyaçlarını nasıl daha ucuza ve nerelerden temin edeceği konusunda yardımlaşıyoruz" (K-14, Erkek)

Ancak aynı durumun bütün Suriyeli mülteciler için geçerli olduğu söylenemez. Nitekim bazı katılımcılar, yerleşik toplum ile daha yüksek düzeyde bir etkileşim kurduklarının ve çok iyi ilişkiler geliştirdiklerinin üzerinde durarak, bu ayrışmanın içerisinde yer almadıklarını ifade etmiştir. Bu yönelim, bir kültürleşme sürecini doğurmakta ve bu şekilde yönelim sergileyen Suriyeli mülteciler için, entegrasyonun kapılarını aralamaktadır. Bunu aşağıdaki anlatıda net bir şekilde hissetmek mümkündür:

"Ben şahsen buradaki Türklerle çok iyi ilişkiler kurdum. Birlikte iş yapıyoruz, beraber kafeye gidiyoruz, yemek yiyoruz" (K-42, Erkek)

Diğer taraftan iki ayrı Suriyeli katılımcı, aynı kültürel grubun üyeleri olmasına rağmen, Antakya'da yaşayan Suriyelilerin birbirine karşı farklı tutum ve davranışlar sergilediği belirtmiştir. Suriyeli mültecilerle yapılan görüşmelerde; bir taraftan grubun üyeleri arasında bir dayanışmanın varlığına işaret eden pratiklerin sergilendiğine dair bir çıkarım yapmak söz konusuyken, diğer taraftan hiçbir dayanışmanın olmadığı, çıkara dayalı ilişkilerin yoğunlukta olduğu ben merkezli bir yaşantı tercih edildiği ortaya çıkmaktadır. Söz konusu durumu aşağıdaki anlatılardan çıkarmak mümkündür:

"Buradaki Suriyeliler birbirleriyle sadece kendi çıkarları için ilişki kuruyorlar. Örneğin bir Suriyelinin yanına gidip sohbet etmek istediğinde, ondan para isteyeceğini ya da ona zarar vereceğini zanneder ve hemen bir bahane bulup yanından uzaklaşır. Akrabaların ve yakın komşun dışında sadece birbirimize selam veririz. O da Allah'ın selamı olduğu için… Onun dışında kimse kimseye yardım etmez. Herkes kendi derdinde…"(K-12, Erkek)

"Bazen de arkadaşlarla buluşup, birlikte vakit geçiririz. Boş vakitlerimizde futbol maçlarımız olur, kahvehanede iskambil oynar ya da pikniğe gideriz. Bayramlarda ya aile ile ya da arkadaşlarımızla İskenderun'a denize gideriz (K-15, Erkek)

Aynı zamanda Antakya'da yaşayan Suriyeli mültecilerin özellikle bazı mahallelerde (Narlıca, Akasya, Ürgenpaşa gibi) grup içi sosyal ilişki ve etkileşimin güçlü bir şekilde hayat bulduğu örneklerin varlığı dikkat çekmektedir. Nitekim bazı katılımcılar, iş yaşamından geriye kalan zamanlarda (akşamları, Pazar günleri ya da bayramlarda) grup üyeleriyle birtakım paylaşımlarda bulunduğunu belirterek, çeşitli etkinlikler (piknik yapma, denize gitme, halı saha maçı düzenleme gibi) organize ettiklerini belirtmiştir.

Suriyeli mültecilerin yukarıda anlatılanlar gibi ortaya koyduğu bu yönelimleri, Berry (2001)'nin de işaret ettiği; *"grup üyelerinin kültürleşme sürecinde farklı stratejiler geliştirebileceği ve geliştirdikleri bu stratejilerin ya grup üyelerinin bireysel tercihine ya da o grubun benimsediği stratejiye bağlı olarak çeşitli şekillerde yaşanabileceği"* yaklaşımıyla paralellik göstermektedir. Nitekim Berry (2006), göçmen ya da azınlık grupların kültürleşme sürecinde benimsedikleri stratejilerin, bireylerin tercihlerine ve toplumun özelliklerine göre değişme göstererek, bireyden bireye ya da toplumdan topluma, hatta iki toplumun stratejileri arasındaki etkileşime bağlı olarak da şekillenebileceğine dikkat çekmektedir. Bu bağlamda Antakya'da yaşayan mültecilerin gruplar arası ve grup içi sosyal ilişkileri, katılımcıların ifadelerindeki metnin satır aralarında yer alan ayrıntılar, aşağıdaki gibi bir takım kompleks durumlar ortaya çıkarmaktadır:

Gruplar Arası Sosyal İlişkiler; Suriyeli katılımcılar, Antakya'daki ev sahibi toplumla süreç içerisinde ilişki düzeylerinin zayıfladığını belirtmiştir. İki grup arasında ilişki düzeyindeki bu zayıflamanın, misafirlik süresinin uzamasından

kaynaklandığı ve bunun ev sahibi toplumun geliştirdiği bir reaksiyon olduğu düşünülmektedir. Nitekim yerli katılımcıların neredeyse tamamı, Suriyeli mültecilerin Antakya'ya ilk geldiği süreçte, ev sahibi toplum tarafından, kendilerine yönelik misafirperver ve yardımsever yaklaşımlar sergilendiğini belirtmektedir. Antakya'ya ilk geldiklerinde ev sahibi toplum tarafından, Suriyeli mültecilere ev eşyası, gıda ve ev kiralama konusunda yardımlar yapıldığını belirten Suriyeli katılımcıların, ilişki düzeyinin bu seviyeye gerilemesinden memnun olmadıkları anlaşılmaktadır. Bununla birlikte gruplar arası etkileşim hususunda belki de en dikkat çeken durumlardan bir tanesi de, temelde etno-kültürel farklılığa bağlanan olumsuz yaklaşımlardır. Zira mülteciler, Samandağ, Harbiye gibi yerlere gitmekten ve buralarda yerleşmekten imtina etmekte, burada yaşayan toplum üyelerinin kendilerine zarar verecek yaklaşımlarda bulunacağından endişe duymaktadır. Suriyeli katılımcılar, söz konusu yerlere gitmeme nedenini, Suriyeliler arasında yaygınlaşan ama kesinliği tam bilinmeyen *"Samadağ'da Suriyelileri dövdüler"* tarzındaki söylentileri dayanak olarak göstermektedir. Katılımcıların çok az bir kesimi ise komşularıyla kurdukları etkileşimin olumlu yönde devam ettiğini belirterek, bundan duydukları memnuniyeti dile getirmektedir. Genel olarak Suriyeli katılımcıların bu ifadeleri göz önüne alındığında; ev sahibi toplum üyeleri tarafından, Suriyeli mültecilere yönelik geliştirilen bu türden yaklaşım ve tutumlar, mekânsal aidiyetin ve bütünleşmenin gelişimine olumsuz yönde etki yapmaktadır. Hollanda örneğinde olduğu gibi Türk kökenli göçmenlerin, maruz kaldıkları ayrımcılıktan kaynaklanan nedenlerle, kendi sosyal kimliklerini inşa ederken Hollandalı kimliğinden uzaklaşmaktadır (Ceceli-Köse, 2015). Benzer bir durumun Suriyeli mülteciler için de geçerli olduğunu belirtmek mümkündür. Ev sahibi toplum üyelerinin bir kesiminin, olumlu tutum ve yaklaşımının ise bütünleşme ve mekânsal aidiyetin gelişim sürecini hızlandırdığı düşünülmektedir. Çok nadir de olsa bazı

katılımcılar ev sahibi toplum üyeleriyle geliştirdiği ilişkinin, kendi grup üyeleriyle olan ilişkiden daha olumlu olduğu ve diğer gruba daha fazla güven duyduğunu dile getirmektedir.

Grup İçi Sosyal İlişkiler; Suriyeli katılımcıların anlatılarında, grup içi sosyal ilişki gelişimine katkı sağlayıcı nitelikte, çoğunlukla yüksek düzeyde bir etkileşim ve dayanışma örneklerin varlığı dikkat çekmektedir. Antakya'da yaşayan Suriyeli mültecilerin, kente yeni gelen grup üyelerine kiralık ev bulma, ev eşyası temin etme, iş bulma, iş kurmada katkı sağlama, kurdukları etnik işletmelerinden alışveriş yapma, ev ziyareti gerçekleştirme ve grup üyeleriyle birlikte etkinliklere (piknik yapma, denize gitme) katılma gibi konularda bir dayanışma örneği sergilediği görülmektedir. Ayrıca sosyal medya aracılığıyla tanışma, çeşitli organizasyonlar düzenleme ve bunları grup üyelerine yayma, köken ülkedeki gelişmelerle ilgili bilgi paylaşımında bulunma, hatta evlenmeye yönelik ilişkiler geliştirme gibi bir dizi etkinlikler yapılmaktadır.

Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM)'nin raporunda; Hatay'da ev sahibi toplumda demografik yapının ve farklı gruplar arası dengenin bir taraf lehine bozuluyor olması kaygısı ortaya çıkmakta, bu kaygının özellikle Alevi kesimde belirgin olduğu ifade edilmektedir. Aynı raporda Suriyeliler ile ev sahibi toplum arasında akrabalık bağlarının varlığına dikkat çekilerek, ancak bunun kitlesel tepkileri engellemediğine değinilmekte ayrıca Hatay'daki Suriyeli mültecilerin %20 kadarının bu akrabalık bağından faydalanarak barınma, maddi ve manevi destek aldığı ifade edilmektedir. Bununla birlikte Suriyeli mülteciler ile ev sahibi toplumun üyeleri arasında zaman zaman adli vakaların yaşandığına değinilerek 2014 yılına kadar bu vaka sayısının 200 civarında olduğu belirtilmektedir (ORSAM, 2015a). Yine sahadan elde edilen bulgulardan da benzer şekilde çıkarımların tespiti yapılmış, Alevi toplumun üyelerinin

duyduğu söz konusu kaygıdan ötürü, Suriyeli mültecilere yönelik çoğunlukla olumsuz yargı ve tutumlar geliştirdiği ve bunun iki grubun üyeleri arasında bir güvensizlik ortamı yarattığı sonucuna ulaşılmıştır. Zira iki toplumsal grubun, Suriye'deki yönetime dair farklı bakış açısına sahip olması ve söz konusu yönetimin etno-kültürel bağlamda Antakya'da yaşayan Alevi toplumla ortak bir kökene sahip olması gibi etkenler bu etkileşim ve ilişki düzeyine yansımaktadır. Bir taraftan Antakya'da yaşayan Alevi toplum üyeleri Suriyeli mültecilere karşı önyargılı ve olumsuz yaklaşımlar sergilemekte ve onlara ev kiralamamakta, diğer taraftan Suriyeli mülteciler de söz konusu topluma karşı temkinli yaklaşmakta ve çoğunlukla sosyo-mekânsal olarak Alevi toplumdan ayrışmaktadır. Bu nedenle Suriyeli mülteciler, Antakya'daki yerleşme tercihlerini, kendileriyle benzer kültürel değerlere sahip, Sünni toplum üyelerinin yaşadığı mahallelerden yana kullanmaktadır. Belki de Antakya'da ortaya çıkan sosyo-mekânsal ayrışmanın en önemli dinamiklerden birisi, her iki toplumun üyeleri açısından hassas değerler bütünü olan bu farklılık oluşturmaktadır. İkinci olarak, Suriyeli mültecilerin Antakya'daki kalış süreleri arttıkça, Alevi toplum dışında ev sahibi toplumun diğer üyelerinin de mültecilere yönelik olumsuz tutum ve davranışlar sergilediği gözlenmiş ve Suriyeli mültecilere atfen sosyo-kültürel ve ekonomik yapının zarar gördüğüne dair kanaatlerin geliştiğine rastlanmıştır. Bu tür yaklaşım ve algıların, ev sahibi toplumun diğer katmanlarında da yaşatılıyor olması, aslında sosyo-mekânsal ayrışmanın kentsel alanın geneline sirayet etmesine yol açabilmektedir. Zira ev sahibi toplumun bütün katmanları tarafından dışlandığını hisseden grupların yönelmek zorunda kalacağı çıkar yolun, ev sahibi toplumdan ayrılma ve kentin belirli bölgelerinde kümelenme şeklinde olacağından bahsedilebilir. Dolayısıyla Antakya'da kentsel mekânda ortaya çıkan bu sosyo-mekânsal olarak ayrışmış alanların, yalnızca etno-kültürel farklılıktan kaynaklanmadığına, aynı zamanda ev sahibi toplumun diğer kesimlerine yansıyan sosyo-ekonomik süreçlerin de etkisiyle şekillendiğine işaret etmektedir.

Netice itibariyle ev sahibi toplumda, ilk dönemlerde Suriyeli mültecilere yönelik din kardeşliği, vicdan ve misafirlik üzerine inşa edilen toplumsal kabul, kalış süresinin uzamasına bağlı olarak tahammülsüzlük, dışlama ve ayrılma/ayrı tutma üzerinden şekillenen toplumsal redde dönüşmüştür.

5.3. Toplanmanın/Ayrışmanın Sosyo-Mekânsal Yansımaları

Kentte yaşayan ev sahibi toplum ile kente göçle gelen etnik gruplar arasındaki sosyo-kültürel ve ekonomik temelli farklılıklar, kente yeni gelenlerin ikamet yeri tercihine önemli ölçüde yansımaktadır. Mekânsal ayrışmanın kentsel alanda daha ziyade karma toplumsal gruplardan oluşan, heterojen ve parçalı bir yapı (Bayraktutan vd., 2016) ortaya çıkarmaktadır. Dolayısıyla etnik farklılıklar, gelir düzeyi ve toplumsal statüde belirginleşen farklılaşma, kentsel mekânda sosyo-mekânsal düzlemde birbirinden ayrışmış alanlar yaratmaktadır (Flores, 2009; Roberts ve Wilson, 2009; Alver, 2010). Kentsel mekânda özellikle kente göçle gelen etnik/toplumsal grupların ortaya çıkardığı mekânsal konsantrasyonlar, kentte oluşan bu konumdaki yerleşim birimlerinin ev sahibi toplum nezdinde belirli kimliklerle anılmalarına yol açmaktadır. Bu alt bölümde Suriyeli mültecilerin ikamet yeri tercihlerine bağlı olarak Antakya kentinde ortaya çıkan toplanma/ayrışmanın mekânsal yansımalarını, konut ve işgücü piyasası, gündelik yaşamın sokaktaki yansıması, uyum ve aidiyet bağlamında değerlendirilecektir.

5.3.1. Konut piyasası üzerine etkileri; *"Ev'lendirirken evdeki bulgurdan olmak"*

Konut piyasasında ortaya çıkan farklılaşmalar, kentsel mekânda ayrışmayı arttırıcı bir etki yapmaktadır. Kentsel mekâna göç eden etnik/azınlık gruplarının ya da uluşaşırı göçmenlerin mekânsal izolasyonunda konut piyasasının ayrımcı uygulamaları çok önemli rol oynamakta ve bu uygulamalar kentsel dokuda çoğunlukla bu grupları kentin daha dar

alanlarına sınırlandırabilmektedir (Hatz, 2009; Knox ve Pinch, 2010; Yüceşahin, 2017). Konut piyasasında kamu politikalarının, kente gelen göçmen gruplarının yerleşiminde fırsatlar sunması ya da onlara birtakım kısıtlamalar getirmesi, bu grupların yerleşimi bakımından önemlidir (Murdie and Borgegard, 1998). Suriyeli mültecilerin Antakya'daki konut piyasasında etkilerinin olduğunu dile getiren yerli katılımcılar, konut fiyatları ve kiralarda yaşanan artışın nedenini Suriyeli mültecilere bağlamaktadır. Yerli katılımcılar mültecilerin geri dönmesi durumunda, konut kiralarının normal seviyelere döneceğini umut etmektedir. Antakya'da faaliyet gösteren emlakçılar yapılan görüşmelerde, Suriyelilerin kente geldikten sonra konut kiralarında ve emlak fiyatlarında önemli seviyelerde artışların yaşandığını ifade etmiştir. Emlakçılar, örneğin kötü koşullara sahip olan kent yoksullarının yaşadığı mahallelerde bulunan konutlarda ortalama 300-400 TL civarında olan kiraların, Suriyelilerin Antakya'daki sayılarının artışıyla birlikte konuta olan talebin artışı nedeniyle 500-600 TL seviyesine yükseldiğini belirtmiştir. Yine emlakçılar tarafından, orta ve üst gelir grubunun yaşadığı mahallelerdeki konutlarda ise 700-1000 TL olan kiraların, 1000 ile 1500 TL arasında değişme gösterdiği yönünde açıklamalar yapılmıştır. Dolayısıyla kentte konut kiralarında bu denli önemli artışların yaşanması, aslında ev sahibi toplumu da derinden etkilemiş ve böylece barınabilecek uygun kiralık bir konut bulmak iyice zorlaşmıştır. Bu açıdan Suriyelileri ev sahibi yaparken, kendileri de ev bulamama gibi bir sıkıntıyla karşı karşıya kalmıştır.

> *"İlk geldiklerinde konut piyasası artış gösterdi fakat zamanla tekrar eski haline döndü ve zayıfladı"* (YK-5, Erkek)

> *"Sonra ekonomik kriz niye var… Al sana ekonomik kriz işte bunlar… Ev kiraları onların yüzünden iyice arttı"* (YK-2, Erkek)

Ayrıca Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM)'nin raporunda, Suriyeli mültecilerin kente gelmesiyle birlikte Antakya'nın, ev kirası bağlamında

Gaziantep, Kilis ve Şanlıurfa'dan daha yüksek düzeyde bir artışa sahne olduğu belirtilmektedir (ORSAM, 2015a). Söz konusu rapora göre; kentte 93 kişiyle yapılan görüşme sonucunda, algılanan kira artışı ile mülteci ilişkisinin %100 olduğu belirtilerek, maksimum düzeyde bir etkinin varlığından bahsedilmektedir. Yine Tümen (2016)'e göre, Suriyeli mültecilerin yaşadığı kentlerde konut kiralarında ortalama %5,5'lik bir artış olduğunu, fakat konutların niteliğine göre bu oranda farklılaşmaların varlığına dikkat çekerek, niteliksiz konutlardaki kira artışının %1,7, daha nitelikli konutlarda ise %11 dolaylarında olduğunu belirtmektedir.

Ayrıca Suriyeli mültecilerin konut satın alma yoluyla ev sahibi olmaları da konut piyasası üzerinde birtakım etkilere yol açmaktadır. Zira sahip olunan konutla birlikte bir arsa mülkiyetinin doğması söz konusu olmaktadır. Bunun ortaya çıkması da ev sahibi toplum nezdinde bazı tepkilere sebebiyet vermektedir.

> *"Örneğin tapu konusunda onlara büyük kolaylıklar tanınmış. Nitekim tapu sahibi olan kişi aynı zamanda toprağa da sahip oluyor, yani o arsanın bir ortağı oluyor en nihayetinde"* (YK-5, Erkek)

5.3.2. Mahalledeki Gündelik Rutinler ve Sokak Pratiği; *"Aynı sokakta ayrı yaşantılar-Orada insandık, burada robot olduk"*

De Certeau (2009), gündelik hayatı tanımlarken, onu bitmek bilmeyen bir stratejiler ve bu stratejilerde yeşeren taktikler olarak betimlemektedir. De Certeau (2009)'nun strateji ve taktik olarak adlandırdığı pratikler, öncelikle bir aidiyet dahilinde sınırları belirlenmiş ve kurulan ilişkilere, dışarıdan bakılabilecek bir yapıyı olanaklı hale getiren, buna zemin hazırlayan bir alandır (Deniz vd., 2016). Lefebvre (2013) gündelikliği, toplumsallığın kendini bir tekerrür halinde yeniden üretmesi olarak tanımlarken, Harootunian gündelik yaşamı, kapitalist sistemin yaşam koşullarını benzeştirmesi eğilimi ve buna bağlı olarak yaşanan gerçekliğin deneyimi olarak ifade

etmektedir (Deniz, 2014). Antakya'da yaşayan Suriyeli mültecilerin gündelik yaşamı, katılımcılarla yapılan görüşmelerden anlaşıldığı kadarıyla, çoğu zaman köken ülkedekinden daha farklı işlemektedir. Öyle ki, iki ülke arasında farklılık arz eden sosyo-ekonomik durum, bunun en önemli göstergesidir. Suriyeli bir katılımcının aşağıdaki anlatısında, söz konusu farklılık net bir şekilde ortaya koyulmaktadır:

> *"Suriye'deyken hayatımız çok farklıydı, kazandığım parayla çok rahat yaşıyorduk. Ayrıca devletin bize zaman zaman gıda yardımı olurdu. Petrol, su ve elektrik çok ucuzdu. Ev kirası derdi yoktu. Kendi evimiz vardı. Pazar alışverişini genellikle çuvalla yaparız, ihtiyaçlarımızı toptan alırız, buradakiler bunu yaptığımız için bize çok tuhaf bakıyorlar… Onlar ise pazardan bir kilo ya da bazen yarım kilo sebze ya da meyve alıyorlar. Bizde yemek çöpe dökülmez, ama buradaki Türkler çok döküyorlar. Günah değil mi? Bizde böyle bir şey yok…"* (K-13, Erkek)

Suriyeli mülteciler, çoğunlukla içinde bulunduğu yeni mekânı köken ülkedeki yaşantısından yarattığı imgeler ve beklentilerle değerlendirmekte ve ona göre bir gündelik yaşam pratiği sergilemeye çalışmaktadır. Bu bakımdan söz konusu yaşantı modelini pratik etmeye çalışan Suriyeli mülteciler, karşı karşıya kaldıkları yadırgayıcı ve dışlayıcı yaklaşımlardan dolayı bir takım stratejiler geliştirmek durumunda kalmaktadır. Hatta zamanla yeni stratejiler keşfederek, kendileri de ev sahibi topluma benzer bir şekilde bir takım tutum ve davranışlar sergileyebiliyor. Görüşmeye katılan Suriyeli mültecilerin ifadelerinden ortaya çıkan izlenim, mültecilerin gündelik yaşam pratiklerinin, köken ülkeden farklı olarak *"sıradan"* bir şekilde sürdüğü anlaşılmaktadır.

> *"Buradaki hayatımız çok sıradan, Suriye'deki gibi değil… Burada sabah işe gelirim, akşam saat 9 gibi eve döner, duşumu alır ve uyurum. Burası Suriye ile kıyaslandığında orada insandık, burada robot olduk. İşten güçten başka bir şey*

düşünmüyoruz, yaşam kavgası bizi birçok şeyden uzaklaştırıyor, sosyal hayat diye bir şey gündemimizde pek olmuyor" (K-14, Erkek)

Suriyeli mültecilerin Antakya'daki gündelik yaşamının içerisinde yaptığı faaliyetleri "*robot*"luk üzerinden anlamlandıran bu yaklaşımı, aslında köken ülkeye kıyasla daha ağır olan ekonomik koşulların kendilerine dayattığı *"geçimini sağlamak"* koşulunu yerine getirmekle ilgilidir. Nitekim Suriyeli mültecilerin Antakya'da elde ettiği gelirin büyük bir bölümünü ev kirası, elektrik ve su için harcamak durumunda kalmaktadır. Bu anlamda Suriyeli mültecilerin gider kalemi, ev sahibi toplumun sosyo-kültürel aktivitelere ayırdığı harcama kaleminden farklılık göstermektedir. Bu nedenle de içinde bulundukları yoğun iş temposundan dolayı, sosyal ya da kültürel aktivitelere katılım gösterecek zamanı bulamadıklarından yakınmakta ve çalışma vakitlerinden arta kalan zamanlarını daha ziyade ailesiyle kentteki parklara giderek ya da kendi grubundan olan komşu ziyareti yaparak değerlendirmektedir.

"Burada yalnızca hafta sonu bir gün ya parka ya da alışveriş merkezine gider, birkaç saat geçtikten sonra eve geri geliriz. Çünkü markete bakacak birileri olmalı, oğlumla nöbet değiştiririz. Bu kez o gezmeye gider. Ama hafta içinde hep iş ve ev, yemek ve uyku, başka yaptığımız bir şey yok. Mesela ben yaklaşık beş yıldır burada yaşıyorum bir elbise almak için bir ya da iki defa çarşıya gittiğimi söyleyebilirim. Yani çarşıyı çok kullanmıyoruz. Günümüzün hemen tamamı bu mahallede geçiyor" (K-12, Erkek)

Lefebvre (2013) gündelik hayat ve boş zaman kavramlarını değerlendirirken, ikisi arasında basit bir ilişki olmadığını ifade eder ve bu iki kavram arasında hem birlik, hem de çelişki olduğunu savunur. Yani ikisi arasında diyalektik bir ilişkinin varlığından söz etmektedir. Bu durumada "*boş zaman"*, gündelik yaşamın unsurlarından olan "*çalışma*" ve "*ailevi ve özel yaşam*" ile birlikte üçüncü bir öğeyi meydana getirir (Tekeli, 2009;

Lefebvre, 2013). Geleneksel anlamıyla bakıldığında aslında boş zaman kavramının, çalışma kavramından ayrılmayan onunla iç içe olan bir unsur olduğunu söylemek mümkündür. Mesela bir köyde yaşayan insanlar için "*çalışma"* ve "*boş zaman"* gündelik hayat içerisinde sürekli iç içe olan, diyalektik bir ilişki halindedir. Ancak modern insan açısından bakıldığında boş zaman kavramının, geleneksel anlamından farklı bir şekilde pratik edildiğinden, yani anlamının değiştiğinden söz edilebilir. Konuya bu açıdan bakıldığında modernliğin boş zamanı, "*çalışma*"nın karşıtı ve gündelik hayatın gerçekliğinden sıyrılmanın bir yolu şeklinde ona yeni bir anlam yüklediği fark edilmektedir (Deniz vd., 2016).

Bourdieu (1989)'nun "*strateji"*, Foucault (2002)'nun iktidarın gücüne karşı direnen öznenin "*mücadele stratejisi*" ve De Certeau (2009)'nun "*taktik*" olarak adlandırdıkları öznenin pratiği, gündelik yaşam içerisinde tahakküme ve egemen kültüre karşı oluşturulan, bir direniş estetiği olarak önem kazanmaktadır (Ünal, 2010; Deniz vd., 2016). Bir başka anlatımla yukarıdaki özne ile özdeşleştirilebilecek Suriyeliler, taktik mekân olarak yalnızca ötekinin mekânını kullanmakta (De Certeau, 2009) ve bundan dolayı da egemen toplumun yasalarıyla oluşturduğu ve ona dayatılan bu mekânda kendi oyununu kurmak durumuyla karşı karşıya kalmaktadır. Dolayısıyla Antakya'da yaşayan Suriyeli mültecilerin yaşamlarını sürdürebileceği koşullara erişmek adına, çeşitli yollar ve stratejiler deneyimledikleri çetrefilli bir yaşam kavgasında yer almaktadır. Suriyeli bir katılımcının aşağıdaki ifadesinde, yaşamını idame ettirebilmek adına izlediği yollardan biri özetlenmektedir:

> *"Benim bütün günüm sanayide müşteri arayarak geçiyor. Çok sayıda insanla tanışmaya ve bağlantılar kurmaya çalışıyorum. Böylece daha fazla iş yapacak çevre oluşturabileceğimi düşünüyorum. Pazar günü de babama lastik dükkânında yardımcı oluyorum"* (K-17, Erkek)

Kelly (2009)'nin işaret ettiği, sürecin yeniden üretiminde etkili bir işleve sahip olan hedef ülkedeki yasal süreçler ve sahip olunan statü, göçmenlerin yerleşme sürecinde yaşamla ilişkilenme bağlamında oldukça önemlidir. Başka bir anlatımla söz konusu yapılar, göçmenin kendini bir mekâna ait hissedip hissedememesi ya da o mekâna yerleşip yerleşememesi gibi durumlar üzerinde belirleyici olmaktadır (Biner ve Soykan, 2016). Bu anlamda yer edinme aslında, yalnızca fiziksel olarak bir yer değiştirmekten ziyade, köken ülkede geride bırakılan hayatın karşılığında, hedef bölgedeki koşullar dâhilinde bir hayat kurmayı ifade eder. Dolayısıyla bu durum, bir açıdan göçmenlerin yaşama, çalışma, dinlenme ve o alanla ilişkilenme düzeylerine işaret etmektedir (Jansen ve Löfving, 2009; Biner ve Soykan, 2016). Antakya'ya gelen Suriyeli mülteciler, yaşamlarını inşa etmeye çalıştığı yeni mekânda, karşılaştığı zorluklarla baş etmenin çıkış yollarını çeşitli arayışlarla bulmaya ve ayakta kalmaya çalışmaktadır. Suriyeli bir katılımcı, söz konusu çıkış yollarını aşağıdaki ifadelerle özetlemeye çalışmaktadır:

> *"Hatay'a geldikten sonra, ilk önce Kırıkhan'a gittik, bir yıl kadar orada kaldık. Kebapçıda bir iş bulup bir yıl çalıştım, bu mesleği öğrendim. Sonra Ankara'ya gittim, orada da 3 ay kaldım, yine restoranda çalıştım. Daha sonra Yozgat'a gittim, amcamın oğlu oradaydı, onun çalıştığı yerde 1 ay çalıştım. Ama bu gittiğim yerlerden en mantıklı yerin Antakya olduğunu düşündüm ve en sonunda 2014 yılında Antakya'ya geldim. Antakya'ya tekrar dönme sebebim amcamlar oldu, beni aradılar ve "bizim mahallede kal, burada bir iş bulursun" dediler. Ben de çıktım geldim"* (K-14, Erkek)

Sonuç olarak Antakya'da yaşayan Suriyeli mültecilerin, faalliyet gösterdikleri işletmelere ya da şahsi araçlarına Türk bayrağı asması, giyim kuşamlarını ev sahibi topluma göre şekillendirmeye yönelik bir yaklaşım sergilemesi, enformel iş piyasası içerisinde yer alması, gündelik hayat bağlamında zamanlarının önemli bir kısmını ev

sahibi toplumun arasında geçirerek onların dilini öğrenip, gündelik hayat bilgisine vakıf olmaya çabalamaları, iş piyasasında yer alabilmek adına düşük ücretlerde ve güvencesiz bir şekilde çalışmaları yaşamlarını sürdürebilmek, ev kirası ve diğer masraflarını karşılayabilmek amacıyla, aile fertlerinin neredeyse tamamının çeşitli işlerde çalışmak durumunda olması, kamusal alanda fark ettikleri iktidar boşluklardan faydalanarak yeni stratejiler keşfetmeye çalışması gibi taktiksel yönelimler, gündelik yaşama tutunmalarına fırsat sunan en temel pratikler arasında yer almaktadır.

İnsanların günlük zaman bütçesindeki barınma, uyuma, giyinme, beslenme gibi faaliyetleri gündelik yaşam olarak belirten Tekeli (2009), bu faaliyetlerin yiyecek, giyecek, eşya gibi özel nesnelerle gerçekleştiğini vurgulamaktadır. Dolayısıyla toplumların maddi kültürünü meydana getiren söz konusu nesne ve faaliyetler bir bütünlüğe sahiptir (Lefebvre, 2016; Tekeli, 2009). Gündelik yaşam faaliyetleri üzerinde temel çözümleyici aktör birey iken, duruma gündelik yaşam pratikleri üzerinden bakıldığında ise bireylerin birbirleriyle olan ilişkileri önem kazanmaktadır (Tekeli, 2009). Bu durumda asıl belirleyici olan şeyin öznelerden ziyade, ilişkiler olduğunu söylemek mümkündür (Tekeli, 2009). Dolayısıyla burada bireyin bahsi geçen ilişkisel belirlemelerin karşılıklı etkilenme sürecinde bulunan bir kesişme noktası olduğu düşünülebilir (Tekeli, 2009). De Certeau, (2009)'ya göre bu durum, kültürün içerisinde yer alan yaşam pratiğinin veya bunu yapma tarzının meydana getirdiği bir sistem şeklinde düşünülebilir (Tekeli, 2009).

Bu açıdan Antakya'da yaşayan Suriyeli mültecilerin gündelik yaşam pratiklerinin, bu ilişkisel durumun tezahürü olarak ortaya çıktığından bahsedilebilir. Gündelik zaman içerisinde Suriyeli mültecilerin grubun diğer üyeleriyle kurduğu ilişkiler ve ortaya çıkan etkileşim, kullanılan ortak mekânda bir gündelik yaşam pratiği üretmektedir. Onlara ait olan kültürel süreçler, kurdukları bu ilişkiler ve bu ilişkileri kurma biçimlerinin sistemli

bir yansımasıdır. Örneğin Suriyeli çocukların, Antakya'nın birçok mahallesinde kendileri için tahsis edilen ve bu amaçla faaliyet gösteren okullarda (Foto, 1) eğitimlerini sürdürmeleri, De Certeau (2009) için bir yaşam pratiği olarak anlam kazanmaktadır. Bunun yanında Suriyeli çocuklar, Türk öğrencilerle birlikte, Antakya'daki 12 okulda karma eğitim veren okullarda eğitimlerine devam etmektedir. Çocuklarını bu şekilde karma eğitim veren okullara gönderen ev sahibi toplum üyelerinin bir kısmı, böyle bir sistemin varlığından şikayet etmekte ve kendi çocuklarının Suriyeli çocuklarla birlikte aynı sınıfta eğitim görmesine tepki göstermektedir.

Foto 1. Suriyeli çocukların eğitim gördüğü bir okul (Saraykent Mah.)

Bununla birlikte çocukların dini eğitimlerini pekiştirmeleri amacıyla Suriyeli mülteciler çocuklarını mahallelerde faaliyet gösteren Kuran kurslarına (Foto, 2) göndermeleri de aynı kapsamda bir yaşam pratiği olarak değerlendirilebilir. Suriyeli çocuklar hafta içi yaygın eğitime devam ederken, söz konusu kurslara daha ziyade hafta sonları katılım göstermektedir. Bu tür kurslar Antakya'nın birçok mahallesinde faaliyet göstermekte ve bu kurslara Suriyeli çocuklar yoğun bir katılım göstermektedir. Bu kurslarda günde 3 saat süren ve Türkiye'de rutin olan ve ona benzer bir müfredatta Kuran eğitimi dersleri verilmektedir. Bu kurslara Antakya'da Suriyeli mülteciler tarafından en yoğun şekilde katılımın sağlandığı yer Narlıca Mahallesi'dir. Suriyeli çocuklar, yaşadıkları mahallelerin sokaklarında, kendi geleneksel oyunlarını sergilemenin yanı sıra,

zaman zaman ev sahibi toplumun çocuklarından etkilenerek öğrendikleri oyunları da oynamaktadır (Foto, 3-4). Ayrıca Suriyeli çocuklar oyun oynarken, kültürel kimliği sürdürmenin bir yansıması olarak etkileşimlerini Arapça üzerinden kurmaktadır.

Foto 2. Suriyeli çocukların eğitimi (Kuran kursu çıkışı-Narlıca Mah.)

Suriyeli çocuklar gündelik yaşam pratikleri içerisinde önemli bir yer tutan oyunlarını çoğunlukla kendi grup üyeleriyle, diğer taraftan çoklu entegrasyonun (Esser, 2000) izlerini taşıyan bir yaklaşımla, ancak çok nadir de olsa ev sahibi toplumun çocuklarını da bu oyunlara kattıkları göze çarpmaktadır. Suriyeli çocukların oyunlarına katılım gösteren ev sahibi toplumun çocuklarının, yalnızca kent yoksullarının yaşadığı mahallelerde yaşayanlardan oluştuğunu belirtmek mümkündür. Zira ev sahibi toplumdan özellikle orta ve yüksek gelir grubuna mensup aileler, çocuklarının Suriyeli çocuklarla ne oyun oynamasına ne de etkileşim kurmasına sıcak bakmaktadır.

Foto 3. Suriyeli çocukların sokak pratiği (Aydınlıkevler Mah.)

Bir mahallenin iki ayrı kültüre mensup, iki ayrı çocuğu, aradaki sosyo-ekonomik ve kültürel nedenlerden dolayı aynı oyunu oynayamıyor, aynı oyuncağa elini uzatamıyor ve aynı yetişkinliğe doğru yol almasına fırsat tanınmıyor. Bu durum belki de sosyo-mekânsal ayrışmanın bir parçası, ancak aynı zamanda bu hikayenin en trajik ve dramatik yönünü oluşturmaktadır. İki toplumsal grubun üyeleri arasında kentsel mekânda ortaya çıkan ve sosyo-mekânsal olarak ayrışmış alanlar, aynı sokakta yaşanan ayrı yaşantıları, ayrı dilde inşa ederek, belki de en çok çocuklara dokunmaktadır.

Foto 4. Suriyeli çocukların sokak pratiği ve giyim tarzı (Akasya Mah.)

Gündelik yaşam pratiği bağlamında Suriyeli gençler aktif bir şekilde sokağı kullandıkları göze çarpmaktadır. Suriyeli gençler, özellikle nargile servisi yapan

kafelere[27] çok yoğun bir şekilde katılım gösterirken, hafta sonu ise genellikle kentteki parklarda vakit geçirmektedir. Söz konusu gençler geceleri ise yoğun yaşadıkları mahallelerin sokaklarında yüksek düzeyde bir görünürlüğe sahip olmaktadır. Bunların yanı sıra Suriyeli gençler, Antakya'nın birçok mahallesindeki ev, okul, hastane duvarlarına kendi duygu, düşünce ve özlemlerini belirttikleri ve kendi ana dilleriyle (Arapça) yazdıkları çok sayıda yazıya rastlamak mümkündür (Foto, 5).

Foto 5. Suriyelilerin Sokak pratiği (duvar yazıları-Narlıca Mah.)

Özellikle zaman içerisinde artış gösteren yazılar, birçok mahalleye de sirayet etmekte ve bu tür yazıların kentsel mekândaki görünürlüğü gün geçtikçe daha da artmaktadır. Bu davranış biçimi ve faaliyetler, bir yaşam pratiği olarak, mülteci gençlerin yaşadıkları mekânı, kendi özlemlerinde kurduğu mekân algısıyla şekillendirmeye ve dönüştürmeye çalıştıklarının bir göstergesidir. Bu pratikler, Suriyeli gençlerin mekânsal aidiyet duygusunun gelişimi ve yer kimliğinin oluşumu bağlamında, önemli bir motivasyon yüklenmelerine yardımcı olmaktadır.

[27] Nargile kafeler, özellikle Hatay'dan Ortadoğu Ülkelerine yönelik yapılan işçi göçleri sürecinde deneyimlenen ve Antakya'da yaygınlaşan bir sektör olup (Cengiz, 2012), Suriyelilerin buraya gelmesiyle daha da canlanmıştır. Ayrıca nargile Suriyeliler tarafından yaygın bir şekilde tüketilen önemli bir kültürel alışkanlıktır.

Gündelik yaşam alan yazınında bir diğer önemli yaklaşım, kapsamına yöneliktir (Tekeli, 2009). Gündelik yaşam içerisinde insanların iş ve eğlence şeklinde kavramsallaşan, iki türlü faaliyetinin varlığından bahsetmek mümkündür (Tekeli, 2009). Gündelik yaşamın geniş ya da dar anlamı üzerinden bu iki faaliyet türünde; katılım gösterme ya da katılmama söz konusu olmaktadır. Bu bakımdan insanların iş, eğlence ve diğer faaliyetlerde zamanı birlikte paylaştıkları göz önüne alındığında, bu unsurların birbirini tamamladığı ve bir bütün şeklinde birbirini etkilediği, hatta bu yüzden de hepsinin bir arada değerlendirmeye alınması gerekmektedir (Tekeli, 2009).

Yaşam stilleri unsurunun, kaçınılmaz olarak bir yerel boyutunun olduğunu belirtmek gerekmektedir. Dolayısıyla belli bir toplulukta, belli bir zamanda oluşmuş ve yerleşmiş olan yaşam biçimleri, bireyin kimlik oluşumuna katkı sağlayacaktır (Tekeli, 2009). Fakat küreselleşen dünya içerisinde yaşam tarzlarının, ulus aşırı bir nitelik kazandığını da söylemek mümkündür. Bu bakımdan yerel olanın kendisini, ulus aşırı ilişkiler ağı içinde tanımlamaya başlamasıyla yakından ilişkili olarak düşünülmelidir. Yaşam tarzları bu ulus aşırı ilişki ağları içinde bireye bir konum sağlama işlevini yüklendiği ölçüde kendisi de ulus aşırı bir nitelik kazanacaktır (Tekeli, 2009).

İnanç bağlamında ise Suriyeli mülteciler, yerli halkla kısmen örtüşen ritüellere sahip olsa da, bayramlarda (kurban ve ramazan) ortaya çıkan bazı nüans farklılıklarının[28] varlığından bahsetmek mümkündür. Örneğin, Antakya'da esnaflık yapan ev sahibi toplumun üyelerinin, dini bayramlarda işletmelerini kapattığı ve bayram ziyaretleri düzenlediği göze çarparken, aynı mahalleyi paylaşan Suriyeli esnafların ise günlük iş

[28] Antakya'da yaşayan Suriyeli mültecilerin, inanç pratiği bağlamında ev sahibi topludan bazı farklılıklar gösterdiği yerli katılımcılar tarafından sık sık vurgulanmaktadır. Bilhassa İslamiyetin gereği olan temizlik hassasiyetini tam olarak yerine getirmediklerinden yakınmaktadır. Yerli katılımcılar ayrıca, Suriyeli mültecilerin inanç ritüellerini yalnızca şekilsel yaşadıklarını belirterek, onları takiye yapmakla suçlamaktadır.

rutinlerine devam ettikleri göze çarpmaktadır. Aynı doğrultuda dini bayramlarda yerli çocuklar aileleriyle birlikte söz konusu ziyaretlere katıldığı için, sokaklarda Suriyeli çocuklardan daha az görülmektedir. Diğer taraftan ev sahibi toplumla birlikte aynı camilerde namazını eda eden Suriyeli mültecilere, bu ritüeli gerçekleştirmesine yönelik olumsuz eleştiriler dile gelmektedir. Yerli katılımcılar, Suriyeli mültecilerin bu bağlamda gereken ehemmiyeti göstermediklerini iddia etmektedir. Dolayısıyla yerli katılımcılar, inancı pratik etme açısından Suriyeli mültecilerle benzeşmediğini ve bu yönüyle onlardan ayrıştıklarını ifade etmektedir.

> *"Tamam, Müslümanlar ama yalan dolan onlarda, hırsızlık onlarda, üçkâğıt onlarda… Bu nasıl bir Müslümanlık, hiç mi Allah korkusu yok? Çok da dini vecibelerini yerine getirdiklerini düşünmüyorum. Müslüman dediğin camiye namaza gittiğinde abdestini alır temizlenir, bunların yanında namaz kıldın mı hiç? Leş gibi kokuyorlar… Nasıl bir Müslümanlık bu? "* (YK-2, Erkek)

İnsanı, gündelik yaşam bağlamında hem onu kurgulayan, hem de onun tarafından kurgulanan, ayrıca bizatihi farkında olan bir beden şeklinde tanımlayan Bourdieu (1989), söz konusu kurgulama ilişkisini *"habitus"* üzerinden değerlendirir. Tekeli (2010a) ise, bu habitus kavramını ekonomik ve kültürel imkânların ya da imkânsızlıkların yarattığı pratiklerde beliren düzenlilikler şeklinde kurgular. Dolayısıyla Tekeli (2009)'ye göre habitus, toplumsallığın önemli bir parçası olan sosyal yaşamın ortaya koyduğu normlarla yaratılmakta ve bu bakımdan gündelik yaşam ile ilintili bir şekilde meydana gelmektedir. Diğer taraftan bireylerin pratik ve eylemlerini belirleyen bir işlev görerek, gündelik yaşamın bir sistem içerisinde işleyişine imkân verir. Bu açıdan habitus, pratik edilenin, yapılarla entegre olmasını kolaylaştıcı bir etki yapmaktadır (Tekeli, 2009). Dolayısıyla "*habitus"* yaşamın pratiklerini ve bu pratiklerin algılanma biçimini organize etmek

bakımından toplumsal sınıflara ayrılmanın içselleştirilmesinin ürünü olan yaşamı algılama ve değerlendirme sistemi olarak yapılaşmıştır (Tekeli, 2009).

Sosyal bir varlık olan insanın gündelik yaşamının temel unsurları arasında etkileşim, iletişim ve bunu ifade etme biçimi yer almaktadır. Bireyler bu ifade biçimini genellikle kendi anadilleri üzerinden ile kurar ya da kurmak ister.

Suriyeli mülteciler, yaşamlarını sürdürdükleri mekânda grup üyeleriyle anadilleri (Arapça) üzerinden iletişim kurarken, ev sahibi toplumla ise bu iletişim konuşabildikleri ölçüde Türkçe üzerinden gerçekleşmektedir. Yine Antakya'da yaşayan ve anadili Türkçe olan bazı yerli esnaflar, kurulan etkileşimle birlikte kısmen Arapça öğrenmiştir. Ayrıca Arap kökenli ev sahibi toplumun bir kısmı, Suriyeli mültecilerle Arapça üzerinden iletişim kurmaktadır. Suriyeli mültecilerin, semt pazarlarında, alışveriş yapan insanlara ürünlerini tanıtmak amacıyla seslenirken, bunu çoğunlukla anadilleri ile yapmaktadır.

Antakya'da yaşayan Suriyeli mültecilerin, kentsel mekânda grup içi dayanışma ağlarını güçlendirici birtakım pratikler sergilediğine tanık olmak mümkündür. Söz konusu pratikler daha ziyade, sosyal medya üzerinden şekillenmektedir. Facebook, bu bağlamda en çok kullanılan sosyal medya platformudur. Suriyeli mülteciler, bu platformda çok farklı dayanışma ve yardımlaşma grupları oluşturarak, buradan etkileşim kurmakta ve çeşitli organizasyonlar düzenleyip, bunlara katılım göstermektedir (Foto, 6-7). Bu organizasyonlar bazen evlilik, bazen kadın dayanışması, bazen de eğitim bağlamında bir içeriğe sahip olmaktadır. Söz konusu gruplara dâhil olan Suriyeli mülteciler, bu gruplar vasıtasıyla hem köken ülkede haber alamadığı yakınlarına ve arkadaşlarına ulaşabilmekte, hem de sosyal aktivitelerle bir araya gelebilme fırsatı yakalamakadır. Özellikle evlilik amaçlı kurulan sosyal medya gruplarında yerli halktan erkeklerin de katıldığına ve Suriyeli kadınlarla evlenmek istediğine dair paylaşımlara

sıkça rastlanmaktadır. Bu erkeklerden bazıları ise söz konusu gruplara, taciz amaçlı ya da Suriyeli kadınları duygusal anlamda sömürmek maksadıyla katılım göstermektedir.

Foto 6. Sosyal medyada Suriyeliler; dayanışma grupları

Antakya'da yaşayan Suriyeli mültecilerin, grup içi dayanışmaya dair geliştirdikleri bir başka organizasyon ise yardımlaşma dernekleridir. Antakya'da bazı mahallelerde faaliyet gösteren bu dernekler (Foto, 7b), çok sayıda Suriyeli mülteci için hayati önem taşımaktadır. Suriyeli mülteciler, bu dernekler vasıtasıyla ihtiyaç duydukları maddi desteğe erişebilmektedir. Söz konusu dernekler, Suriyeli mültecilere yalnızca para yardımı yapmakla kalmayıp, aynı zamanda yiyecek, giyecek ve ev eşyası temin etmede önemli avantajlar sağlamaktadır.

Foto 7. Sosyal medyada Suriyeliler; dayanışma ve yardımlaşma grupları

Antakya'da yaşayan Suriyeli mülteciler, sosyal medyanın yanı sıra televizyon ve radyo kanalları vasıtasıyla köken ülkeden haberdar oluyor ve birbirleriyle etkileşim kurabiliyor. Suriye sınırına olan coğrafi yakınlık, Antakya'da Suriye'ye ait olan TV ve Radyo yayınlarının izlenmesini olanaklı kılmaktadır.

Foto 8. Suriyelilerin gündelik yaşam içerisindeki sosyalleşme mekânları (Narlıca Mah.)

Özellikle Suriye kökenli radyo yayını yapan kanallarda Suriyeli mülteciler, bu yayınlara katılmakta, şarkı isteği yapmakta ve yakınlarına mesaj gönderebilme imkânı bulmaktadır. Söz konusu radyoların bazıları yayını bizatihi Suriye'den yaparken, bazıları da Hatay'dan yapmaktadır. Yine hem yerel işgücü piyasasında hem de Suriyeli mültecilerin sosyal yaşantısında, önemli bir yere sahip olan ve *"sanal etkileşim ortamı"* olarak da değerlendirilebilecek oluşumlardan bir tanesi de iletişim sektöründe yer almaktadır (Foto, 8). Bunlar, ticari bir işletme olmanın yanı sıra, aynı zamanda internet kafe adı altında, sosyalleşme açısından Suriyelilere önemli bir etkileşim ortamı yaratmaktadır.

Bireylerin mekânı algılama biçimleri, o yaşam alanındaki davranış biçimlerini de etkilemekte ve şekillendirmektedir (Tekeli, 2010b). Birbirinden farklı sosyo-ekonomik ya da kültürel yapılara sahip bireylerin mekândaki davranışlarında oluşan farklılık, o mekânı algılama biçimlerinin birbirinden farklı olmasından kaynaklanmaktadır (Tekeli, 2010b). Dolayısıyla burada Suriyeli mültecilerin mekânı kullanma biçimleri ve mekânı nasıl algıladıkları, geleneklerden ve kültürden bağımsız olmamaktadır. Öyle ki, Suriyeli mültecilerden gündelik yaşam içerisinde özellikle kadınların ve yaşlı erkeklerin, kültürel kimliğini sürdürme konusunda kıyafet üzerinden önemli bir temsiliyet örneğini meydana getirdiklerinden bahsedilebilir.

Foto 9. Suriyeli mültecilerin sokakta giyim tarzından örnekler (Narlıca Mah.)

Nitekim Suriyelilerin yoğun olarak yaşadıkları mahallelerde, Suriyeli mülteci kadınların neredeyse tamamı, erkeklerin ise bazıları geleneksel kıyafetlerini giyerek kamusal alanda yer almaktadır (Foto, 9-10-11).

Suriyeli erkekler (özellikle yaş ortalaması yüksek olanlar), adı yöreye göre değişmekle birlikte, *"Jillabi"* ya da *"Cillabiye"* denilen yöresel kıyafet[29] giyerken, kafalarına *"Şemağ"* ya da *"Küfiye"* adı verilen bir başlık takmaktadır. Suriyeli kadınlar ise çoğunlukla siyah çarşaftan oluşan elbise ve "*Hijab"* adı verilen başörtüsü takmaktadır. Suriyeli mültecilerin bir kısmının küçük kız çocuklarına benzer bir kıyafet giydirdikleri de yer yer göze çarpmaktadır.

[29] Suriyeli mültecilerin başta yaş ortalaması yüksek olanların tercih ettiği bu tarz kıyafetler, geleneksel Arap kültürünün bir yansımasıdır. Bu kıyafetler erkeklerde genellikle beyaz ya da gri renklerden oluşurken, kadınların tercih ettiği renk ise çoğunlukla siyahtır. Suriyeli kadınların giydiği siyah çarşaftan oluşan yöresel kıyafetin kolları ve etek kısmında yer alan yaldızlı işlemelere sahip olması yönünüyle, yerli kadınların benzer şekildeki kıyafetinden farklılaşmaktadır. Dolayısıyla bu ayrıntı sayesinde, Suriyeli bir kadını diğerlerinden ayırt etmek oldukça kolay olmaktadır. Antakya'ya geldikleri ilk dönemlerde pek fazla göze çarpmayan bu giyim tarzı, günümüzde özellikle Suriyeli mültecilerin yoğun olarak yaşadığı mahallelerde daha sık bir şekilde rarstlanmaktadır.

Foto 10. Suriyeli mültecilerin sokakta giyim tarzından örnekler (Akevler Mah.)

Dolayısıyla kültürel kimliğin sokak pratiğine yansımasının güzel örneklerini oluşturan bu durumlar, Antakya'da yaşayan Suriyeli mülteciler için gündelik yaşamın bir parçası haline gelmiş durumdadır. Ancak bu durum Antakya'daki bütün Suriyeli erkeklere teşmil edilecek bir pratik değildir. Nitekim çoğunlukla Antakya'da yaşayan Suriyeli erkekler, çoğunlukla ev sahibi toplumun giyim tarzına benzer biçimde giyinmekte ve kamusal alanda gündelik rutinine bu şekilde devam etmektedir.

Foto 11. Suriyeli mültecilerin sokakta giyim tarzından örnekler (Hacı Ömer Alpagot Mah.)

Diğer taraftan Suriyeli genç erkeklerin önemli bir kısmı ev sahibi toplumla benzer giyim tarzıyla birlikte, birçoğunun kendilerine has bir şekil vermek adına saçlarına sürdükleri abartılı jöleyle bir tarz oluşturmakta ve diğer mahalle sakinlerinden (yerli gençlerden) farklılaşmaktadır. Yerli katılımcılarıdan bazıları, bu kişileri söz konusu

tarzlarıyla rahat bir şekilde tanıdıklarını belirtmektedir. Hatta Suriyeli genç olmanın, bu giyim tarzıyla özdeşleştiğine dair bir algının oluştuğundan söz etmek mümkündür.

> *"Ben bir Suriyeliyi çok rahat tanırım. İ...ler çok dar pantolon giyiyorlar, g...ne yapışmış oluyor, sakalından saçından tanıyorum. Bir Suriyeliyi bir km'den tanırım"* (YK-4, Erkek)

5.3.3. Suriyelilerin Antakya'daki Görünürlüğü Üzerine; *"Eskiden ne yana baksam sen vardın, şimdi Suriyeli"*

Kent toplumunun sahip olduğu farklı kimlik ve çok kültürlü yapı, meslek grupları, sınıfsal tabaka gibi ayrışma dinamiklerini bünyesinde barındırması, mekânsal ayrışmayı kaçınılmaz hale getirmektedir (Alver, 2010). Sosyo-ekonomik farklılaşma ile mekânsal ayrışmaya dair yapılan çalışmalarda, özellikle ayrışmaya konu olan grupların sosyo-ekonomik niteliklerinin üzerinde durulmaktadır. Önceleri kentsel mekândaki ayrışmayı açıklamak adına; toplulukların etnisitesi ya da sınıfsal yapılardaki farklılaşmalar dikkate alınırken, günümüzde ise araştırmacıların daha geniş spektrumlu bir yaklaşımla, grupların mesleki kompozisyonları, eğitim ve gelir düzeyleri, sosyal yaşam ile kültürel yapıdaki farklılaşmaların üzerine daha çok eğildikleri görülmektedir (Massey ve Fisher, 2000). Kentsel mekâna göçle gelen ve burada yaşama tutunmaya çabalayan kültürel gruplar ile eski göçmen topluluklar ve kentlileşmiş ev sahibi toplumun, sosyalleşme düzeyi ve kentlileşme gayretleri, hem işgücü piyasasında yer alan hem de işsiz bireylerin kompozisyonunda farklılaşmaya yol açmaktadır (Yüceşahin ve Tuysuz, 2011). Bu durum kentsel mekânda yaşayan topluluklar içinde; zamanla birbirinden ayrışan ve farklılaşan toplulukların, farklı yerleşim sahalarına yönelmesi, kentlerdeki yaşam alanlarının da farklılaşmasında ve yeniden üretilmesinde önemli rol oynamaktadır (Uzun, 2006).

"Homojen bir kentten farklı olarak ayrışma, farklı grupların varlığına işaret ederek, bu grupları birbirinden ayırır ve çoğunlukla ikili ekonomiler, bölünmüş toplumlar

ve farklı kültürel normlar yaratır. Bütünleşmiş bir kentten farklı olarak ayrışmış bir kent, katılan her gruba daha fazla görünürlük sağlar; bütünleşmiş grupların yapamadığı biçimde ayrışmış bir grubun kimliği, kente damgasını vurur." (Özgür, 2019). Suriyeli mültecilerin Antakya'da gündelik yaşam, toplumsal yapı ve mekânsal örüntü üzerinde birtakım etkileri olduğu, yerli katılımcılar tarafından özellikle belirtilmektedir. Yerli katılımcılar bu etkileri şu şekilde ifade etmektedirler; Arapçanın ev sahibi toplum tarafından da kısmen de olsa öğrenilmeye başlandığı, Antakya'nın birçok mahallesinde bulunan okul, hastane ve parkların istinat duvarlarına Suriyeli gençler tarafından Arapça yazılar yazıldığı, sokaklarda dilencilik yapan Suriyeli sayısında artış olduğu, esnaflık yapan Suriyelilerin dükkân tabelalarının Arapça ile yazıldığı, kentte bulunan parkların geceleri güvenirliğinin azaldığı, Suriyelilerin yoğun olarak yaşadığı bazı mahallelerin sokaklarında ev sahibi toplumun çocuklarını huzurlu bir şekilde tek başlarına oynamasından endişe duyduğu gibi. Yerli katılımcılar Suriyeli mültecilerin ortaya çıkardığı bu tür etkilerin, ev sahibi toplum tarafından olumsuz karşılandığını dile getirmektedir. Hatta bunun iki toplum arasına etkileşime sekte vuran bir etkinlik olduğunu belirten yerli katılımcılar, herkesin içinde yaşadığı ortak mekânın bu şekilde kullanılmasına itiraz etmektedir.

Ayrıca katılımcılar, Suriyeli mültecilerin bazılarının toplumsal ahlakı zedeleyen pratikler sergilediklerini belirterek, kentte fuhuş olaylarının geliştiğinden ve arttığından bahsetmektedir. Ayrıca kentte pavyon sayısının arttığı ve Suriyeli kadınların burada çalıştırıldığı bu durumun da mahalle sakinleri üzerinde olumsuz yansımaları olduğu ifade edilmektedir. Özellikle Suriyeli kadınların, ev sahibi grup üyesi olan erkekleri *"baştan çıkardığı"* ve bunun *"ailelerin dağılmasına"* yol açtığı yönündeki kuşkuları, bilhassa yerli kadınlar tarafından altı çizilmekte ve bundan yüksek düzeyde rahatsızlık duyduklarını ifade etmektedir. Suriyeli mültecilerin kentsel mekânda görünürlüğünün fazla olduğuna göndermede bulunan yerli katılımcılar, buna yönelik olarak *"azınlığa*

düşmek" kaygısı taşıdıklarını dile getirmektedir. Dolayısıyla ev sahibi toplum üyeleri, Suriyeli mülteciler Antakya'ya geldikten sonra, kentsel mekânda kendi grubuna mensup üyelerden ziyade, Suriyelilere rastladıklarını belirtmektedir. Karşı karşıya kalınan bu durum, ev sahibi toplum için, örneğin, Antakya'da adres soracakları bir kişinin *"ene Suri"* deme (yani Suriyeli olma) ihtimalinin çok yüksek olduğunu, dolayısıyla kendi grup üyesine rastlama ihtimalini, *"samanlıkta iğne aramak"* deyimi üzerinden değerlendirmektedir.

> *"Yolda yürürken elimi sallasam Suriyeliye çarpacak hale geldik... Her yerde onlar var, bu nasıl iş anlamadım, yoksa ben mi mülteciyim de haberim yok..."* (YK-28, Erkek)

> *"Sanayiye gidiyorum arabamın bakımını yapmak için, bakıyorum çalışan her iki kişiden biri Suriyeli, nereye baksam her yerde onlar var, ekmeğimizi, işimizi elimizden alıyorlar, yakında daha neler alacaklar bilemiyorum"* (YK-26, Kadın)

5.3.4. Suriyeli Mültecilerde Kimlik, Uyum ve Aidiyet Üzerine; *"Yeni bir hayat, yeni bir çevre"*

Amerikan mekânsal ayrışma literatüründe, mekânsal asimilasyon ve konut entegrasyonu eş anlamlı olarak kabul kavramsallaştırılır (Alba ve Nee, 1997). Benzer şekilde, Amerikalı akademisyenlerin Avrupa bağlamındaki teorilerini test eden konut ayrımcılık çalışmaları da, asimilasyon ve entegrasyonu eş anlamlı olarak kullanmaktadır. Bununla birlikte, entegrasyon terimi Avrupa literatüründe daha sık kullanılırken, Amerikan araştırmalarında asimilasyon daha yaygındır (Bolt vd., 2010). Esser (2000) sosyal entegrasyon alanını tanımlarken *kültürleşme, sosyo-ekonomik-politik konum, etkileşim* ve *kimlik* olmak üzere dört boyut belirlemektedir (Şahin, 2010). Kısacası, bir gruptaki sosyal entegrasyon için gerekli olan süreç, toplumsal farklılaşmaya yol açan diğer süreçlere yol açmakta, bu nedenle, sosyal entegrasyon süreçlerinin farklılaşmayı

desteklediği ve sosyal farklılaşma süreçlerinin de grubun bütünleyici yönlerini güçlendirmeye yardımcı olduğu anlaşılmaktadır (Blau, 1960).

Alan yazınında sıkça kullanılan uyum meselesinin, topluma yeni katılan gruba yönelik asimilasyon sürecine bir zemin oluşturduğunu belirten Erdoğan (2015), bu kavram yerine toplumsal kabulü önermiştir. Bununla birlikte Göç İdaresi Genel Müdürlüğü de, uyumun aslında asimilasyon ya da entegrasyondan öte, bunun *"göçmenle toplumun gönüllülük temelinde birbirlerini anlamalarıyla ortaya çıkan süreç"* ya da *"harmonizasyon"* olarak değerlendirilebileceğini, göçmenlerin *"kendi kültürel kimliklerinden vazgeçmek zorunda kalmadan ev sahibi topluma uyum sağlamalarını desteklemek"* olarak ifade etmektedir (GİGM, 2017).

Berry (2001)'nin ifade ettiği kültürleşme stratejilerine ile aynı pencereden bakan Esser (2000)'e göre bu dört boyutun gerçekleşme biçimine göre entegrasyonun dört farklı şekli meydana gelmektedir. Bunlar, etnik kültüre uyumun baskın olduğu durum "*segrasyon"*, yeni kültüre uyumun baskın olduğu durum "*asimilasyon"*, her iki kültüre de uyumun olduğu durum "*çoklu entegrasyon*" ve her iki kültürün de reddedildiği durum "*marjinalleşme*"dir. Ona göre, sosyal entegrasyon bunlardan daha çok asimilasyon ve segrasyon şeklinde görülmektedir.

Enginer (2007)'e göre etnisite, bir toplumsal grubun, diğer gruplar karşısındaki özgül farklılığından ziyade, diğer grupları algılayış ve yargılayış biçimi olarak açıklanabilir. Söz konusu algılayış ve yargılayışın biçimlenmesinde sosyal eşitsizlikle birlikte, iktidar ve çıkar sorunlarının etkisi de önemli ölçüde belirleyici olmaktadır (Enginer, 2007). Eriksen (1996) etnisiteyi tanımlarken, onun *"biz"* ve *"ötekiler"* arasında yer alan sistematik bir ayrımın pratiğinde yer aldığını savunur, dolayısıyla bu ayırım, yalnıca bir grubun tek taraflı çıkışı değil, her iki grubun karşılıklı etkinliğidir. Başka bir anlatımla etnisite, doğal sürecin bir parçasından ziyade, bireysel pratiklerin ve

özdeşleştirmelerin bir yansımasıdır ve aslında bir grup özelliği taşımaktan çok, toplumsal bir sözleşmeyle meydana gelen bir ilişki boyutu olarak düşünülebilir (Baumann, 1999; Eriksen, 2004).

"Kimlik" (identity) kavramı, özdeş ya da aynı olmaya işaret etmekte yani bir aidiyete vurgu yaptığı için, ayrışmadan ziyade, daha çok aynılaşmanın göstergesi olarak değerlendirilir (Kılıçbay, 2003). Buckingham (2008) kimliği, benzerliklerle birlikte farklılıkları da barındıran ve bu yüzden *"kimlik"*in ana çıkmazı esasen kavramın kendisine içkin olarak değerlendirir. Bireyin bir gruba, bir sosyal kategoriye aidiyetinin tarzlarını içeren ve o bireyin diğerlerinin beklentilerine cevap vermek için uyduğu roller bütününde tanımlanır. Kimlik, sosyal veya kollektif boyutu bağlamında, bireyin kim olduğu bağlamında değerlendirilmesine olanak sunan ve aidiyet gruplarına yönelik referansları içeren bir kavramdır (Bilgin, 1995). Etno-kültürel ya da herhangi bir kimliğin üretimi içinde bulunduğu yerel şartlardan etkilenerek (Eidhem, 2001) ve karşılıklı etkileşime bağlı bir şekilde gerçekleşir. Morley ve Robins (1997), kimliği bir nesneden ziyade, simgeler ve ilişkiler sistemi halinde yorumlamak gerektiğini iddia etmektedir (akt. Enginer, 2007).

Sosyal kimlik kavramı, bireylerin davranışları, kişilikleri, kararları ile sosyal yapı arasında kurulan ilişkiler, sosyalleşme, tüm davranışların toplamı olarak tanımlanabilir. Bu bağlamda Antakya'da yaşayan Suriyeli mültecilerin, önemli ölçüde kendi kültürel kimliklerini yansıtan pratikler sergilediklerini gözlemlemek mümkündür. Nitekim Suriyeli mültecilerin yoğun olarak yaşadığı mahallelerin park ve bahçelerinde ya da sokakta, birbirileriyle kurdukları etkileşim tarzı ve sergiledikleri davranış biçimlerini, Suriyeli olma kimliği üzerinden yaptıkları dikkat çekmektedir. Tajfel (1982)'e göre sosyal kimlik, bireyin benlik algısının, bir sosyal gruba ya da gruplara üyeliğine ilişkin bilgisinden ve bu üyeliğe yüklediği değerden ve duygusal anlamlılıktan kaynaklanan parçasıdır. Turner

(1982)'e göre sosyal kimlik, bireyin, kendisi için duygusal ve anlamlı olan bir sosyal gruba üyeliğine ilişkin bilgisidir (Demirtaş, 2003). Bu anlamda sosyal kimlik, bireyin kendini sosyal bir çevreye göre tanımlamasını ve konumlamasını ifade etmekte ve büyük ölçüde aidiyet grupları vasıtasıyla gerçekleşmektedir. Aidiyet grupları, bireye ilk referans sistemlerini ve özdeşleşme modellerini sunar ve onu sosyal bir çerçeve içine yerleştirir (Bilgin, 1995). Rothe ve diğerlerine (2011) göre etnik kimlik, belirli bir kültürel grubun değer, ideal ve inançlarını içeren daha geniş bir kavram olan kültürel kimlik ifadesi kapsayan dinamik ve karmaşık bir kavramdır. Çoğunlukla soy, ortak dil ve köken, bazen de bir din ile ilişkili olmaktadır. Bununla birlikte kimlik, oldukça akışkan bir kavramdır. Nitekim atfedilen ile kabullenilen etnik kimliklerin doğaları her zaman örtüşmeyebilir (Akıncı, 2014).

Göçmenler hem kendi kültürlerinde hem de hâkim kültürde etkili işlevsellik sergileyebilen bireyler olarak iki kültürlü bir kimliği benimserken, diğer taraftan da kendi öz kültürlerine ait niteliklere sıkıca sarılıp, hâkim kültürü benimsemeyen bir kimlik de geliştirebilir. Hatta aynı anda ikiden fazla kültürel kimliği benimseyebilir ya da kendi öz kültürlerine ait özelliklerin çoğunu terk edip, baskın kültürün özelliklerini benimseyebilirler (Akıncı, 2014). Bu açıdan Antakya'daki Suriyeli mültecilerin bir kısmının ev sahibi toplumla etkileşim kurarken (daha ziyade iş bağlamında) iki kültürlü bir kimliği benimsediklerine rastlamak mümkündür. Bu duruma özellikle görüşme yaptığım süreçte rastlama fırsatı yakalamıştım. Görüşme esnasında oto kiralama işini yapan Suriyeli üç ortak ve Suriyeli çalışanları ile tuhafiye dükkânı işleten Suriyeli baba ve oğul örneğinde rastladığım durum şu şekilde gelişti. Öncelikle kendi kültürlerine özgü olan *"mırra"* adlı bir kahve ikramı yaptılar. Ancak ikramı yapan Suriyeli çocuğun, bana farklı, diğerlerine farklı bir şekilde kahveyi servis ettiği dikkatimi çekmişti. Görüşme esnasında sorulara çoğunlukla Arapça ve zaman zaman da konuşabildikleri ölçüde Türkçe cevaplar verdiler.

En dikkat çekici durum ise kendi aralarında etkileşim kurarken kullandıkları Arapça şivesi ile bana cevap verirken kullandıkları şive (Antakya'da konuşulan Arapça gibi[30]) arasında birtakım farklılıklar tespit etmiştim. Aynı şekilde Deniz ve diğerleri (2016), Suriyeli kadınların, köken ülkede yaşarken kullanmadıkları *"hijab"* olarak adlandırlan giyim unsurunu, ev sahibi topluma benzeterek onların tarzıyla kullanıp, iki kültürlü olma taktiği sergilediklerini belirtmiştir. Benzer bir yaklaşımın sergilendiğini, Antakya'da yaşayan Suriyeli mültecilerde de zaman zaman gözlemlemek mümkündür. Nitekim Antakya'da bazı mahallelerde daha kolay ev kiralayabilmek ya da iş bulabilmek adına, bazı Suriyeliler tarafından böyle bir taktiğin geliştirildiğinden bahsetmek mümkündür. Ayrıca mültecilerin böyle bir taktik ya da strateji tercihinin arka planında, ev sahibi toplum içinde daha az farkedilmek ve olası tacizlerden korunmak da yatmaktadır (Deniz vd., 2016). Karşımıza çıkan bu gündelik hayat pratiği, De Certeau (2009)'nun *"taktik mekân olarak sadece ötekinin mekânını kullanır ve bu yüzden başka bir gücün yasalarıyla oluşturulmuş şekliyle, ona dayatılan alanda kendi oyununu kurmak durumundadır"* yaklaşımıyla açıklanabilir (Deniz vd., 2016). Bu kapsamda Antakya'da yaşayan Suriyeli mültecilerin de kendi *"oyunlarını kurarak"* bir *"taktiksel mekân"* kullanımı sergiledikleri düşünülmektedir.

> *"Geçmişimizi ve yarına yönelik olan umutlarımızı, gerçekleştirmek istediğimiz her şeyi arkamızda bıraktık. Yeni bir hayat, yeni bir çevre, yeni bir iş kurmak ve dünyaya sıfırdan doğmak gibi bir şey bu… İlk geldiğimizde özellikle çok sıkıntı çektik. Buradaki hayatımızı şimdiki seviyeye getirinceye kadar çekmediğimiz zorluk kalmadı. Başkalarının yardımına muhtaç olmak gurur kırıcı…*

[30] Antakya'da yaşayan Arap kökenli ev sahibi toplumun konuştuğu Arapça, Suriye ya da herhangi bir Ortadoğu ülkesinde konuşulan Arapça'dan farklı olarak, içerisinde diğer dillerden (özellikle Türkçe) kelimeler barındıran karma bir dil haline dönüşmüş durumdadır. Bu bakımdan Antakya'da konuşulan Arapça, Suriyelilerin konuştuğu Arapça'dan birtakım farklılıklar içermektedir.

Çocuklarının başkasında gördüğü ve canının çektiğini alamamak çok zor bir şey… Geldiğimiz ülkenin dilini bilememek ve sorunumuzu çözecek birini bulamamak çok zor… Fakat zamanla ortamı tanıdıkça birçok şey daha da kolay olmaya başladı. Bizim dilimizi konuşan birilerini tanımak, ya da bizim burada konuşulan dili birkaç kelime de olsa öğrenmemiz, birçok sorunun üstesinden gelmemize imkân verdi" (K-14, Erkek)

Diğer taraftan beden dilinde gözlenen değişimler, göçmen grupların yerleşik topluma ne ölçüde uyum sağladığını (Morawska, 2019) yansıtabilmesi bakımından önemlidir. Nitekim Lieber ve Levy (2013)'nin İsviçre'de yaşayan yüksek vasıflı Çinlilerin uyumu üzerine yaptıkları araştırmada, söz konusu Çinlilerin ortama göre değişken beden dilini harekete geçirdiklerini gözlemişlerdir. Yine ABD'de yaşayan orta sınıf düzeyindeki Hintlilerin, asimilasyona uğrama sürecinde iki ayrı yolu izledikleri gözlenmiştir. Bu yollardan birisi ekonomik düzlemde hâkim topluma uyum göstererek, ikincisi ise grup içinde sosyo-kültürel bağlamda kültürel kimliğini koruyarak zuhur etmiştir (Morawska, 2019). Hintlilerin bu stratejileri hayata geçirirken, herhangi bir gerilimden uzak durmak adına, sosyo-kültürel ve ekonomik alanlarda farklı iki stratejiyi kasti olarak benimsedikleri düşünülmektedir (Morawska, 2019). Antakya'da yaşayan Suriyeli mültecilerde de özel alan ve kamusal alanda benzer yanları olan strateji ve yaklaşımların kullanıldığından bahsetmek mümkündür. Ancak bu strateji ve yaklaşımlar ile bunları uygulama biçimleri bir göçmen grubundan diğerine ya da bir etno-kültürel gruptan diğerine, hatta pratik edildiği yer ve zamana göre de farklılık gösterebilir. Göçmen ya da mültecilerin, uyum sürecini etkileyen bireysel ya da dış kökenli etmenler, onların ideolojilerinin, dünyayı yorumlama biçimlerinin ve gündelik yaşam pratiklerinin yerleşik toplumun değerlerine ve beklentilerine göre şekillenmesi oldukça önemlidir (Morawska, 2019). Öyle ki, bu etmenler, söz konusu göçmen/mülteci gruplarının beşeri

sermayesini, kişisel kararlarını, sosyal ilişkilerini ve iş yaşamındaki kariyerlerine dair umutlarını da içermektedir (Morawska, 2019).

Suriyelilerin Türkiye'deki hukuksal statüleri gereği, geçici koruma kanununa tabi olmaları, yaşadıkları mekânda gündelik pratiklerini ve eylemsellik alanlarını kısıtlamaktadır. Bu anlamda statü itibariyle *"geçici olma"* üzerinden tanımlanan ve söylemde misafir olarak hayat bulan mültecilik, Suriyelilerin ev sahibi toplum içerisinde adeta bir *"öteki"* olarak gündelik yaşam sergilemelerine neden olmaktadır (Biner ve Soykan, 2016). Hal böyle olunca Suriyeli mültecilerin, Antakya'da ortaya koyduğu bu gündelik yaşam pratiği, onların ev sahibi toplumla olan etkileşimine önemli ölçüde yön vermektedir. Bu süreçte gelişen karşılıklı etkileşim, bir taraftan ev sahibi toplum ile göçmen toplumun dili, kültürel değerleri ve davranışlarında birtakım değişimlere (Saygın ve Hasta, 2018) neden olurken, diğer taraftan her iki topluluğun kendi kültürlerini koruma altına alarak iki farklı kültür olmayı sürdürmektedir (Flaskerud, 2007). Suriyeli katılımcıların; "*bizim burada konuşulan dili birkaç kelime de olsa öğrenmemiz, birçok sorunun üstesinden gelmemize imkân verdi"* ifadesi, her iki toplumsal kültürün içerisinde etkili işlevsellik sergileyebilen, iki kültürlü bir kimliğe işaret ederken, "*bizim dilimizi konuşan birilerini tanımak"* ifadesi ise, kendi öz kültürlerine ait niteliklere sıkıca sarılmayı anlatan, tek kültürlü kimliğe yapılan bir göndermedir. Ataca ve Berry (2002)'ye göre paylaşılan ortak bir mekânda göçmen topluluğun, sosyo-kültürel uyum düzeyini önemli ölçüde etkileyen bir unsur olan ev sahibi toplumun dilini konuşamamak ya da öğrenememek, sosyo-kültürel uyumun gelişimi açısından negatif yönde bir etki yapacaktır (Saygın ve Hasta, 2018). Dolayısıyla Antakya'da yaşayan Suriyeli mülteciler söz konusu uyumun gelişimi bağlamında, bir taraftan kültürel kimliğini sürdürürken, diğer taraftan ev sahibi toplumun dilini çocuklarının öğrenmesine imkân tanımaktadır.

"Çocuklarım Türkçe öğreniyorlar, Türk okuluna gidiyorlar, her ne kadar nadir olsa da Türk arkadaşlarımız oluyor" (K-12, Erkek)

Entegrasyon, kentsel alana yeni katılan toplumsal gruplara bağlı olduğu kadar, ev sahibi toplumun ve kurumsal yapıların da önemli rol oynadığı, çok yönlü ve uzun soluklu bir süreçtir (Phillimore ve Goodson, 2008; Şimşek, 2019a). Suriyeli mültecilerin Antakya'da karşı karşıya kaldıkları dil sorunu (Türkçe bilmeme), Arapça bilmeyen toplumla etkileşim kurmasının önünde büyük bir engel oluşturmaktadır. Bu etkileşimin düşük düzeyde seyretmesi, Suriyeli mültecilerin entegrasyon sürecini olumsuz yönde etkilemektedir. Zira iki toplum arasındaki etkileşimin sıklığı, ev sahibi toplumun kültürü ile göçmen kültürün kaynaşmasına katkı sağlayarak, sosyo-mekânsal uyum sürecini hızlandırır. Bunun için gereken en hayati unsur da "*dil*"in ta kendisidir. Göçmen grubun, içine dâhil oldukları ev sahibi toplumun dilini öğrenememesi ya da bu konuda direnç göstermesi, zamanla yerleşik toplumla bazı sorunların yaşanmasına ve hatta bu sorunların derinleşmesine kadar götürebilir. Ancak burada Suriyeli mültecilerin kullandıkları strateji, içinde yaşadıkları ev sahibi toplumun kültürüne dair önemli unsurları, püf noktaları öğrenme yönünde işlemektedir. Suriyeli mültecilerin, bu söz konusu durumu kentsel mekânda ve gündelik yaşamın birçok safhasında kullandığını gözlemlemek mükün olmaktadır. Dolayısıyla bunun bir *"taktiksel mekân"* kullanımı olduğu düşünülmektedir.

"Bu bizim tercihimiz değil ama başımızdan bir olay geçti, bir savaşla karşı karşıya kaldık, bu nedenle ülkemizi terk etmek zorunda kaldık. Başka bir ülkede yaşamak elbette çok zor bir durum ama yaşadığımız süre boyunca hep bu yası tutamayız. Vatanımız elbette bizim canımız ama bugün buradayız ve buradaki yaşam koşulları nasılsa ona göre kendimize bir yaşantı kurmaya çalışıyoruz. Buraya geldikten sonra Türkçe öğrendik, buranın geleneklerini öğrendik, biz de

buradaki insanlar gibi davranmaya başladık. Buradaki toplumun yemeklerini öğrendik, onlar da bizden bir şeyler öğrendiler tabi…" (K-17, Erkek)

Esser (2000), sistem entegrasyonunu, hedef ülkede, ev sahibi toplum ile o topluma yeni katılan gruplar arasında bir çatışmaya dönmeden bu göçmenlerin topluma katılması şeklinde tanımlar. Dolayısıyla bu tanımda, topluma yeni katılan göçmen gruplar, işgücü piyasasında yer aldığı, ekonomik sürece katkı sağladığı, vergi sistemine dâhil olduğu ve kanuna uygun davrandığı müddetçe sisteme entegre olmaktadır (Şahin, 2010). Sosyal entegrasyon ise göçmenlerin, ev sahibi toplumun dilini bilmeleri ya da kültürüne uyum sağlayıp, söz konusu toplumun üyeleri ile etkileşim kurmaları şeklinde bir süreci anlatır (Şahin, 2010). Söz konusu entegrasyonun yansımalarını, bir Suriyeli katılımcının aşağıdaki anlatımında da görmek mümkündür.

"Başka bir ülke gibi değil burası… Evet, belki de ilk geldiğimizde biraz gurbetlik yaşadık ama bu mahalleye bu kadar tanıdık ve akraba yerleşince burası bizim ikinci memleketimiz oldu. Antakya'ya geldikten yaklaşık 10 ay sonra Suriye'de ne yapmışsam, aynısını burada da yapmaya devam ettim" (K-19, Erkek)

Antakya'ya yerleşen Suriyeli mülteciler artık kenti ve kent insanını daha iyi tanıyorlardı ve geçimlerini nasıl sağlayabileceklerini, ne tür işlerin içinde yer alacaklarını ve gündelik yaşamda ne tür yaklaşımlar sergileyeceklerini, geçen zaman içerisinde önemli ölçüde öğrenmişti. Bütün bunlar köken ülkedeki çatışma ortamının mülteciler üzerinde bıraktığı travma kalıntılarını silmelerinde yardımcı olacaktı. Nitekim Suriyeli mülteciler, kente uyum noktasında bazı sorunlar yaşasa da, Antakya'yı köken ülkedeki gündelik yaşamlarını burada da sürdürdükleri göze çarpmaktadır. Antakya'da yaşayan Suriyeli bazı mültecilerin, kentte karşı karşıya kaldıkları birtakım ev sahibi toplum kökenli olumsuz tutum ve davranışlar nedeniyle, kente dair uyum sorunları yaşanmalarına yol açmaktadır. Dolayısıyla kentsel mekânda yüzleşmek zorunda

kaldıkları bu türden dışlayıcı ve suçlayıcı yaklaşımlar, Suriyelilerin entegrasyonu noktasında süreci sıkıntıya sokacak sonuçları yaratmaktadır. Kentsel mekana göç etmiş etno-kültürel/göçmen grupların entegrasyon süreci, göç etmeye yol açan faktörler ve göç eden grupların statülerine bağlı olarak ya da yasal statü ve temel haklara erişim açısından farklılık gösterebilmektedir (Castles vd., 2002; Şimşek, 2019a). Bu bağlamda Antakya'da yaşayan her bir Suriyeli için entegrasyon süreci farklı işlemektedir. Dolayısıyla köken ülkedeki bir kent merkezinden göç etmiş olan Suriyeli mülteciler ile kırsal alandan göçe katılmış olan mültecilere kıyasla kente daha kolay entegre olabilmektedir. Yine maddi yoksunluk içerisinde olan Suriyeli mültecilerin, temel haklara erişim noktasında sıkıntılar yaşamasından dolayı, ekonomik düzeyi daha iyi seviyede olan mültecilere göre entegrasyon daha gecikmeli bir seyir izleyebilmektedir. Etno-kültürel/göçmen grupları ile ev sahibi toplum üyeleri arasındaki etkileşim, sosyal ilişkiler ve bu kültürel grupların aidiyet duygusunun yerleşmesi için barınma, istihdam ve eğitim gibi kaynaklara erişimin sağladığı güven oldukça önemlidir (Phillimore, 2012). Garces ve Penninx (2016) entegrasyonu, kente göç eden toplumsal grupların, ev sahibi toplumun kabul gören, benimsenen bir parçası olma süreci şeklinde ifade etmektedir. Buna göre entegrasyonun üç saç ayağı bulunmaktadır, bunlar; (a) sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel-dini ve yasal-politik süreçler, **(**b) ev sahibi toplum ve göç eden gruplar ve (c) kurumlar, dernekler ve bireyler olarak şekillenen üç analitik boyuttur (Şimşek, 2019b). Söz konusu saç ayaklarından birinin (ev sahibi toplum ve göç eden gruplar açısından) Suriyeli mülteciler üzerindeki etkilerinin kentsel mekândaki yansımaları aşağıdaki anlatılarda hissedilmektedir:

> *"Yaşadığımız mahallede komşularımızın bizlere karşı olan davranışlarındaki değişimler bizleri üzüyor, fakat buraya ilk geldiğimiz zamanlarda bize çok yardımcı olmuşlardı ve onlarla çok iyi ilişkilerimiz vardı, oysa zaman geçtikçe*

yaşanan olumsuz gelişmeler, komşularımızın bize olan yaklaşımlarının değişmesine neden oldu" (K-55, Kadın)

"Buradaki berberden randevu almıştım. Randevu saatinde berbere gittiğimde koltuğa oturdum, biri de bağırmaya başladı; " nasıl olurda bir Suriyeliyi benden önce tıraş etmeye kalkarsınız" demeye başladı, ben her ne kadar kendimi anlatmaya çalışsam da adam bir türlü anlamadı" (K-1, Erkek)

Kültürel yakınlık (Müslüman olma, Arapça bilme) ve kentte kümelenme ve bütünleşmede kolaylaştırıcı rol oynamaktadır. Kültürleşme olgusu, bir topluluğun ya da bir grubun gelenekleri, yaşam tarzları ya da dil gibi çeşitli öğelerinin karşılaştıkları bir başka toplumun kültürel öğeleriyle olan etkileşimi olarak ifade edilebilir. Bireyler entegrasyon sürecinde kimliklerini yeniden üretirken, toplumsal yaşam içerisinde kendisini nereye ait hissettiği (Şahin, 2010) üzerinden bir zihinsel süreçle bağ kurmaktadır. Bu kapsamda Suriyeli mültecilerin bir kısmı Antakya'yı benimsemekte ve burayı ikinci memleketleri olarak değerlendirmektedir. Dolayısıyla Suriyeli mültecilerin, mekânsal aidiyete dair yaşadığı pratikler ve kentle kurduğu bağlar, yeni mekâna ait yeni bir kimliğin inşasında etkili olmaktadır. Mekânsal aidiyetin gelişmesi de, bilhassa Suriyelilerin yoğunlaştığı alanlarda daha kolay ve hızlı bir şekilde gelişmektedir. *Bireyler yaşadıkları mekânlarla başka unsurlarda olduğu gibi bir ilişki geliştirmekte; bu mekânlara anlam yüklemekte, bağlanmakta ve buralarda kimliklerini inşa etmekle birlikte, kentsel mekânı düzenleyerek, oraya bir şeyler katarak, orada kök salarak ve kimlik oluşturarak kendinin kılmaya çalışmaktadır* (Göregenli, 2010)

"Burası küçük Suriye gibi, kendimi memleketimde hissediyorum" (K-61, Erkek)

"İş dışında genellikle arkadaşlarımla vakit geçiriyorum. Zaten buradaki arkadaşlarım benim ailem sayılır. Çünkü buraya tek başıma geldim ve yalnız olduğumu arkadaşlarım sayesinde hissetmiyorum" (K-11, Erkek)

5.3.5. Suriyeli Mültecilerin Etnik Girişimcilik Deneyimleri; *"İkili işgücü piyasasının Antakya'daki tezahürü"*

Valdez (2008)'e göre etnik girişimcilik, etno-kültürel/göçmen grup üyelerinin işletme sahipliğidir ve etno-kültürel grup üyelerinin girişimci olma davranışı, çoğunlukla itici ve çekici etmenlerle izah edilmektedir (İbrahim ve Galt, 2011). Çekici etmenler hedef ülkenin sosyo-ekonomik ve kurumsal niteliği bağlamında girişimciliği çekici hale getirirken, itici etmenler ise etno-kültürel grup üyelerinin sosyo-ekonomik entegrasyonu önündeki kısıtlılıklar nedeniyle girişimciliği zorunlu hale getirmektedir. Etno-kültrel gruplarda, grup üyelerinin girişimci olmaya yönelik verdikleri bu kararları, etnik girişimcilik literatüründe yapısal ve kültürel modelleri içeren bir kuramsal çerçevede değerlendirilmektedir (Doen vd., 1999). Etnik girişimcilik literatüründe yer alan yapısal kuram, hedef ülkedeki sosyal, ekonomik ve politik gibi yapısal koşulların, girişimcilik kararını etkilediğini iddia etmektedir. Etnik pazar nişleri kuramının öne sürüdüğü yaklaşım; etnik girişimci ile aynı gruba mensup üyelerin etnik ürün ve hizmetlere dair taleplerinin, etnik girişimci için bir nevi korunmuş pazar fırsatları oluşturabildiğini ve söz konusu girişimcilerin bu pazar nişlerini doldurduklarını savunmaktadır (Waldinger vd., 1990; Boz, 2008). Diğer taraftan, etnik bölge kuramı, hedef ülkedeki kurumsal yapı ile ana sektörlerdeki ayrımcılık ve dışlanma yaklaşımlarının, etno-kültürel grup üyelerinin işgücü piyasalarına yönelik uyumunun önünde engel oluşturduğunu savunmaktadır (Constant ve Zimmerman, 2004; Senik ve Verdier, 2008; İbrahim ve Galt, 2011). Bu nedenle girişimcilik faaliyetine yönelen etno-kültürel grup üyeleri, işgücü piyasasındaki bu engellerden kurtulmak amacıyla kendi grup üyelerinin yoğun olarak yaşadıkları bölgelerde işletme kurmaya dönük bir strateji benimsemektedir. Yine hedef ülkede etnik teşebbüslerin yerine getirilmesini kolaylaştıran ya da zorlaştıran kurumsal destekler (kredi), girişime yönelme kararını önemli ölçüde şekillendirmektedir (Atsan, 2017). Doen ve diğerlerine (1999) göre, etnik girişimciliği tanımlayan kültürel yaklaşımın etno-

kültürel grup üyelerinin yetenekleri, sahip oldukları kültürel yapı, ideolojileri ve kaynakları söz konusu girişimcilik faaliyetinin meydana gelmesinde belirleyici olmaktadır. Etno-kültürel/göçmen grup üyeleri, ekonomik ve ana ağlardan ayrımcılıktan dolayı dışlandıkları durumlarda, kaynakları erişmeye yönelik başka alternatifler keşfetmek durumunda kalmaktadır (Portes ve Sensenbrenner, 1993). Ram (1994) ise, göç sürecinde kurulan göçmen ağlarının, etnik işletmelerine ayrımcılıktan dolayı ortaya çıkan yapısal sorunlardan sıyrılmada, pratiğe yönelik önemli faydalar sağladığını savunmaktadır. Etnik topluluklarda görülen mekânsal kümelenme vasıtasıyla oluşan güçlü ağlar, etnik girişimcilerin başarısı için temel oluşturur (Bolt vd., 2010).

Bu bakımdan Antakya'da yaşayan Suriyeli mültecilerin etnik işletme kurma konusunda yüksek düzeyde bir girişimcilik gösterdiklerine tanık olmak mümkündür. Hâlihazırda iş gücü piyasasına katılan Suriyeli mültecilerin büyük bir kısmını genç nüfus oluşturmaktadır. Piyasadaki açığı keşfetmede kıvrak yetenekler sergileyen Suriyeli mülteciler, etnik girişimcilik bağlamında bu açıklardan faydalanarak alternatif işletme olmayı başarabilmektedir. Bu doğrultuda Suriyeli mülteci girişimcilerin, Antakya kentinde en çok gıda sektöründe (restoran işletmesi, dönerci, kebapçı, kasap, market, manav vb.) etnik işletme kurduğu dikkat çekmektedir. Bu işletmelerdeki işletme sahiplerinin neredeyse tamamının, yine Suriyeli işgücünü istihdam ettiği ve müşteri kitlesinin yine kendi grup üyelerinden oluştuğu göze çarpmaktadır.

Ayrıca Suriyeli mülteciler, kentin değişik mahallelerinde kurulan semt pazarlarına katılım göstermektedir. Pazarlara getirdikleri ürünleri, yerli pazarcılara nazaran daha düşük fiyata sattıkları için, hedef alıcı kitlesi içerisinde ev sahibi toplumun da yer almasını sağlamışlardır. Bu durum semt pazarlarında ciddi bir rekabetin yaşanmasına yol açarak, Suriyeli pazarcılarla yerli pazarcıları karşı karşıya getirmektedir. Suriyeli mülteciler, semt pazarlarında (Foto, 12) satışa sundukları tarımsal ürünlerin bir kısmını kendileri

yetiştiriyor, bunun yanında kendi kurmuş olduğu ve işlettikleri marketlerde de köken ülkeden getirilen bazı ürünleri satışa sunuyor. Nitekim köken ülkeden getirilen ürünler, daha düşük maliyete sahip olduğundan, Suriyeli mülteciler için bu durum daha yüksek bir kar elde etme imkânı anlamına gelmektedir. Ancak günümüzde başta Gaziantep olmak üzere, Antakya'da da bu tür ürünlerin imalatı Türkiye'de yapılmakta ve tüketim için satışa (Foto, 13) sunulmaktadır. Bu da köken ülkeden mal getirme devam etmekle birlikte, bu gereksinimini giderek azaltmaktadır. Söz konusu ürünlerin fiyatının düşüklüğü, Suriyelilerin yoğun ilgisine mazhar olmuş ve önemli bir alıcı kitlesinin doğmasına fırsat vermiştir. Ayrıca yerli toplum üyelerinin bir kısmının da ilgisini çeken bu ürünler, özellikle yoksul kesim tarafından tercih edilmektedir.

Türkiye'ye Suriye'den gelen mültecilerin büyük bir bölümü vasıfsız, kalifiye olmayanlardan oluşmakta ve bu insanlar genellikle günübirlik işlerde çalışmaktadır. Antakya'da tarım sektöründe çalışan Suriyeli mülteciler, çapalama, ürün ekimi ve ürün toplama gibi, bu sektörün farklı iş gruplarında yer almaktadır (Lordoğlu ve Aslan, 2016). Hal böyle olunca Suriyeli mültecilerin herhangi bir sektörde (tarım, inşaat, çöp toplayıcı vb.) yerli işçilerden daha düşük ücretle ve sigortasız çalıştırılması, iş gücünü ve ücretini çoğunlukla olumsuz yönde etkilemektedir. Alan yazınında yapılan çalışmalar da bu durumu net bir şekilde ortaya koymaktadır (Sanduvaç, 2013; AFAD, 2014; Kirişçi, 2014; Koyuncu, 2014; Kahraman ve Nizam, 2016; Lordoğlu ve Aslan, 2016). Köken ülkedeyken kalifiye ya da profesyonel bir meslek sahibi olup, Türkiye'ye gelenler yaklaşık %5 civarındadır (Koyuncu, 2016). Yapılan görüşmelerde yerli katılımcılar, Antakya'da genel olarak bir tarım işçisinin gündelik ücretinin, 2018 yılı için tarım ürününe göre farklılık göstermekle birlikte 60-80 TL arasında değiştiğini belirtirken, Suriyeli bir tarım işçisinin aldığı ücretin ise 30-50 TL arasında olduğunu ifade etmişlerdir. Bu durum karşısında işveren, daha ziyade ucuz işgücü olan Suriyelileri çalıştırmayı tercih etmektedir. Ancak 2016 yılında Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından alınan

ve Resmi Gazete'de yayınlanan kararda, "*Başvuru sahibi veya şartlı mülteciye asgari ücretin altında ücret ödenemez"* şeklinde bir ifade kullanılılarak, Suriyelilerin çalışma şartları ve ücretleri garanti altına alınmış oldu (Resmi Gazete, 2016). Resmi ve sigortalı çalıştırma mecburiyeti söz konusu olunca işverenler, kalifiye olmayan Suriyeli mültecilerden ziyade, kalifiye olan Türk işçi çalıştırma yönünde bir tercih yapacaktır.

Portes (2000), Amerikan toplumuna atıfta bulunarak, sosyal sermayenin kaynakların bireysel ağlarla ilişkili olduğunu belirtmiştir. Bourdieu (2010) ise, ekonomik, kültürel ve sosyal sermaye adıyla üç ayrı sermaye tanımlaması yapmakta ve bütün bu sermaye biçimlerinin birbiriyle yakından ilişkili olduğunu savunmaktadır. Başka bir ifade ile toplum içerisinde her bir sermaye türü farklı alanlara denk gelmektedir. Ona göre sermaye, *paraya çevrilebilir ve mülkiyet hakları biçiminde kurumsallaşan ekonomik sermaye; belirli şartlar içerisinde ekonomik sermayeye çevrilebilen ve eğitim vasıfları biçimlerinde kurumsallaşabilen kültürel sermaye; toplumsal bağlantılarla oluşan sosyal sermaye* şeklinde tanımlanabilir (Bourdieu, 2010). Bu bakımdan sosyal sermaye, karşılıklılık beklentilerinin bulunduğu ve ilişkilerin yüksek dereceli bir güvenle ve ortak değerlerle oluştuğu, böylece bir bireyin iletişim ağlarının ötesine geçtiği bir kaynağı temsil etmektedir (Coleman, 1988; Yaman, 2016). Sosyal sermaye sayesinde kurulan ağlar yardımıyla, iş imkânlarının sağlanması, barınma sorunlarının çözülmesi, göç esnasında maliyetlerin ve risklerin azaltılması mümkün olmaktadır (Massey ve Zenteno, 1999; Liang, 2006; Garip, 2008).

Mülteci girişimi, temsil ettiği topluluğun kendi grup üyeleri arasındaki uyumu bağlamında kümelenmenin önemli bileşenlerinden biridir. Bu bileşen, grup üyeleri arasındaki dayanışmanın derecesini artırırken, azınlık grubu üyelerinin toplumsal ve ekonomik bakımdan yerleşik toplumun kontrolü altında olan piyasa koşullarının etkisine karşı işlevsellik kazanmakta ya da göçmen/mülteci nüfusa iş bulma konusunda kapı

açmaktadır. Murdie ve Borgegard (1998), kente göç eden etno-kültürel grupların mekânsal yoğunlaşmasının, grup içindeki etkileşimi güçlendirmenin yanı sıra, etnik girişimciliğin gelişimini teşvik edebileceğini savunmaktadır. Örneğin, Almanya ve İngiltere'de göçmenlere ait olan bankalar, marketler, fırınlar, giyim mağazaları çoğu kez Asyalı toplulukların giyim ve yemek kültürlerini tanıtan, sürdüren, grup içi üyelere bu tür hizmetlere erişim sağlayan sosyo-ekonomik sistemler olarak, dayanışma ve koruma amacı da gütmektedir (Knox ve Pinch, 2010).

Fong ve Shibuya (2000), Kanada'daki metropollerde ortaya çıkan mekânsal ayrışmanın üzerinde gelir düzeyinden ziyade, etno-kültürel yapının belirleyici olduğunu bulgulamıştır. Dolayısıyla Antakya'da Suriyeli girişimcilerin satışa sundukları ürünlerde fiyat her ne kadar cazip olsa da, ev sahibi toplum tarafından fazla rağbet görmemesi, bunları satan kişilerin Suriyeli mülteci olmasıyla ilişkilidir. Ancak iç savaştan önce aynı toplum üyelerinin birçoğu, daha düşük ucuz oldukları için Suriye'den çok sayıda ürün getirmekte ve bunları tüketmekteydi. Böyle bir farklılaşmada, Suriyelilerin bir mülteci olarak gelip Antakya'ya yerleşmesi ve ev sahibi toplumun onlara karşı tepkiselliği yatmaktadır.

Görüşmeye katılan bakkal ya da market işletmecisi Suriyeli esnaflar, ürünlere ilgi göstermekle birlikte, genel olarak Türk müşterilerinin çok az olduğunu ve çoğunlukla ev sahibi toplumun, Suriyelilerin imal ettiği ürünlere yönelik önyargılı olduklarını dile getirmektedir.

Foto 12. Suriyelilerin İş Pratikleri (Pazarcılık yapan Suriyeliler-Ekinci Mah.)

Etnik girişimcilik bağlamında pazarcılık, esnaflık, imalat ve ihracat sektöründe çok başarılı bir performans sergileyen Suriyeli mülteciler, çok sayıda yerli komisyoncunun dikkatlerini celp etmiştir. Antakya'da yaşayan Suriyelilerin bu tür girişimleri, işgücü piyasasında giderek onların daha da görünür hale gelmelerine imkân sağlamış ve kurdukları etnik işletmelerle Antakya'da önemli bir sermaye gücü elde etmeyi başarmışlardır. Bu gücü keşfeden bazı Türk girişimcilerin, Suriyeli mülteci ortaklı işletme kurduğu ya da ithalat-ihracat sektöründe işbirliği yaptığına dair örneklere rastlamak mümkündür.

Foto 13. Suriyeli mültecilerin yerel pazarda sattığı yerel gıda ürünlerinden bazıları

Örneğin Ortadoğu ülkelerine sebze-meyve ihracatı yapmak isteyen, ama elindeki imkânlar elvermediği için buna erişemeyen arazi sahipleri ya da komisyoncular, yetiştirdikleri/üreticiden aldıkları bu ürünleri, Suriyeli girişimciler vasıtasıyla ihraç edebilmektedir. Zira Suriyeli girişimcilerin dil becerileri ve ticari kabiliyetleri, burada çok önemli bir faktör olarak gün yüzüne çıkmaktadır.

Antakya'da birçok mahallede etnik girişimci olan çok sayıda Suriyeli mültecinin, kaynak ülkeden getirdiği ya da bizatihi Suriyeli girişimciler tarafından Hatay ve Gaziantep'te üretilen[31] tüketim maddelerinin (Foto, 13) satışını yaptıkları dikkat çekmektedir. Suriyeli girişimcilerin bazıları bir toptancı olarak bu ürünleri temin etmekte ve Antakya'da dağıtımını yapmaktayken, bazen de söz konusu ürünler, üretim yerinden (çoğunlukla Gaziantep) direkt olarak dağıtıcılar vasıtasıyla market, şarküteri, büfe ve bakkallara ulaştırılmaktadır. Ayrıca bazı mültecilerin, kendi yöresel yemeklerini[32] kendi tüketimleri için pişirdiği ve ayrıca bunların satışını yaptığı da gözlenmektedir. Bu bağlamda Suriyeli mülteciler, ortaya koydukları yemek tarzlarıyla, hâlihazırda bir gastronomi şehri olan Hatay'da, bu bakımdan onları giderek markalaşmaya götürebilecek süreçleri başlatmış oluyor. Antakya'da özellikle Suriyeli mültecilerin yoğunlaştığı mahalleler başta olmak üzere, nüfusun yoğun seyrettiği caddelerde kurulan etnik işletmelerde sunulan yöresel tatların çok ilgi gördüğünden bahsetmek mümkündür. Özellikle çok çeşitli kahve türlerinin satışı yapan etnik girişimciler de yine bu ilgiden nasiplenmektedir.

[31] Antakya'da yaşayan ve burada etnik işletme kuran Suriyeli mültecilerin neredeyse tamamı işletmelerinde geleneksel çok sayıda tüketim maddesinin yanı sıra süt tozu, sigara, çerez, içecek, salça, çay, meyve suyu, bebek bezi gibi ürünlerin satışını yapmaktadır. Bir etnik girişimcilik örneği olan bu işletmeler, bazıları Türk ortaklı, bazıları da bizatihi Suriyeli mültecilerin bireysel girişimiyle kurulmuştur.

[32] Suriyeli mülteciler, Musabbehe, Şavurma, Mendi, Fetti, Falafel, Kıbbe Muhammara, Şam Tatlısı gibi yöresel yemekleri geleneksel usulle pişirerek Antakya'da satışını yapmakta ve bu ürünler ev sahibi toplumdan da zaman zaman tercih edilmektedir.

Foto 14. Suriyeli mültecilerin etnik girişimcilik örnekleri (Teknik Servis-Narlıca Mah.)

Ayrıca Antakya'da markalaşma yolunda ilerleyen Suriyeli mülteciler, ortaya koydukları bu etnik girişimcilik örneklerine adlandırma yaparken, iki yerli olmanın bir göstergesini vermektedir. Bu bakımdan neredeyse etnik girişimci olan bütün Suriyeli esnafların, kurdukları işletmelerin tabelalarında, köken ülkeye ait (Dımaşk (Şam) lokantası, Homs pastanesi, Azez elektronik, Lazkiye lastik tamirhanesi, Bab-ul Hara restoranı, Al Halab kasabı vb.) anlamlar[33] içeren isimlendirme yaptıkları dikkatlerden kaçmamaktadır (Foto, 14-15-16-17-18-19-20).

Foto 15. Suriyeli mültecilerin etnik girişimcilik örnekleri (Lokanta-Narlıca Mah.)

[33] Söz konusu işletmere, bazen Suriyeli mültecinin köken ülkedeki köyünün, şehrinin isimleri verilirken, bazen de kendisi için özel bir anlamı olan bir ismi verebilmektedir. Bu işletmelerin isimleri tabelalara, Büyükşehir Belediyesi'nin yasakladığı tarihe kadar tamamen Arapça alfabesiyle yazılmaktaydı. Ancak bu yasaklamadan sonra işletmenin ismi Türkçe yazılmakta, tabelada işletme isminin altına da satışı yapılan ürünler ve hizmetin niteliği ile ilgili bilgi Arapça olarak verilmektedir.

Bu davranış aslında, kendi kültürünü ve geleneklerini yaşatabilme/sürdürebilmenin bir aracı olarak değerlendirilebilir. Bu yaklaşım daha ziyade köken bölgeye ilişkin ortak mekânsal hafızayı, dil üzerinden kültürü canlı tutmaya hizmet etmektedir. Benzer şekilde Almanya'ya göç eden Türklerin de bu tür stratejileri kullandıkları ve yaşadıkları bölgelerde mekânsal aidiyeti güçlendirmeye yönelik çaba harcadıklarından bahsetmek mümkündür. Nitekim Almanya'da faaliyet gösteren Türklere ait işletmeler, -Antakya'daki Suriyelilere ait olan işletmelere benzer bir şekilde- anadil üzerinden (Türkçe) ifadeler ve adlandırmalar içermektedir. Bununla birlikte Antakya'daki bazı etnik girişimcilerin, yine Almanya'daki Türklerin yaptığı gibi (Turkish Kebap, Mehmet's Burger vb.) her iki kültürün dilini kullanarak yer yer işletme adlandırması (Mahmood Kahve Evi, Lezizet-ul Mendi Lokantası, Altayyiba Lokantası gibi) yaptıklarına dair örneklere rastlamak mümkündür (Foto, 15).

Söz konusu etnik işletmelere en fazla Narlıca, Ürgenpaşa, Akasya, Cumhuriyet ve Esentepe mahallelerinde rastlanmaktadır. Özellikle Narlıca'da Suriyeli mülteciler tarafından kurulan ve farklı sektörlerde faaliyet gösteren 283 adet etnik işletme yer almaktadır. İkinci sırada yeralan Ürgenpaşa'da 78 adet, üçüncü sıradaki Akasya'da ise Suriyeli mültecilere ait 52 adet etnik işletme faaliyet göstermektedir. Ürgenpaşa ve Akasya Mahallelerinde faaliyet gösteren bu etnik işletmeler, -mahallelerin fiziki koşulları gereği- mahallelerdeki sokaklara düzensiz bir şekilde dağılmışken, Narlıca'da ise yaklaşık 3 km uzunluğundaki bir cadde üzerinde ve caddenin her iki yakasında, yan yana dükkânlardan oluşan düzenli dağılım göstermektedir.

Foto 16. Suriyeli mültecilerin etnik girişimcilik örnekleri (Pastane-Ürgenpaşa Mah.)

Mülteci girişimi olarak Suriyeli mültecilerin, Antakya kentinde kurmuş olduğu bu işletmelerin sayısında zaman içerisinde önemli artışlar yaşanmıştır. Bu işletmelerin çok büyük bir kısmı, gıda ve giyim sektörü üzerinde faaliyet göstermekte ve çoğunlukla mültecilerin yoğunlaştığı mahallelerde yer almaktadır. Çoğunlukla yoksul kesime hitap eden ürünlerin satıldığı bu işletmelerdeki ürün fiyatlarının, yerli esnafların sattığı ürünlere nazaran daha düşük düzeyde olduğu göze çarpmaktadır. Ancak orta ve üst gelir grubu olan ev sahibi toplum üyelerinin bu işletmelerden alışveriş yaptığından söz etmek pek mümkün değildir.

Foto 17. Suriyeli mültecilerin etnik girişimcilik örnekleri (Lokanta-Şeyhali Mah.)

Foto 18. Suriyeli mültecilerin etnik girişimcilik örnekleri (Akasya Mah.)

Nitekim Antakya Ticaret ve Sanayi Odası kayıtlarına göre; 2015 yılında Suriyeli mülteciler adına kayıtlı 39 adet işletme faaliyet göstermekteyken, 2019 yılında bu işletmelerin sayısı 760'ya yükseldiği görülmektedir (ATSO, 2019). Antakya Sanayi ve Ticaret Odası (ATSO)'nın 2019 yılı kayıtlarında yer alan ve içlerinde başta ithalat-ihracat-sanayi limited şirketleri, inşaat şirketleri, imalat sanayisi gibi daha birçok sektörde toplamda 760 adet mülteci girişimiyle kurulan etnik işletmenin yalnızca kayıtlı olanları ifade etmektedir. Oda yetkilileri mülteci teşebbüsü olarak faaliyet gösteren işletmelerin sayısının bu rakamlardan 5 kat daha fazla olduğunu belirtmektedir. Hal böyle olunca ev sahibi toplum, vergisiz ve kayıt dışı bir şekilde faaliyet gösteren Suriyeli işletmelerin varlığından hareketle mültecilere yönelik dışlayıcı tutumlar sergilemektedir. Yerli katılımcıların, "*biz bu ekonomik sıkıntılar içinde bu kadar vergi veriyoruz, onlar bedavadan yaşıyorlar ve ayrıca devletten yardım alıyorlar"* yaklaşımı üzerinden inşa ettikleri Suriyeli algısı, ev sahibi toplumda giderek yaygınlaşma eğilimi göstermektedir. Yerli katılımcıların buna yönelik geliştirdikleri olumsuz tutum ve yaklaşımlar aşağıdaki anlatılarda da hissetmek mümkündür:

> *"İş ücretlerini çok aşağı düşürdüler. Bizim esnafın yararına oldu, ucuza eleman çalıştırıyor. Ama bizim insanımıza çok zarar verdi"* (YK-24, Erkek)

"Hilal Kart'ları var, bu kart sayesinde yardım alıyorlar, peki bize kim yardım edecek bilmiyoruz" (YK-20, Kadın)

"Ülke ekonomisini onlar bozdu. Ben, Bağ-Kur borcumu ödeyemiyorum. Ben mesela şu sandalyeyi 15 liraya satacaksam, onlar 5'e satıyor ve geçiniyorlar. Bu dükkânın vergisi var, bir sürü masrafı var. Onlar hiç bunları ödemiyor. Hayatımda ilk defa kredi çekmek zorunda kaldım. Ne yapayım işler yolunda gitmiyor" (YK-23, Erkek)

Diğer taraftan ATSO verileri dışında, Antakya Esnaf ve Sanatkârlar Odası'nın 2019 yılı kayıtlarında da, Antakya İlçesi sınırları içerisinde faaliyet gösteren 49 adet etnik işletme (mülteci girişimi) bulunduğu ifade edilmektedir. Bu girişim türlerine bakıldığında, 11 adet büfelerde, bakkallarda ve marketlerde yapılan ticaret adıyla faaliyet gösteren işletme, 6 adet kozmetik ve kişisel bakım ürünleri imalatı ve ticareti ile kadın kuaför işletmeciliği, 5 adet lokantacılık, yemek ve içecek sunumu faaliyetleri, 4 adet tuhafiyecilik ve tuhafiye ürünleri imalatı gibi işletmelerin olduğu görülmektedir. Bunun yanında altın vb. değerli mücevher imalatı, onarımı ve ticareti, kasap işletmeleri, zücaciye, terzilik faaliyetlerinin de odaya kayıtlı olduğu görülmektedir. Ayrıca Antakya kentinde yaşayan Suriyeli mültecilerin, yerli halkla ortak işletme kurduğu da ATSO raporlarında görülmekle birlikte, bunların sayısı oldukça azdır. Hatta bu tür işletmelerin sayısı, mültecilerin ilk geldiği dönemlerde daha fazlayken, günümüzde ise bu ortak girişim ürünü olan işletmelerin azaldığı dikkat çekmektedir. Ortak girişimle kurulan işletme sayısında ya da artış oranında, ilk dönemlere nazaran azalmalar yaşanmasında, ev sahibi toplumun bilinçli bir tutumu olduğu düşünülmektedir. Zira Suriyeli mültecilerin Antakya'daki kalma süreleri uzadıkça, ev sahibi toplumu tarafından mültecilere yönelik geliştirilen olumsuz tepkilerin ve yaşadığı sorunların birçoğunu Suriyelilere mal etmesinin, böyle bir tutumun gelişiminde etkili olma ihtimali yüksektir. Bu bakımdan

Suriyelilerin ekonomik yönden güçlenmesi ve burada işletme kurması, ev sahibi toplum nezdinde[34], onların kalıcı olacağının bir işaretini vermesi bakımından anlamlı gelebilir. Bu varsayımı bir yerli katılımcının aşağıdaki ifadeleri belkide doğrulayacak nitelikte olabilir:

> *"Onlarla birlikte işsizlik arttı. Onların esnaflık yaptığı yerde, mesela Narlıca'da yine Suriyeliler alışveriş yapıyor. Suriyeli biri kuaför açsa ben asla gitmem, onları zengin etmem"* (YK-22, Kadın)

Erdoğan (2015)'ın *"Türkiye'deki Suriyeliler Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması"* adlı çalışmasında, yalnızca Antakya değil, bütün Türkiye genelinde *"Suriyelilerin yerel halkın işlerini ellerinden aldıklarına dair özellikle bölgede ciddi bir kaygı bulunmaktadır, Suriyelilerin Türkiye'ye ekonomik yük oldukları algısı yaygındır."* şeklinde bir algının oluştuğu bulgulamıştır. Katılımcıların en çok üzerinde durduğu konulardan biri Suriyeli mültecilerin işgücü piyasası üzerindeki etkileridir. Nitekim görüşmeye katılan ev sahibi toplum üyelerinin neredeyse tamamı, işsizlik seviyesindeki artışı Suriyelilerin gelmesine bağlamaktadır. Gerek işgücü ücretlerinde yaşanan azalmanın, gerek ülke ekonomisinde meydana gelen negatif yöndeki bazı gelişmelerin temel gerekçesini Suriyeli mültecilere atfetmektedir. Aşağıdaki anlatılar bu algının ev sahibi toplum nezdinde nasıl yaygınlaştığını net bir şekilde gözler önüne sermektedir:

> *"Bizden daha rahat işyeri açabiliyorlar, vergi yok, sigorta yok, maliyet az ve kazanç haliyle çok yüksek oluyor. Bu da milletimizin dikkatinden kaçmıyor ve bizimkiler bu konuda tepki koyuyorlar"* (YK-19, Erkek)

[34] Ev sahibi toplum üyeleriyle yapılan formel görüşmelerin dışında, enformel olarak yapılan sohbetlerde, ev sahibi toplumdan çok sayıda kişinin, benzer yaklaşımlara sahip olduğu ve Suriyelileri "zengin etmek" istemediğini, aksi halde Suriyeli mültecilerin geri dönmeyeceğini düşündüğünü söylemek mümkündür.

"Adamlara kapıları açtık, bir iki ay burada kalıp giderler dedik, onları misafir ettik, ekmek verdik, aş verdik, onlar ne yaptı şimdi ekmeğimizi işimizi alıyorlar elimizden" (YK-23, Erkek)

İşgücü piyasasına katılan Suriyeli mültecilerinin büyük bir bölümünün kalifiye olmadığı kanaati taşıyan yerli katılımcılar, yapılan işin kalitesinin azaldığını ve Antakya'da yaşayan insanların kaliteden ziyade, işgücü değerinin düşüklüğünü göz önünde bulundurarak bir işgücüne yöneldiklerinden yakınmaktadır.

"İşçilik ücretleri çok sert bir şekilde düştü, insanlar bundan yakınmaya başladı, esnaflar şikâyetçi, "iş yapamıyoruz " diyorlar, daha düşük fiyatlara sattıkları için müşteriler onları tercih etmeye başladı" (YK-20, Kadın)

"Hem kalifiye eleman olmayanlar, hem elinde mesleği olmayan adamlar, bizim meslek sahibi kardeşlerimizin işlerini elinden aldılar" (YK-28, Erkek)

Bütün bunların yanı sıra işgücü ücretlerinde yaşanan azalmanın işverenler açısından ise olumlu yansımaları olduğunu dile getirilmektedir. Nitekim işverenlerin maliyetlerinde azalmanın olması ya da Suriyeli mültecileri sigortasız olarak çalıştırmaları, işveren bakımından kazancı yükselten bir değer taşıdığı için, işverenin işçi tercihinde Suriyeli mülteci ağır basmaktadır.

Foto 19. Suriyeli mültecilerin etnik girişimcilik örnekleri (Esentepe Mah.)

Foto 20. Suriyeli mültecilerin etnik girişimcilik örnekleri (Odabaşı Mah.)

Antakya'da yaşayan Suriyeli mültecilerin önemli bir kısmı Antakya Organize Sanayi Bölgesi ve Küçük Sanayi Sitesi'nde, farklı iş kollarında[35] sürekli işçi konumunda çalışma fırsatı yakalamışken, bir kısmı ise inşaat ya da tarım işçisi olarak geçici/gündelik işlerde çalışmaktadır. Bu şekilde sürekli ya da gündelik iş fırsatı elde etme şansı bulamayan Suriyeli mülteciler ise çarşı merkezi başta olmak üzere, mahallelerin ara sokaklarında dilencilik yaparak, mendil satarak ya da karton toplayarak yaşamını sürdürmeye çalışmaktadır.

Antakya-Reyhanlı karayolu kavşağında[36] geçici/gündelik işlerde çalışmak amacıyla, başta en çok sayıda Suriyeli mültecilerin, ayrıca yerli halktan insanların da iş beklediği bir işçi pazarı[37] bulunmaktadır (Foto, 21b). Bu insanlar her gün sabah gün doğumundan, akşam güneş batıncaya kadar söz konusu pazarda, işçiye gereksinim duyan iş/arazi sahiplerini beklemektedir. Bunlardan bazıları, gündelik işçiye ihtiyaç duyan

[35] Antakya'da işgücü piyasasında yer alan Suriyeli mülteciler, Antakya Sanayi Sitesi'nde genellikle oto tamirci, oto boyacı, oto elektrikçi, oto kaportacı, oto yıkamacı, oto lastikçi, mobilyacı gibi iş kollarında çalışmaktadır.

[36] Burası Antakya'da Suriyeli mültecilerin en yoğun yaşadığı mahalle olan Narlıca mevkiinde yer almaktadır.

[37] Söz konusu işçi pazarından Antakya'da iki adet bulunmaktadır. Bunlardan ikincisi Saraykent Mahallesi'nde yer almaktadır.

kişilerce iş sahasına araçlarla taşınırken (Foto, 22), bazıları ise herhangi bir gündelik iş bulmadan ve para kazanmadan evine geri dönmek zorunda kalmaktadır.

Foto 21. Suriyelilerin işgücü piyasası (a) iş ilanı-Kantara Mah., (b) işçi pazarı-Narlıca Mah.

Ayrıca Antakya'da özellikle Suriyeli mültecilerin yoğun olarak yaşadığı bazı mahallerin ara sokaklarında, Suriyeli etnik girişimcilerin, yine Suriyeli eleman ihtiyacını karşılamaya yönelik olan ve Arapça olarak basılmış iş ilanlarına rastlanmaktadır (Foto, 21a). Bu durum, mültecilerin grup içinde yarattıkları mülteci dayanışmasının varlığına işaret etmekle birlikte, aynı zamanda kentte bir mülteci ağının gelişimine katkı sağlayıcı bir işlev üstlenmektedir.

Foto 22. Suriyelilerin işgücü piyasasındaki yeri (gündelik tarım işçileri-Saraykent Mah.)

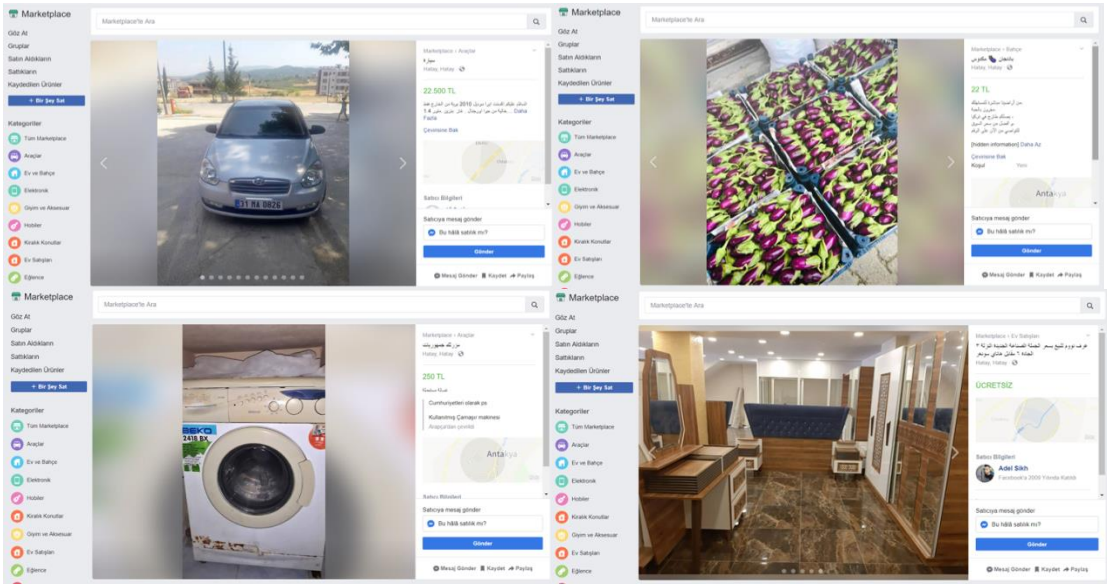

Foto 23. Suriyeli mültecilerin *"marketplace"* sanal pazarındaki yeri

Etnik girişimcilik yalnızca fiziksel bir yapının içerisinde sürdürülmemekte, aynı zamanda sanal ortamda da bir faaliyet olarak hayat sahası bulmaktadır. Zira Suriyeli mülteciler, sosyal medyada *"marketplace"* olarak faaliyet gösteren sanal alışveriş mekânında kendilerine bir alan yaratmıştır. Bu faaliyet araç satışından, motosiklet, ev eşyası, tekstil ürünü hatta gıdaya kadar geniş spektrumlu bir pazar niteliğine kavuşmuştur (Foto, 23).

ALTINCI BÖLÜM

ANTAKYA'DAKİ SURİYELİ MÜLTECİLERİN GELECEĞİ VE BEKLENTİLERİ

6.1. Suriyelilerin Geleceğine Dair; "*Vatandaşlık öyle kolay mı?"*

İltica ve Göç Ulusal Eylem Planı kapsamında 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) 11 Nisan 2014 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu kanunla Türkiye'de ilk kez göçmenlerin uyumuna yönelik resmi bir söylem yer almıştır. Dolayısıyla oluşturulan göç kanunu mültecilerin kabulü hususunda *"Uluslararası Koruma"* hazırlanarak düzenlemeler yapılmış ve bununla birlikte Türkiye'ye göç eden Suriyeliler, *"Geçici Koruma"* statüsünde değerlendirmeye alınmıştır. Dolayısıyla *"geçicilik"* üzerinden tanımlanan yasal statüyle, geleceği müphem olan bir yaşantının içerisinde konumlanan Suriyeli mülteciler, kentsel mekânda çeşitli zorluklara göğüs gererek, yeni bir hayat inşa etmeye çalışmaktadır.

Ev sahibi toplum üyeleriyle yapılan formel ve enformel görüşmeler dikkate alındığında, Suriyeli mültecilere yönelik toplumun büyük bir kesiminde memnuniyetsizlik halinin ortaya çıktığı net bir şekilde hissedilmektedir. Zira Suriyelilerin yerleşik toplum nezdinde bir *"günah keçisi"* olarak algılandığı ve her türlü olumsuzluğun baş aktörü olarak gösterildiği, bir toplumsal ayrışma ikliminin Antakya'da hâkim olduğu gözlenmektedir. Aslında bu durum yalnızca Antakya yerelinde değil, yapılan birçok ampirik çalışmada da (Erdoğan, 2015; Cengiz, 2015; Sönmez, 2016), Suriyelilere yönelik benzer yaklaşımların varlığından bahsedilmektedir. Özellikle Suriyelilerin, Antakya'da kalıcı olmaları ya da Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına alınmalarına yönelik, ev sahibi toplumun önemli bir kesiminde şiddetli itirazların varlığı dikkat çekmektedir. Ev sahibi toplum, özellikle vatandaşlık kavramının kutsiyetine vurgu yaparak, böyle bir itirazı

gündeme getirmektedir. Vatandaşlığın kolay bir şekilde kazanılmaması gerektiğini ifade eden yerli katılımcılar, ülkenin tarihsel sürecine gönderme yaparak, Suriyelilerin vatandaşlık almalarına karşı çıkmaktadır. Bununla birlikte "*kendi ülkelerine hayırlı bir vatandaş olsalar oradan kaçmazlardı*" şeklinde bir söylem geliştiren yerli katılımcılar, Türkiye'de bir savaşın yaşanması halinde, canlarını feda edebilecekleri bir vatan vurgusu ile Suriyeli mültecilerin olası vatandaşlığını katiyetle reddetmektedir. Yerli katılımcıların bu duruma yönelik anlatıları, aşağıdaki gibi kısaca özetlenmektedir:

> *"Biz bu vatanı kan dökerek aldık, adamlar elini kolunu sallayarak vatandaşlık alamaz"* (YK-3, Erkek).

> *"O vatandaşlık aldığı zaman gelip benimle aynı hakka sahip olacak. Ben 18 ay Hakkâri'de askerlik yaptım, bizim atalarımız bu topraklar için öldü. Vatanını savunmadan gelip vatandaşlık alması çok saçma…"* (YK-4, Erkek).

Vatandaşlık bir tarafta, formel ve enformel görüşmelerde yer alan yerli katılımcıların neredeyse tamamı, Suriyeli mültecilerle aynı mahalleyi, aynı kenti ya da aynı ülkeyi paylaşma konusunda bile isteklerinin olmadığını ve buna yönelik tahammül sınırlarının giderek azaldığını belirtmiştir. Nitekim yerleşik toplum, Antakya'ya gelen bu insanlara öncelikle yardım edilmesi gereken bir misafir ya da bir din kardeşi olarak bakmıştır. Fakat misafir olarak kabul ettikleri Suriyelilerin kalış süresinin uzaması ve bu sürenin belirsizliği, yerli katılımcılarca tepkiyle karşılanmaktadır. Bununla birlikte, Suriyeli mültecilerin etkisiyle kentte ortaya çıkan sosyo-ekonomik, kültürel ve güvenlik kökenli yansımalar katılımcılar nezdinde kaygıya yol açmıştır. Bu bakımdan yerli katılımcılar, Suriyeli mültecilerin geri dönmesinin çok elzem olduğunu düşünmekte ve bunun sürdürülebilir bir durum olmadığını vurgulamaktadır.

Yine Erdoğan (2015)'nın daha önce değinilen araştırmasında *"Türk toplumunun en büyük itirazı Suriyelilere vatandaşlık verilmesi konusunda ortaya çıkmaktadır. Bu çok*

net reddedilmektedir. Suriyelilerin Türkiye'de kalmalarının önemli sorunlar yaratacağına inanılmaktadır. Suriyelilerin huzuru ve düzeni bozacağına dair bir endişe gözlenmektedir" şeklinde toplumsal bir algının oluştuğundan bahsedilmektedir. Antakya'da yaptığım araştırma sonuçları, bu bakımdan benzer sonuçlar ortaya çıkarmıştır. Nitekim Suriyeli mültecilerin vatandaşlık almaları konusunda yeşil ışık yakan katılımcıların olmaması, konuyla ilgili Antakya'nın geneline yayılan tutumu, aşağı yukarı ortaya koymaktadır. Yerli bir katılımcının, Suriyelilerin vatandaşlığına dair aşağıdaki yaklaşımı, karar vericilere bir gönderme niteliğindedir:

> *"Vatandaşlık almasınlar. Türk vatandaşlığı öyle basit bir şey değil. Zorunlu da olsa yaptıklarını onaylamıyorum"* (YK-5, Erkek).

Yerli katılımcıların (formel ve enformel) neredeyse tamamının, Suriyeli mültecilerin vatandaşlık almamaları konusunda hemfikir olduklarını söylemek mümkündür. Bu şekilde bir yaklaşım ortaya koyan yerli katılımcılar; Suriyeli mültecilerle aynı haklara sahip olmayı kabullenmemektedir. Özellikle vatan vurgusu üzerinden vatandaşlığın bir bedel gerektirdiğini ve bu bedelin kendi ataları tarafından savaşla, kan dökerek ödendiğini ifade eden yerli katılımcılar, Avrupa ülkelerinde vatandaşlığa geçme koşullarını kıyaslayarak, bu işin kolay olmadığını savunmaktadır. Ayrıca yerli bazı katılımcılar, bunun bir proje olduğu ve ilerde yapılacak olan sözde *"Hatay referandumunun"* bir parçası olduğuna inanmaktadır. Ya da bazıları siyasi çıkarlar uğruna vatandaşlık verileceğini düşünmektedir. Yerli bir katılımcı, Suriyelilerin vatandaşlığına dair yaklaşımını ev sahibi olmanın, toprak sahibi olmak anlamına geldiği ve bunun vatandaşlığa daha kolay evrilebileceğini ifade ederek bundan duyduğu tedirginliği aşağıdaki şekilde dile getirmektedir:

> *"Nitekim tapu sahibi olan kişi aynı zamanda toprağa da sahip oluyor, yani o arsanın bir ortağı oluyor en nihayetinde… Ben onlarla aynı ülkeyi, aynı şehri*

paylaşma konusunda tedirginim açıkçası… Mal sahibi olmaları vesaire… Bir üst akıl mı var diye bazen kara kara düşünüyorum, bu bir proje mi bilemiyorum ama bu durum beni çok tedirgin ediyor" (YK-5, Erkek)

Ayrıca yerli katılımcıların önemli bir kısmı, Suriyeli mültecilerin ülkelerinde iç savaşın bittiği ve yaşanabilecek ortamın yeniden tesis edildiği kanaatini taşımakta, bu nedenle de mültecilerin geri dönmesi gerektiğini ifade etmektedir. Bazı yerli katılımcılar, Suriyelilerin kalıcılığa evrilen bir yerleşim gerçekleştirmesi durumunda, gelecekte büyük sıkıntıların ve toplumsal çatışmaların doğacağı kanaatini taşımaktadır. Suriyeli mültecileri kendi ülkesine *"ihanet eden"* kişiler olarak değerlendiren yerli bir katılımcı, mültecilerin geri dön(e)memesini köken ülkedeki rejim korkusuna bağlamaktadır:

"Eeee şimdi savaş bitti, neden geri dönmüyorlar? Niye dönmüyorlar biliyor musun? G.tleri tutuşuyor, Esat'tan korkuyorlar, vatanlarına ihanet etmişler, hangi yüzle geri dönecekler? Dönebilirler mi? Mümkün değil" (YK-4, Erkek)

Suriyelilerin kalıcı olması durumunda Antakya'da yıllardır var olan kardeşlik, huzur ve güven ortamının bozulacağından endişe duyan yerli bazı katılımcılar, kentte Suriyeli mültecilere yönelik olası bir ayaklanmanın gelişebileceğinden ve iki toplumun arasında çatışmaların yaşanabileceğinden kuşku duymaktadır.

"Fakat süre uzadıkça şikâyetler başladı. Toplum huzursuzlaştı. "Nereden çıktı bu adamalar, ne zaman gidecekler, bir an önce ülkelerine geri dönsünler" diye şikâyetler arttı. Giderek bu durum siyasi çatışmalara da dönebilir" (YK-5, Erkek)

6.2. Mültecilerin Köken Ülke Bağlantıları; *"Ayrı dünyalarda yaşatılan sanal akrabalıklar"*

Mekânla ilişki kurma bağlamında etkileri yadsınamayacak kadar çok olan küreselleşmenin, uluslararası insan hareketliliğini önemli ölçüde arttırdığını söylemek

mümkündür. Aynı zamanda uluslararası iletişimin önemli ölçüde kolaylaştırılması, göçmen topluluklarının gündelik yaşamlarını sadece tek bir mekânda değil, onları ulusal sınırları aşan birden fazla mekâna bağlayarak yeniden konumlandırmıştır (Özgür, 2018). Uluslararası göçmenler, bir taraftan köken ülkeyle olan bağlantıları devam ederken, diğer taraftan hedef ülkede içine dâhil olduğu yerleşik toplumun içerisinde sosyal-ekonomik süreçleri etkileyen, akışkan aidiyetlere de sahip olan insanlardır (Özkul, 2012; Özgür, 2018).

Suriyeli mülteciler köken ülkeyle olan bağlantılarını birçok kanal vasıtasıyla sağlamaktadırlar. Geliştirilen bu bağlantılar öyle bir seviye gelmiş ki, köken ülkeye gidiş gelişler (aile ziyaretleri şeklinde) sürmekte, köken ülkeden mal alımı ve hedef ülkede satışı ya da para transferleri gibi durumlar, "*iki yerli olma*" kavramının Suriyeli mülteciler için iyi bir tanımlayıcı ifade olmasına imkân vermektedir. Appadurai (1997), düşünsel bağlamda hem köken hem de hedef bölgede aynı anda yaşam sürdürebilen, köken ülkenin radyo ve televizyonunu takip edebilen, sosyal medya üzerinden köken ülkedeki gelişmelerden haberdar olabilen, müziğini dinleyen, filmlerini izleyebilen ve bu sayede duygusal anlamda ortaklaşabilen aktif özneler üzerinden bir *"iki yerli olma"* tanımlaması yapmaktadır (akt. Kaya, 2001).

"*Göçmen ağlarına dayalı çalışmalarda son zamanlarda ulus-ötesi mekânların ve kimliklerin oluşmasına dair konular ön plana çıkmaya başlamıştır. Göçün niceliksel olarak artması ve göçmenlerin geldikleri (köken) ülkeyle vardıkları (hedef) ülke arasındaki sık gidiş gelişleri, köken ülkeyle olan bağlarını güçlü bir şekilde korumaları "ulus-ötesi göçmen", "ulus-ötesi topluluk" gibi kavramların ortaya çıkmasına neden olmuştur"* (İçduygu, 2004). Fried (1982)'e göre, insanların kendi ülkelerinde meydana gelen olaylar (savaş, soykırım, sürgün) sonucunda zorunlu olarak yaptığı göç, bir bölgedeki yaşama devamlılığını bozmakta ve göçmenlerin topluluk duygularını

kaybetmelerine yol açmaktadır. Diğer taraftan Mazumdar ve diğerleri (2000), etnik temelli yerleşimin, etnik grup üyelerinin yer kimliği inşa sürecinde büyük bir etkisi olduğunu, ayrıca grup üyeleri içine girdikleri yeni mekânı kabullenip, yeniden üretirken, aynı zamanda köken ülke ile bağlantılarını devam ettirdiklerini savunmuştur. Antakya'da yaşayan Suriyeli mülteciler de bu bağlamda ikamet ettikleri mahallelerde, bu şekilde pratikler sergilerken, eş zamanlı olarak geri ile olan bağlantılarını (bayramlarda ülkelerindeki yakınlarını ziyaret etme, para transferi yapma, köken bölgeden mal getirme, cenazelerini köken bölgeye defnetme vs.) sürdürmektedir.

Antakya'da yaşayan Suriyeli mültecilerin, köken ülke ile olan bağlantılarını sürdürme biçimlerini aşağıdaki başlıklar altında değerlendirmek mümkündür;

(1) İletişim araçlarıyla bağlantı şeklinde; sosyal medya, telefon ve TV (Suriye kanalı);

"Daha çok Whatsapp'la görüntülü bir şekilde görüşüyorum. Memleketimizdeki gelişmeleri Facebook'tan takip ediyoruz. Sadece bir defa Ramazan bayramında gitmiştim, daha sonra gidemedim" (K-25, Erkek)

"İdlib'de kalan akrabalarımla telefonda görüşmeye çekiniyorum. Esad'ın adamları sürekli telefonları dinliyorlar. Eğer yakalanırlarsa başlarına çok kötü şeyler gelir diye korkuyorum. Bu yüzden Whatsapp ya da Facebook'tan görüşmeyi tercih ediyorum" (K-29, Erkek)

Suriyeli katılımcıların anlatılarından; Antakya'da yaşayan mültecilerin, en sık kullandığı haberleşme biçiminin sosyal medya kanalları üzerinden gerçekleştirdiği anlaşılmaktadır. Birtakım nedenlerle (güvenlik[38], maliyet, opretatörün çekim gücü)

[38] Suriyeli katılımcılar, köken ülkedeki yakınlarıyla bağlantı kurmaya çalışırken telefonla aramanın, köken ülkedeki yakınları için çok güvenli olmadığını belirtmektedir. Nitekim köken ülkede yaşamaya devam eden yakınlarının telefonlarının, rejime bağlı istihbarat tarafından takip edidiğinden kuşku duyan mülteciler, ülke

telefon üzerinden çok fazla görüşme imkânı bulamayan Suriyeli mülteciler, geride kalanlarla iletişimi daha ziyade Whatsapp ve Facebook üzerinden gerçekleştirmektedir. Bunların yanında, köken ülkedeki gelişmelerden, Suriye kökenli radyo ve televizyon kanallarını izleyerek haberdar olmaktadır.

(2) Seyahat bağlantısı şeklinde; köken ülkede akrabaları ziyaret ve köken ülkeden akrabaların ziyareti;

> *"İmkânlarım elverdiğinde ve bayramlarda Halep'e gidiyorum, Annemi ve diğer yakınlarımı ziyaret ediyorum. Daha önce yaşadığım eve bakıyorum ve eski günleri hatırlıyorum. Zeytinleri toplayıp buraya getiriyorum, yedikçe memleket geliyor aklıma…"* (K-50, Erkek)

> *"2015 yılına kadar Suriye'ye gidiş gelişler çok kolaydı, bu nedenle memlekete sık sık gider gelirdik. Ancak 3 yıldır giriş çıkışlar çok zorlaştı. Artık kimse bayramlar dışında kolay kolay gelip gidemiyor" (K-15, Erkek)*

Görüşmeye katılan Suriyeli mültecilerden bazılarının, bizatihi kendileri ya da ailenin diğer fertlerinin, köken ülkedeki yakınlarını bayram dışında da, (imkânları ölçüsünde) ziyaret ettiklerini belirterek, bağlantılarını diri tutmaya yönelik çaba harcamaktadır. Antakya'da yaşayan Suriyeli mültecilerin bir kısmı, köken ülkedeki bağlantıları, Ramazan ve Kurban bayramlarında yapılan ziyaretler üzerinden gerçekleştirmektedir. Ancak bu tür ziyaretleri Antakya'da yaşayan her Suriyeli mültecinin gerçekleştirebilme olanağı ve fırsatı yakalayabildiğinden söz etmek pek mümkün değildir. Bu ziyaretler, köken ülkede akraba ve yakınları olanlar ile bunun için maddi anlamda gidiş-dönüş ve orada kalma maliyetlerini karşılayabilecek düzeyde olan kişiler tarafından gerçekleştirilebilmektedir. Bunun yanında 2015 yılına kadar karşılıklı

dışından gelebilecek bir aramanın izlemeye alınacağından ve bunun yakınlarına zarar verebileceğinden endişelenmektedir.

ziyaret şeklinde olan bağlantılar, Türkiye'nin sınır geçişleriyle ilgili uyguladığı yönetmeliğin[39] değişmesiyle birlikte, köken ülkeden ziyaretler neredeyse tamamen durmuş sevidedir. Bu nedenle köken ülke bağlantıları, daha ziyade tek taraflı (köken ülkeye doğru) bir seyahat bağlantısı şeklinde sürmektedir.

(3) Para havalesi şeklinde; köken bölgeye para transferi ya da köken bölgeden para transferi;

> *"Burada çok fazla giderimiz oluyor, masraflarımız çok, ev kiramız yüksek kazandığım para yetmediği durumlarda Suudi Arabistan'da çalışan iki kardeşim var onlar bana para gönderiyor, destek oluyorlar"* (K-57, Erkek)

> *"Aileme her ay 1000 TL para gönderiyorum. Narlıca'da bu işi yapan Suriyeli biri var. Kendisine parayı veriyoruz, karşılığında çok az bir para alıyor, 10 TL kadar. Aslında bu komisyon ücreti, gönderilen paranın miktarına göre değişiyor ama Western Union ya da bankadan daha az para alıyor. Bu yüzden para göndermek için herkes bu adamı tercih ediyor"* (K- 27, Erkek)

Köken ülkede hala akraba ve yakınları olan Suriyeli mültecilerin neredeyse tamamının köken ülke bağlantılarını sürdürme biçimlerinden biri de, burada kazandıkları paranın bir miktarını köken ülkedeki yakınlarına transfer etme şeklindedir. Bu transfer işlemi, maliyetin fazla olmasından dolayı, banka vasıtasıyla yapılamamaktadır.

[39] Suriye'de yaşanan iç savaşın başlangıcından itibaren Türkiye tarafından uygulanan *"açık kapı politikası"*, süreç içerisinde kademeli olarak değişime uğramıştır. Bu değişim kararında Suriyeli mülteci sayısının Türkiye'nin beklentisinin üzerinde olması etkili olmakla birlikte, Suriye kaynaklı güvenlik kaygıları da önemli bir yer tutmaktadır.

Bu nedenle para transferi gerçekleştirecek olan Suriyeli mülteciler bu işlemi, ikamet ettikleri mahallede yaşayan ve cüzi bir miktar[40] karşılığında havale ücreti alan kişilere yaptırmaktadır. Bu transferin işleyişi, bu işi yapan kişilerin bizatihi kendisinin ya da birlikte çalıştığı kişilerden birinin köken ülkeye gidip, ilgili kişilere teslim etmesi şeklinde gerçekleşmektedir.

(4) Ticari bağlantı şeklinde; köken bölgeden mal getirme ve Antakya'da pazarlama;

"Bakkal dükkânımda sattığım çikolata, bisküvi ya da çay gibi bazı malları Suriye'den getiriyorum" (K-66, Erkek)

Köken ülke bağlantılarının bir başka aşaması, özellikle köken bölgeye olan coğrafi yakınlığın avantajından faydalanmak suretiyle gerçekleşmektedir. Antakya'da yaşayan Suriyeli mülteciler, Antakya'da etnik girişimcilik bağlamında kurdukları işletmelerde, daha yüksek bir gelir elde etmeyi de içeren, köken ülkeden ucuza mal getirme şeklinde bir yol izlemektedir. Bu sayede bu işi yapan Suriyeli mülteciler, ürünün maliyetini düşürmek suretiyle, bundan daha fazla kar elde etme fırsatı yakalamaktadır. Ancak bu durum aynı sektörde işletmesi olan Türk vatandaşlar tarafından tepkiyle karşılanmaktadır. Zira söz konusu esnaflar, o mekânsal birimde yaşayan Suriyelilerin neredeyse tamamı ve Türk vatandaşlarının bir kısmının, Suriyelilerin kurduğu bu etnik işletmelerden alışveriş yaptıklarını belirterek, eşit olmayan bir rekabetin varlığına işaret etmektedir.

[40] Antakya'da farklı mahallelerde yaşayan Suriyeli mülteciler, çoğunlukla bulundukları mahallede köken ülkeye para transfer işlemini gerçekleştiren aracılar vasıtasıyla yakınlarına para göndermektedir. Söz konusu aracılar, trasfer hizmeti karşılığı olarak farklılık göstermekle birlikte gönderilen paranın yüzde 1-2 civarında komisyon almaktadır.

(5) Cenaze nakli şeklinde; Suriyeli bazı mülteci aileler, Antakya'da hayatını kaybeden akrabalarını kendi memleketlerine götürüp orada defnederek köken ülkeyle olan bağlarını diri tutmaktadır. Bu bağlamda Antakya'da yaşayan Suriyeli mültecilerin bir kısmı, Antakya'ya geldiği ilk dönemlerde cenazelerini köken ülkede defnediyorlardı. Ancak bu durum zamanla değişime uğramış olmakla birlikte, çok münferit de olsa bazı mülteciler tarafından sürdürülmektedir.

6.3. Mültecilerin Planları ve Beklentileri; *"Arafta kalan hayatlar"*

Ulusaşırılaşma kavram olarak, uluslararası göçe katılan bireylerin, hedef ülkede yaşayan ev sahibi toplum üzerinde bir takım değişimlere yol açtığı, yerleşimlerini kurdukları alanda sergiledikleri etkinlikler ve yaşam pratikleriyle kökende değişimler yarattıklarını ve köken ile hedef bölge arasında yeni bir alanın inşası olarak değerlendirilmektedir (Glick-Schiller vd., 1992; Portes vd., 1999; Özgür, 2018; Deniz, 2018). Dünyanın değişik ülkelerinde yaşayan kent mültecileri ile benzer bir şekilde Antakya'daki Suriyeli mülteciler de, sınıra yakın bölgelerde kurulan kamplara göre daha fazla imkâna sahip olmasına karşın, kent içinde birtakım sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Bu anlamda vatandaşlık haklarından mahrum olmaları nedeniyle sosyo-ekonomik bağlamda ve geleceklerini kurabilme uğraşılarında ya da gelecekle ilgili hayallerine ulaşabilme hususunda kronikleşmiş bir yarayı oldukça derinden hissetmektedir.

Antakya'da yaşayan Suriyeli mülteciler gelecekle ilgili planlama yaparken farklı alternatif senaryolar geliştirmektedir. Bunlar; köken ülkede güvenli bir ortamın yeniden oluşması şartıyla "*köken ülkeye koşullu geri dönüş"*, Antakya'da iş imkânın ortaya çıkmasıyla geri dönüşten ümidi kesme, vatandaşlık alma ve çocuklarına iyi bir gelecek sunma isteği üzerinden şekillenen "*hedef ülkede kalma"* ve yahut vatandaşlık alarak başka ülkelerde iş fırsatı yakalama üzerinden Türkiye'yi "*basamak ülke*" olarak kullanma

şeklinde ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda Suriyeli bir katılımcı, gelecek planlarını vatandaşlık alma üzerinden kurmakta ve bu vatandaşlığı, körfez ülkelerinde çalışabilme fırsatı yakalamak amacıyla bir basamak olarak değerlendirmektedir:

> *"Vatandaşlık almayı düşünüyorum. Vatandaşlık aldığımda pasaport alabilir ve yurtdışına daha kolay gidebilirim. Dubai ya da Katar'a gidip iş bulmayı düşünüyorum. Akrabalarımızın bir kısmı oradalar, bize yardımcı olacaklarını söylüyorlar"* (K-15, Erkek)

Suriyeli katılımcıların çok az bir kesimi, gelecekle ilgili yakın ya da uzak hedeflerini planlarken, savaşın bitmesi ve köken ülkede barışın tesis edilmesine bağlamaktadır. Zira köken ülkeyle bağlantılarının hala sürüyor olması, bunun en önemli göstergelerinden biridir. Dolayısıyla geri dönüşü bir *"koşul"* üzerinden tasarlamaktadır. Zira söz konusu kişiler yaşadıkları uyum sorunları, dışlanma, işsizlik ve ekonomik sıkıntılar gibi nedenlerle gelecek hedeflerini, köken ülkeye geri dönmekten yana tasarlamaktadır. Cenazelerini köken ülkede defnettikleri gerçeğinden hareketle, köken ülkede şartların iyileşmesinden sonra geri dönüp, geri kalan yaşamlarını köken ülkede sürdürme yönünde bir planlama yapmaktadır.

Diğer taraftan Suriyeli katılımcılardan bazıları ise, bağlantılarını Türkiye'ye ilk geldikleri dönemlerdeki kadar yüksek düzeyde tutamadıklarını, oradaki yakınlarıyla etkileşimde az da olsa bir azalma olduğunu belirtmiştir. Bu azalan etkileşimi Suriyeli katılımcılar; araya giren coğrafi mesafenin, zamanın da etkisiyle sosyal ilişkiyi zayıflatması ve içinde bulundukları yaşam kavgasıyla gerekçelendirmektedir. Suriyeli katılımcılarda ortaya çıkan bir diğer yaklaşım, *"özgür olmak"* üzerinden tanımlanan, Türkiye'de vatandaşlık alma hedefidir. Vatandaşlığa bu bakımdan yaklaşan Suriyeli katılımcılar, *"özgür"* olduklarında, daha yüksek gelir elde edebilecekleri ve yaşam standartlarını yükseltebilecekleri, Katar, Dubai gibi körfez ülkelerinde *"Suriyeli-Türk*

vatandaşı" olarak iş gücü piyasasına katılmayı planlamaktadır. Böyle bir yaklaşımın temsilcileri, gelecek planlarını Türkiye dışında tasarlayarak, köken ülkede şartlar iyileşse bile, geri dönmeme konusunda net kararlar almakta, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığını aldıktan sonra da kurdukları bağlantılar vasıtasıyla, hedeflerini gerçekleştirme umudu taşımaktadır.

Suriyeli katılımcıların gelecek beklentileri arasında; daha ziyade köken ülkeye geri dönmemek üzere bir gelecek kurma hayali ve Antakya'da sürdürmeye yönelik karar verdiği bir gelecek öne çıkmaktadır. Suriyeli katılımcılara göre mülteciler, Antakya'da kalıcı bir yerleşme inşa etmeyi, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına geçme üzerinden değerlendirmektedir. Geri döneceklerinden ve köken ülkede güvenli bir yaşamın yeniden tesis edileceğinden kuşku duyan katılımcılar, buna yönelik hem kendileri hem de çocukları için Antakya'da bir gelecek kurmayı hedefleme üzerinden bir mekân üretme çabası içerisindedir. Buna yönelik olarak bir taraftan kendi kültürel kimliklerini sürdürürken, diğer taraftan çocuklarının Türkçe öğrenmesine imkân tanıyarak, Antakya'daki okullarda eğitim almalarını sağlamakta, Türkiye'deki üniversitelere kayıt yaptırmaktadır.

Son kademede yer alan yaklaşım ise, iki koşulu da göz önünde tutarak bir gelecek inşası yaratma üzerine hedefler içermektedir. Bu kapsamdaki Suriyeli mülteciler, bir taraftan Antakya'da çeşitli bağlantılarla ağlarını geliştirmeye özen göstermekte ve kalıcı olma ihtimaline yönelik planlamalar yapmaktayken, diğer taraftan köken ülkeye dönme ihtimaline karşılık, geri ile olan bağlantılarını sürdürmektedir. Suriyeli katılımcıların aşağıdaki ifadeleri, yukarıda şekillenen çıkarımları destekleyen bir nitelik taşımaktadır:

> *Uzun zamandan beri vatandaşlık almak için uğraşıyorum ama daha vermediler. Beklemeye devam edeceğim. İnşallah yakında vatandaşlığı verirler ve benim daha iyi bir hayatım olur"* (K-15, Erkek)

"Ülkemde durumlar ne olur, ne zaman düzelir bilemiyorum fakat düzelirse ilk giden ben olurum" (K-54, Erkek).

"Bazen torunlarım bana soruyorlar; -dede evimize ne zaman geri döneceğiz, mahallemizdeki arkadaşlarımızı özledik, neden buradayız- diye… Bazen nutkum tutuluyor cevap veremiyorum, bazen de onlara diyorum ki; çok yakında evladım" (K-51, Erkek).

Sonuç olarak iş ve karşılığındaki finansal beklenti bağlamında istenilenin karşılanamadığı durumda Suriyeli mülteciler, bu beklentilerin karşılanabileceğini düşündüğü başka bir hedef şehir/ülke arayışına girebilmektedir. Bu anlamda yer edinme süreci; köken ülke ile bağlantıların sürmesi, köken ülkede devam eden savaş ve yaşam koşullarının takibi üzerinden geri dönebilme ihtimalini kestirebilme çabası ile şekillenmektedir. Suriyeli mülteciler, daha iyi koşullarda devam ettirebileceği bir yaşantı inşa etme mücadelesini, köken ülkeye geri dönme olasılığını da göz önünde tutarak geride kalanlarla bağlantılarını "*ilişkisellik"* üzerinden sürdürürken, diğer taraftan geri dönememe ihtimaline karşılık, hayatlarını sürdürebilecekleri yeni mekânın neresi ve nasıl olabileceğinin keşfi ve kaygısı içerisindedir. Dolayısıyla bu süreçte Suriyeli mülteciler bir yandan yeni mekânın üzerine düşünürken, diğer yandan köken ülkeyle bağlantılarına devam etmektedir. Böylece Suriyeli mülteciler, kendi yaşam mekânlarını inşa sürecinde, aynı anda üç ayrı mücadeleyi vermektedir. Bunlar; *(1)* İkamet edilen mekânda hayatını idame ettirebilmek, *(2)* Köken ülkedeki unsurlarla bağlantının devamını sağlamak ve *(3)* Yaşadıkları ortamdan memnuniyetsizlik ihtimaline karşılık, yeni bir mekân (şehir/ülke) arayışına girmektir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Ayrışma, genellikle köken ülkeden ayrılarak hedef ülkeye yerleşen etnik grupların kaçınılmaz bir ilk ikamet aşaması olarak düşünülmektedir. İlk gelen göçmen grupları, genellikle ev sahibi toplumdan yüksek düzeyde ayrıştıkları geçiş bölgelerine yerleşmektedir. İkinci nesil göçmenler kent merkezinden biraz uzaklaşma ve biraz dağılma eğilimi gösterir. Üçüncü nesil ise bu merkezkaç hareketini tamamlayarak varoşlara taşınır (Peach, 1996b). Suriyeli mültecilerin Antakya'ya yerleşme sürecinde alan yazınında yer alan, dünyanın başka kentlerindeki örneklerden biraz farklı olarak ilk öncelikle Antakya'nın birçok mahallesine dağıldığından ve zamanla kentin belirli mahallelerinde kümelenerek yerleşik toplumun bir kesiminden ayrıştığından söz etmek mümkündür. Suriyeli mültecilerin sosyo-mekânsal olarak ev sahibi toplumun belirli kesiminden ayrışmasının yanında, site (Samyeli sitesi-Odabaşı) ya da apartman gibi küçük mekânsal birimlerde istila sürecini başlattıklarına da rastlanmaktadır.

Hâlihazırda Antakya, dünyanın birçok kentinde olduğu gibi, çok farklı dinamiklere bağlı olarak kent sakinlerinin sosyo-mekânsal bağlamda ayrıştıkları bir kenttir. Nitekim kentin hafızasında yer edinmiş olan bu ayrışmada, mezhepsel farklılıkların önemli rol oynadığından bahsetmek mümkündür. İşte bu ayrışma dinamiğinden hareketle Antakya'nın, Suriyeli mülteciler üzerinden, yine mezhepsel farklılığa bağlı olarak yeni bir sosyo-mekânsal ayrışma pratiğine sahne olduğu göze çarpmaktadır. Dolayısıyla Suriyeli mültecilerin, ev sahibi toplumla her ne kadar ortak bir din ve dil çatısı altında yer almasına karşın, bazı mahallelerde etnik/mezhepsel farklılık temelinde bir ayrışma paterni sergiledikleri göze çarpmaktadır.

Antakya'da ayrıca sosyo-ekonomik farklılık temelinde bir ayrışmanın varlığından bahsetmek mümkündür. Zira kent yoksulları ile orta ve üst gelir düzeyine mensup

yerleşik nüfusun yaşadığı mahallelere göre bir mülteci dağılımının olduğu ve Antakya'da yaşayan Suriyeli mültecilerin ekonomik temelli bir ayrışma sergiledikleri dikkat çekmektedir. Özellikle gelir düzeyi yüksek olan Suriyeli mülteciler genellikle daha konforlu ve yüksek kiralı konutların bulunduğu mahallelerde ikamet etmekte ve gelir düzeyi daha düşük olan Suriyeli diğer mültecilerden de ayrışmaktadır. Dolayısıyla Antakya, bir taraftan Suriyeli mültecilerin etnik/mezhep temelinde ev sahibi toplum üyelerinden ayrıştığı, diğer taraftan da Suriyeli mültecilerin grup içinde ekonomik temelli ayrışmasına sahne olan bir görünüme bürünmüştür.

Sosyo-mekânsal ayrışma, onun ilk adımlarından birisi olan kentin belirli alanlarında toplanma/kümelenme ile başlamaktadır. Kümelenme sürecinde etkili olan önemli unsurlardan birisi de mülteci ağlarıdır. Suriyelilerin yoğun olarak yaşadıkları mahalleler, kente daha sonra gelen mültecilerin yer seçiminde çok önemli bir rol oynamaktadır. Ayrıca Suriyeli mültecilerin grup içerisinde kurmuş oldukları bu ağlar sayesinde, mültecilerin hem barınma hem de iş bulma sorunu önemli ölçüde bertaraf edilmekte ve grup içi dayanışmanın harcı daha da sağlamlaştırılmaktadır. Bu bağlamda kentsel alanda mülteci kümelenmesinin, Suriyeli mülteciler için önemli avantajlar sağlamaktadır. Hal böyle olunca Antakya'ya gelen Suriyeli diğer mülteciler de bu ağın içerisinde yer alarak kendi grup üyelerinin yaşadığı mekâna yönelerek buralarda kümelenmeyi tercih etmektedir. Antakya'da yaşayan Suriyeli mültecilerin, kentsel mekânda ortaya çıkardıkları kümelenme ve dolaysıyla sosyo-mekânsal olarak ayrıştığı alanlar meydana getirmesi, aslında göç esnasında ve sonrasında kurmuş oldukları ağlarla daha da belirginleşmektedir. Nitekim bu etkinlikler/ağlar, grup içi dayanışmayı daha kuvvetli hale getirmekte, grup üyelerinin işgücü piyasasındaki konumunu güçlendirmekte, kente yeni gelenler daha kolay konut kiralayabilmekte, geride kalanlara para transferi yapabilmekte, kültürel kimliklerini sürdürmek için ortam yaratabilmekte ve yeni stratejilerle tanışıp onları pratik etme fırsatı yakalayabilmektedir. Ağ teorisi, göçü

başlatan belirleyicilere değil, zaman ve mekânda göçü devam ettirenlere odaklanmaktadır (Massey vd., 1993). Göçmen ağları, göçün neden ve nasıl bir şekilde devam ettiğini, hangi dinamiklerle işlerlik kazandığını açıklamaya yardımcı olmaktadır. Bir diasporanın veya ağların varlığı, göçmenlerin hedef alanı seçme kararlarını etkileme eğilimindedir (Vertovec, 2002; Dustmann ve Glitz, 2005). Ağ teorisi ayrıca göç kalıplarının ülkeler arasında eşit bir şekilde dağılmadığını, bunun yerine göç rejimleri oluşturma eğiliminde olduğunu açıklamaya yardımcı olmaktadır (Faist, 2000).

Suriyeli mülteciler, kentsel alanda sergiledikleri yaşam pratikleriyle de ev sahibi toplumdan sosyo-mekânsal olarak ayrışmaktadır. Dolayısıyla Suriyeli mülteciler, mekâna yükledikleri anlam ile gün içinde mekânı kullanma vakitleri ve onu kullanma biçimi, giyim ve konuşma tarzı bakımından, ev sahibi toplumla önemli farklılıklar göstermektedir.

Ayrışmanın bir diğer boyutu da işgücü piyasasında yerli işgücü ile mülteci işgücü bağlamında gerçekleşmektedir. Antakya'da bir taraftan çoğunlukla sosyal güvenlikten yoksun ve düşük ücretle çalışan Suriyeli işgücü, diğer taraftan da sosyal güvenlik şemsiyesi altında ve nispeten daha yüksek ücretle çalışan yerli işgücü şeklinde ikili bir emek piyasasının varlığından bahsetmek mümkündür. Bu durum çoğunlukla Suriyeli işgücü için bir avantaj, yerli işgücü için ise bir dezavantajdır. Zira işverenlerin maliyeti düşürmek adına işçi ihtiyacını karşılama tercihleri, çoğunlukla daha düşük ücrete çalışabileceklerden yani Suriyeli işgücünden yana olmaktadır. Ancak böyle bir tercih, mülteci işgücünün genellikle kalifiye olmamasından dolayı; üretilen işin niteliğini düşürmesi, enformel istihdamı yaygınlaştırması ve rekabette fırsat eşitsizliğine yol açması bakımından olumsuz sonuçlar yaratmaktadır. Örneğin mülteci işgücü istihdam eden (ucuz emek gücü olduğu için) bir işveren yaptığı bu tercihle yüksek olan iş maliyetini düşürmekteyken, ucuz emek gücü yerine yerli işgücünden faydalanan bir

işveren ise yapılan işin maliyeti yüksek olduğu için, diğerine göre daha düşük bir kazanç elde etmektedir. Diğer taraftan kalifiye olmayan işgücü nitelikli bir değer üretemediği için işveren, uzun vadede müşteri potansiyelinin düşmesiyle karşı karşıya kalmaktadır.

Ayrıca mülteci işgücü emek yoğun bir şekilde istihdam edildiğinden çalışma şartları, yerli işgücüne kıyasla çok daha ağır olmaktadır. Benzer bir duruma 1960'lı yıllarda başlayan Avrupa ülkelerine göç etmiş ve kalifiye olmadıkları emek yoğun işlerde ve düşük ücretle çalışmak durumunda kalan Türk işgücünde de rastlanmıştır. O dönemde Almanya'da çalışan Türk işgücüne *"Gastarbeiter"* (konuk işçi) olarak isimlendirilmiş ve dışlanmıştı (Abadan-Unat, 2017). Dolayısıyla Antakya'da yaşayan ve işgücü piyasası içerisinde yer alan Suriyeli işgücünü bir anlamda buranın konuk işçileri olarak değerlendirmek pek de yanlış olmayacaktır.

Ayrışma iyi mi kötü mü? Bu sorunun cevabı, öncelikle konsantrasyonun ya da ayrışmanın zorunlu (segregation) veya gönüllü şartlarla (congregation) ilişkili olup olmamasına ve ikinci olarak da konsantrasyonların çok zayıf yaşam koşullarıyla ilişkili olup olmamasına bağlıdır (Peach, 2007). Örneğin İngiltere'deki Pakistanlı Müslüman bir grubun, geniş bir aile yapısından kaynaklanan bir arada yaşama isteği, bu insanların bir bölgede yoğunlaşmasına ve dolayısıyla ev sahibi toplumdan gönüllü olarak ayrışmasına yol açmıştır (Dahya, 1974'dan akt. Peach, 2007). Ancak ayrışma, kavramsal olarak genel anlamda ve yaygın bir kanaate göre kötü bir üne sahiptir. Örneğin New York'ta Harlem, Londra'da Brixton, Berlin'de Kreuzberg, Paris'te Goutte d'Or ve etnik konsantrasyonların diğer pek çok örneği, iyi bir kamu imajına sahip yerler değildir (Peach, 1996a). Etnik ayrışma, bölünmeyi, gruplar ve bireyler arasındaki sosyal etkileşimi azaltarak, bir güvensizliğe yol açıyor olarak görülür. Ayrıca ayrışma daha ziyade kente yeni gelenlerin, kent toplumu ile bütünleşmesini zora sokan bir faktör olarak değerlendirilir (Bolt vd, 2010). Buna ilişkin olarak da ayrışmanın, ekonomik düzlemde

sosyal adaletsizliği artıracağı ve kente yeni gelenlerin (mülteciler/etno-kültürel gruplar), ev sahibi topluma entegrasyonunu olumsuz etkileyeceği ve sosyal uyumu zorlayacağı bağlamında kaygılar yer almaktadır (Bolt vd, 2008; Özgür, 2019). Örneğin Amerika'da ortaya çıkan ve etnik olarak ayrışmış alanlarda yaşayan göçmenler, İngilizce bilmedikleri için ayrışma, onların İngilizce konuşma becerisini etkilemekle kalmayıp, aynı zamanda yerel bir İngilizcenin ortaya çıkması için şartlar yaratmaktadır (Peach, 1996a). Dolayısıyla Afro-Amerikan gettolarında (özellikle Harlem'de) Siyahilere özgü çok farklı olan İngilizce biçimlerinin geliştiğinden bahsetmek mümkündür. Ayrıca göçmen grupların ayrışma düzeyi ne kadar yüksek olursa, ev sahibi toplum üyeleriyle evlenme olasılığı o kadar düşüktür. Başka bir anlatımla, göçmen grubun ev sahibi toplumdan ayrışması ne kadar yüksek düzeydeyse, kendi grubu içinde evlenme olasılığı da o kadar fazladır. Özetle klasik asimilasyon modelinde etnik yerleşim ayrışması ile sosyal asimilasyon arasında ters yönde bir ilişki vardır; dolayısıyla toplumsal gruplar arasında ayrışma düzeyi ne kadar yüksekse, asimilasyon/entegrasyon o kadar düşüktür (Duncan ve Lieberson 1959; Massey, 1985). Çünkü mekânsal olarak ayrışan grupların birbiriyle temas ve etkileşim düzeyi minimum düzeyde olduğundan, grupların karşılıklı etkileme ve etkilenme düzeyleri de azalacaktır. Bu da asimilasyonu ya da entegrasyonu minimize edecektir.

Bütün bunlara rağmen ayrışma yaygın bir kanaatin aksine aynı zamanda kötü değildir. Bu bakımdan ayrışma aslında içerisinde farklılıkları barındıran ve olumlu içeriklere de sahip olan bir fenomendir (Peach, 1996a). Dolayısıyla kentsel mekânda ev sahibi toplum ile göçmen gruplar arasında ortaya çıkan ayrışmanın hem olumlu hem de olumsuz tarafları olduğundan bahsetmek mümkündür. Bu bakımdan ayrışmanın olumlu taraflarından birisi, göçmen grubun sosyal uyumunu sürdürmesine fırsat tanımasıdır. Diğer taraftan kültürel mirasın sürdürülmesi ve kültürel değerlerin korunmasına katkı sağlayarak, sosyal ağların güçlenmesini ve kurumsal bağlamda kritik eşiklerin

atlatılmasında avantajlar sağlar. Aynı zamanda ayrışma göçmen grupların grup içi dayanışma üzerinden, kurdukları etnik girişimlerin ayakta kalmasına ve güçlenmesine de katkı sağlamakla birlikte göçmen ağlarını diri tutar. Kentsel mekânda kümelenerek ev sahibi toplumdan ayrışan göçmen gruplar, kendi dil, din ve normlarının korunması ve sürdürülmesi bakımından çeşitli avantajlar elde eder. Ayrışma ayrıca saldırılara karşı savunma ve grubun kendini koruması bakımından da önemli bir işleve sahiptir. Bu bakımdan bütün ayrışmaların olumsuz ve kötü sonuçlar yarattığını söylemek pek doğru değildir.

Ayrışmanın yarattığı olumsuz yönlere bakıldığında imtiyazsız olan etnik göçmen grubun, ev sahibi toplumun yaşadığı alanlardan uzak tutma girişimlerini temsil ettiği görülmektedir (Peach, 1996a). Etnik ayrışma genellikle "kötü bir şey" olarak kabul edilir. Anlaşmayı engellemek, gruplar ve bireyler arasındaki sosyal etkileşimi azaltmak ve güvensizliğe yol açması üzerinden değerlendirilmekte ve bölücü bir durum olarak görülmektedir (Peach, 1996b). Örneğin 1965'teki Irk İlişkileri Yasası'nın yürürlüğe girmesine kadar İngiltere'de yaşayan Karayipliler ve Güney Asyalılar, kamu konutlarından dışlanmış ayırımcılığa maruz kalmıştı. Zira Batı şehirlerinin en belirgin özelliklerinden bir tanesi etnik ayrışmadır. Dolayısıyla etnik ayrışma, kentsel mekânda, ev sahibi topluma yeni gelenlerin anlaşılabilir sosyal uyum gerekçeleriyle ortaya çıkmaktadır. Ayrışma, konuşulan dilden, aksana kadar, kurulan arkadaşlık ilişkilerinden, evliliğe kadar sosyal etkileşim ve davranış üzerinde derin etkilere sahiptir.

Bir bakıma yaşam alanlarını yitirmiş olan Suriyeli mülteciler, çoğunlukla yabancı oldukları mekânlarda sosyal-ekonomik, siyasal ve toplumsal bağlamda bir dizi sorunla yüzleşmekte, bununla birlikte ev sahibi toplumun kendilerine karşı sergiledikleri dışlayıcı, ötekileştirici yaklaşımlar ile karşı karşıya kalmaktadır (Kahraman ve Nizam, 2016). Kentsel mülteci konumundaki bu insanların birçoğu, entegre olmaya yönelik çaba

harcadıkları kentin kadim yoksullarının karşı karşıya kaldıkları meselelerin tümüyle yüzleşmek onların yaşadıkları risklere paydaş olmakla birlikte kent mültecileri, sahip oldukları mülteci statüsünden kaynaklı birtakım zorluklarla da baş başa kalmaktadır (Kahraman ve Nizam, 2016). Bu kapsamda köken ülkede meydana gelen iç savaşın ortaya koyduğu yoksunluk, korku ve güvensizlik ortamı, Suriyeli mültecileri evlerini terk etmelerine, huzurlu ve güvenli bir geleceği inşa edebilecekleri yeni hedef/yaşam alanları bulmaya yöneltmiştir. Ancak hedef olarak belirlenen mekânlarda yüzleşmek zorunda kaldıkları olumsuz tutum ve davranışlar, mekânsal aidiyet ve uyum sorununu gündeme getirmektedir. Hatta ev sahibi toplumun sergilediği bu yaklaşımlar, kimi zaman iki grup arasında çatışmalara dönüşmekte ve sosyo-mekânsal ayrışmayı daha da derinleştirebilmektedir. Ev sahibi toplum, bazen bir Suriyelinin gerçekleştirdiği münferit bir olayı (hırsızlık, gasp, taciz gibi) bütün Suriyeli mültecilere atfederek, onlara karşı genel bir olumsuz tavır geliştirme yanlısı olabilmektedir. Karşılaştıkları bütün Suriyeli mültecileri aynı kategori içerisinde değerlendirmekte ve oluşan bu olumsuz kanaatin ev sahibi toplumun bütün kesimine sirayet etmesine yol açmaktadır. Hal böyle olunca da ötekileştirilen, dışlanan, her an suç işleme potansiyeli barındıran kişiler olarak kategorize edilen Suriyeli mülteciler, söz konusu yaftalanma ve dışlanmaya karşılık olarak bir strateji geliştirmek durumunda kalabilmektedir. Bu durum ayriyeten bir bütünleşme sorunu da doğurmaktadır.

Diğer taraftan da Antakya'da yaşayan bazı Suriyeli mültecilerin, kimliğine dair kültürel nüveleri kullanmaktan yer yer imtina ederek, *"oralı olmak"* gibi bir davranış sergilediği dikkat çekmektedir. Suriyeli mültecilerin geliştirdiği *"egemen kültüre uyma"* bağlamındaki taktikleri, bir bakıma mücadele etmek amacını taşıyan yönelimler anlamına gelmektedir. Bu açıdan söz konusu yönelimleri, De Certeau (2009)'nun ifadesiyle *"dolap"* ya da, *"zayıfın sanatı"* olarak değerlendirmek mümkündür. Nitekim etno-kültürel grupların kültürleşme sürecinde kullandığı stratejilerle ilgili olarak Berry

(2001)'nin ortaya attığı kültürleşme modelinde olduğu gibi; yukarıdaki örneklerden de yola çıkarak Suriyeli mülteciler, bir taraftan kültürel kimliklerini sürdürmekte, diğer taraftan da ev sahibi toplumla gündelik etkileşime de önem vermektedir. Şunu da belirmek gerekir ki; etno-kültürel grupların benmsediği bu stratejiler toplumdan topluma, gruptan gruba, hatta bireyden bireye farklılaşmakla birlikte, etkileşimde bulunan iki grubun stratejileri arasındaki etkileşime bağlı olarak da değişebilmektedir (Berry, 2006).

Çoğunlukla belirli bir strateji benimsemekle birlikte, o stratejiyi tecih eden grup üyesinin bulunduğu yere bağlı olarak da söz konusu strateji farklılaşabilmektedir (Berry vd., 1989). Kültürleşme sürecinde grup üyesi, birtakım stratejiler keşfetmekte ve süreç içerisinde bir stratejinin ötekilere nazaran, kendisi için daha faydalı, daha tatmin edici ve daha kullanılabilir olduğuna dair karar verebilmektedir (Kim, 1988). Navas ve diğerleri (2005), kültürleşme sürecine atıfta bulunurken, grup üyesinin çoğu zaman tek bir strateji tercih etmekten ziyade, yaşam alanı ve buna bağlı benimsediği farklı kültürleşme süreçleri bakımından, diyalektik bir sürecin içerisine dahil olduğunu ifade eder. Örneğin, İspanya'daki Faslı göçmenler kamusal alanda asimilasyon, özel alanlarda ise ayrılma stratejisini tercih etmektedir (Navas vd., 2007). Bu bağlamda Suriyeli mültecilerin de yukarıdaki durumlar ölçeğinde farklı dinamiklere bağlı olarak, grup içi ya da özellikle gruplar arası etkileşim sürecinde onlar için en uygun olan stratejiyi tercih ederek bir yaşam pratiği sergilemektedir. Nitekim De Certeau (2009)'ye göre şayet bu bir "*oyun"* ise, oyunu kuralına göre oynamak gereklidir, dolayısıyla Antakya'da yaşayan Suriyeli mültecilerin bu kuralları dikkate alarak ve bunlara özen göstererek, oyunlarını oynadığından bahsedilebilir.

Bu çalışma elde edilen veriler, aynı zamanda Suriyeli mültecilerin Antakya'da gelecekte bir ulusaşırı toplumsal alan oluşumuna yol açabilecek birtakım izler barındırmaktadır. Ulusötesicilik ya da ulusaşırıcılık kavramları, göç olgusuna dair

değişken olan nitelikleri ve genel anlamda köken ülke ile hedef ülke arasında kurulan ilişkiyi vurgulamaktadır (Şimşek, 2019b). Portes (1997) ulusötesi toplulukları, *"birden fazla dil bilen, farklı kültürel unsurlar arasında rahatlıkla geçiş yapabilen, hem kendi ülkesinde hem de göç ettiği ülkede konut sahibi olan ve aynı zamanda iki ülke (hedef ülke ve köken ülke) arasında sosyo-ekonomik, ve politik ilişkilerini devam ettiren bireyler"* şeklinde tanımlamaktadır. Diğer taraftan Glick ve diğerleri (1995) ise, ulusal sınırları aşan gündelik yaşam pratiklerine sahip, çok sayıda ve çok kimlikli topluluklarla etkileşim kurabilen göçmen gruplarına ulusötesi topluluklar adını vermektedir. Bu bakımdan Antakya'da yaşayan Suriyeli mülteciler, köken ülkeyle bağlantılarını gerek para transferi şeklinde ekonomik yönden (Al-Ali, vd., 2001; Levitt, 2001; Portes vd., 1999; Vertovec, 2003), gerekse haberleşme, ziyaretler şeklinde sosyal yönden sürdürmekte, kendi anadilleri (Arapça) üzerinden etkileşim kurmakta ve geri ile olan bağlantılarını diri tutmaktadır.

Andersen (2003) sosyal kümelenmeyi, toplumsal gruplar arasında belirgin sosyo-kültürel farklılıklara neden olan, sosyal veya etnik bağlamda farklı grupların mekânsal ayrışması üzerinden tanımlar. Dolayısıyla bireylerin, kentsel mekândaki ikamet alanı tercihine yön veren yaşam biçimi, topluluk ya da statüye dayalı aidiyeti, kentin daha ziyade homojen ve/veya birbirine pek müdahale etmeyen (Firidin-Özgür, 2006) toplumsal grupların yaşadığı bölümlere ayrılmasına olanak tanımaktadır. Sonuç olarak, gerek ev sahibi toplumun aksiyonları (dışlama, ötekileştirme, ayrışma), gerekse de Suriyeli mültecilerden kaynaklanan yaklaşımlar (ayrılma stratejisi benimseme, kümelenme tercihleri) Antakya kentinde sosyo- mekânsal olarak ayrışmış alanların oluşuma kaynaklık etmekte ve sosyo- mekânsal farklılaşma paternlerini daha da görünür hale getirmektedir. Antakya örneğinden yola çıkılarak incelenen bu tez çalışması, kendine has özgün nitelikler barındırmakla birlikte, dünyanın başka kentlerinde (gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerde) ya da Türkiye'nin diğer kentlerinde ortaya çıkan mekânsal

farklılaşmalar bakımından benzerlikler de göstermektedir. Benzerlikler daha ziyade kümelenmeye ya da ayrışmaya yönelten, çoğu ampirik çalışmada da ortaya çıkan genel hatlar (çoğunlukla sosyo-ekonomik düzeyde) bağlamındadır. Çalışmanın özgünlüğü ise; Antakya'nın sahip olduğu kültürel/etnik yapı ve tarihselliğinin arka planda işleyen durumlar ve kümelenme, ayrışmaya ya da sosyo-mekânsal farklılaşmaya yol açan, kendine has dinamiklerinde yatmaktadır. Çünkü Antakya'da yaşayan ev sahibi toplumun bir bölümünün anadili Arapça olmasına karşın, Suriyeli mültecilerin, birtakım çekincelerden ötürü genellikle söz konusu toplumun yaşadığı mahallelere yerleşmekten imtina ettiği görülmektedir. Diğer taraftan ortak inanç grubuna mensup olmalarına karşın Suriyeli mültecilerin, ortak mekânı paylaşırken, kentin diğer sakinlerinden de sosyal anlamda ayrıştığı göze çarpmaktadır. Dolayısıyla kentteki bu ayrışmanın meydana gelmesinde, Suriyeli mültecilerin o mekâna yüklediği anlam ile ortak mekânı pratik etme biçiminde yattığı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Abadan-Unat, N., (2017), **Bitmeyen Göç/Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa,** İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları**,** ISBN:9756857471, 3. Baskı.

Adıgüzel, Y., (2013), **Dayanışma Ağları Üzerinden Eskişehir'de Siyaset ve Göçmenlik Algısı,** Sosyoloji Dergisi, 3. Dizi, 27. Sayı, 2013/2, 73-94.

AFAD (Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı)., (2014), **Suriye'den Türkiye'ye Nüfus Hareketleri**, Kardeş Topraklarındaki Misafirlik Raporu, Ankara.

Akıncı, M. A., (2014), **Fransa'daki Türk Göçmenlerinin Etnik ve Dinî Kimlik Algıları,** Bilig, Sayı 70, 29-58.

Aksu, G., (2013), **Kentsel Yoksulluk Bağlamında Mekânsal Ayrışma Tokat Sulusokak Örneği**, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.

Al-Ali, N., Black, R., Koser, K., (2001), **Refugees and Transnationalism: The Experience of Bosnian And Eritreans in Europe,** Journal of Ethnic and Migration Studies, 27(4), 615–34.

Alba, R., Nee, V., (1997), **"Rethinking Assimilation Theory For A New Era of Immigration",** International Migration Review, 31(4): 826_74.

Alver, K., (2010), **Siteril Hayatlar:** ***Kentte Mekânsal Ayrışma ve Güvenlikli Siteler,*** Hece Yayınları, Ankara.

Amara, A. H., Aljunied, S. M., (2014), "**Noncommunicable Diseases Among Urban Refugees and Asylum-Seekers in Developing Countries: A Neglected Health Care Need"** , Globalization and Health.

Andersen, H. S., (2003), **Urban Sores. On the Interaction Between Segregation,** Urban Decay and Deprived Neighbourhoods, Danish Building and Social Research.

Andersen, H. S., (2018), **Urban Sores: On the Interaction Between Segregation,** Urban Decay and Deprived Neighbourhoods. New York: Routledge.

Andersson R., (2007), **Ethnic Residential Segregation and Integration Processes in Sweden,** Karen Schönwälder (Ed.) Residential Segregation and the Integration of Immigrants: Britain, the Netherlands and Sweden Discussion Paper Nr. SP IV 2007-602.

Andersson, R., (2006), **"Breaking Segregation: Rhetorical Construct or Effective Policy?",** Urban Studies, 43(4): 787_99.

Andersson, R., (1998), **Socio-spatial Dynamics**: Ethnic Divisions of Mobility and Housing in post-Palme Sweden, Urban Studies, Vol. 35, No. 3, 397- 428.

Appadurai, A., (1997), **Modernity at Large: Cultural Dimensions of Globalization,** Minnesota: University of Minnesota Press.

Apparicio, P., Martori, J. C., Pearson, A. L., Fournier, E., Apparicio, D., (2013), **An Open-source Software for Calculating Indices of Urban Residental Segregation**, Social Science Computer Review 32(1) 117-128,

Arango, J., (2000), **"Explaining Migration: A Critical View",** International Social Science Journal 52 (165): 283-296.

Arends-Toth, J. V., Van de Vijver, F. J. R., (2004), **Dimension and Domains in Models of Acculturation: Implicit Theories of Turkish-Dutch.** International Journal of Intercultural Relations, 28, 19-35.

Asunakutlu, T., Safran, B., (2005), **"Örgütsel Çatışma Açısından Hemşehricilik Üzerine Bir Araştırma",** Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 7 (1), 157-176.

Ataca, B., ve Berry, J. W., (2002), **Psychological, sociocultural, and marital adaptation of Turkish immigrant couples in Canada,** *International Journal of Psychology*, *37*(1), 13–26. https://doi.org/10.1080/00207590143000135

Ataman, M., (2012), **"Suriye'de İktidar Mücadelesi: Baas Rejimi, Toplumsal Talepler ve Uluslararası Toplum"**, SETA Rapor, Nisan 2012, s. 10

Atsan, N., (2017), **Etnik Girişimlerin Doğuşu ve Gelişiminde Sosyal Ağların Rolü: Almanya'da Türk Girişimciler Örneği,** Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 9 (2) 1-16.

ATSO (2019), **Yıllık Rapor 2019**, Antakya Ticaret ve Sanayi Odası**,** Antakya.

Bagwell, S., (2008), **"Transnational Family Networks and Ethnic Minority Business Development",** International Journal of Entrepreneurial Behavior and Research, 14(6), 377-394.

Bağlıoğlu, A., (2013), **Suriye'de Mezhep Hareketlerinin Güncel Siyaset Üzerine Etkileri,** Mezhep Araştırmaları Dergisi, Rize.

Bali, R. N., (1999), **"Çılgın Kalabalıktan Uzak...",** Birikim, Sayı: 123, ss. 35-46.

Bar-Tal, D., (1990), **Causes and Consequenes of Delegitimization: Models of Conflict and Ethnocentrism,** Journal of Social Issues, 46(1), s:65-81.

Bartram, D., Poros, M., Monforte, P., (2017), **Göç Meselesinde Temel Kavramlar** (Çev. Itır Ağabeyoğlu Tuncay), Hece Yayınları, Ankara.

Beshers, J. M., (1962), **Urban Social Structure,** The Free Press of Glencoe, New York.

Baumann, G. (1999), **The Multicultural Riddle: Rethinking National, Ethnic, and Religious Identities,** New York-London: Routledge.

Bauman, Z., (2013), **Akışkan Aşk İnsan İlişkilerinin Kırılganlığına Dair**, çev. Işık Ergüden, Versus Kitap, İstanbul.

Bayraktutan, Y., Akbulut, F., Özbilgin, M., (2016), **Mekânsal Ayrışma: İktisadi Dinamikleri ve Türkiye Üzerine Bir Değerlendirme,** Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi Cilt: 9 Sayı: 43.

Berry, J. W., Kim, U., Minde, T., Mok, D. (1987), **Comparative Studies of Acculturative Stress,** International Migration Review, 21, 491-511.

Berry, J. W., Kim, U., Power, S., Young, M., Bujaki, M., (1989), **Acculturation Attitudes in Plural Societies.** Applied Psychology: An International Review, *38*, 185-206.

Berry J.W., (1992), **Acculturation and Adaptation in New Society**, International Migration, 30, 69-85.

Berry, J. W., Sam, D. L., (1997), **Acculturation and Adaptation**. In J. W. Berry, M.H. Segall And Ç. Kağıtçıbaşı (Eds.) Handbook of Cross-Cuktural Psychology, l.3. Social Behaviour and Applications, (291-326).Boston.

Berry, J. W., (1998), **Intercultural Relations in Plural Societies**, Canadian Psychology, 40, No:1, 12-21.

Berry, J. W., (2001), **A Psychology of Immigration**, Journal of Social Issues, 57, 615-631.

Berry, J. W., (2006), **Contexts of Acculturation**, D. L. Sam ve J. W. Berry, (Ed.), The Cambridge handbook of acculturation psychology içinde (27-42). Cambridge University Press.

Bezirgan Arar, Y., Bilgin, N., (2009), **Gazete Haber Başlıklarında Ötekinin İnşası**, Kültür ve İletişim Dergisi, 12(2), s:133-157.

Bezirgan Arar, Y., Bilgin, N., (2010), **Gazetelerde Ötekileştirme Pratikleri: Türk Basını Üzerine Bir İnceleme,** İletişim Kuram Araştırma Dergisi, Sayı:30, s:1-18.

Bilgin, N., (1995), **Kollektif Kimlik**, İstanbul: Sistem Yayıncılık.

Bilgin, N., (2003), **Sosyal Psikoloji Sözlüğü,** Bağlam Yayıncılık, İstanbul.

Biner, Ö., Soykan, C., (2016), **"Bize Misafir Dediler. Söyleyiniz, Kimdir misafir? Var mıdır Kanunda Karşılığı?": Suriyeli Mültecilerin Perspektifinden Türkiye'de Yaşam,** Mülteciler Dayanışma Derneği.

Blau, P. M., (1960), **A Theory of Social Integration,** Journal of Sociology, Vol. 65, No. 6 (May, 1960), pp. 545-556.

Bloch, A., (2002), **The Migration and Settlement of Refugees in Britain.** Houndmills, Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Blumenstock, J., Tan, X., (2016), **Social Networks and Migration: Theory and Evidence from Rwanda,** https://pdfs.semanticscholar.org/a871/3c7410bcc886e34b0883fe9a45979847a49d.pdf

BMMYK, (2019), Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği, https://www.unhcr.org/tr/wp-content/uploads/sites/14/2019/12/UNHCR-Turkey-Operational-Update-October-2019.pdf

Bógus, L. M. M., (2013), **Urban Segregation: A Theoretical Approach**, http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download;jsessionid=5AEFFC22D66E6309489A899FE0658DB1?doi=10.1.1.581.780&rep=rep1&type=pdf

Bolt, G., Hooimeijer, P., Van Kempen, R., (2002), **Ethnic Segregation In The Netherlands: New Patterns, New Policies?,** Blackwell Publishers, 108 Cowley Road, Oxford.

Bolt, G., Van Kempen, R., Van Ham, M., (2008), **"Minority Ethnic Groups in The Dutch Housing Market: Spatial Segregation, Relocation Dynamics and Housing Policy",** Urban Studies, 45(7): 1359_84.

Bolt, G., Özüekren, A. Ş., Phillips, D., (2010), **Linking Integration and Residential Segregation,** Journal of Ethnic and Migration Studies, 36:2, 169-186

Borjas G. J., (1992), **"Ethnic capital and intergenerational mobility",** Quarterly Journal of Economics 107(1), pp. 123–150.

Bounds, M., (2004), **Urban Social Theory: City, Self, and Society,** Oxford University Press, Oxford.

Bourdieu, P. ,(2010), **Sosyal Sermaye** (çev. M. Şahin ve A. Ünal), İstanbul, s. 45-75.

Bourdieu, P., (1989), **Social Space and Symbolic Power,** Sociological Theory, sayı: 7/1, 14-25.

Bourhis, R. Y., Moise, L. C., Perreault, S., Senecal, S., (1997), **Towards an Interactive Acculturation Model: A Social Psychological Approach,** International Journal of Psychology, 32, 369-386.

Bourhis, R. Y., Montreuil, A., (2016), **Methodological İssues Related to the Host Community Acculturation Scale (HCAS) and the Immigrant Acculturation Scale (IAS): An update.** UQAM Working Paper, Département de Psychologie, Université du Québec à Montréal.

Boustan, L. P., (2011), **Racial Residential Segregation in American Cities**, OUP, Chapter 14.

Boyd, M., (1989), **"Family and Personal Networks in International Migration: Recent Developments and New Agendas",** The International Migration Review, No. 3, s. 638-670.

Boz, H., (2008), **"Etnik Girişimcilik-Almanya'da Faaliyet Gösteren Türk Kökenli Girişimciler",** Akdeniz Üniversitesi Avrupa Birliği Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, Antalya.

Bozkurt, S. G., (2019), **A Study on the Courtyard Features of the Traditional Houses of Antakya,** Turkish Journal of Forest Science, 3(1), 1-12.

Brade, I., Herfert, G., Wiest K., (2009), "**Recent Trends and Future Prospects of Socio-Spatial Differentiation in Urban Regions of Central and Eastern Europe: A Lull Before the Storm?",** Cities, Sayı:26, s.233-244.

Briggs, C. L., (1986), **Learning How to Ask: A Sociolinguistic Appraisal of the Role of the Interview in Social Science Research** Cambridge: Cambridge University PressBrown, G. and Yule, G. (1983), *Discourse Analysis*, Cambridge: Cambridge University Press.

Bruderl, J., Preisendorfer, P., (1998), **Network Support and The Success of Newly Founded Businesses,** Small Business Economics,10, 213–225.

Buckıngham, D., (2008), **"Introducing Identity",** Youth, Identity, and Digital Media, Eds. David Buckingham, Cambridge: The MIT Press, p. 1 - 24

Caldeira, T. P. R., (1996), **"Fortified Enclaves: The New Urban Segregation",** Public Culture, Volume: 8, No: 2, pp. 303-328.

Caner, G., Bölen, F., (2013), **Implications For Socio-Spatial Segregation İn Urban Theories,** Planlama 2013;23(3):153-161.

Castles, S., Miller, M.J., (2008), **Göçler Çağı,** İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Castles, S., Korac, M. Vasta, E., Vertovec, S., (2002), **Integration: Mapping the Field,** Centre for Migration and Policy Research and Refugee Studies Centre, Oxford: University of Oxford.

Ceceli-Köse, S., (2015), **Uyum Sağlamışların İkilemi: Hollanda'daki İkinci Kuşak Türkiye Kökenli Göçmenlerin Beklentileri,** İdealkent dergisi, Journal of Urban Studies Sayı Issue 15, 100-118.

ECengiz, D., (2015), **Zorunlu Göçün Mekânsal Etkileri ve Yerel Halkın Algısı; Kilis Örneği,** Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 10/2 Winter 2015, p. 101-122.

Cengiz, D., (2012), **Hatay'dan Suudi Arabistan'a Olan Göçler; Samandağ İlçesi Örneği**, Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.

CensusScope, (2019a), **Segregation: Dissimilarity Indices, in New York,** http://www.censusscope.org/us/s36/rank_dissimilarity_white_asian.html **Erişim tarihi: 09.07.2019.**

CensusScope, (2019b), **Segregation: Neighborhood Exposure By Race,** http://www.censusscope.org/us/m5600/chart_exposure.html **Erişim tarihi: 09.07.2019.**

CIA, (2019), **The World of Factbook, Middleeast; Syria,** https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/sy.html **Erişim tarihi: 09.07.2019.**

Clark, W. A., Blue, S. A., (2004), **Race, Class, and Segregation Patterns in US Immigrant Gateway Cities,** Urban Affairs Review, 39(6), 667-688.

Coleman, J. S., (1988), **"Social Capital in the Creation of Human Capital",** American Journal of Sociology, p. 95-120.

Constant, A. F., Zimmermann, K. F., (2004), **Self-Employment Dynamics Across the Business Cycle: Migrants Versus Natives,** IZA Discussion paper series, No. 1386.

Cook, S., (2015), **Rural-Urban Migration and Social Exclusion Among Cambodian Youth,** Utrecht University, Faculty of Geosciences Master Tesis International Development Studies.

Cortese, C. F., Falk, R. F., Cohen, J. K., (1976), **Further Considerations on The Methodological Analysis of Segregation Indices,** Modern Sociological Review. 41:630- 637,889-893.

Creswell, J. W., (1998), **Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing Among Five Traditions.** Thousand Oaks, CA: Sage Publications

Crisp, J., (2006), **"Policy Challenges of the New Diasporas: Migrant Networks and Their Impact on Asylum Flows and Regimes"** www.jstor.org.

Çağlayan, S., (2006), **Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi,** Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE) Güz 2006 Sayı 17.

Çömez Polat, F., Kaya, E., (2017), **Bir Ötekileştirme Pratiği: Türkiye'de Yaşayan Suriyelilere Yönelik Tutumlar**, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü e-Dergi Cilt 1, Sayı 1.

Daley, P., (1998), **Black Africans in Great Britain: Spatial Concentration And Segregation,** Urban Studies, 35(10), 1703- 1724.

De Certeau, M., (2009), **The Practice of Everyday Life,** University of California Press, Berkeley.

Dedeoğlu, S., Ekiz-Gökmen, Ç., (2011), **Göç ve Sosyal Dışlanma: Türkiye'de Yabancı Göçmen Kadınlar,** Ankara: Efil Yayınevi.

De Haas, H., (2008), **"Migration and Development. A Theoretical Perspective",** International Migration Institute Working Paper no.9. University of Oxford.

De Haas, H., (2009), **"Migration and Human Development",** International Migration Institute Working Paper no. 14. University of Oxford.

Delibaş, K., Ünal, S., (2013), **Türkiye'de Seküler ve Dini Hayat Tarzlarına Dayalı Toplumsal ve Siyasal Kutuplaşmalar**, VII. Ulusal Sosyoloji Kongresi, Yeni Toplumsal Yapılanmalar: Geçişler, Kesişmeler, Sapmalar Bildiri Kitabı II, Muğla.

Demirtaş, H. A., (2003), **Sosyal Kimlik Temel Kavram ve Kuramı,** Varsayımlar İletişim Araştırmaları, 1(1): 123-14.

Deniz, A., (2018), **Rusya-Türkiye Göç Sistemi: İstanbul'da Karma Evlilikler ve Ulusaşırı Pratikler,** Basılmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Deniz, A. Ç., (2014), Ö**ğrenci İşi-Üniversite Öğrencilerinin Gündelik Hayatı: İstanbul Örneği,** İstanbul: İletişim Yayınları.

Deniz, A. Ç., Hülür, A. B., Ekinci, Y., (2016), **Göç, Strateji ve Taktik: Suriyeli Sığınmacıların Gündelik Hayat Deneyimleri**. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 9 (42), 1077- 1087.

Dilthey, W., (1999), **Hermeneutik ve Tin Bilimleri,** Paradigma Yay., İstanbul.

Dixon, J. ve Durrheim, K., (2000), **Displacing Place-Identity: A Discursive Approach to Locating Self and Other,** The British Journal of Social Psychology, 39, 27-45.

Dinçer, O. B., Coşkun, G., (2011), **Aslanın Tehlikeye Giren Krallığı: Suriye,** Analist, (4), 7.

Doen, M. L., Gorter, C., Nijkamp, P., Rietveld, P., (1999), **Ethnic Entrepreneurship and Migration: A Survey From Developing Countries,** In S. Bhagwan Dahiya (Ed.), The Current State of Economic Science (pp. 2317-2333). Rohtak/India: Spellbound Publications.

Duncan, O. D., Lieberson, S., (1959), **Ethnic Segregation and Assimilation.** In: American Journal of Sociology, 64: 364-374.

Duncan, O. D., Duncan, B., (1955), **A Methodological Analysis of Segregation Indices,** American Sociological Review. 20:207-217.

Dunn, K. M., (1998), **Rethinking ethnic concentration: the case of Cabramatta, Sydney**, *Urban Studies*, 35, pp. 503–524.

Dustmann C., Glitz, A., (2005), I**mmigration, Jobs and Wages: Theory, Evidence and Opinion,** Centre for Research and Analysis of Migration, CEPR, London.

Efil, Ş., (2016), **Kendini 'Öteki'nde Fark Etmek: Ben-Öteki İlişkisinin Felsefî Uzantıları,** İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 5, Sayı 2.

Ehrkamp, P., (2005), **'Placing identities: Transnational Practices and Local Attachments of Turkish Immigrants in Germany",** Journal of Ethnic and Migration Studies, 31(2): 345_64.

Eidhem, H., (2001), **"Toplumsal Bir Damga Olarak Etnik Kimlik",** Fredrik Barth (ed.), Etnik Gruplar ve Sınırları: Kültürel Farklılığın Toplumsal Organizasyonu içinde, (Çev. A. Kaya-S. Gürkan). İstanbul: Bağlam, s. 41-62.

Ekşi, A., (2002), **"Sığınmacı ve Göçmelerde Psikopatoloji",** *Türk Psikiyatri Dergisi*, Cilt 13, Sayı 3, 215-221.

Ellis, M., Wright, R., Parks, V., (2004), **"Work Together, Live Apart? Geographies of Racial and Ethnic Segregation at Home And at Work",** Annals of the Association of American Geographers, 94 (3), 620-637.

Enginer, G., (2007), **Etno-Kültürel Sınırlar Tur Abdin Süryanileri Örneğinde,** Ankara Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projesi Kesin Raporu, Ankara.

Enlil, Z. M., (2003), **"1980 Sonrası İstanbul'da Toplumsal Ayrışmanın Mekânsal İzdüşümleri"**, Mekânİst, Sayı: 8, ss. 84-89.

Erder S., (2002), **Kentsel Gerilim**, Ankara: Uğur Mumcu Araştırma Vakfı Yayınları.

Erder, S., (2006), **Refah Toplumunda Getto**, Birinci Baskı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Erdoğan, M. M., (2015), **Türkiye'deki Suriyeliler; Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması**, Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi, Ankara.

Erdoğan, M. M., (2017), **Kopuştan Uyuma Kent Mültecileri-Suriyeli Mülteciler ve Belediyelerin Süreç Yönetimi: İstanbul Örneği,** Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları.

Eriksen, T. H., (1996), **"The Epistemological Status of the Concept of Ethnicity",** Anthropological Notebooks. Slovenya.

Eriksen, T. H., (2004), **Etnisite ve Milliyetçilik: Antropolojik Bir Bakış,** (Çev. Ekin Uşaklı), Avesta- İstanbul.

Esser, H., (2000), **Integration and Ethnic Stratification, Towards Emerging Ethnic Classes in Europe,** Volume 1 Workshop Proceedings, Project Conclusions, Integration and Ethnic stratification, Ethnic Economy and Social Exclusion, Germany.

Fadahunsi, A., Smallbone, D., Supri, S., (2000), **"Networking and Ethnic Minority Enterprise Development: Insights From A North London Study",** Journal of Small Business and Enterprise Development, 7(3), 228 – 240.

Faist, T., (2003), **Uluslararası Göç ve Ulusaşırı Toplumsal Alanlar**, (çev. A. Z. Gündoğan-Can Nacar), İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

Faist, T., (2000), **The Volume and Dynamics of İnternational Migration and Transnational Social Spaces,** Oxford: Clarendon.

Farley, R., Howard S.,, Suzanne B., Diane C., Shirley H., (1978), **"Chocolate City, Vanilla Suburbs:' Will the Trend Toward Racially Separate Communities Continue?"** Social Science Research 7:319-44.

Firidin Özgür, E., (2006), **Sosyal ve Mekansal Ayrışma Çerçevesinde Yeni Konutlaşma Eğilimleri: Kapalı Siteler,** İstanbul, Çekmeköy Örneği, Planlama, 2006/4.

Flaskerud, J. H., (2007), **Cultural Competence Column: Acculturation**, Issues Ment Health Nurs, 28:543-546.

Flores, C., (2009), **"Advances in Research Methods for the Study of Urban Segregation",** in Bryan R. Roberts and Robert H. Wilson (eds), Urban Segregation and Governance in the Americas, USA: Palgrave Macmillan.

Foucault, M., (2002), **Of Other Spaces**, The Visual Culture Reader, (Ed. Mirzoeff, N.), 229-237, New York: Routledge.

Folch, D. C., Rey, S. (2014), **The Centralization Index: A Measure of Local Spatial Segregation,** Papers in Regional Science, Volume 95, Number 3.

Fong, E., Shibuya K., (2000),"**The Spatial Separation of the Poor in Canadian Cities",** Demography, 37(4): 449-459.

Fried, M., (1982), **Residential Attachment: Sources of Residential And Community Satisfaction,** Journal of Social Issues, 38, 107-119.

Furedi, F., (2001), **Korku Kültürü Risk Almamanın Riskleri**, (Çev.: Barış Yıldırım), Ayrıntı Yay., İstanbul.

Garip, F., (2008), **"Social Capital and Migration: How do Similar Resources Lead to Divergent Outcomes"**, Demography, 45 (3), p. 591-617.

Garces, B. M., Penninx, R., (2016), **Introduction: Integration As A Three-Way Process Approach?,** Garces, B. M. & Penninx, R. (eds.) (pp. 1-9) Integration Processes and Policies in Europe: Contexts, Levels and Actors. Londra: Springer.

GİGM, (2019), **Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler**, İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik, Erişim Tarihi: 20.06.2019.

GİGM, (2017), **Göç Çeşitleri ve Yabancıların Statüleri Hakkında Bilgi,** İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, https://www.goc.gov.tr/uyum-hakkinda, Erişim Tarihi: 18.10.2018.

Glaser, B. G., Strauss, A. L., (1967), **The Discovery of Grounded Theory: Strategies for Qualitative Research,** Chicago: Adline Publishing Company.

Glick-Shiller, N., (1997), **"The Situation of Transnational Studies"**, Identities, 4, 2: 155– 6.

Glick-Schiller, N., (2003), **"The Centrality of Ethnography in the Study of Ttransnational Migration",** N. Foner (Ed.), American Arrivals: Anthropology Engages the New Immigration (s. 99-128), Santa Fe: School Am. Res. Press.

Glick-Schiller, N., Basch, L., Blanc-Szanton, C., (1992), **Towards a Transnational Perspective on Migration: Race, Class,** Ethnicity, and Nationalism Reconsidered, New York: New York Academy of Sciences.

Glick-Schiller, N., Basch, L., Blanch-Szanton, C., (1995), **From İmmigrant to Transmigrant: Theorising Transnational Migration,** Anthropological Quarterly, 68(1), 48-63.

Göksoy, S., (2019), **Paradigma ve Paradigmalar,** Uluslararası Liderlik Eğitimi Dergisi (ULED), Cilt 1(1).

Göregenli, M., Karakuş, P., (2014), **Göç Araştırmalarında Mekân Boyutu: Kültürel ve Mekânsal Bütünleşme,** Türk Psikoloji Yazıları, Aralık 2014, *17* (34), 101-115.

Göregenli, M., (2010), **Çevre Psikolojisi: İnsan Mekân İlişkileri,** İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Görgün, M., (2017), **Küreselleşme Sürecinde Göçmen İlişkileri Ağının Önemi,** Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi Y.2017, C.22, Göç Özel Sayısı, s.1317-1327.

Greenstein, R., Sabatini, F., Smolka, M., (2000), **Urban Spatial Segregation: Forces, Consequences, and Policy Responses,** Land Lines Newsletter of the Lincoln Institute of Land Policy, November.

Gregory, D., Johnston, R., Pratt, G., Watts, M., Whatmore, S., (2009), **The Dictionary of Human Geography (5th Edition),** Chichester: A John Wiley and Sons, Ltd. Publication.

Gruner, S., (2010), **"The Others Don't Want . . .'', Small-Scale Segregation: Hegemonic Public Discourses and Racial Boundaries in German Neighbourhoods"**, Journal of Ethnic and Migration Studies, 36(2): 275_92.

Guilmoto, C. Z., Sandron, F., (2001), **The Internal Dynamics of Migration Networks in Developing Countries,** DOI: 10.2307/3030278

Hancıoğlu, F., (2015), **Kentsel Mekânda "Öteki"nin Ayrışması Cihangir Örneğinde "LGBT" Kimliğin Mekânsal Ayrışma Deneyimi,** İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış yüksek Lisans Tezi, Malatya.

Hatz, G., (2009), **Features And Dynamics Of Socio-Spatial Differentiation In Vienna And The Vienna Metropolitan Region,** Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie, 100(4), 485–501.

Harrison, M., Law, I., Phillips, D., (2005), **Migrants, Minorities and Housing: Exclusion, Discrimination and Anti-Discrimination in 15 Member States of the European Union.** Vienna: EUMC.

Hynes, P., (2011), **The Dispersal and Social Exclusion of Asylum Seeker: Between Liminality and Belonging,** Bristol, UK: The Policy Press.

Hogg, M. A., Vaughan, G. M., (1995), **Social Psychology: An Introduction, London:** Prentice Hail.

İbrahim, G., Galt, V., (2011), **Explaining Ethnic Entrepreneurship: An Evolutionary Economics Approach,** International Business Review, 20, 607-613.

İçduygu, A., (2004), **Türkiye'de Kaçak Göç.** İstanbul Ticaret Odası Yayınları No: 2004–65, Can Ajans ve Matbaacılık, İstanbul.

İçduygu, A., (2006), **A Panorama of the International Migration Regime in Turkey**, Revue Européenne des Migrations Internationales, 22(3), 11-21.

İçduygu, A., Erder, S., Gençkaya, Ö. F., (2009), **Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikaları, 1923-2023: Ulus-devlet Oluşumundan Ulus-Ötesi Dönüşümlere,** Koç Üniversitesi Göç Araştırmaları Merkezi, İstanbul.

İnce, C., (2018), **Uluslararası Göç Bağlamında Türkiye'deki Suriyeli Göçmenlerin Mekânsal Yoğunlaşması,** İksad Publishing House, ISBN: 978-605-7923-28-8.

Jakubs, J., (1981), **A Distance Based Segregation Index,** Journal of Socioeconomic Planning Sciences, 15:29-141.

Jenssen, J. I., Koenig, H. F., (2002), **The Effect of Social Networks on Resource Access and Business Startups,** European Planning Studies, 10(8),1039–1046.

Jansen, S., Löfving, S., (2009), **"Introduction: Towards An Anthropology of Violence, Hope and the Movement of People"** içinde Struggles for Home, Oxford: Berghan Books, 1-25.

Jürgen, F., (1998), **"Social Inequality, Segregation and Urban Conflict: the Case of Hamburg",** Urban Segregation and Welfare State içinde, ed.s. Sako Musterd ve Wim Ostendorf, Routledge, London, ss. 168-190.

Kahraman, F., Nizam-Kaya, Ö., (2016), **Mültecilik Hallerini Mekân Üzerinden Okumak: Gaziantep Örneğinde Türkiyelilerin Gözünden Suriyeli Kent Mültecileri,** Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt: 9, Sayı: 44.

Karsten, S., Felix, C., Ledoux, G., Meijnen, W., Roeleveld, J., van Schooten, E., (2006), **Choosing Segregation or Integration: the Extent and Effects of Ethnic Segregation in Dutch Cities.** In: Education and Urban Society, 38(2): 228-247.

Kaya, A., (2001), **Türkiye'deki Çerkes Diasporası ve Siyasal Katılım Stratejileri,** F. Gümüşoğlu (der.) içinde, 21. Yüzyıl Karşısında Kent ve İnsan (s. 201-216), İstanbul: Bağlam Yayınları.

Kaya, İ., (2013), **Coğrafi Düşüncede Mekân Tartışmaları**, Posseible Düşünme Dergisi, ISSN: 2147-1622, Sayı. 4.

Kaya, İ., (2014a), "**Nitel Araştırma Yöntemleri",** Coğrafyada Araştırma Yöntemleri içinde, Coğrafyacılar Derneği Yayınları, Balıkesir.

Kaya, A., (2014b), **Türkiye'de Göç ve Uyum Tartışmaları: Geçmişe Dönük Bir Bakış**, İdeal Kent Dergisi, (14), 11-28.

Kaygısız, İ., (2017), **Suriyeli Mültecilerin Türkiye İşgücü Piyasasına Etkileri,** Friedrich-Ebert-Stiftung Derneği Dergisi, İstanbul.

Keleş, R., (1998), **Kentbilim Terimleri Sözlüğü**, Ankara: İmge Kitabevi.

Kelly, T., (2009), **"Returning to Palestine: Confinement and Displacement under Israeli Occupation"** içinde Struggles For Home, Violence, Hope and the Movement of People, Oxford: Berghan Books, 25-43.

Kennedy, P., Roudometof, V., (2002), "**Transnationalism in a Global Age",** in P. Kennedy and V. Roudometof (eds.), Communities across Borders: New Immigrants and Transnational Cultures, London: Routledge.

Kılıçbay, M. A., (2003), **"Kimlikler Okyanusu", Doğu-Batı, "Kimlikler",** Sayı: 23, Ankara: Doğu-Batı Yayınları, s. 155 – 159.

Kılınç-Demirvuran, G., (2007), **Kentsel Ölçekte Mekânsal Ayrışma: Edirne Çingene Mahallesi Örneği,** Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 220s, Ankara.

Kim, U., (1988), **Acculturation of Korean immigrants to Canada, 077** Basılmamış Doktora Tezi, Queen's University, Kingston, Ontario.

Kirişçi, K., (2003), **Turkey: A Transformation from Emigration to Imigration,** Migration Policy Institute, Migration Information Source Paper, Washington DC.

Kirişçi, K., (2014), **Misafirliğin Ötesine Geçerken Türkiye'nin "Suriyeli Mülteciler" Sınavı,** çev. Sema Karaca, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu & Brookıngs Enstitüsü.

Knox, P. L., Marston, S. A., (2014), **Human Geography: Places and Regions in Global Context,** Pearson, Essex.

Knox, P., Pinch, S., (2010), **Urban Social Geography**, Pearson Education Ltd, London.

Koyuncu A., (2014), **Kentin Yeni Misafirleri Suriyeliler,** Konya: Çizgi Kitabevi.

Koyuncu, A., (2016), **Nimet Mi? Külfet Mi? Türkiye'nin Suriyeli Sığınmacıları ve Göç Ekonomisi Üzerine Bir Derkenar,** Türkiye'de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler: Tespitler ve Öneriler içinde, ed. Esen, A.; Duman, M.; Alper, H.

Körükmez, L., Südaş, İ., (2015), **Göçler Ülkesi Alkışlar, Göçmenler, Araştırmacılar,** Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Kurekova, L., (2011), **Theories of Migration: Conceptual Review and Empirical Testing in The Context of The EU EastWest Flows,** Paper prepared for Interdisciplinary conference on Migration, Economic Change, Social Challenge, University College London.

Kurtuluş, H., (2005), **"Yeni Kentsel Ayrışmalar, Kapalı Yerleşmeler ve Özelleştirilen Kentsel Kamusal Mekân: İstanbul Örneği",** İçinde Değişen-Dönüşen

Kent ve Bölge, 8 Kasım Dünya Şehircilik Günü 28. Kolokyumu Bildiriler Kitabı, ODTÜ Mimarlık Fakültesi ve TMMOB Şehir Plancıları Odası yay., Ankara, 737-742.

Lefebvre, H., (2013), **Gündelik Hayatın Eleştirisi-I**, İstanbul: Sel Yayıncılık.

Lefebvre H., (2016), **Modern Dünyada Gündelik Hayat**, Metis Yayınları, İstanbul.

Levitt, P., (2001), **Transnational Migration: Taking Stock and Future Directions**, Global Networks, 1(3), 195–216.

Liang, Z., (2006), **The Sociology of Migration,** 21 St. Century Sociology SAGE Publications, p. 487-495.

Li, Z., Wu, F., (2006), **"Socio-spatial Differentiation and Residential Inequalities in Shanghai: a Case Study of Three Neighbourhoods",** Housing Studies, 21 (5), 695-717.

Lieber, M., Levy, F., (2013), **When you Look Chinese, You Have To Speak Chinese; Highly Skilled Chinese Migrants in Switzerland and the Promotion of a Shared Language,** Multiple Identities, Migrants, Etnicity and Membership, 134-162, içinde, Bloomington: Indiana University Press.

Light, I., Bhachu, P., Karageorgis, S., (1989), **Migration Networks and Immigrant Entrepreneurship,** UCLA Volume V. 1989-90.

Lin, S., Gaubatz, P., (2017), **Socio-Spatial Segregation in China and Migrants' Everyday Life Experiences: The Case Of Wenzhou,** Urban Geography, 38:7, 1019-1038.

Littlewood, P., Glorieux, I., Herkommer, S., Jönsson I., (1999), **Social Exclusion in Europe: Problems and Paradigms**, Ashgate, Aldershot.

Lordoğlu, K., Aslan, M., (2016), **"En Fazla Suriyeli Göçmen Alan Beş Kentin Emek Piyasaların Değişimi: 2011-2014"**, Çalışma ve Toplum, 2016/2, ISSN 1305-2837, s.789-808.

Mabogunje, A., (1970), **"Systems Approch to The Theory of Rural-Urban Migration",** Geographical Analysis 2: 1-18.

Marcuse, P., (2001), **"Enclaves Yes, Ghettos No, Segregation and The State",** David P. Varady (ed.), Desegregation The City, Ghettos, Enclaves&Inequality, Albany: State University of New York Press, pp. 15-30.

Marcuse, P., Van Kempen, R., (2000), **Globalizing Cities: A New Spatial Order,** Oxford: Blackwell Publishing.

Masgoret A. M., Ward, C., (2006), **Culture Laerning Approach to Acculturation,** In The Cambridge Handbook of Acculturation Psychology, 2nd edition (Eds DL Sam, JW Berry):58-77. Cambridge, Cambridge University Press.

Massey, D., (1978), **On The Measurement of Segregation as A Random Variable,** American Sociological Review, 43:587-590.

Massey, D., (1985), **Ethnic Residential Segregation: A Theoretical Synthesis and Empirical Review,** In: Sociology and Social Research, 69: 315-350.

Massey, D., (1999), **"Why Does Immigration Occur? A Theoretical Synthesis."** In: Charles Hirschman et al. (Eds), The Handbook of International Migration. The Russell Sage Foundation.

Massey, D., Denton, N. A., (1988), **"The Dimensions of Residential Segregation"**, Social Forces, Volume: 67, No: 2, pp. 281-315.

Massey, D., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A., Taylor, J. E., (1993), **Theories of International Migration: A Review and Appraisal,** Population and Development Review, Vol. 19, No. 3, pp. 431-466.

Massey, D., Zenteno, R., (1999)**, The Dynamics of Mass Migration**, Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America, Vol. 96, No. 9 , p. 5328-5335.

Massey D., Fisher M. J., (2000), **"How Segregation Concentrates Poverty",** Ethnic and Racial Studies, Sayı:23, s.670–691.

Massey D., Rothwell J., Domina T., (2009), **"The Changing Bases of Segregation in the United States",** The Annals of the American Academy of Political and Social Science, Sayı:626, s.74-90.

Maydell-Stevens, E., Masgoret A. M., Ward T., (2007), **Problems of Psychological and Sociocultural Adaptation Among Russian Speaking Immigrants in New Zealand**, Social Policy Journal of New Zealand, 30:178-198.

Mazumdar, S., Mazumdar, S., Docuyanan, F., McLaughlin, C. M., (2000), **Creating a Sense of Place: The Vietnamese-Americans and Little Saigon,** Journal of Environmental Psychology, 20, 319-333.

Miles, M. B., Huberman, A. M., (2016), **Nitel Veri Analizi,** Ankara: Ankara Pegem A Akademi.

Montreuil, A., Bourhis, R. Y., (2001), **Majority Acculturation Orientations Toward Valued and Devalued Immigrants,** Journal of Cross-Cultural Psychology, 32, 698-719.

Moosa, M., (1988), **Extremist Shiites: The Ghulat Sects,** New York: Syracuse University Press.

Morawska, E., (2019), **Nitel Göç Araştırmaları: Uygulanabilir Hedefler, Açık Uçlu Sorular ve Çok Boyutlu Cevaplar,** İçinde, Avrupa Göç Çalışmalarında Nitel Araştırmalar. (der) Zapata-Barrero, R., ve Yalaz, E., GAR Kitaplık, İstanbul.

Morrill, R. L., (1991), **On the Measure of Geographical Segregation**. Geography Research Forum, 11, pp. 25–36.

Munshi, K., (2003), **"Networks in The Modern Economy: Mexican Migrants in The US Labor Market",** Quarterly Journal of Economics, 118(2), pp. 549–599.

Munshi, K., (2014), **"Community Networks and the Process of Development,"** The Journal of Economic Perspectives, 28(4): 49–76.

Murdie, R. E., Borgegard, L. E., (1998), **"Immigration, Spatial Segregation and Housing Segmentation of Immigrants in Metropolitan Stockholm, 1960-95"**, Urban Studies, 35 (10), 1869-1888.

Musterd, S., Ostendorf, W., (1998), **Urban Segregation and the Welfare State. Inequality and Exclusion in Western Cities.** Routledge, New York.

Musterd, S., Ostendorf, W., Breebaart, M., (1998), **Multi-Ethnic Metropolis: Patterns and Policies,** Dordrecht: Kluwer.

Musterd, S., Ostendorf, W., (2009), **"Residental Segregation and Integration in The Netherlands",** Journal of Ethnic and Migration Studies, 35 (9), 1515-1532.

Musterd, S., (2003), **"Segregation and Integration: A Contested Relationship",** Journal of Ethnic and Migration Studies, 29(4): 623_41.

Musterd, S., (2005), **"Social and Ethnic Segregation in Europe: Levels, Causes, And Effects",** Journal of Urban Affairs, Sayı:27(3), s. 331-348.

Nahya, Z. N., (2011), **İmgeler ve Ötekileştirme: Cadılar, Yerliler, Avrupalılar,** Atılım Sosyal Bilimler Dergisi, 1(1), 27-38.

Navas, M, Garcia, M., Sanchez, J., Rojas, A., Pumares, P., Fernandez, J., (2005), **Relative Acculturation Extended Model,** International Journal of Intercultural Relations, 29, 21-37.

Navas, M., Fernandez, R., Rojas, A. J., Garcia, M. C., (2007), **Acculturation Strategies and Attitudes According to The Relative Acculturation Model (RAEM): The Perspectives of Natives Versus İmmigrants,** International Journal of Intercultural Relations, 31, 67-86.

Neuman, W. L. (2012), **Toplumsal Araştırma Yöntemleri 1-2**, Çev. Sedef Özge, İstanbul: Yayın Odası.

Nightingale, C. H., (2012), **Segregation: A Global History of Divided Cities,** The University of Chicago Press, Chicago.

Ogden, P. E., Winchester, S. W. C., (1975), **"The Residental Segregation of Provincial Migrant in Paris in 1911"**, Transactions of The Institute of British Geographers, 65, 29-44.

ORSAM., (2015a), **Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri**, Rapor No: 195. Ocak 2015.

ORSAM., (2015b), **Suriyeli Mültecilerin Türkiye'ye Ekonomik Etkileri: Sentetik Bir Modelleme**, Rapor No: 196. Ocak 2015.

Ostgaard, T. A., Birley, S., (1996), **"New Venture Growth and Personal Networks",** Journal of Business Research, 36, 37-50.

O'Doherty, K., Lecouteur, A., (2007), **''Asylum Seekers'', ''boat people'' and ''Illegal Immigrants'': Social Categorisation in the Media,** Australia n Journal of Psychology, 59(1), s:1-12.

Özalp, A., (2016), "**Ötekileştirme: Sembolik Etkileşimci Bir Bakış",** Toplum Bilimleri Dergisi, Temmuz - Aralık 8 (16) : 227-235.

Özdemir, M., (2010), **Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntembilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma,** Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,11(1).

Özgür, E. M., Deniz, A., (2015), **Rusya ile Türkiye (Antalya) Arasında Turizme Dayalı Bir Göç Sistemi Oluşumu,** Göçler Ülkesi içinde (eds) Lülüfer Körükmez, İlkay Südaş, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Özgür, E. M., (2010), **Nüfusun Coğrafi Analizi**, Ankara Üniversitesi, Bölgesel Coğrafya Anabilimdalı, Ders Notları,.

Özgür, E. M., (2016), **İç Göç ve İkametgâh Hareketliliği**, Kentleşme Ders Notları, Ankara Üniversitesi.

Özgür, E. M., (2018), **Küresel Göçün Sosyo-Mekânsallığı: Ulusötesi Mekânlar/Yerelötesi Yerler, Topluluklar, Kimlikler,** Coğrafi Bilimler Dergisi, 16 (1), 1-35.

Özgür, E. M., (2019), **Mülteciler/Göçmenler, İkametgah Ayrışması ve Bütünleşme: Türk Kentleri Bağlamında Bir Değerlendirme,** Ege University First

International Symposium on Arts and Humanities (EGE-ISAH) International Migration and Migrant Experience throughout History Thursday, 12-14 December 2019, İzmir.

Özgür, E. M., Turut, H. (2018), **Bir Kente Göçün Hikâyesi: Süreçler, Bütünleşme ve Aidiyet**, Coğrafi Bilimler Dergisi, 16 (1), 153-180.

Özkul, D., (2012), **"Ulus-ötesi göç: Uluslararası Göç Yazınında Yeni Bir Paradigma"**, S.G. Ihlamur-Öner, N.S. Şirin-Öner (Eds.), Küreselleşme Çağında Göç: Kavramlar Tartışmalar içinde (s.483-500). İstanbul: İletişim.

Özlem, D., (1998), **"Bilim Tarih ve Yorum",** İnkılap, İstanbul.

Parekh, B., (2002), **Çokkültürlülüğü Yeniden Düşünmek: Kültürel Çeşitlilik ve Siyasal Teori**, (çev. B. Tanrıseven), Ankara: Phoenix Yayınevi.

Park, R. E., (1926), "**The Urban Community as A Spatial Pattern and Moral Order**", in: Burguess, E. Watson. (Org.). Urban Community. Chicago: University of Chicago Press.

Park, R. E., (1952), **Human Communities: The City and Human Ecology**, The Free Press, Glencoe, İllionis.

Patton, M., (2014), **Qualitative Evaluation and Research Method**s, Beverly Hills, CA: Sage.

Peach, C., (1996a), **Good Segregation, Bad Segregation**, Planning Perspectives, 11:4, 379-398.

Peach, C., (1996b), **The Meaning of Segregation,** Planning Practice and Research, 11:2, 137-150.

Peach, C., (2007), **Sleepwalking into Ghettoisation? The British Debate over Segregation,** Karen Schönwälder (Ed.) Residential Segregation and the Integration of Immigrants: Britain, the Netherlands and Sweden Discussion Paper Nr. SP IV 2007-602.

Peach, C., (2009), **"Slippery Segregation: Discovering or Manufacturing Ghettos?",** Journal of Ethnic and Migration Studies, 35(9): 1381-95.

Peltier, W., Naidu, G. M., (2012), **Social Networks Across The SME Organizational Lifecycle,** Journal of Small Business and Enterprise Development, 19(1), 56-73.

Petersen, W., (1958), **"A General Typology of Migration",** Amerikan Sociological Review, Vol: 23.

Phillimore, J., (2012), **Implementing Integration in The UK: Lessons for Integration Theory, Policy and Practice,** Policy and Politics, 40(4), 525–545.

Phillimore, J., Goodson, L., (2008), **Making a Place in The Global City: The Relevance of Indicators of Integration,** Journal of Refugee Studies, 21(3), 305–325.

Phillips, D., (2010), **"Minority Ethnic Segregation, Integration and Citizenship: a European Pespective"**, Journal of Ethnic and Migration Studies, 36(2): 209_25.

Piore, M. J., (1979), **Birds of Passage,** Migrant Labor and Industrial Societies. Cambridge University Press.

Pitkänen, P., İçduygu, A., Sert, D., (2012), **"Current Characteristics of Migrant Transnationalism"**, In P.Pitkänen, A. İçduygu, & D.Sert (Eds.). Migration and Transformation Multi-Level Analysis of Migrant Transnationalism (pp.207-224). Dordrecht (Netherland): Springer.

Polat, F., Kaya, E., (2017), **Bir Ötekileştirme Pratiği: Türkiye'de Yaşayan Suriyelilere Yönelik Tutumlar.** Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, e-Dergi Cilt 1 - Sayı 1.

Population Studies Centre (PSC)., (2019), **Racial Residential Segregation Measurement Project,** University of Michigan, http://enceladus.isr.umich.edu/race/nextmetro.asp, Erişim tarihi: 08.06.2019.

Portes, A., (1997), **Globalization From Below: The Rise of Transnational Communities,** Transnational Communities Programme, CMD Working Paper Series, 98 (8), Oxford: University of 234 Oxford.

Portes, A., (1999), **"Immigration Theory For A New Century: Some Problems and Opportunities",** In: Charles Hirschman et al. (eds), The Handbook of International Migration. The Russell Sage Foundation.

Portes, A., (2000), **"Migration and Social Change: Some Conceptual Reflections",** Journal of Ethnic Migration Studies, 36 (10), p. 1537-1563.

Portes, A., Sensenbrenner, J., (1993), **Embeddedness and Immigration: Notes on The Social Determinants of Economic Action,** American Journal of Sociology, 98, 1320 – 1350.

Portes, A., Guarnizo, L. E., Landolt, P., (1999), **The Study of Transnationalism: Pitfalls And Promise of an Emergent Research Field,** Ethnic and Racial Studies, 22 (2), 217- 237.

Proshanksy, H. M., (1978), **The City and Self Identity,** Environment ve Behavior, 10, 147-170.

Ram, M., (1994), **"Unravelling Social Networks in Ethnic Minority Firms",** International Small Business Journal, 12(3), 42-53.

Resmi Gazete (2016), **Uluslararası Koruma Başvuru Sahibi ve Uluslararası Koruma Statüsü Sahibi Kişilerin Çalışmasına Dair Yönetmelik,** Madde: 17, 26 Nisan 2016, Sayı: 29695.

Roberts, B. R., Robert H. W., (2009), **"Residential Segregation and Governance in the Americas: An Overview"**, in Bryan R. Roberts and Robert H. Wilson (eds), Urban Segregation and Governance in the Americas, USA: Palgrave Macmillan.

Rose, G., (1995), **"Place and Identity: A Sense of Place"**, in D. Massey and P. Jess (eds.), A Place in The World? Places, Cultures and Globalization, Oxford: The Open University, pp. 88-132.

Rossi, P. H., (1955), **Why Families Move: A Study in the Social Psychology of Urban Residential Mobility,** The Free Press, Glencoe.

Rothe, E. M., Pumariega, J.A., Sabagh D., (2011), **"Identity and Acculturation in Immigrant and Second Generation Adolescents".** Adolescent Psychiatry 1: 72-81.

Rowland, T. D., (2006), **Demographic Methods and Concepts,** New York: Oxford University Press.

Sanduvaç, Z. M., (2013), **Kamp Dışında Yaşayan Suriyeli Sığınmacılar İçin Durum Analiz Raporu**, CWW ve Mavi Kalem Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği, Aralık/2013.

Saraçoğlu, C., Belanger, D., (2018), **Mekân, Yer ve Şehir: Türkiye'de Suriyeli Karşıtlığının Kentteki Görünümleri,** Eğitim Bilim Toplum Dergisi, Cilt: 16 Sayı: 62 Bahar: 2018 Sayfa: 46-73.

Saygın, S., Hasta, D., (2018), **Göç, Kültürleşme ve Uyum**, Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry 2018;10(3):312-333.

Senik, C., Verdier, T., (2008), **"Entrepreneurs, social networks and work values of ethnic minorities in France",** International Journal of Manpower, 29(7), pp.610-629.

Sherif, M., Harvey, O. J., White, B. J., Hood. W. R., Sherif, C. W., (1961), **Intergroup Conflict and Cooperation: The Robber's Cave Experiment**. Norman: University of Oklahoma Institute of Intergroup Relations.

Sirkeci, İ., Bardakçı, S., (2016), **Suriye'den Gelenler Misafir Değil Bir Göç Kültürünün Öncüleri,** Humanitas-Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, 4(7), 531-544.

Simpson, L., (2004), "**Statistics of Racial Segregation: Measures, Evidence and Policy",** Urban Studies, 41(3): 661_81.

Stark, O., Bloom, D. E., (1985), **"The New Economics of Labor migration",** American Economic Review 75: 173-178.

Stewart, C. J., Cash, W. B., (1985), **Interviewing: Principles and Practices,** W.C. Brown Publishers (Dubuque, Iowa), 4th Edition.

Strauss, A., Corbin, J., (1990), **Basics of Qualitative Research: Grounded Theory Procedures and Techniques,** New Delhi: SAGE Publications.

Storey, L., (2007), **Doing Interpretative Phenomenological Analysis**, In E. Lyons ve A. Coyle (Eds.). Analysing Qualitative Data In Psychology. (p. 51-64). Los Angeles: SAGE Publications.

Soja, E., (1980), **"The Socio-spatial Dialectic",** Annals of the Association of American Geographers, 70, 207-225.

Sönmez, M. E., (2016), **Suriyeli Sığınmacıların Gaziantep Şehrindeki Mekânsal Dağılışı ve Geleceği,** TÜCAUM Uluslararası Coğrafya Sempozyumu, 13-14 Ekim 2016 /13-14 October 2016, Ankara.

Sykora, L., (2009), **New Socio-Spatial Formations: Places of Residential Segregation And Separation in Czechia**. Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie, 100(4), 417-435.

Şahin, B., (2010), **Almanya'daki Türk Göçmenlerin Sosyal Entegrasyonunun Kuşaklar Arası Karşılaştırması: Kültürleşme,** Bilig, Sayı 55: 103- 134.

Şahin, T., (2009), **Sosyal Dışlanma ve Yoksulluk İlişkisi,** T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi, Ankara.

Şeker, D., (2006), **Kente Göç Etmiş Bir Örneklemde Kültüre Uyum (Kültürlenme) Süreçleri**, Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, ISSN: 1303-5134.

Şen, B., (2012), **"Metropol Kent Merkezlerinde Çöküntüleşme Eğilimleri: İstanbul Eminönü-Süleymaniye Bölgesi Örneği",** Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 17(2): 293-323.

Şen, A., (2016), **Yüzyılın En Uzun Tiyatrosu, Tüm Yönleriyle Suriye Devrimi,** Yapı-Bozum Yayınları, İstanbul.

Şimşek, D., (2019a). **Transnational Activities of Syrian Refugees in Turkey: Hindering or Supporting Integration,** International Migration, 57(2), 268 – 282.

Şimşek, D., (2019b), **İstanbul'daki Afrikalı Göçmenlerin Ulusötesi Sosyal Alanlarının Entegrasyon Süreçlerine Etkisi,** Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi, Cilt 14, Sayı 52

Tajfel, H., (1982), **"Social Psychology of Intergroup Relations",** Annual Review of Psychology, 33,1-39.

Tat, R., (2008), **Türkiye'de Sektörlere Göre Temel İşgücü Dağılımının İlçe Bazında Yer Seçme Katsayısı (LQ) ve Mekânsal İstatistik Yöntemleriyle İncelenmesi**, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.

Tekeli, İ., (2009), **Gündelik Yaşam Üzerine Düşünceler**, Ankara.

Tekeli, İ., (2010a), **Gündelik Yaşam, Yaşam Kalitesi ve Yerellik Yazıları,** İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.

Tekeli, İ., (2010b), **Mekansaş ve Toplumsal Olanın Bilgibilim Yazıları,** İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.

Tekgürler, M., (2015), **Öteki Nedir, Nasıl Oluşmuştur?,** Boğaziçi Üniversitesi Avrupa Çalışmaları Merkezi, Avrupa Çalışmaları Merkezi Öğrenci Forumu Bülteni, Sayı: 3.

Tezcan, T., (2008), **Küçük Türkiye'nin Göç Serüveni.** İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları 361, Göç Çalışmaları 12.

Todaro, M. P., Smith S., (2006), **Economic Development**, Boston: Addison Wesley.

Turner, J. C., (1982), **"Towards a Cognitive Redefinition of the Social Group", Social Identity and Intergroup Relations.** (Der.) H. Tajfel. London: Harvester Wheat Sheaf. 2-48.

Turut, H., (2018), **Türkiye'de Orta Ölçekli İki Kentin Neoliberal Kentleşme Deneyimi: Eskişehir ve Konya Örnekleri,** Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi.

Turut, H., Özgür, E. M., (2018), **Bir Kente Göçün Hikâyesi: Süreçler, Bütünleşme ve Aidiyet,** Coğrafi Bilimler Dergisi, CBD 16 (1), 153-180.

Tümen, S., (2016), **The Economic Impact of Syrian Refugees on Host Countries: Quasi-Experimental Evidence from Turkey,** TheEconomicImpactOfSyrianRefugeesO_preview.pdf Erişim tarihi: 02.07.2019.

Tümtaş, M. S., (2012), **Kent, Mekân ve Ayrışma: Kentsel Mekânda Ayrışma Dinamikleri**, Detay Yayıncılık, Ankara.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)., (2010), **Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi**, http://tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist, Erişim Tarihi: 18.04.2019

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)., (2019), **Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi**, http://tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist, Erişim Tarihi: 18.04.2019.

Ulutaş-Ünlütürk, Ç., Kamber, A., (2016), **İç Göç ve Mekânsal Dışlanma,** Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi.

Uzun, C. N., (2006), **"Ankara'da Konut Alanlarının Dönüşümü: Kentsel Dönüşüm Projeleri",** Şenyapılı, T. (der.), Cumhuriyet'in Ankara'sı, ODTÜ Yayıncılık, Ankara, 198-215.

Ünal, A. Z., (2010), **"Rahatsız Eden Bir Adamın Bilimi, Sosyoloji",** Ocak ve Zanaat: Pierre Bourdieu Derlemesi, derleyen G. Çeğin, vd., İstanbul: İletişim Yayınları.

Ünal, S., (2012), **Sosyal-Mekânsal-Siyasal Kümelenme Biçimi Olarak İzmir Kentinde Balkan (Rumeli) Kimliği,** Çağdaş Yerel Yönetimler, Cilt 21, Sayı 3, Temmuz 2012, s. 49-77.

Van Dijk, T., Wilson, J., Fairclough, N., Graham, P., Çoban, B., Ataman, B., Springer, S., Nail, T., Köse, D., (2015), **Söylem ve İdeoloji**, İkinci Baskı, Su Yayınları, İstanbul.

Van Kempen, R. V., Özüekren, A. Ş., (1998), **Ethnic Segregation in Cities: New Forms and Explanations in a Dynamic World**, Urban Studies, Vol. 35, No. 10, 1631-1656.

Valdez, Z., (2008), **The Effect of Social Capital on White, Korean, Mexican and Black Business Owners' Earnings in The US,** Journal of Ethnic and Migration Studies, 34(6), 955–971.

Vertovec, S., (2002), **"Transnational Networks and Skilled Labor Migration",** Paper given at the conference: Ladenburger Diskurs "Migration" Gottlieb Daimler und Karl Benz Stiftung, Ladenburg, 14-15 February.

Vertovec, S., (2003), **Migration and Other Modes of Transnationalism: Towards Conceptual Cross Fertilisation.** International Migration Review, 37(3), 641–665.

Waldinger, R., Aldrich, H., Ward, R., (1990), **"Opportunities, Group Characteristics and Strategies",** in R. Waldinger, H. Aldrich and R. Ward (eds), Ethnic Entrepreneurs: Immigrant Business in Industrial Societies, London: Sage, pp. 13–48.

Wang, D., Li, F., Chai, Y., (2012), **Activity Spaces and Sociospatial Segregation in Beijing,** Urban Geography, 33:2, 256-277.

Ward C., Kennedy A., (1999), **The Measurement of Sociocultural Adaptation**, Int J Intercult Relat, 23:659-677.

Ward C., Rana-Deuba A., (2000), **Home and Host Culture Influences on Sojourner Adjustment.** Int J Intercult Relat, 24:291-306.

White, P., (1998), **Minority Residential Histories in the City: Context, Process and Outcome,** içinde Metropolis International Workshop Proceedings Lisbon, Published by Luso-Americanan Development Foundation, September 28-29.

White, M. J., (1983), **The Measurement of Spatial Segregation**, American Journal of Sociology 88, pp. 1008–1018.

Wilpert, C., (1992), **The Use of Social Networks in Turkish Migration to Germany,** Clarendon Press: 177-189.

Winship, C., (1977), **"A Reevaluation of Indexes of Segregation",** Social Forces 55:1058-66.

Wirth, L., (2002) **"Bir yaşam Biçimi Olarak Kentlileşme",** 20 Yüzyıl Kenti, İmge Kitabevi, (Der. Bülent Duru, Ayten Alkan), s.85.

Wolcott, H. F., (1994), **Transforming Qualitative Data: Desciption, Analysis and Interpretation**. California: Sage Publications Inc.

Wong, D. W. S., (1993), **Spatial Indices of Segregation,** Urban Studies, 30 pp. 559–572.

Wong, D. W. S., Shaw, S. L., (2011), **Measuring Segregation: An Activity Space Approach,** J Geogr Syst (2011) 13:127–145.

Yakar, M., (2013), **Türkiye'de Yurtdışı Doğumlu Nüfusun Gelişimi ve Dağılışı,** International Journal of Human Sciences. 10(1), 494-523.

Yalçın, C., (2004), **Göç Sosyolojisi,** Ankara: Anı Yayıncılık.

Yaman, A., (2016), **Suriyeli Sosyal Sermayenin İnşası ve Yeniden Üretim Sürecinin Sivil Toplum ve Ekonomik Hayat Alanlarında İncelenmesi,** Göç Araştırmaları Dergisi, Cilt: 2, Sayı: 3.

Yao, J., Wong, D. W. S., Bailey, N., Minton, J., (2017), **Spatial Segregation Measures: A Methodological Review,** Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie.

Yayak, A., (2015), **Göçmenlerin Ayrımcılık ve Kimlik Algılarının Nefret Suçları Kapsamında İncelenmesi,** Basılmamış doktora tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Yıldırım, A., Şimşek, H., (2011), **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, Ankara.

Yılmaz, H., (2010), **"Türkiye'de 'Biz'lik, 'Öteki'lik, Ötekileştirme ve Ayrımcılık: Kamuoyundaki Algılar ve Eğilimler",** Açık Toplum Vakfı ve Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul.

Yörükan, A., (1968), **Şehir Sosyolojisinin Teorik Temelleri,** İmar ve İskân Bakanlığı Yayınları, Ankara.

YUKK, (2013), Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6458.pdf

Yüceşahin, M. M., Tuysuz, S., (2011), **Ankara Kentinde Sosyo-mekânsal Farklılaşmanın Örüntüleri: Ampirik Bir Analiz,** Coğrafi Bilimler Dergisi 9 (2), 159-188.

Yüceşahin, M. M., (2017), **Uluslararası Göç, Kimlik ve Mekânsal Kümelenme-Ayrışma**, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi Y.2017, C.22, Göç Özel Sayısı, s.1303-1315.

Zariç, M., (2010), **Ötekileştirme'den Bütünleşme'ye Hüseyin Su Öyküleri,** YYU Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 19, 5-20

Zick, A., Wagner, U., Van Dick, R., Petzel, T., (2001), **Acculturation and Prejudice in Germany: Majority and Minority Perpectives.** Journal of Social Issues, 57, 541-557.

İNTERNET KAYNAKLARI

http://www.tevhidhaber.com/hatayda-korkutan-gerginlik-96389h.htm, Erişim tarihi: 03.03.2019.

http://direnisteyiz.net/haber/antakyada-suriyelilere-saldiri-girisimi/, Erişim tarihi: 08.10.2018.

http://tr.abna24.com/service/turkey/archive/2014/05/07/607015/story.html, Erişim tarihi: 21.07.2018.

http://www.censusscope.org/us/m5600/chart_exposure.html, Erişim tarihi: 09.07.2019

http://www.censusscope.org/us/s36/rank_dissimilarity_white_asian.html, Erişim tarihi: 09.07.2019.

http://enceladus.isr.umich.edu/race/nextmetro.asp, Erişim tarihi: 08.06.2019.

http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik, Erişim Tarihi: 20.06.2019.

http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download;jsessionid=5AEFFC22D66E6309489A899FE0658DB1?doi=10.1.1.581.780&rep=rep1&type=pdf, Erişim Tarihi: 20.06.2019.

http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1059, Erişim Tarihi: 16.05.2019.

EKLER

EK-1: Suriyeli Mültecilere 2018-2019 Yıllarında Yöneltilen Görüşme Soruları

Merhaba

Ben Deniz Cengiz

Ankara Üniversitesi Coğrafya Anabilim Dalında Doktora yapmaktayım. Öncelikle benimle görüşmeyi kabul ettiğiniz için size teşekkür ederim. Sizinle yapacağım bu görüşmede, Suriye'den yaşanan iç savaş sonucunda Antakya'ya gelen Suriyeli mültecilerin burada hangi mahallelerde ve nasıl yoğunlaştığını, bu mahalleleri neden tercih ettiklerini, bunda etkili olan dinamikleri anlamaya çalışacağım. Bu çalışma için sizin yaşadıklarınıza ilişkin olarak vereceğiniz bilgilerin çok değerli olduğunu belirtmek isterim. Bu çalışma Suriyeli mültecilerin Antakya kentindeki mekânsal toplanma/ayrışma paternlerini ve süreçlerini anlamaya yönelik bilimsel bir araştırmadır. Bu çerçevede anlattıklarınız sadece bilimsel bir çalışmada kullanılacaktır. İstemezseniz görüşmeyi yarıda kesebilir, hoşunuza gitmeyen sorulara cevap vermeyebilirsiniz ya da daha fazla açıklama isteyebilirsiniz.

Bu şartlar altında görüşmeye geçelim mi? ( )

GÖRÜŞME SORULARI

1. **Türkiye'ye gelmeden önce nerede yaşıyordunuz? Ne işle uğraşıyordunuz? Nasıl bir hayatınız vardı?** [*Sığınma Öncesi Yaşam*]
2. **Savaştan kaçıp Türkiye'ye gelmeye nasıl karar verdiniz? Nasıl Antakya'ya geldiniz? Bu süreçte ne tür olaylar, sorunlar yaşadınız? Göç hikâyenizi anlatır mısınız?** [*Sığınma Kararı ve Göç*]

3. **Başka bir ülkeye zorunlu olarak göç etmek ve orada yaşamak nasıl bir şey? Antakya'ya geldikten sonra yaşamınızda ne gibi değişiklikler oldu?** [*Kimlik, Uyum ve Aidiyet*]
4. **Antakya'da sıradan bir gününüz nasıl geçiyor? Gündelik hayatınızda kendi ülkenizdekinden farklı neler yaşıyorsunuz? Ailenin diğer fertlerinin günü nasıl geçiyor? Gün içerisinde Antakya'nın nerelerini kullanıyorsunuz?** [Gündelik yaşam pratikleri]
5. **Burada yaşayan diğer Suriyelilerle ilişkileriniz nasıl? Onlarla birlikte neler yapıyorsunuz, neler paylaşıyorsunuz? Hangi konularda dayanışma halindesiniz?** [Grup içi sosyal ilişkiler]
6. **Antakya'da daha önce ya da şimdi oturduğunuz mahallede yerli halk ile ilişkileriniz nasıldır? Onlarla birlikte neler yapıyorsunuz, neler paylaşıyorsunuz? Hangi konularda dayanışma halindesiniz? Onların size karşı davranışları nasıl? Bu davranışlarda zamanla nasıl değişiklikler oldu?** [Gruplar arası sosyal ilişkiler]
7. **Geçiminizi nasıl sağlıyorsunuz? Aileden kaç kişi çalışıyor? Hangi işlerde çalışıyorlar?**
8. **Antakya'da şimdi ikamet ettiğiniz mahallede ne zamandan beri yaşıyorsunuz? Daha önce Antakya'nın başka yerlerinde ikamet ettiniz mi? Başka mahallelerde bulunduysanız buralar nerelerdi? Neden önce oralarda oturdunuz?** [*Sosyo-Mekânsal Toplanma/Ayrışma*]
9. **Neden şimdi ikamet ettiğiniz bu mahalleye taşındınız? Sizi daha önce oturduğunuz mahalleden ayrılmaya iten ve burada yaşamak istemenizi sağlayan sebepler nelerdir?** [*Sosyo-Mekânsal Toplanma/Ayrışma*]
10. **Şimdi Antakya'yı daha fazla tanıyorsunuz ya da tanıdığınızda başka mahallelerinde yaşamayı düşünüyor musunuz? Hangi mahallelerde oturmak**

isterdiniz? Neden? Başka bir mahalleye taşınsanız yine Suriyelilerin kalabalık olduğu bir mahalleyi mi seçersiniz? [*Sosyo-Mekânsal Toplanma/Ayrışma*]

11. **Yaşadığınız mahalleyi Suriye'deki bir yerleşim yerine benzettiğinizi, buraya kendinizden bir şeyler kattığınızı düşünüyor musunuz? Böyle düşünüyorsanız; buraya neler kattınız? Burada ne gibi değişiklikler yaptınız?** [*Sosyo-Mekânsal Toplanma/Ayrışma*]
12. **Memleketinizle ne tür bağlantılar içindesiniz? Bu bağlantılar zaman içinde değişti mi? Nasıl değişti? [***Mültecinin Köken Ülke Bağlantıları***]**
13. **Şimdi Antakya'da yaşıyorsunuz, geleceğe ilişkin düşünceleriniz/planlarınız nelerdir? [***Mültecinin Geleceği ve Talepleri***]**

EK-2: Suriyeli Mültecilerin Yaşadığı Mahallelere Yönelik Gözlem ve Gözlem Formu

GÖZLEM

Amaç

Bu gözlemin amacı, Suriyelilerin Antakya'da oturdukları mahallelerin fiziksel özelliklerini belirlemek, bu mahallelerde mültecilerin inşa ettiği sosyo-mekânsal yapıları kaydetmek, onların grup içi ve gruplar arası etkileşim biçimlerini tanımlamak, ne tür etkinliklere nasıl bir katılım gösterdiklerini izlemek, gündelik yaşam pratiklerini gözlemlemektir.

Veri Toplama

Suriyelilerin Antakya'daki mahallelerde gündelik yaşam pratiklerini ve ortaya çıkan durumları keşfetmek için yaşadıkları mahallelerde her bir mahalle 1 ya da 2 haftalığına Cuma ve Pazar günleri farklı saatlerde gözlenecektir. Bu gözlem tezin olgunlaşma dönemi boyunca devam edecektir. Mahallede çalışmanın amacına göre gerçekleşen durumları kaydetmek için çeşitli araçlar (ses ve görüntü kayıt cihazı veya fotoğraf makinesi, not defteri) kullanılacaktır. Araştırmanın verisi mahalle ortamının bütün boyutları çerçevesinde toplanacaktır.

1. **Mahallenin genel özellikleri:** Mahalledeki fiziksel ortama ilişkin bilgiler (yollar, sokak ve caddeler, evler, bahçeler, parklar, dükkânlar).

2. **Mahallede mültecilerin mekânsal etkileri:** Mahallede yaşayan Suriyeliler tarafından açılmış işyerleri, tesisler, dernekler vb yapılar.

3. **Mahallenin sosyal yapısı:** Mahallede yaşayan Suriyelileri değerlendirmeye ilişkin bilgiler.

4. **Mahallede grup içi ve gruplar arası etkileşim:** Mahalledeki Suriyelilerin kendi aralarında ya da yerel halkla kurmuş oldukları etkileşim biçimleri.

5. **Mahalledeki etkinlikler ve katılım:** Mahallede ne tür organizasyonların yapıldığı ve Suriyelilerin bunlara ne ölçüde katılım sağlandığına dair izlenimler.

Yapılacak Gözleme İlişkin Merak Edilenler

1. Suriyeli mültecilerin yaşadıkları mahalleler fiziksel olarak nasıldır? Bu mahalleler ne tür karakteristikler göstermektedir?

2. Suriyeliler bu yaşam alanlarını değiştirmiş midir? Değiştirdiyse nasıl değiştirmiştir? Mültecilerin yaşadığı konutu ve mahalleyi (belki kenti) sahiplenme düzeyleri nasıldır?

3. Bir mülteci ailesinin yaşadığı konutun tipik fiziksel ve işlevsel özellikleri nelerdir?[Genel görünümü, içinde yaşayan kişi sayısı, oda sayısı, odalar ve diğer kulanım alanlarının durumu kullanım biçimleri, binanın yıpranmışlık durumu, konutun altyapı özellikleri vb.] Konutun içini nasıl kullanıyorlar?

4. Suriyeliler mahallede nasıl bir yaşam pratiği sergilemektedir?

5. Gündelik yaşam pratiklerinde mekânı nasıl kullanıyorlar? Mekânsal kullanımlar, yaş, cinsiyet, [yetişkin erkekler, kadınlar, çocuklar, yaşlılar] meslek, mültecinin bu alanda yaşama süresi gibi özelliklere göre nasıl değişiyor?

6. Mülteciler birbirleriyle ya da mahallenin yerel sakinleriyle ne tür iletişim ve etkileşimler kuruyorlar? [Yetişkin erkekler, kadınlar, çocuklar, yaşlılar] Bu iletişim ve etkileşimlerin boyutları hangi düzeydedir? Bu iletişimlerde hangi dil kullanılıyor? Yerel halkın Arapça, mültecilerin Türkçe kullanma eğilim ve düzeyleri nasıl?

7. Suriyeli mülteciler, kendi ülkelerindeki sosyo-kültürel normlarını koruyorlar mı? Yoksa yeni sosyal ve kültürel pratikler edinmiş mi? Erkekler, kadınlar, çocuklar nasıl giyiniyorlar? Ne tür yiyecekler pişiriyorlar?

8. Mültecilerin Suriye ile bağlantı kurmak için TV, internet, telefon gibi çağımızın iletişim araçlarını kullanıyorlar mı?

9. Mahallede Suriyelilerin işlettiği hangi iş yerleri var? Bu iş yerleri kimlere, ne tür mal ve hizmet sunumu yapıyor? Esnaflık yapan Suriyeliler ne tür ürünler satmaktadır? Suriye'den getirdiklerin ürünler mi yoksa yerel ürünler mi? İş yerleri köken bölgeden ne gibi yansımalara sahip? [Örneğin lokantalarda satılan yemekler kendi mutfaklarını mı yansıtıyor?]Suriyeli iş yerlerinde başka mültecilerin ya da yerel halktan insanlar çalışıyor mu? Bu işletmeler resmi olarak kayıtlı mı? Ne zamandan beri faaliyetteler? [*Etnik işletmeler*]

10. Mahallede semt pazarı kuruluyor mu? Kuruluyorsa Suriyeliler bu pazarda hangi düzeyde satıcı ya da müşteri olarak bulunuyorlar? Pazarda hangi dil kullanılmaktadır? Müşteriler kimlerden oluşmaktadır ve müşterilerle ilişkiler ne düzeydedir? Pazarda ne tür malların satışı yapılıyor? Suriyelilere özgü ya da Suriye'den getirilerek satılan mallar var mı? Bunlar neler?

11. Suriyelilerin kendi aralarındaki ilişkilerde grubu yönlendiren ya da arabulucu rolü oynayan kişi ya da yapılar var mı? Bunlar kim ya da neler? Ne tür işlevler görüyorlar?

GÖZLEM FORMU

Gözlem No			
Gözlem Tarihi		Gözlemin Yeri	
Gözlemin Başlangıcı		Gözlemin Bitişi	
Gözlem Süresi			
Gözleme İlişkin Notlar (1)			
(2)			

(3)	
(4)	
(5)	
(6)	

EK-3: Ev Sahibi Topluma Yönelik Görüşme Soruları

Merhaba

Ben Deniz Cengiz

Ankara Üniversitesi Coğrafya Anabilim Dalında Doktora yapmaktayım. Öncelikle benimle görüşmeyi kabul ettiğiniz için size teşekkür ederim. Sizinle yapacağım bu görüşmede, Suriye'den Türkiye'ye sığınan kişilerin buraya nasıl göç ettiklerini, Antakya'da hayatlarını nasıl bir çevrede sürdürdüklerini ve yaşadıkları mahallelerde ne tür sorunlarla karşılaştıklarını anlamaya çalışacağım. Bu çalışma için sizin yaşadıklarınıza ilişkin olarak vereceğiniz bilgilerin çok değerli olduğunu belirtmek isterim. Bu çalışma göçmen sorunlarını anlamaya yönelik bilimsel bir araştırmadır. Bu çerçevede anlattıklarınız kesinlikle gizli kalacak, hiçbir kişi ya da kurumla paylaşılmayacaktır. İstemezseniz görüşmeyi yarıda kesebilir, hoşunuza gitmeyen sorulara cevap vermeyebilirsiniz ya da daha fazla açıklama isteyebilirsiniz.

Bu şartlar altında görüşmeye geçelim mi? ( )

GÖRÜŞME SORULAR

1. Mülteci, sığınmacı, geçici koruma altındakiler, zorunlu göçmen, misafir gibi kavramlar sizin için neyi ifade ediyor?
2. Suriyeli mültecilerden tanıdığınız veya komşunuz var mı? Ya da geçmişte oldu mu? Onlarla aynı mahalleyi, aynı kenti, aynı ülkeyi paylaşmak konusunda neler düşünüyorsunuz?
3. Nihayetinde Antakya'ya çok yakın bir yerden geldiler. Onlara sosyal ve kültürel olarak kendinizi ne kadar yakın hissediyorsunuz? Kendinizi onlara yakın ya da uzak hissetmenizde hangi faktörlerin etkili olduğunu düşünüyorsunuz?

4. Suriyelilerin Arap kökenli (Arapça biliyor) olması sizin için ne ifade ediyor?
5. Kendi deneyimlerinize göre Suriyelilerin Antakya'ya gelişi, yaşadığınız mahalleyi, kenti, gündelik hayatınızı, kentin iş/çalışma hayatını nasıl etkiledi? Sizce onlar burada neleri değiştirdi?
6. Suriyelilerle ne tür etkileşimlerde/ ilişkilerde bulunuyorsunuz? Bu ilişkiler/etkileşimlerin sıklığı ve seviyesi hakkında bize bilgi verir misiniz?
7. Suriyelilerin Antakya'da daha çok hangi mahallelerde yaşıyorlar? Sizce neden oraları tercih ediyorlar? Suriyelilerin yoğun yaşadığı mahallelerde sizce neler değişti?
8. Genel olarak düşündüğünüzde Antakya'nın yerlileri, mültecilere karşı nasıl bir tutum takınıyor? Aynı kenti paylaşmak, aynı mahallede birlikte yaşamak konusunda neler düşünüyorlar?
9. Sizce Suriyeliler ülkelerine geri dönmeliler mi? Yoksa dönmeseler de birlikte yaşayabilir misiniz?
10. Ülkelerine geri dönmeleri ya da burada temelli kalmaları gelecekte Antakya'da neyi değiştirir?
11. Suriyelilerin vatandaşlık almaları sizin için ne anlama geliyor?

EK-4: Suriyeli Mültecilere 2015 Yılında Yöneltilen Görüşme Soruları

Merhaba

Ben Deniz Cengiz

Ankara Üniversitesi Coğrafya Anabilim Dalında Doktora yapmaktayım. Öncelikle benimle görüşmeyi kabul ettiğiniz için size teşekkür ederim. Sizinle yapacağım bu görüşmede, Suriye'den Türkiye'ye sığınan kişilerin buraya nasıl göç ettiklerini, Antakya'da hayatlarını nasıl bir çevrede sürdürdüklerini ve yaşadıkları mahallelerde ne tür sorunlarla karşılaştıklarını anlamaya çalışacağım. Bu çalışma için sizin yaşadıklarınıza ilişkin olarak vereceğiniz bilgilerin çok değerli olduğunu belirtmek isterim. Bu çalışma göçmen sorunlarını anlamaya yönelik bilimsel bir araştırmadır. Bu çerçevede anlattıklarınız kesinlikle gizli kalacak, hiçbir kişi ya da kurumla paylaşılmayacaktır. İstemezseniz görüşmeyi yarıda kesebilir, hoşunuza gitmeyen sorulara cevap vermeyebilirsiniz ya da daha fazla açıklama isteyebilirsiniz.

Bu şartlar altında görüşmeye geçelim mi? ( )

GÖRÜŞME SORULARI

Soru 1: Suriye'den Türkiye'ye geliş hikâyenizi anlatır mısınız? (Sığınma Süreci)

-Türkiye'ye gelmeden önce Suriye'nin neresinde yaşıyordunuz? Savaştan önce nasıl bir hayatınız vardı? Kısaca anlatır mısınız?

-Türkiye'ye sığınmadan önce sizi ülkenizden ayrılmaya zorlayan şartları biraz anlatabilir misiniz?

-Türkiye'ye gelmeye nasıl karar verdiniz?

-Kimlerle birlikte, ne zaman, nereden Türkiye'ye giriş yaptınız?

Soru 2: Antakya'ya nasıl yerleştiniz? (Yerleşme Süreci)

-Türkiye'de Antakya'dan önce başka yerlerde bulundunuz mu?

-Antakya'ya gelişiniz nasıl oldu? Burada yaşamaya ne zaman ve nasıl karar verdiniz? Sizin buraya gelmenizde neler etkili oldu?

-Sizin burada yerleşmenizi kolaylaştıran kişi ya da kurumlar oldu mu? (Kimlerden yardım aldınız?)

-İlk defa şimdi oturduğunuz yere mi gelmiştiniz? Yoksa Antakya'nın başka mahallerinde de bulundunuz mu? (Hangi mahaller?)

-Şimdi oturduğunuz yerde/mahallede yaşama kararı almanızda hangi faktörler etkili oldu? Sizi buraya getiren sebepler nelerdi?

-Şimdi Antakya'yı daha fazla tanıyorsunuz başka mahallelerinde yaşamayı düşünüyor musunuz?

-Antakya'ya ilk geldiğinizde kentle ve buradaki insanlarla ilgili ne tür problemler yaşadınız? Bu problemleri nasıl çözdünüz?

Soru 3: Şimdi yaşadığınız mahallede nasıl bir hayatınız var? (Mahallede Yaşam)

-Şimdi yaşadığınız mahalleyi bize biraz tanıtır mısınız? Burası size göre nasıl bir yer? (evler, sokaklar, işyerleri ve insanlar olarak)

-(Zor günlerden geçiyorsunuz elbet bu günler geride kalacak) Bir gününüz nasıl geçiyor? Siz ve aileniz bir gün içinde neler yapıyorsunuz? Günlük hayatınızda ülkenizdekinden ne gibi farklar var?

-Burada yaşayan diğer Suriyelilerle önceden tanışıyor muydunuz? Onlarla ilişkileriniz nasıl? Birbirinizle dayanışma, yardımlaşma için neler yapıyorsunuz?

-Mahallenizde ya da Antakya'da yaşayan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarından tanıdıklarınız var mı? Tanıdıklarınızla ve diğer Antakyalılarla ilişkileriniz nasıl?

-Antakya'daki yerli halkın Arapça konuşması onlarla anlaşmanızı kolaylaştırdı mı?

-Burada geçiminizi nasıl sağlıyorsunuz?

-Bulunduğunuz mahallede diğer Suriyeli komşularınız geçimlerini sağlamak üzere ne gibi işler yapıyorlar? (Suriyelilerin kendileri ve Antakyalı arkadaşlarıyla çalıştırdıkları işyerlerini var mı?)

-Şimdi genel olarak hangi problemlerle karşı karşıyasınız? Problemlerinizin çözümü için TC hükümetinden, Antakya Belediyesi'nden, muhtarlıktan ve diğer kişi ve kurumlardan neler bekliyorsunuz?

Soru 4: Gelecekle ilgili planlarınız nelerdir? (Zorunlu Göçün Geleceği)

-Çocuklarınızın geleceği hakkında ne düşünüyorsunuz?

-Ülkenize dönmek ya da burada kalmak konusunda neler düşünüyorsunuz?

-Geldiğiniz yerden haber alabiliyor musunuz? Oradan aldığınız haberler gelecekle ilgili değerlendirmelerinizi nasıl etkiliyor?

-Orada hala yakınlarınız/tanıdıklarınız var mı? Onlarla nasıl bağlantı kuruyorsunuz? Ülkenizde yakınlarınızın olması gelecek planlarınızı nasıl etkiliyor?

Katkılarınız için tekrar teşekkür ederim.

Ek-5: Etik Kurul Raporu

GİZLİ

T.C
ANKARA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Etik Kurulu Başkanlığı

Sayı : **85434274-050.04.04** /25241
Konu : Etik Kurul Kararı Hakkında

16.04.2019

Sayın Deniz CENGİZ

İlgi: 28/05/2018 tarihli başvurunuz.

"Antakya'daki Suriyeli Mültecilerin Mekânsal Toplanması/Ayrışması: Örüntüler, Süreçler ve Sonuçlar" başlıklı teziniz ile ilgili olarak Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Alt Etik Kurulunun 08/04/2019 tarihli toplantısında alınan 4/141 sayılı kararın bir örneği ilişikte gönderilmektedir.

Bilgilerinizi saygılarımla rica ederim.

Prof. Dr. Sibel A.ÖZKAN
Rektör a.
Rektör Yardımcısı

EKLER:
Karar Örneği (1 sayfa)

Ankara Üniversitesi Rektörlüğü 06100 - Tandoğan/ANKARA
Telefon : 0 (312) 60 40 / 2101
Faks : 0 (312) 212 60 49

Ayrıntılı Bilgi İçin

GİZLİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ALT ETİK KURULU
KARAR ÖRNEĞİ

Karar Tarihi : **08/04/2019**
Toplantı Sayısı : **04**
Karar Sayısı : **141**

141- Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü Bölgesel Coğrafya Anabilim Dalı doktora öğrencisi **Deniz Cengiz**'in "Antakya'daki Suriyeli Mültecilerin Mekânsal Toplanması/Ayrışması: Örüntüler, Süreçler ve Sonuçlar" başlıklı tezi ile ilgili 04/03/2019 tarih ve 3/60 sayılı karar doğrultusunda yaptığı düzeltmeler Kurulumuzca incelendi.

Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü Bölgesel Coğrafya Anabilim Dalı doktora öğrencisi **Deniz Cengiz**'in "Antakya'daki Suriyeli Mültecilerin Mekânsal Toplanması/Ayrışması: Örüntüler, Süreçler ve Sonuçlar" başlıklı tezinin, araştırma protokolüne uyulması ve etik onay tarihinden itibaren geçerli olması koşuluyla uygulanmasının etik açıdan uygun olduğuna oy birliği ile karar verildi.

ASLININ AYNIDIR
08/04/2019

Prof. Dr. Muharrem ÖZEN
Ankara Üniversitesi
Etik Kurulu Başkanı

ÖZET

Kentsel alanda ortaya çıkan mekânsal ayrışma, orada yaşayan iki ya da daha fazla topluluğun sosyal, kültürel ya da ekonomik temelli farklılaşmasından kaynaklanmaktadır. Antakya kenti, bu tür toplumsal farklılaşmalara bağlı olarak toplanma ya da mekânsal ayrışmaya sahne olmuş oldukça dikkat çekici bir örnektir. Bu tez çalışması, Antakya'daki Suriyelilerin ev sahibi toplum ile etnisite, dil, din ve benzer kültürel özelliklere sahip olmalarına karşın ortaya çıkan mekânsal toplanma/ayrışma örüntülerini anlamayı ve bunda etkili olan dinamikleri ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır.

Çalışma, hem nitel hem de nicel araştırma tekniklerinden faydalanılarak tasarlandı. Bu kapsamda, yapılandırılmış ve yarı yapılandırılmış olarak hazırlanan sorular derinlemesine görüşme tekniği ile Suriyeli mültecilere ve yerli katılımcılara yöneltilerek, çalışmanın veri seti oluşturuldu. İlerleyen aşamada elde edilen bu veriler, MAXQDA 11 nitel analiz programıyla analiz edilerek, betimsel ve içerik analizine tabi tutuldu. Araştırmacı, yorumsamacı bir perspektif üzerinden geliştirdiği bir yaklaşım ile Antakya'da ortaya çıkan bu sosyo-mekânsal süreçleri değerlendirmiştir.

Antakya, çok etnisiteli/kültürlü yaşam pratiği hafızasına sahip bir kenttir. Ancak ne bu hafıza ne de bu toplumların ortak bir dine sahip olması toplumsal ayrışmanın ortaya çıkmasına engel olmuyor. Aksine mezhepsel ayrımlar yerleşik nüfus ile göçmenler arasındaki sosyo-mekânsal ayrışmayı derinleştiriyor. Diğer taraftan işgücü piyasasındaki rekabet mülteci nüfusa karşı bir kabulsüzlüğe yol acarken, sosyo-mekânsal ayrışma toplumsal kutuplaşmayı daha görünür hale getiriyor.

ABSTRACT

Spatial segregation in urban area arise from as a result of the differentiations between communities' social, cultural and economic situations. Antakya is a remarkable example to see how these differentiations between communities appear in congregation or spatial segregation. This thesis aims to understand the spatial congregation/segregation patterns between the host society and Syrian refugees in Antakya in relation to their similar and different etnic, religius, linguistic and cultural backrounds.

The study used both qualitative and quantitative research techniques by adopting interpretive research approach to evaluate socio-spatial process in Antakya. Interviews with Syrian refugees and the host community were conducted to reveal deeper understanding of this process by using structured and semi-structered questions. Then descriptive and content analysis of these interviews were completed by using MAXQDA 11 qualitative analysis programme.

Antakya has a memory of multicultural/ethnic living practices from the ancient civilization to today. In spite of this memory, this thesis found out that having same religion does not enough to bring these communities together. Contrary, sects of Islam cause spatial segregation between Sunni Syrian refugees and Alevies in the host community. While, the competiton in the labour market causes tensions between the refugee and the host communities, socio-spatial segregation makes polarization of society more apparent.